Danutė Kalinauskaitė

Niekada nežinai

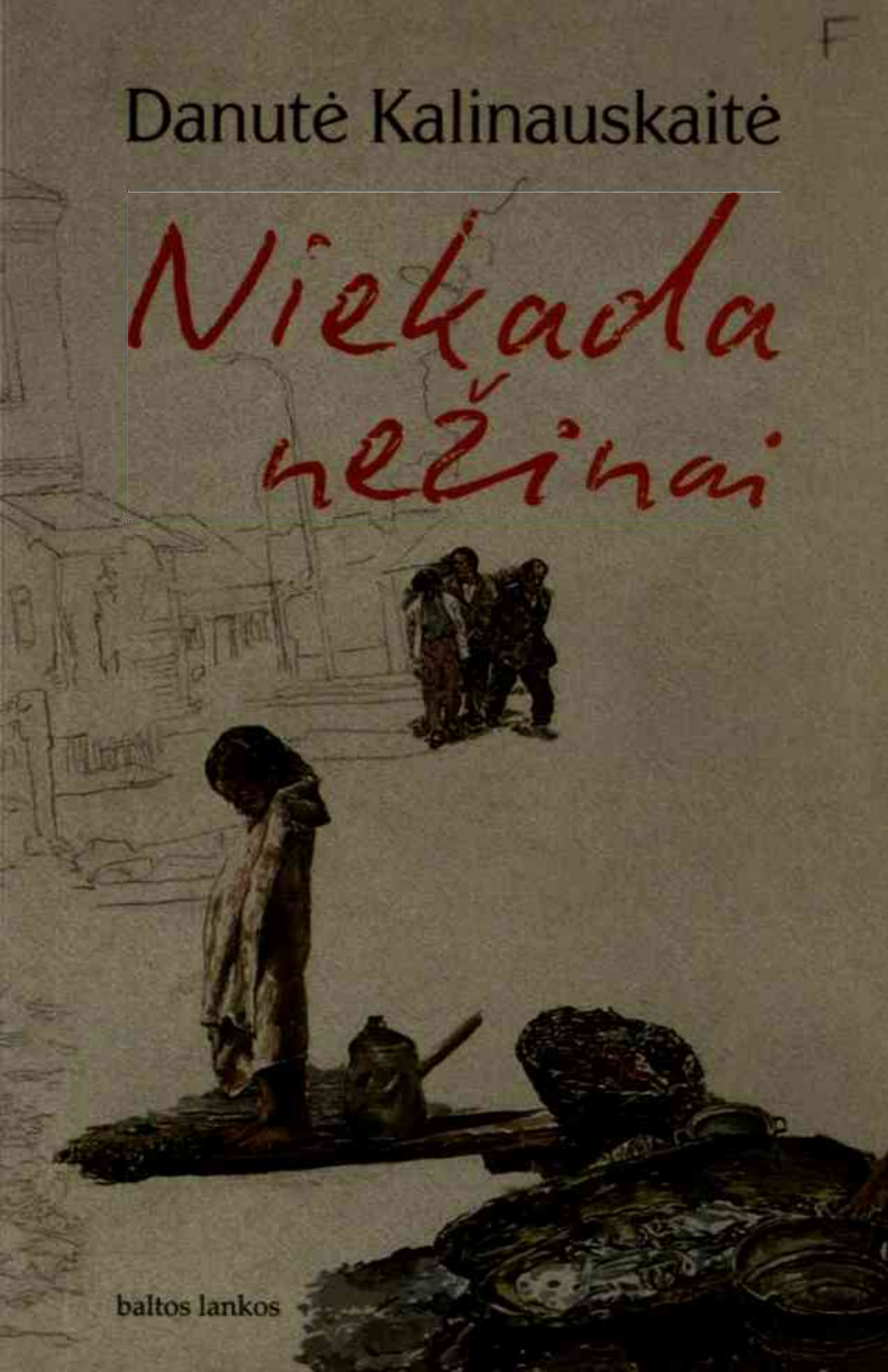

baltos lankos

Danutė Kalinauskaitė

Niekada nežinai

baltos lankos

UDK 888.2-3
Ka-194

Knygos leidimą parėmė
Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija

Viršelyje: Audrius Puipa *Namas Kalvarijų gatvėje* (nebaigtas variantas), 1997; LATGA-A, Vilnius, 2008. Kūrinys reprodukuotas iš knygos *Audrius Puipa. Šiuolaikiniai lietuvių dailininkai*, Dailininkų sąjungos leidykla, 2001.

Viršelio dizainas: Audris Šimakauskas

© Danutė Kalinauskaitė, 2008
© Baltų lankų leidyba, 2008

ISBN 978-9955-23-176-9
Printed in Lithuania

Turinys

Namo 7

Daiktai 41

Išregistruoti vaiduoklį 53

Užtrauktukas 69

Kartą Tunise 91

Niekada nežinai,
kas laukia už kampo 121

Pacifistinis 139

Kalėdos su svetimu 157

Meilė ir kt. 175

Namo

Komandiruotėje Lenkijoje ji telefonu iš tėvo sužinojo, kad mamą prieš savaitę staiga operavo. Tik po trijų dienų pavyko parsigauti į Vilnių. Tą patį rytą sėdo į traukinį namo.

Aukštoje reanimacijos lovoje, rodės, guli ne mama. Duktė vos atpažino ją – pusnuogė, su negražia burnos kiauryme. Atbukusi nuo skausmo, infekcijos apnuodytomis smegenimis, pasakojo seselė, prieš operaciją lovoje ji prašė nuauti purvinus batus, išvaikyti palubėj muses, dūmus, taisė vietą šalia savęs tėvui. Dabar, po operacijos, jau lyg po krikšto guli su kūdikiškais ligoninės marškinėliais iki juosmens, surištais už nugaros, nuskustais gaktos plaukeliais, gelsvu bandažu apvytomis blauzdomis. Tik antra savaitė taip ir nebesugrįždama į save, nors gydytojų ir „padaryta, kas galėta".

„Kokios prognozės? Tokiais atvejais – jokių, – motiną operavęs jaunas žilas chirurgas išduobtais kelnių keliais nepaėmė šimto dolerių („O gal jūs bankininkė?"). – Vegetacinėje daržovės būsenoje žmogus gali išgulėti kelerius ar net dešimt metų, paskui – iš naujo mokytis vaikščioti, kalbėti. Gali ir visai neatsibusti. Tada funkcionuoja širdis, plaučiai ir visa kita, bet smegenų žievė

jau būna mirusi. O jos – labai silpna širdis. Niekas nežino, kiek tas motoriukas temps...“

Pasilenkusi virš nusmailėjusios nosies, duktė gaudo menkiausią kvėptelėjimą, bet jo kaip ir nėra. Reikia įsidrąsinti, kad nubrauktum nuo kaktos prakaito kruopas, šaltas kaip požemio vanduo. Gyslotas kumštukas ir kadaise – kapojant žabus – įskeltas nykštys, panašus į bulviuką, – tai dar iš namų, visa kita, taip pat ir neatpažįstamas veidas – ligoninės.

Staiga už stiklinės pertvaros – kriokimas, lyg ant šachmatinių grindų lauk būtų verčiami viduriai. Koridoriumi iš stiklinių gardų potekom jau skuba seselės ir daktaras, tas pats kimus budinčio chirurgo balsas, rytą kalbėjęs su ja telefonu, užklupęs iš už nugaros, šiurkščiai paprašo pasišalinti. Tyliai išeidama su prairusiais sūrmaišiais ant žieminių batų, ji girdi grumtynių triukšmą, daktaro komandas. Tai taip, pasiraitojus rankoves, iš mirties nagų plėšiama gyvybė, pamano apdujusi. Tik jos mamai – viskas vis vien.

Į tėvų namus priemiestyje, kur buvo vienas tėvas, ji atvažiuoja pusiaudienį. Už padūmavusio miško liko purvino sniego pusnys šaligatviuose, ligoninė ant kalno kaip fabrikas. Sustoja prie vartelių. Namas su yrančiu kaminu ir piliarožių stagarais pasieny – pilkšvai violetinėj pusny. Užpustyti mediniai laiptai veda į daržus prie šiltnamėlio grobų. Iššargstyti pomidorų kuolai, sniege pajuodusi kopūsto gūžė. Ant vielos virš svarainių – mamos padžiauti skalbiniai, sukaulėję nuo šalčio.

Sunku pareiti namo, kai gėlių lysvės kūpso kaip apsnigti kapų kauburėliai. Į letargą nugrimzdusiam kieme apie jos sugrįžimą garsiai ir džiugiai paskelbia Tuzikas, kaip kulka iššovęs iš būdos. Tas senas kvailys – ką jis jaučia? – unkščia netverdamas savam kaily, gerinasi ant šlapimu išgeltoninto sniego.

Išgirdęs bruzdesį ateina pasitikti tėvas. Taip ji ir manė – apžėlęs, apsmukusiom, regis, šlapiom kelnėm, per tą savaitę

įsigąsdinęs visų, o labiausiai – savęs. Jie tylėdami suduria garuojančias burnas.

Staiga apsnigtuose Linksmės miškuose – eglės iš tolo kaip kryžiukai – nuo aštraus melekėlio nutrūksta medšarkės riksmas. Ji krūpteli. Taip čia viską ir įsivaizdavo: sniegas, ledas, išretėjęs oras beveik be deguonies traukia odos poras. Palei sandėliuką kažką įrijusi vemia katė.

Ji atvažiavo padėti tėvui išbūti – gydytojų, profesoriaus, net viso konsiliumo galios jau buvo pasibaigusios ir dabar jau Viešpats sprendė, kas darytina toliau. „Mes neką tegalim, bet mudviem reikia laikyti surėmus pečius", – žiojasi sakyti tėvui, bet jis jau mina kaliošais į virtuvę. Klūpo tarp žabų ant vieno kelio, pro geltonus dūmus šviesdamas suodina kulnimi, kuria pečiuką. Iš jos, suprask, jam nieko nereikia.

Ką gi. Kai senukams dantys byra jau be priežasties ir nebesilaiko šlapimas, reikia kantrybės. Ji numeta ant stalo polietileninį maišelį su apelsinais ir kiviais ir svečio žingsniu pereina koridorėlį. Didžiuoju pirštu stumteli duris į kambarėlių dumsą. Svarbiausia – nedegti šviesos, kad nesuspragėtų įdrėkusi prieblanda ir nepradėtų lįsti laukan visokie fantomai.

Dumsoje sudūluoja daiktai – jau gyvenime po gyvenimo... Tėvo „Singer", pensininkė, uždengta dryžuotu impilu. Duktė stumteli adatą į adatinę – metų metais badytą vyšninę aksomo širdį. Nepaklota tėvų lova kvepia senu dūmu ir „tigro tepalu" nuo sąnarių. Ant palangės sėklinių agurkų kokonai – pastėrsti pirštus sukišęs į pelėsio pūkelius. Visur įsismelkęs dūlėjimo garsas, sakytum, plonyčiai šereliai skrebentų į podėlių ir ryšulėlių tamsą.

Į ką pavirsta senukų gyvenimas, kai visi didieji darbai jau nudirbti, o vaikai – palikę namus? Į raštelius lentynose: „Antano drabužiai", „Mano apatiniai"; į vaistų lėkšteles su popierėliais „Ryte", „Per pietus", „Vakare". Megztiniai, kojinės, dokumentai,

laiškai – viskas suraišiota į klumšelius, kad būtų lengviau orientuotis kas kur, nes kasdienybė – vis klaidesnis labirintas, dažnai be išėjimo. Be švieselės jo gale. Gyvenimas čia apsuko ratą ir kaip prieš penkiasdešimt metų atsikraustant – vėl sugrįžo į ryšulius. Tik tada juose buvo pradžia, o dabar – pabaiga.

Tada, tuoj po karo, languotų skepetų ryšuliai atkeliavo į šį Kauno priemiestį iš Suvalkijos kaimo dviem zisais. Viename buvo iš amerikono pirkta ožka (keturi litrai per dieną), kitame – deglas paršiukas, visą kelią maiše muistęsis tėvo tarpkojy. Dar vieną paršelį bulvių maiše atnešė mamos pusbrolis, iššokęs iš specialiai pristabdyto prekinio traukinio. Iš nebrangiai pirktų, nes vogtų sielių pradžiai surėstas dviejų kambarių „sandėliukas". Virtuvės tapetai – *Tiesa* ir *Valstiečių laikraštis*, klijai – iš bulvių krakmolo išvirtas kleisteris, į kurį tuoj kolonijomis įniko juodi vabalai. Pirmoji klientūra – vyras permatomomis ausimis ir nosies šnervėmis, siūdinęsis kostiumą savo paties šermenims. Be kišenių („Kam po žeme kišenės, o juo labiau – pakaba?"). Ant „sandėliuko" sienų pakibę vyriškų kelnių lekalai iš rudo vyniojamojo popieriaus su užrašais „Priekis", „Užpakalis" ir sudėtingi siuvamų paltų „mechanizmai"... Gal kad tokia buvo mada, o gal kad žmogus anais laikais kainavo tiek, kiek aliumininis šaukštelis, tėvas negailėdavo vatos drabužio pečiams ir krūtinei – į siuvėjo namus atėjęs eilinis norom nenorom išeidavo tūzas... Dar tėvas dirbo kareiviškų švarkų ir milinių siuvykloj pas poną Finkasevičių. Iš antros algos – „duonpelnys" – manekenas drobiniu torsu, stovėdavęs priebuty už kibirų.

Ir, žinoma, velniava su mokesčių inspektoriais. Iš pradžių vienas, paskui kitas, dar budresnis. Nuo Poliakovo tėvas, „valstybės apgavikas", slėpdavosi spintoj tarp mamos suknelių, nes naktimis vertėsi neteisėta privačia praktika – „rengė kaimynus". Kai į spintą įlįsti nesuspėdavo, sodindavo tą Poliakovą po fikusu ir

girdydavo slyvų užpiltine, kad „kelias nedulkėtų“. O dar Bobkis iš vykdomojo komiteto skundo pėdsakais dėl namelio statybos legalumo. „Specialusis tardytojas“ iš Kybartų. Tėvas viename saugumo būstinės kambaryje, mama – kitame, klausimai tie patys: „Kodėl išvykot iš kaimo?“ ir „Kur buvo bunkeris?“ Ir tas suktas: „Mes žinom, kad jie pas jus neužeidavo pastaruoju metu, bet gal jie yra lankęsi kiek anksčiau?“ Prieš uždarant duris iš kitapus, duodami pasirašyti popieriai. Mama – kaip visada nuovoki – patikrindavo, ar po apačia nėra antro – tuščio – lapo. Profesionalams – juoko net atsilošus.

Skundus visoms toms instancijoms rašė „savas kraujas“ – tėvo pusbrolis, kiek ankstėliau įsikūręs čia pat, už ežios. Per iškilusią mūro tvorą į daržą šiapus slapčia būdavo mėtomos stiklo šukės ir šuns „grankulkės“. Mamai, „banditų išperai“, į nugarą sviestas akmuo. Broliams, tada dar vaikams, iškrypę stuburai, nes plytas namui statytis reikėdavo atsinešti ant kuprų iš gatvės – į kiemą įvežti pusbrolis neleido. Ir t. t., ir t. t. Bet mažam vaikui dažniausiai įstringa ne dramatiški sunkmečių momentai, o visokie niekai... Tėvo sėdėjimas po jazminu su apsiuvama kelnių klešne, prie apatinės lūpos prilipęs siūlo galiukas (nuo tada visam sode pasisėjo adatos – po daugelio metų svetimi žmonės, apsigyvenę čia, vis atkasinės jas kaip surūdijusias karo laikų kulkeles). Arba: plonytės prisegamos kojinės su siūle, tvarkingais ritinukais sudėtos batų dėžutėj; pagal anų laikų madą išskėstais pirštais ant motinos (ir tėvo) kaktos spaudžiamos plaukų bangos; suknelių spintos aromatas. Glotnų lyg šlapią angliška šilką atsiuntė dėdė Aloyzas, mamos brolis iš Kanados, per karą pabėgęs į Vakarus (mirė vėlų vakarą Toronto metro nuo širdies smūgio, po antkapio lenta pavožtas šalia dvylikamečio anūko). Suknelės buvo sugėrusios odekolono „Landyš“ iš tamsiai mėlyno buteliuko su gumine pulverizatoriaus pompele, kremo „Liubimyj“, bažnyčios smilkalų kvapus.

Aloyzas seniai mirė, o mamos suknelių šilką pakeitė suskrudintas štapelis ir šilta flanelė. Į laikraštį įsuktas ir skalbinių segtukais susegtas žieminių aulinukų paketėlis.

Kiti spintoje kvapai.

Į ką pavirsta senukų gyvenimas, kai iš namų jau seniai išėję vaikai? Į siūlų kamuolius iš kandančios vilnos kojinėms, į sumuštinio likutį, uždengtą lėkštele, į naktipuodį išdaužtu emaliu po lova. Regis, į vis paprastėjančius dalykus. Bet jie tik iš šalies paprasti, o iš vidaus... Po tuos klumšelius ir ryšelius tenka brazdėti dieną naktį, ypač naktį, kai reikia žūtbūtinai įsitikinti, ar polietileniniam maišely tebėra vokas, o tame voke – dar vokeliai su tremtinio ir pensininko pažymėjimais. O dvi šimtinės sūnaus atsiųstų Anglijos svarų, slepiamų čia po kilimu, čia kiaušinių lukštuose? O trijų hektarų žemės nuosavybės dokumentai – ar jie gerai paslėgti po deginto medžio Rūpintojėliu, tokia kilogramine kultuve – tai vis nepraktiškos vyriausiojo sūnaus rašytojo dovanos. Dar tos apdulkėjusios kartoninės dėžės ant spintos ir už bufeto, kurių turinys (neišpakuotas kiniškas termosas, siūlų šeivos, triacetato atraižos portjeroms ir kt.), kauptas metų metais, jau kiek ir prisimiršęs, nes jam vis dar ne laikas – ten viskas ateičiai. Geresniam laikui. Tik jis paprastai niekada neateina – „čia ir dabar" suvalgo, kas tavo būna geriausia.

Taip, gyvenimas čia jau apsukęs ratą. Gal todėl, kiekvienąkart atvažiavus, – vis daugiau fetišų: geltona folija išpuošta Švenčiausioji Pana ir Nukryžiuotasis, įstatytas į laikraščio gniužulą majonezo indely, nučiupinėti *Vickos Ivankovič regėjimai*. Nes jau patikimiausia tikėtis ne žmonių, o „tiesioginės" pagalbos. Žmonės nepatikimi. Apmauna vidury šviesios dienos. Kaimynai pavogė aliumininių puodų dangčius, naują grėbliuką... O savi vaikai...

Jautrus išbalęs paauglys su virpančiu Adomo obuoliu ir Arno Roseno balsu, gamtininkas, daręs herbariumus ir žiedavęs

paukščius, paskutinėje mokyklos klasėje įstabiai vaidinęs Julių Janonį, o vėliau talentingai startavęs literatūroje – „sugriautos psichikos" antros stadijos „isterinis alkoholikas". Nepaliaujamas rankų tremoras... Kai ūsuota gydytoja, mačiusi visokių „personažų" – šopenhauerių ir brajanų adamsų, – psichoneurologinėje ligoninėje jam liepia ištiesti ir palaikyti rankas, jis ne visada pajėgia tai padaryti ir uždarytas pasilieka dar savaitei. Namie, kad išpirktų savo – be kaltės kalto – kaltes, kapoja malkas ir nešioja anglis – už lovą ir valgį dirba padieniu darbininku senukams tėvams, nes jau treji metai nebeturi nei darbo, nei namų. Vakarais paupiu – pasroviui ir prieš srovę – išvaikšto nerimą. Paskui kokius du mėnesius – ramu... Bet kai vieną dieną ima tikrinti, kuri čia durų rankena tvirtesnė, jį ir vėl išgabena. Alkoholiko vyro išsižadėjo žmona, keturiolikametė podukra motinai seniai įkalė į galvą: „Jį gelbėdamos, mes tik darom meškos paslaugą, nes jo toks likimas. Pagalvok – kam mums tas tinginys, ir dar diabetikas. Juk kada nors jam vis tiek nupjaus kojį." Kadaise didelių planų kupinas jo gyvenimas virto mažu kilnojamu, telpančiu į „Reebok" krepšį. „Kai išgyveni save iki dugno, daiktų reikia vis mažiau." Visi, kurių jam dar reikia, – šiame kambaryje. Akordeonas „Weltmeister", kelios knygos. Nė vienos grožinės (išgalvotų istorijų nebereikia, nebent nutvilkančios autentikos, bet tokios niekas neberašo), tik *Lietuvos miškų paukščiai*, *Vabzdžiai*, *Ispanskij risunok ot El Greko do Goji*, *Drezdeno galerija*. Ties El Greko „Diena" ir Koredžo „Šventąja naktimi" su šviesos stebuklu tvartelio tamsoje – skirtukai. Tik jie irgi iš anksčiau.

Ant lentynėlės – prožektoriukas be vidurių, antras – mažytis, cigaro formos – telpa delne. Žiūronai „Olympus". Visada mėgo tokius daiktus – gerą optiką. Lizdelis su kėkšto kiaušinėliais, parsivežtas iš kadaise turėtos sodybos. Kiaušinėliai tušti, į orą pakyla nuo kostelėjimo. Polietileniniam maišely tarp lazdynų riešutų iš Linksmės kalno ir akmenukų iš Karklės – klonozepamas ir

rodedormas. Insulinas... Drabužiai, kojinės, apatiniai, susitrynę nuo vyriško grumdymo pustuščiam dubeny - irgi jau apsukę savąjį ratą ir sugrįžę į tėvų podėlius - senutei mamai skalbti ir taisyti...

...Vidurinysis brolis, verslininkas, kadaise su studentų būriu išmaišęs Altajų (sesuo tada dar buvo maža mergaitė), grįžo su bravūrišku kedrų riešutų maišu ant peties ir sombreru; ant jo atbrailų - išsimainyti metaliniai ženkleliai iš visų Tarybų Sąjungos vietų. Brolis tapo geru inžinieriumi racionalizatoriumi, padarė išradimą, gavo diplomą. Tačiau pirmaisiais Laisvės metais, kai išsimokslinusios galvos tapo nebereikalingos, neteko darbo. Mąslus, bet neverslus, ėmęsis smulkaus verslo, kurį tuomet skatino kiekviena į valdžią atėjusi partija, - iš pradžių broilerių, kurie išgaišo, paskui „nebrangios antros jaunystės buitinės technikos", galiausiai odų, kurių priraugino visą konteinerį, - jis per neatsargumą galvą palydėjo kažkur Rusijoje, Permės srityje. Niekas tiksliai nežino kur. Likimo ironija: protinga galva mainais į kailines kepures, kurios, pasirodo, buvo net ne jo. Liko tik sombreras, skolos, altorėlis ant komoduko su gipsine Marija ir žvakute. Ir kasvakarinė „Jėzaus peties žaizda" („Buvau badomas su dygliais ir 23 kartus peštas už barzdos, galvoje buvo 20 žaizdų, 110 erškėčių įdūrimų... Kraujo lašų, kuriuos aš praradau, buvo 28 430"). Gipsinės Marijos apsiaustėlis nuo tų ritualų aprūkęs, juodas. Visa tai tam, „kad jo kauleliai ilsėtųsi ramybėje, kad jų netąsytų po laukus išbadėję Rusijos šunys" (mama). „O gal tas vaikas dar gyvas ir gyvena su kokia juočke" (tėvas)? Abu žino - tai absurdas. Jei jų vaikas būtų gyvas, seniai būtų grįžęs neapleisti jų senatvėje.

...Užtat jauniausias - „sugramdukas" - atėjęs į šį pasaulį nei šioks, nei toks, mėlynais nagiukais, iš kurio, atrodė, jau nieko gero nebus, - neprapuolė. Kai vyresnieji broliai jo klausdavo (žinoma, ne be piktos ironijos ir sarkazmo, nes patiems stigo

šiais laikais būtino avantiūrizmo ir drąsos), ką gi tu – bekalbis, bemokslis, nebaigęs net mokyklos – veiksi pasidavęs į Vakarus, jis atsikirsdavo: „Anglijoj dresuosiu sakalus ir pardavinėsiu arabų šeichams, bet į Lietuvą, šitą skylę, nebegrįšiu." Negrįžo. Jau ketveri metai ne namie. Buvo teisus – mokslo jam ir neprireikė. Išvažiavo už skolintus pinigus, mito duona ir džiovintom slyvom, rūkė prie metro susirinktas nuorūkas, turėjo tik būtiniausių dešimties žodžių žodynėlį: „nešti", „kelti", „stumti", „šluoti" ir t. t. – dėjo svarą prie svaro, bet dabar jau turi kelias sąskaitas banke. Dirba stalium ir vadovauja „12-ai leiberių – ryžiniams, babajams ir nigeriams iš Ganos". Angliškai kerta laisvai. Laiškai namo – trumpi ir reti, nes „sukti galvą" – ne jam, be to, ir nėra kada. Užtat nuotraukas iš „muilinės" siunčia puskilogramiais: stiklinis „Deutsche Bank", kurį „pats" statė, karalienės Viktorijos rezidencija nuo Grinvičo kalvos, kur prasideda planetos laikas, transvestitas bronzinėmis krūtimis, negriukas, čiulpiantis nykštį parduotuvės „Safe-way" vežimėlyje, ir t. t. Pats su statybininko drabužiais ir asmens identifikavimo kortele ant krūtinės tarp šimtų kompiuterių kojas užsikėlęs ant stalo su „paskutinio žodžio technika". Povyza – kieto vaikino: štai savo purvinus „leiberio" batus laikau ten, kur kostiumuoti biržos makleriai, atsilaisvinę kaklaraiščius, prakaituos dėl milijonų... Kai sesuo paskambino jam į Londoną pranešti apie nelaimę, jis prisipažino turįs problemų. Jei mirtų – dar galvotų („Londonas – ne Balbieriškis"), o čia – vis dėlto tik koma... Bet pasiteiravo, kurioj ligoninėj mama guli, žadėjo domėtis, jei reiks, atsiųsti pinigų ar vaistų.

Duktė ištraukia telefoną iš po tėvo vatinuko, jei skambintų iš ligoninės ar domėtųsi Londonas.

Atsiremia kakta lango. Jis barba, kai pro šalį važiuoja traukinys. Už samanojančios mūro tvoros jau avietynu virsta tėvo pusbrolio daržai. Pusbrolis mirė prieš dešimt metų – pūlinys iš

kojos krauju nukeliavo tiesiai į širdį. Mama svarstė: eiti į savo amžino priešo laidotuves ar neiti. Sugėdinta vaikų, visgi nuėjo. Ir nesigailėjo. Sodybą našlė, penktoji žmona, itin pigiai pardavė šeimynai iš Prienų, ji kaip amaras nuo mažo iki didelio priglaudžia viską, ką tik kas šioje apylinkėje pasideda ne vietoje – kokį armatūros gabalą ar saulėj džiūstančius aliumininių puodų dangčius. Nespjauna nė į „vaflinį" rankšluostį ant virvės. Bet iš šiapus tvoros, ypač šiuo metų laiku, jau lyg ir nebebūtų ką nešti. Ant plastmasinių banginio šonkaulių – polietileno skivytai. Sniege ruduoja supuvusių obuolių krūvelė – tėvo labdara juodiesiems strazdams. Jie čia nebailūs, daro ką nori. Greitai ant senukų galvų tūps. Lyg niekur nieko, matyt, pajutusi nevaržomą laisvę, atsikraustė ir akmeninė kiaunė. Tavo akivaizdoj ji stovi ant dviejų kojelių, stebėdavosi telefonu mama, palėpėj skuduruose palieka sušalusias išmatų „kulipkėles". Pamažu čia viskas ỹra – baigiasi, tai yra grįžta į save, į pradžių pradžią. Ne, ne į tą ryšulinę, o į daug ankstesnę, mitinę, samanų rudumo (tokios rudos būna senos fotografijos). Į šaltį, ledą, ugnį, pelenus – pirminius elementus...

Lyg iš po žemių – tėvo pagalbos šauksmas!

Apkabinusi per pečius duktė kaip per karo dūmus išsiveda jį, leisgyvį, į kiemą... Suodina nosis. Kapituliavęs. Įveiktas šalčio ir pečiuko dūmų.

– Giliai kvėpuokit, tėvuk, – tarp jos delnų kreta karšta jo galva. – Likom dviese, tai dabar turim laikytis surėmę pečius.

„Visai praradęs nuovoką, – šmėsteli. – Ir priekinių dantų trūksta... Tikras diedas... Na ne, kol čia viskas neužgangrenavo, turiu imti vadžias į savo rankas..."

Reikia tik susirasti mamos „joptvajuką" – berankovius triušio kailinėlius, milo sijoną, žaliąją vilnonę skepetą.

Ji be jokio vargo įkuria pečiuką. Apeina visus pašalius. Svarbiausia – jokių mistifikacijų. Daryt tik tai, ką reikia – išgrandyti prižėlusius puodus, pamerkti tėvo kelnes, vietnamietišku

balzamu – „žvaigždute“ – ištepti jo karkiančią krūtinę, kol iš vidaus, pasak jo, ims pūsti šaltmėtinis vėjas. Lipnia juosta apklijuoti VEF 202 – išlūžusį langą į pasaulį, – vėl sugrąžinti šventąjį pusvalandį su avarijomis ir paros kriminalais. Tai ir bus jųdviejų – „suremti pečius“. Ką kita jie gali?

Ji kaip svečias kyšteli galvą į palaikį šiltnamį: katės nagelių sudraskytas polietileno stogas, pro plyšius prisnigę, ant šonų lopai iš kartono dėžių lakštų su šiai tikrovei kosmiškai tolimais užrašais: „Pompadour. Vengerskoje šampanskoje“ ir „Conchita. Tropical citrus from Caribbean“. Sandėliuke, kur kadaise laikytas paršiukas, – kiaura balėja ir ketaus puodas be ausies. „Garažėlis“, pašiūrė, pakrypusi išeinamoji, nuo kraigo byrančių vynuogių – „Ivanausko rastinukių“ – išrašaluoti takai.

Ne, dar nepamiršta, kokie šio išaugto pasaulėlio kodai. Kaip prieš naktį čia reikia skubėti tarškinant kibirais (kiek tos liuobos priemiesty – kelios vištos ir šuo su kate, užtat kiek turi būti bruzdesio). Nešina šutintų bulvių ir perlinių kruopų kibiru, palinkusi į priekį su skaros stogeliu virš kaktos, garų debesy pati kažkokia mitinė, ji iriasi per kiemo tamsą į rūsį po namu, kur bulvių kapčiuj – sugalvok tu man! – žiemai įkurdintos vištos. Tik kai peržengia slenkstį ir graibo elektros jungiklio (dar nepamiršo, kur jo ieškoti?), visi kodai išnyksta. Kažkas iš už nugaros suima ją už plaukų, atlošia į priplėkusią tamsą ir laiko tol, kol širdis nukrinta į pilvą ir baimė ima skobti vidurius. Išspjaunama lauk dar spėja durimis prisiverti pirštus...

Šaltis, speigas, naktis grūda stiklą, ir niekas čia tavęs nesiruošia gailėtis.

Vakaruose virš gelžkelio – įšalęs purpuras, topoliai su varnų lizdų juoduliais, šis vaizdas kadaise kaip adatas į panages varydavo ilgesį. Žūtbūt iš čia išsiplėšti. O dabar – sugrįžti. Tačiau nebegali, nes tu – nebe ta. Ir viskas kitaip. Ir tas gerai pažįstamas skausmas pakaušyje, kai žinai, kad niekada nebuvai ištrūkusi

(niekas neištrūksta) iš optinio taikiklio, o kulka, lekianti per metus, jau seniai prisivijusi. Skalpas nuplėštas?

Nejauti pirštų kaliošuose, veido po skaros stogeliu – toks šaltis. Bet juk tai ne šaltis. Tai miegas, antrinė tikrovė, iš kurios ištrūkti neturi nei valios, nei jėgų (nei noro). Lengvas paralyžius, kai myli, kenti, neapkenti, net bijai giliai vidun įtrauktomis nervų galūnėlėmis, t. y. kai metų metus nebegyveni. Esi, bet – nebesi. Kas tai?

„Jei tyčia prišalčiau ranką (ar liežuvį) prie geležies taip, kad reiktų atplėšti, gal – nubusčiau?"

Bet pirštus prišąla ne ji, o tėvas. Ir nė nejunta, nes turi ruoštis nakčiai: patiesti Tuzikui senas treningines kelnes (kad nuo šalčio nesukvailiotų) ir įpilti į dubenėlį „ubaginės", paklebenti sandėliuko durų spyną, uždengtą tolio atraiža, atsinešti žagarų, slapčiom prasegus antuką ir dėl visa ko apsidairius nusišlapinti šiltnamy į skardinę su pjuvenomis, kur pavasarį mama diegia agurkus. Viską reikia daryti kaip visada.

Kaip du pagaliukai – vienas aukščiau, kitas žemiau – už sieto tvoros jie turėtų atrodyti iš tolimųjų reisų traukinio, kai jis pralekia pylimu, išgaląstais ratų peiliais raikydamas bedugnės tamsą. Nutoldamas pavožia juos po violetiniu dangumi sodyboje – ištaršytame kuosos lizde. Ir staiga nežinia kokių jėgų katapultuojama iš tos antrinės tikrovės ji užuodžia šaltį, prisimindama jo tikrąjį kvapą. Tikrus visko – sniego, rūdžių, pjuvenų, medine piestele grūdamų pipirų, laurų, vanilės, muskatų kvapus... Suleistų dabar dantis į geliantį obuolį iš po vatinės antklodėlės sandėly, kur kietai slūgso supelijusių plunksnų ir bičių pikio kvapas, o pro kumščio dydžio langelį pripustyta smulkiausio sniego. Kaip tas Bitės Vilimaitės iškrypėlis geležtės veidu, įsidėjęs į burną geidžiamo berniuko paltelio sagą, atsikąstų į skritulį sulydyto vaško, išliežtų ant miltuoto cemento papiltą rasalą. „Noriu namo..."

Regis, jau jie ir apsiliuobę. Su šalčio tumulais į priebutį įleidžiama katė ir užrakinamos laukujės durys. Tėvas dar užkabina milžiniškus kablius viršuj ir apačioj. Šautuvo apsiginti jie neturi. Užtat guminis pagaikštis su švino rutuliuku ant galo Lietuvai atgavus nepriklausomybę jau visada atremtas priebučio kampe. Taip, jų gerai užsibarikaduota nuo šalčio ir banditų.

O čia, viduje, – nuo savęs?

Nuščiuvęs ir nusižeminęs tėvas kiūto savo įprastoj vietoj po rankšluosčiais. Beretė, ta vyskupiška kasdienybės mitra, kurią jis nusiima tik eidamas gulti, pagarbiai padėta ant kelio. Kol buvo šalta, visi daiktai ištuštėjusiuose namuose atrodė tolimi kaip nekūrentoje bažnyčioje. Dabar ir vėl arti, nes dusliai pokši pečiukas ir traška šiluma, gerdamasi į virtuvės orą – nekarštą vilną. Kampe, statinaitėje, paslėgti akmeniu jaukiai bezda kopūstai. Aplinkui triūsinėja duktė, ir jis nebevienišas. Tik tas gruzdesys krūtinėje: šalčio įpūsta sausa ugnis plečiasi, laižo alveolių šiaudelius, treškina bronchų šakeles, kol imi dusti. Bronchai, sako susirūpinusi duktė. Bet tai ne bronchai, jis net supyksta, nes geriau žino, – kas ten jo krūtinėje treška. Tai mirtis vaikšto – pirmyn, atgal. Lūkuriuoja. Neskuba. Įsikraustė ir dabar visada drauge. Kartu kasa sniegą, kartu šlapinasi šiltnamy į pjuvenas, kartu atsigula į lovą. Prieš aušrą prislenka taip arti, draugiškai atkišdama ūsus, kad jis turi keltis ir padaryti tamsoje tris yrius rankomis ir keturis kartus įtraukti ir išpūsti orą pro nosį. Tada ji – labai nenoromis – atsitraukia.

Jis beveik tikras: jeigu ją, jo senutę, mirtis pasiims su savimi, tai tik ne iš ligoninės, o iš namų (visus pasiima tik iš namų, nors mirštama dažniausiai ligoninėse), kur per tą savaitę, kol jos nebuvo, ji spėjo pavirsti – druska, vandeniu, visais namų apyvokos daiktais. Siuvimo piršteliu.

Daktarai sako: vilties mažai, bet reikia laukti. Jis – laukia. Tik kas ją, klajojančią tarp „čia" ir „ten", galėtų sugrąžinti? Kai žiūri iš taip toli ir iš taip aukštai, kaip ji turbūt dabar, daug kas atrodo kitaip... Vaikai jau išsibarstę kas sau. Kas gyvas, kas miręs. Jis – senas diedas Parkinsono apsėsta galva. Širdimi didumo sulig veršiuko – atsisako širdies raumuo. Maudžiančiais kiaušeliais – prostatitas. O dar zvanas kairėj ausy... Kai taip išrūšiuoji save dalimis – ne kažin kas, nors visuma ir traukia. Naujus dantis – kompensaciją iš vokiečių už kastus apkasus, slėptą užsukamame stiklainy po balkiu, – rado ir per gerklę praleido jo vyriausias sūnus. Pragėrė kaip ir dingusiojo brolio paltą. Niekšelis.

Ir vis dėlto dabar, šią sunkią valandą, tėvui labiausiai trūktų kaip tik sūnų. Dukters, tokios lapės, norinčios skaityti jį kaip atverstą knygą, privengia. Be to, dukterį bet kada prisišauksi, ji, nors ir toliausiai būtų, – visada po ranka. O štai sūnūs... Vyriausias, Kazys, paskambinęs iš ligoninės – žinai jau kaip „Tėve mūsų" – paprašytų ne duonos, bet cigarečių, pačių pigiausių, be filtro, nes cigaretės – dabar jo duona. O paskui: susimildami, paimkit mane iš čia. Čia suvežti nušašę, trenkti, surankioti iš griovių ir pakrūmių, degradai... O aš ne toks, aš – subtiliausių jutimų žmogus. Tokiems kaip aš čia perlaužia stuburą... Bet namo jį, – čia jau tėvas būna kietas, – pasiimti galima tik išgijusį. O į tą, iki dugno išvalgantį ligoninės putros dubenėlį ir mandagiai prie vežimėlio su sriubos ir makaronų kibirais paprašantį dar, paskui per televizorių „drauge su visais taikiai žiūrintį" poną Byną, jis atvirsta sunkiai. Sugniaužęs kumščius ir grieždamas dantimis, – nuolat pasiruošęs gintis, nors ir taip nuo jo visi laikosi atokiai. Arba jis štai, sako, visai „išjungia save iš tinklo" – suka ant piršto metalinį karpuotą ratuką ir nei su psichiatrais, nei su jauna palatos gydytoja nebendrauja („Nė už ką iš savo puikybės nenusižemina iki

savęs", – Alkoholinių psichozių skyriaus vedėja). Nakčiai paslepia tą ratuką po pagalve arba suspaudžia delnuose tarp kelių – dėl jo užmuštų žmogų.

Bet kai pasibaigus gydymo kursui tėvas ir motina atvažiuoja jo pasiimti, jis pasitinka juos prie durų – jau „nekenksmingas nei sau, nei aplinkiniams", plačiai šypsodamasis, papilnėjęs. Kitas žmogus! Sesutės liudijimu, iš pat ryto į polietileninį maišelį būna rūpestingai susikrovęs šlepetes, treningą, dantų šepetėlį (aštrių daiktų ten įsinešti neleidžiama). Išsaugotas aukso vertės cigaretes išdalija tiems vargšams – „ligoninės kamščiams". Nes jis pats čia pateko per apmaudžią klaidą. Jo diagnozė visai kita – unikali. Ir tik jis pats ją gali nusistatyti. Čia pat išbučiavęs motinai krumplius, kimiu balsu (jis jau nebetiktų Juliui Janoniui) pasižada niekada daugiau nekelti rankos. Nei prieš ją, nei prieš save. Jei reiks – koduosis. Bet to ir neprireiks, nes nuo šiol jis pats kontroliuos situaciją...

„Iki kito karto. Minkštapautis, bevalis, – atlaidžiai, su meile galvoja tėvas, – bet jo jautriausia širdis."

Kiečiausią, matematiko, galvą turėjo vidurinysis – Povilas. Tačiau vieną dieną jis dingo. Policijoj jiems padėjo tuo, kad patarė nesistebėti: daug kas dabar išeina iš namų ir negrįžta – toks laikas. Būrėja prie Vilniaus, pas kurią jie eilės laukė dvi savaites, už „Jacobs" pakelį siūlė patikrinti, ar į kurį nors pagalvį neįsiūtas raudonas raištelis. Per pažįstamus susirastas ekstrasensas kelias minutes sėdėjo užsimerkęs ir sąsiuvinio lape užrašė jų sūnų matąs „vertikaliame stovyje". Policija su milicija dar kurį laiką susirašinėjo, bet veltui. Byla baigta. Arčiausiai savo vaiko buvo tik motina, dukart susapnavusi jį nuogą už baltos paklodės, šiaudinėm lūpom šnabždantį: „Man šalta..." Tačiau sapne juk dažniausiai nesusiproti nutverti siūlo galo, išklausti, kas ir kaip. Prieš sūnaus dingimą ir jis sapnavo, kad iš karvės mėšlo daro papločius. Kad būtų tada žinojęs...

Sakoma, Laisvės metai, kaip karas ir pokaris, susirinko ir dar renka savo aukas. Vyriausiasis, vidurinysis... Bet jiems dar liko trečiasis... Šis tikrai turėtų paskambinti, nes vienintelis neprapuolė. Iš pradžių Italijoje – prie picų, dabar Anglijoje – prie statybų. Kad tėvai neilgtrukus Londone valgys anglišką bekonieną su pupelėmis ir dairysis pro dviaukščio autobuso langą į Bakingamo rūmus, rašė ką tik nuvažiavęs. Neberašo seniai. Užtat telefonu vis žada neduoti pražūti toj sukčių Lietuvoj. Per du kartus atsiuntė 200 angliškų svarų. Tėvui Kalėdų proga – languotas šlepetes su *teddy bears*, o motinai – škotišką pledą. Iš Romos atsiuntė rožinį, išmirkytą rožių aliejuje, šventintą Šv. Petro bazilikoje. Tuo rožiniu motina prašė apipinti jai rankas, kai mirs.

Taip, į šitą vaiką jie kabinsis. Tik dėl vieno dalyko neramu... Atsitiktinai per kitus žmones sužinojo, kad jų sūnus Londone – ne Saulius Milušauskas, o Baltarusijos pilietis Miroslavas Pečiul. Tas Pečiul, – kantriai telefonu aiškino sūnus užkampy tarp varnalėšų gyvenantiems tėvams, – tai teisė gyventi ir dirbti Didžiojoje Britanijoje kaip pabėgėliui nuo režimo. Plius nemokamas būstas. Anglai gerbia visokius išvietintus: čigonus, albanus, Kosovo pabėgėlius. Saulių Milušauską jie kaipmat deportuotų. Tad dėl šventos ramybės jis su pasu užsiūtas už striukės pamušalo, o štai legalas Miroslavas Pečiul gyvena sau, dirba, valgo anglišką bekonieną su pupelėmis, ir jam viskas dzin. Tenykštis Rusijos žydas už 100 svarų konsultuoja, kaip tuos anglus, beje, biurokratus kaip reta, mulkinti, kada jiems sakyti tiesą, o kada meluoti, kol bus nustatinėjama jo tapatybė – iki teismo, o paskui gali paduoti apeliaciją. Žodžiu – kaip vilkinti ir laikytis to baltarusio skūroj kiek galima ilgiau. „Spausiu iš šitos šalies, ką galėsiu, ir dar jums pagal galimybes padėsiu, tik nespazmuokit", – rašė sūnus. Bet rašyti laiškus jam griežtai užgynė. Nes laiškas su atgaliniu adresu – tai jau įkaltis. Verčiau

skambintis. Bet tada, vėl svarsto retapėdis tėvas, visas naujienas savo vaikui turi išberti greitakalbe: kas gimė, kas mirė, kas su kuo išsiskyrė, kas ką papjovė. „Tu tik kalbėk, – kaskart ragina sūnus, – įrašinėju, o išsišifruosiu aš viską paskui." Bet senukui tėvui patiktų vakare po darbų atėjus į kambarį kojos nykščiu spustelt toršero mygtuką ir išsitraukus dėžutę nuo „Kauno asorti" su vokais neskubant – pasukant galvą – pakeverzoti šį bei tą. Paskutines naujienas. Pavyzdžiui, kad Perliubo gerklę graužia vabaliukas, o ūseliai jau net skrandy kyšo. Kad Lietuvoj dabar visokie po namus ir butus vaikšto, išmaldos prašo, o po suubagautais duonos kriaukšliais kirvius terbose nešiojasi ir t. t., ir t. t. Pabaigęs „Pas mus jau ruduo įsivyravo, likom kaip du pustelninkai tik su Tuziku", ant voko būtinai užrašytų atgalinį adresą: Milušauskui Antanui. Sąnašų g. 2. Nes laiškas be atgalinio adreso – iš niekur.

Tokie tad jo sūnūs, galvoja susigraudinęs. Jie – kaip jis. O duktė? Jis visu kūnu – kaip akmeninis svečias – pasisuka į dukterį. Motinos dukrelė... Jos abi susimokiusios pūsdavo jam į akis arabus, kad tik jis niekur nesikištų. Ir ką užgyveno? Dvejas skyrybas, apie kurias, kaip ir apie vedybas, būdavo pranešama jau po fakto. Lapės raudonumo plaukus. Ką tikro, vaikeli, aš žinau apie tave?

Duktė atsmaukia ant sprando skarelę – nei jauna, nei sena. Be amžiaus. Tikrai neaiški – Agata Kristi svarainių suplėšytom pėdkelnėm. Palaižo privertą smilių su sukrešėjusio kraujo pusmėnuliu palei nagą. Kas galėtų tėvuką paguosti, galvoja šypteldama sau, kad ne veltui jo kadaise vytine šmaukščiota per plikus pakinklius: „Išvarysiu aš tau tuos lepus!" Senas ketaus puodas be ausies sandėliuko tamsoj ją, sugrįžusią, peršvietė lyg rentgenas. Tame negatyve, tėti, ne kažin kas – šviesios dėmės, patamsėjimai: džiaugtasi, springta ir dusta nuo laisvės. Spjaudyta kraujais.

Gyventa. Bet, matyt, netoli nuo šitos pagelžkelės nubėgta. Tiesa, būta šiokių tokių laimėjimų. Bet stigo uoslės laimei. Moteriško instinkto, sakoma. Užtat turėjo gyvenimo idėją – kūrybą ir troškimą bet kokia kaina išlikti savimi. Dėl to nesirinko draugų. Iš karjeros šaipėsi. Provokavo likimą, medžiodama potyrius, momentines pažintis ir sueitis... Kad išsipirktų laisvę, absoliučią laisvę nuo aplinkybių, bastėsi po Europą, rekomenduota tokio Patriko, lenko, gramdė klozetus Pietiniame Londone, rinko kušplaukius iš indo Kutapeno viešbučio vonių ir lovų, kol „Royal Hotel" indų plovykloje išvirė rankos. Bet nieko neišsipirko, o idėja sunyko... Tiesa, buvo sutikusi žmogų, paskui kitą, kaip vėliau paaiškėjo – ne tuos. Dėkojo likimui, kad išsisaugojo ir nė nuo vieno jų nepagimdė vaikų. Bet kad kalkuliuodama ateitį ir vis neišsibarstydama kažkam, kas nebuvo vertas tokios aukos, apsigavo visu savo gyvenimu, – suprato per vėlai. Būdamas tik savimi, dažniausiai lieki be nieko...

– Reikia kaistis arbatą, tėvuk, atsinešti nuo aukšto lašinių.

Ant aukšto sūkuriuojančiam šalty su vasaros šutra, susigėrusia į kandėtus kailinius ir krapų barzdas virš galvos, duktė atsitupia ant stiklo vatos plako. Saldžiai maudžia nuo šalčio ir vandens raudonas iki alkūnių rankas. Palaižo tamsoje peršinčią odą. Bet juk tai ne oda, o šiurkšti namų faktūra, kurios taip ilgėjosi.

„Noriu namo."

Tu kaip driežas, kuris ėda savo uodegą, pagalvoja plikydama arbatžoles. Arbata, kurią kadaise parvežei, čia kvepia nebe apelsinų žievelėm, bergamotėmis, citrinžiedžiais, o stalčiuko trupiniais, špagato ritinėliu, apvarvėjusiu žvakigaliu. Tas kvapas, atsimušantis į gomurį ir karštom srovelėm išeinantis pro šnerves – tamsus, veninio kraujo spalvos. Tu – namie. Ir vis dėlto susėsti šįvakar su tėvu užstalėj tik dviese – sunku. Lyg

dalyvautum akistatoje ir lauktum, kol būsi atpažintas įvykdęs nusikaltimą, o nusikaltimo sudėties – taigi nėra. Tiesa, į tėvo klausimus ji niekada neturėdavo reikiamų atsakymų, nes gyveno ne taip, kaip reikia, – užsižiebdavo kaip degtukas ir, trenkusi durimis, išvažiuodavo. Juodu kariavo, pešėsi „dėl tuščio maišo" (mama)... Bet dabar, kai ant kortos pastatyta bemaž viskas, užprašyta aukščiausia kaina – kiekvienas žodis gali būti ne laiku ir ne vietoj. Mirtinas. Tad verčiau tik valgyti. Kišeniniu peiliuku tylomis kabinti sviestą ir tepti ant batono riekės. Praskėlus peiliuku kaulą iščiulpti smegenis. Plutele švariai iššluostyti lėkštutę. O jei jau ir kalbėti, na, tai tik apie tokio Mickos karvę pasiutusios lapės iškąstu speniu, apie šešką, nuėdusį Raibei galvą, dar apie savo jaunas kepenis pragėrusį Anglinio sūnų. Ir jau visada geriausia – apie prakeiktą valdžią, kuri tik ir daro, kad paprastam žmogui būtų blogiau. Tie apsirijėliai, sukčiai, „piderastai"! Tėvo galva su atkragusiu žilų plaukų kuokštu ima kretėt, žvilgsnis iš po antakių vielučių blaškytis po stalą, kol susifokusuoja į kišeninį peiliuką – juo skiepydavo kriaušaites, įskiepijo net obuolius „Kokso pomona", peiliukas toks universalus, toks patikimas (vokiečio darytas!), kad galėtų būti panaudotas ir kitkam – ranka, *jopikumat'*, nesudrebėtų.

Staiga tiesiog akyse ant tėvo pirštų išpampsta pūslės. Vis dar susierzinęs jis numoja ranka: et, niekai. Bet prieš dukterį, ryžtingai atsistojusią, mačiusią, ko gero, ir šio, ir ano, nepasišakosi, ir jis norom nenorom atkiša drebančias rankas marga kaip putpelės kiaušiniai oda... Adatėlės – suturėtos senuko ašaros (kad tik neišsidavus!) – bado paraudusios nosies galiuką. Kol duktė, nuleidusi galvą, bintuoja, jis niekaip neatsistebi, kad jos plaukų pašaknės po tuo lapės rudumu jau beveik žilos. Pala, pala, tai kiekgi čia dabar jai tų metų – jei taip tiksliai paskaičiavus? Kokie trisdešimt ketveri. Ar net trisdešimt septyneri. Keturiasdešimt dveji?! Ajajai, kaip greitai laikas bėga...

Šnirpščiodamas nosimi, suprask, kaltas (Kur pragaišino jos penkerius metus? Ir visas jo paties gyvenimas jau – į rūrą?), tėvas žiūri pro šalį į pelenų kibirą, paskui neištvėręs rodo dviem apibintuotais balvoniukais: gal po kilikėlį? Kad atlėgtų įtampa ir nurimtų skrandžio spazmai. Deja, „kilikėliai" namie uždrausti, kaip ir skutimosi losjonas ar skruzdžių spiritas, net bičių pikis skrandžio opoms – saūsa. Bet juk dar niekas neuždraudė „dropų"!

„Dropai" – tai, aišku, magija. Fizika ir metafizika. „Dropais" Suvalkijoje po karo vadindavo lakųjį eterį, skirtą nuskausminti, kontrabanda iš Eitkūnų gabendavo plokščiuose buteliukuose ir lašindavo ant cukraus vietoj alkoholio. Jei koks lašas netyčia nuvarvėdavo ant grindų, katė toj vietoj išlaižydavo baltą dėmelę, o jeigu kas surizikuodavo gerti taurelėmis ir paskui užsirūkyti papirosą – ugnis stulpu šokdavo iš burnos. Vanduo jau nebegalėdavo pagelbėti – „kad užgesintų gaisrus, vyrai tais laikais myždavo kits kitam į gerklę" (močiutė)... Eteris, kaip ir žibalas, išnyko, o „dropų" galia atiteko paprasčiausioms mėtoms ir valerijonams. Bet stebuklas išliko – vaistas nuo žarnų susimazgymo ir agurkų miltligės, nuo visokių didelių bobų, miegant palinkstančių virš lovos, ir juodo kostiumuoto vyro raudonais akių vyzdžiais, vaikštančio koridoreliu pirmyn atgal ir murmančio: „Čia mano žodis bus paskutinis..." Nuo maniako Vilniuj (vakar jis jau pastebėtas Kaune). Nuo negimusių anūkų. Nuo nelaimių. Nuo per didelės laimės. Tėvas kaip nusenęs magas po virtuvės šviestuvo gaubteliu buria virš aptrupinto stalo – lašina „dropus" savo vaikui. Abu žino – tai kyšis iš baimės, sumišusios su visad giliai slėpta meile, kad tik jos nebūtų parodyta per daug, nes nuo per didelio gerumo vaikai genda. Jis žinojo, kad ateis laikas, kai liks vienas – kada nors visi lieka po vieną, – bet neįsivaizdavo, kad ta tuštuma – begarsė, besvorė – su tokia jėga spaus ausų būgnelius ir knežins kaulus. Duktė iš už nugaros apkabina tėvą,

nustebdama, kad po tuo darbiniu balakonu jo jau tiek, kiek paukščiuko...

...Kada nors, keliaujant iš vienos spiralės įvijos kiton, iš vieno būvio į kitą, pro ausis švilpiant ugniniam vėjui ir grumant baltai šviesai, kurios galybė trupins kalnus, tarp nedaugelio dalykų, išsinešamų į „ten", bus turbūt ir „dropų" kvapas iš skruzdžių šlapimo rudumo dėmelės... Dar – kiaušinio lukštas, įšalęs į sniegą. Liesas ražas, suveržtas aliuminio viela, tinkamas jau tik sniegui nuo batų nudaužyti. Gyvsidabrio rutuliukai po ledo pluta – ir per didžiausius šalčius neužkrešantis šaltinis. Moliūgo žiedas kaip ančiuko plaukmuo. Pleistro juostelė su cheminio pieštuko užrašu: „Juodieji serbent. 1989." Kreivi kadaise lošto „Tūkstančio" stulpeliai seno laikraščio paraštėje po inicialais A., P., S. (P. jau ir kauleliai sutrūniję, S. užpernai mirė, A. dar kabo ant plauko, bet kažin ar ilgai). Smulkmenos. Ir – nieko iš „gyvenimo knygų" su siužeto vingiais ir „dešimtmečio pasiūlymais". Iš buvimo „ant balkono atbrailos" įspūdžių ir kančių didybės. Nieko iš to, kas, rodos, buvo taip svarbu.

Kai tėvas jau beveik nesipriešina, kad jam būtų numazgotos kojos (žinoma, tai nereikalinga prabanga), kažkas pabeldžia į laukujes duris. Taip negarsiai, kad gal jiems tik pasigirdo. Kaimynas? Vagis? Tėvas dar nežino, kad tas kažkas – tai jo likimas, ant kurio nė Tuzikas nesulojo, o likimas, žinia, nesinaudoja elektros skambučiu – beldžia krumpliais...

Iš tolo, kad negautų per galvą kokiu įnagiu, senukas stebeilija pro ledu užburbėjusį langelį: reiks paklaust Tuziko, niekšelio, kas jį šeria ir kam jis turi padus laižyt. Kas ten tokį vėlyvą metą?

Begalvė žmogysta anapus lango šalty prašneka jauniausiojo sūnaus balsu...

...Glėbesčiuotis tamsioj priemenėj tarp kibirų per ankšta. Ir jų mažasis su šalčio aura, dar ne visai realus, jau stovi priešais koridorėly ašarotomis nuo vėjo akimis. Aukštesnis nei išvažiavo. Patirties išbaigtais bruožais. Nuskeltu priekiniu dantimi.

Anglas, sako susigraudinęs tėvas. Nu tikras anglas.

Jis pats per tuos metus, kol sūnaus nebuvo, nuaugęs žemyn, norėtų pasakyti ką nors itin svarbaus savo vaikui, pasirodžiusiam kaip tik laiku, nes, žiūrėkit, jam jau ruošiasi kojas mazgot, gal jau ir numyždint, po perkūnėliais, užsimanys?! – rūstus žvilgsnis adresuotas dukrai. Bet atskubėjęs Parkinsonas tuoj sutrauko balso siūlelius ir tėvas, išlukštentas iki apatinių, mindžikuodamas pamėlusiom kojom, dusdamas sukuksi.

Tačiau Saulių hipnotizuoja – katinas ant kutuoto baldakimo fotografijoje virš sieninio kalendoriaus, įtupdytas ten „dėl grožio". Paliko jį išvažiuodamas. Rado sugrįžęs. Neįtikėtina.

Vadinasi – namie.

Nusimetęs pūkinę striukę – kosmonauto skafandrą, bet nenusiavęs batų-šarvuočių, su kuriais apkeliavo Škotijos fortų griuvėsius ir pilis, liesas kaip mūka atsisėda plačiai iššergtomis kojomis. Į šitą margų lovatiesių ir jeronimų ant palangės tirštymę jis nupuolė tikrai iš kosmoso. Stalas salonėly, nors ten ir šalta, ir žaliais išlydžiais spraga įdrėkusi prieblanda, jau padengtas. Tėvas pats neša raugintus agurkus, ir jo, senuko, subliūškusiuose blauzdų kapšeliuose – vėl po kietą raumenų kamuoliuką...

Bet Saulius tik išgertų. Mosteltų taip, kaip jiems nė nesisapnuoja. Nes jis ne iš kosmoso – ne iš Londono, o iš Vilijampolės... Jau nuo vakar Lietuvoje... Savo *love story* kraupinti juos gal dar ankstoka...

...*Once upon a time* („seniai seniai") Londone viename alaus vakarėly jis susipažino su Verute. Vera iš Kauno. Ji atėjo, kai

jis jau rengėsi išeiti ir susirietęs prakaitavo bandydamas apsiauti naujuosius batus. Elegantiški anglų džentelmeno batai, geriausios rūšies odos, tamsiai rudi, iškrėtė kiaulystę – staiga netiko po alaus atsipalaidavusioms kojoms. Šeimininkai, jauni ir nuoširdūs lenkai, gyvenantys tame pusrūsyje kaip stotyje, miegantys dviem aukštais, neturėjo specialaus batų šaukšto ir siūlė savus sportbačius pareiti namo. Bet štai pasirodė ji, šypsodamasi atnešė iš virtuvės... sriubinį šaukštą, ir problemos kaip nebūta. Per tą šaukštą jie ir susipažino. Pirmasis įspūdis buvo labai stiprus. Kažkoks gauruotas. Išvydęs kojinės tinklelio prispaustus jos neskustų blauzdų plaukelius, jis iškart suprato, kad tai – ne kokia nors barbė, o tikra moteris. Be to, ji turėjo tarpelį tarp priekinių dantų, o tarpeliai jam visada reiškė – aistrą, sėkmę, pinigus. Kaip tik tokios moters jam ir reikėjo. Jis neapsiriko: šešiolika metų vyresnė Verutė buvo energijos kamuolys, sugebėjo dirbti trijuose darbuose ir nepavargti. Indas, viešbučio savininkas Glosterio gatvėje, net nenorėjo jos išleisti iš darbo, o futbolininkas Patrikas Viera, puolėjas iš „Arsenalo", kuriam ji suplukusi kambarėlyje po laiptais išlygindavo šimtus marškinių (ir nepavargdavo), dovanodavo bižuterijos. Kalėdoms – violetinę skrybėlę su aguonomis, nes Anglijoj moteris be skrybėlės iškilmingomis progomis – tas pat, kas be galvos. O progomis, juo labiau iškilmingomis, Verutės niekas nelepino. Lietuvoje ji turėjo du sūnus ir labai žiaurų gruziniško gymio ir temperamento vyrą (su juodų plaukų ežiuku ant nugaros), laimei, buvusį, kuris mušdavęs ją „su pasiilsėjimais", o po skyrybų piktybiškai nemokėjęs alimentų ir dar grasinęs – jei kas, pakišiąs po velėna. Bet vaikai jį kažkodėl mylėjo. Norėdamas palenkti vaikus į Verutės pusę, Saulius dvejus metus iš Londono siuntė pinigus jos sūnų Dareko ir Juleko 42 ir 47 dydžio batams, muzikos centrui, jos brolio bizniui – investavo į jų su Verute ateitį jau čia, Lietuvoje. Verutė, stebinusi jį sumanumu, irgi sukosi kaip ratuota

bitelė. Į jųdviejų nuomojamą kambarėlį pusrūsyje grįždavo medum aplipusiom kojelėm (apsijuosusi juosmenį – viešbučio rankšluosčiai, paklodės, specialiai įsiūtose vidinėse kišenėlėse – pusrytinis marmeladas ir sviestas, razinos, veidrodžių ir baldų blizgikliai, žodžiu, viskas, ko tas indas buvo turtingas). Kol kartą nebegrįžo. Ją sučiupo apsauginiai, kai iš kulinarijos mokyklos, kur dirbo indų plovėja, apatinėse kelnaitėse ir už liemenėlės su pastandinimais bandė išsinešti sidabro šaukštelius. Niekas niekada nebūtų susekęs – Verutę per gyvenimą vedė šuns uoslė ir šeštasis pojūtis, – bet įskundė bendradarbė lenkė, irgi nešusi ką galėjusi, tik kitą rytą jau turėjusi išvažiuoti namo, į Krokuvą, tad tądien, suprantama, ir nebedirbusi. Migracinės tarnybos pareigūnas Verutę atvežė į oro uostą su darbiniais drabužiais kaip nusikaltėlę, pakeliui sustojęs tik paso iš jos namų paimti. Tuo metu jis – Miroslavas Pečiul – dirbo šešioliktame banko aukšte ir joks pojūtis jam apie nelaimę nieko nepranešė. Apie įvykį ašarodama vakare jam papasakojo kita lenkė – kaimynė anos, kuri įskundė, geriausia draugė... Sulig ta diena išbluko Londono gatvių spalvos, o karališkų parkų tvenkiniuose išgaišo antys. Sėdėdamas Soho parkely, kur juodu su Verute, išsiavę batus, valgydavo „snikersus" ir „marsus" ir žiūrėdavo, kaip anglai, neskaičiuodami minučių, šneka mobiliaisiais telefonais, jautėsi apiplėštas. Vidury šviesios dienos. Jį apiplėšė suvokimas, kad visų pinigų vis tiek neuždirbs, be to, didieji cirkuliuoja kitais, jam neprieinamais kanalais. O antra – jis prarado Verą, kartu su ja – tikėjimą, viską, dėl ko čia buvo atvažiavęs.

Po mėnesio, neištvėręs nežinios (Verutė neatsišaukė nei telefonu, nei laiškais), nusipirko autobuso bilietą į Lietuvą. Pramiegojęs Vakarų Europą, nubudo Lenkijoj, Varšuvos autobusų stoties laukiamojoj salėj. Kai čia, atkirtę įėjimus, jį apsupo penki ginkluoti rusai – civiliai kariškių veidais. Keli pavieniai keleiviai – vyras, moteris ir senutė – buvę toj salėj, išsinari-

nę sprandus žiūrėjo pro langus. Jis metėsi laukan, bet ten jo laukė dar keturi. Ir čia jau jį apšvarino iš tikrųjų. Sovietinės kariuomenės likučiai, atkūrus istorinį teisingumą, negrįžo Tėvynėn ir gaujom rezidavo miesto autobusų stotyje, turguose ir kazino. Kai vyriausiasis, veikiausiai praporščikas, spardė į kelius (*Ne diorgaisia, zdes' nami vsio kontrolirujetsa*), kiti trys rausė lagaminus. Dovanos ir drabužiai jų nedomino, jiems rūpėjo tik paskutiniai du tūkstančiai svarų, kurie jam dar buvo likę. Užtat jie laikėsi „garbės kodekso" - neatimti lietuviškos šimtinės ir angliškos smulkmės, taip pat trijų butelių „Black Jacko" - „skausmui nuskandinti". Taip, jie humaniški, bet jei jis, neduokdie, to neįvertintų ir sumanytų skųstis policijai ar atstovybei... Būtų sukaltas artimiausiam skersgatvy. Peršauta kelio girnelė. Atmuštos kepenys. Nes jie kartu su policija kontroliuoja pravažiuojančiųjų srautus ir surenka - „privalomąjį keleivio mokestį"... Likęs vienas su išprievartautais lagaminais, Anglijoje matęs ir šilto, ir šalto, jis vis dėlto išsivėmė už šiukšlių konteinerių ir tvirtai apsisprendė pirmiausia važiuosiąs ne į namus, o pas Verutę. Ji, kaip ir jis, buvo ištvėrusi tą patį - riekę duonos ir tris slyvas per dieną. Reketą. Viską.

Susirado ją nesunkiai. Tik ne mūriniame name su stikline veranda ir olandiškais medeliais keraminiuose vazonuose, o kažkokiame 12 butų žiurkyne su vaitojančiais laiptais. Daug kas ten buvo ne taip, kaip jam pasakojo... Pirmiausia Verutė neturėjo savo namų. (Kad už jo pinigus brolio vardu jau buvo nusižiūrėjusi butą naujajame mikrorajone, sužinos vėliau.) Gyveno pas motiną. Ši su čigoniškai užrišta gėlėta tikro šilko skarele ir auksinių auskarų - širdelių nutęstais ausų speneliais ramdė kalę su šuniukais ant patiesto seno palto. Aprūkusios lubos, muzikos centras, užverstas skarmalais, lašo formos prancūziško konjako „Otard" butelis ir audinių kailiniai lovos kinyje vietoj apkloto - viskas čia liudijo, kad pinigų šiuose namuose

niekas nekiša į kruopas ir nekonservuoja užsukamame stiklainyje – pro vienas duris jie nesunkiai įėję pro kitas dar lengviau išeina. Staiga iš užkrosnio išskrido rubininė-smaragdinė papūga Roma ir suriko jam į veidą: „Durrrnas..." Bet labiausiai jį priblokšė Verutės sūnūs. Mėlynakiai skustukai su auskariukais nuotraukose – juos jis jau mylėjo beveik kaip savo – regis, būsimi recidyvistai: prikišę petardų susprogdino aklos senutės krosnį, laužėsi į svetimas mašinas, vogė iš sodo namelių... Tikri savo tėvo sūnūs, tėvo, kuris, pasirodo, sėdėjo kalėjime ir kortomis ten pralošė savo mažąjį pirštą, bet tebebuvo šeimos galva ir visiems vadovavo...

Apmautas, neatgavęs pinigų, infiltruotų į Verutės giminės buitį, apstumdytas Verutės brolių, kurių ji irgi turėjo ne vieną, kaip anksčiau sakė, o keturis, laužtamas sniego plutą, jis brido į stotelę. Sagos iš „Marks & Spencer" marškinių buvo išplėštos su „mėsomis". Ausyse tebeskambėjo Verutės, neatpažįstamai pasikeitusios (dabar ji jau buvo baklažanų spalvos plaukais ir daug už jį vyresnė, tiko tik į motinas), žodžiai: kas buvo emigracijoje, vaikeli, viena, o čia – jau kita. Ji lauksianti savo diedo. Nors ir be piršto. Bus tų pirštų, kad tik ko kito nebūtų pralošęs. Tarp dantų tebešvietė tarpelis...

Jis ėjo tol, kol turėjo jėgų. Paskui važiavo. Vėl ėjo. Primuštas šunytis cypė galvoje. Temstant senamе parke prisėdo ant suoliuko šalia apsnigtų bevardžių karių kapelių. Suskaičiavo šešiolika antkapinių lentų. Po septyniolikta įsivaizdavo save. Virš galvos pro plikas medžių šakas su varnų lizdų juoduliais žioravo purpurinis dangus. Staiga smeigė plonas ir aštrus kaip tėvo adata namų ilgesys. Jie visai netoli, už karinio miestelio, pagelžkely – rodės, kvapu pritrauktum... Tačiau ne toks ten norėjo pareiti... Iš visko, kuo kitados svajojo pritrenkti sugrįžęs, buvo likęs tik žiupsnelis prisiminimų, tuščios banko sąskaitos ir airių bare nuskeltas priekinis dantis. Bet eiti daugiau nebebuvo kur.

Pakeliui ligoninėje aplankė mamą. Ji gulėjo stikliniame aptvare pusiau pramerkta viena akimi. Dantų protezai, kad nepaspringtų, išimti ant servetėlės šalia pašto ženklo dydžio Aušros Vartų Dievo Motinos. Jis norėjo paliesti mamos kumštelį, tokį naminį, bet nustėro, išvydęs savo paties ranką su pajuodusiu krumplių krauju, ir tuoj atitraukė...

O dabar jam norisi tik atsigulti kur nors kampe, apsikloti kokia ožkena ir, susirietus į gemalą, užsimerkti taip, kad suskaustų akių obuolius. Stumte išstumti save pro tas akis, kad rytoj galbūt viską pradėtų iš naujo. Arba baigtų... Bet tėvas, vis dar kažko naiviai vildamasis – Dieve mano, ko?! – iš paskos. Sesuo – paskui tėvą. Katė – namų klaustukas – paskui seserį. Ko jie visi nori? Paguodos? Pinigų?

Saulius, nusikeikęs prieš jų ištįsusius veidus, staiga merkia galvą į kibirą su lediniu vandeniu, net vilko dantis į kraštą barkšteli. Tą amuletą – vilko dantį – gavo iš australo Ijano mainais į raktų pakabutį – gintarinę klumpelę. Laiko panardinęs galvą tol, kol išsipučia plaučiai. Laikytų, kol sprogtų kaip vandenilinė bomba ir plaučių gabaliukai ištikštų ant sienų. Bet gal dar anksti save laidoti? Ir – juos gąsdinti?

Ir jie sėdi sušilusioj, aliejinėj kambario šviesoj prie stalo su viskiu, kurio neatėmė anie rusai, ir dabar jis negailėdamas pripila jo visiems į arbatos puodelius. Kai Sauliaus plaukai šlapi, matyti: žandikauliai, išaštrinti alkio ir kovos už būvį, – per dideli tokiai mažai galvai. Jis ką tik vienu mauku išgėrė ir po ranka pasipainiojusį buteliuką „dropų". Per silpnas šis makalas, bet užkaušti nesiseka ir nuo „Black Jacko"... Kad užmuštų nervą, įkyrų kaip danties skausmas, verčiau jau trauks lauktuves. Tėvui ir mamai („Kodėl paguldėt ją į pačią prasčiausią ligoninę su atsiknojusiu linoleumu?") – po škotiškos vilnos megztinį. Seseriai – puodelį su Kail of Lochalšo žemėlapiu ir dėželę

„briliantams" su cukrine mergyte nusmukusiom kojinaitėm-armonikėlėm ant dangtelio. Yra dovana ir vyriausiam broliui – tikros vilnos liemenė su kailinių avyčių aplikacija. Kaip iš bedugnio šulinio traukia kažkokius laidus, sraigtus ir jungiklius – tai vis iš „Deutsche Bank", kurį „pats" statė...

Papasakoti? Hm... Jis pagaliau iškvepia tą sunkų ketverius metus plaučiuose spaustą nelegalų orą. Papasakoti, aišku, galima... Apie Egipto, Irano, Kinijos, Tanzanijos brangenybes Britų muziejuje. Fantastiško grožio parkus su antimis ir fontanais. Karališkuosius bitininkus, sodininkus, pirtininkus, kurie uždirba kone tiek, kiek ministrai. Apie Viktorijos monumentą, pastatydintą princui Albertui – įsivaizduokit: susitraukęs Albertas sėdi po devynių milijonų svarų vertės aukso špiliu. Bet papasakoja kažkodėl apie pleiskanotą lenko Juzefo kepurę. Su ta juoda slidininko kepure žiemą Juzefas, šeimininkas, pas kurį glaudėsi, nuo pat ryto lengvai „apsiforminęs", vaikščiodavo po savo aptriušusį nekūrenamą namą, pilną įnamių iš Lenkijos ir Lietuvos. Visiems iš burnų ten virsdavo garas. Rytais nuomininkai lįsdavo iš neįmanomiausių namo plyšių – palėpių ir puskambarių – ir konspiratyviai po vieną, kad kaimynams nesukeltų įtarimo, skubėdavo į darbą. Su ta kepure Juzefas ir miegodavo, apsikabinęs ponią Terezą – tokį nuo alkoholio mėlyną neuroną. Ne iš meilės, o todėl, kad šildydami vienas kitą, jau penkiasdešimt metų įstrigę tarpupasaulyje tarp Lenkijos ir Anglijos, sutaupytų vieną kitą svarą, jis – lenkiškai degtinei, ji – amerikoniškam burbonui.

Papasakoja apie Elzytę, bufetininkę iš Šančių, vis atlapojančią spintą, jei užeina kas nors iš uždarbiauti atvykusių lietuvių: 32 poros batelių, 17 švarkų, 19 rankinukų. Tų rankinukų šaltinis – tikras, bet labai netipiškas anglas, aktoriaus Leonovo antrininkas, su minkštučiu biskvito pyragėliu vietoj širdies. Gyvena juodu name prie miško. Įsivaizduokit, vienintelis anglo

pensininko rūpestis – voverės, priešaušriais nugraužiančios rožių pumpurus. Tai jis jas paprasčiausiai šaudo medžioklinių šautuvu, o Elzytė užkasinėja už sodo tvoros... Prieš papasakodamas apie Verutę turi išgerti ir atsikvėpti. Nes tai – ne šiaip sau. Tai – fatumas...

– Ne fatumas, o vagis, – nuo „Black Jacko" žila tėvo galva ima kinkuoti. – Nekas ta tavo Verutė ir jos peras...

Ak, tas tėvukas, kiek nedaug jam tereikia! Saulius juokais nuleistų ir tą „perą", ir kitką, bet jau ima šalti momuo – stipriau už alkoholį veikia grįžtamoji nuovargio jėga: atriša rankų ir kojų raiščius, atkabina sąnarius, fosgeno dujomis tuoj ims kauptis smegenyse, kol perdegs saugikliai. Taip, Saulius toks pavargęs, toks išardytas, kad nepajėgtų tėvui net aiškinti, jog Anglijoje vagia visi, kas tik nuvažiuoja. Ir jis „vogė". Bet tai visai ir ne vagystė. Jo sąžinė švari. Nes ta šalis visko pertekusi ir išpindėjusi. Lietuvoj jie nė neįsivaizduoja, kokius gerus daiktus anglai išmeta. Aksominės sofos, geriausi kompiuteriai, mikrobangų krosnelės voliojasi tiesiog gatvėse... Bet jis juk žino, kur sugrįžo – į provinciją, į namus su sėklinių agurkų kokonais ant palangių ir rūkytų lašinių skurlio kvapu. Čia ir vėl tampi niekuo, lyg niekur nebūtum išvažiavęs. Čia kažkodėl linksta stuburas ir tęžta kaulai. O tokį, „naminį", tave be vargo įveikdavo visokie iš Panevėžio ir Kauno, anglai, net indusai laikydavo rusu ir žemindavo, o žydas advokatas jo kiaušą kapojo kumpu snapu – sumaniai traukdamas šimtinę po šimtinės. Taip, jis kentėjo ten už juos visus, kol jie čia ramiai sau raugė agurkus...

Staiga Saulius suriaumojęs – saugikliai perdegė galutinai – paspiria ant tako pasipainiojusią taburetę ir batais-šarvuočiais pereina išaugtus kambarėlius. Po padais trūkinėja plonas ledukas.

Jį jau čia viskas ima ėst. Ir tas rūkytų lašinių skurlio, tokio panašaus į suavėtą autkojį, kvapas, ir palšos, širmos spalvos. Ir visi

kalti, kad jis buvo taip išdurtas. Tėvas audė dėl niekų („nevok" ir kt.), bet neišmokė svarbiausio: kautis už save nagais ir ragais ir per kilometrą užuost apgaulę. Jo broliai niekada nežiūrėjo į jį rimtai, nes jis net nebaigė mokyklos, tyčiojosi (kažkas į mus visus žiūri nerimtai ir anksčiau ar vėliau pasityčios...). Vyriausias, rašytojas, kurį laiką juo domėjosi kaip *tabula rasa*, tampė pakriūtėm ir pabaliais, bet veltui: Sauliaus netraukė nei gamta (žalčialunkiai ir kt.), nei knygos, nei Tarkovskis. Galiausiai brolis į ne savo genus numojo ranka, bet įkaušęs, jau pats prarasdamas orientyrus, vis tiek klausdavo: „Negi tu, tuštuk, neturėsi jokių aukštesnių aspiracijų? Tikslo? Jokios idėjos?"

Bet dabar Saulius – ne *tabula rasa*, o mėtytas ir vėtytas – stovi prieš tai, kas liko iš aukščiausių jo brolio aspiracijų. Spusteli lizdelyje pergamentinį kėkšto kiaušinėlį, pirštai sulenda į miniatiūrinę metų išskaptuotą tuštumėlę, akimirksnį kažkuri neužgrūdinta – neužmėtyta ir neužvėtyta – jo dalelė sustingsta lyg iš baimės, lyg iš gailesčio. Bet Saulius jau nieko nebijo, o ant gailesčio daugiau nepasimaus. Kaip teismo antstolis dabar įkainos brolio turtą... Šio to verti tik žiūronai „Olympus" – gero galingumo, vokiški. Visa kita, deja, – „nebrangi antros jaunystės buitinė technika". Apibrozdintas „Weltmeisteris", kuriuo groja atkišęs Adomo obuolį ir drebindamas balsą kaip ir visi jautrūs alkoholikai, televizorius už sofos, atitekęs po skyrybų, prožektoriukas be vidurių, kitas – cigaro formos – telpa delne. Kažkokios knygos, kurios proto jam nepridėjo... Saulius rausiasi tarp apatinių, sukimštų į polietileninius maišelius, – ten turėtų būti į „vaflinį" rankšluostuką įsuktas devinto kalibro revolveris, kuriuo brolis taip didžiavosi ir varydavo kraupą žmonai ir podukrai. Dabar jo dvikovose su savimi jau tarpininkauja sekundantai ligoninėje... Tačiau Saulius savo ginklų sudėti dar neketina. Jis jau identifikavo savo ir brolio bendrą priešą. Tai – laikas, kuris čia kapsi lėtai, per lėtai, ir varo šizofreniją, nes į jį įsikibusi

artima ir tolima praeitis, giminių ordos vestuvių ir laidotuvių nuotraukose, dingusio brolio kaulai. Nukryžiuotasis majonezo stiklainyje, tėvas ir motina, kurių nevalia bus apleisti mirties valandą... Tirštas ir klampus, pilnas pareigų ir priklausomybių, jis tempia atgal, o Saulius norėtų – tik į priekį. Gyventi laiku, kuriuo gyvena visas pasaulis, laisvu nuo visko, cinišku ir be sentimentų, kuris nesigaili per ilgai nesurandančių savo vietos ir nelaukia, kol už šiapusines skriaudas bus atlyginta anapusine paguoda – viską iki paskutinio pasiima šiandien. Laikas, kuris neturi laiko.

Regis, šis laikas pradeda – katės ir pelės žaidimą. Saulius staiga atsigręžia į tėvą:

– O kaipgi jūs čia gyvenat? Nieko nebijot? Vienišus senukus dabar medžioja... Anglijos laikraščiai rašė: atkampiose sodybose Lietuvoje siaučia visokie – *criminals, murders*...

Ar jie nebijo?! Jėzau, tėvas, visą vakarą instinktyviai laukęs šio klausimo, paknopstom skuba į priemenę atsakymo – guminio pagaikščio su švino rutuliuku ant galo. O tuodu kabliai? O plaktukas po lova? Jis dar sugebėtų banditui kaukolę sutratint. Nuo jaudinimosi uždususiam, jam sunku net kalbėti. Bet Sauliaus šypsnys koridorėlio prietemoje – lengvas kaip kėkšto kiaušinėlis. Kertantis per pakinklius. Nes šypsosi ne jo vaikas, o tas baltarusis. Kaip čia atsitiko, – tėvas veik be žado, – prieš ketverius metus jie išleido Saulių Milušauską, o sugrįžo – Miroslavas Pečiul...

Jau reikia rimtai paaiškinti vaikams, kas slaugys ligonę, nes nuo to, ko gero, priklausys čia daug kas. Ir jis pats... Jis, tėvas, ir slaugys. Jie tuo galės visai nesirūpinti. Jei reiks laukt penkerius metus, kol ji prisikels iš gyvų mirusiųjų, – jis lauks. Iš naujo mokys vaikščioti ir kalbėti, penės šaukšteliu. Jie galbūt net nuklypuos laikraščių ir duonos į kitą gatvės pusę. Jei ji pus gyva, irgi ne tragedija: jis ją kuops, vartys. Keis vystyklus...

...Sakoma, prieš dideles nelaimes ištinka mažosios – kaip suskrebusi duonos plutelė atšoka į orkaitę įkištos rankos oda, nusipjauni piršto pagalvėlę. Tėvui staiga nei iš šio, nei iš to iškrenta akinių stiklas. Ir kai lauke, apvertęs dubenėlį, ima kaukti Tuzikas, tėvas vidury kambario apsišlapina...

Taip kartais žmogus per vieną vakarą nugyvena visą jam likusį laiką. Pražyla. Sudėvi širdį. Tada jau nebūtinas nė nuosprendis: kardimiopatija, prostatitas ir šlapimo nelaikymas, glaukoma, išvarža, senatvinis smegenų suminkštėjimas. Ir taip aišku: kad išliktum – jokios lengvinančios aplinkybės. Permautas sausomis kelnėmis, droviai suglaudęs tirtančius kelius, tėvukas pasodintas salonėly. Prasižiojęs, žvilgsnis laksto. Virš galvų palėpėj kaip ir kiekvieną vakarą subrazda kiaunė, bet jis nebepajuokauja, kad ten bėgioja jo „kalnierius". Ryja sausas seiles.

Taip – rodos, visai paprastai – priartėja valanda, kuri kada nors vis tiek būtų atėjusi...

Saulius, suėmęs už alkūnės, išsiveda seserį į miegamąjį. Tamsoje, vienas priešais kitą, jie svetimesni nei kada nors anksčiau. Patikimiausi nusikalstami sandėriai taip ir įvyksta – prieblandoje, slapčia ir – nekenčiant vienas kito.

– Ką gi darysim? – klausia brolis.

– O ką, tavo manymu, mes turime daryti?

– Tą, ką daro visi, kai ateina laikas... Neužuodi? – jo alsavimas priremia ją prie sienos. – Jis jau žeme atsiduoda. Greit nebeprisimins, kas toks ir kas mes jam. Mes privalom juo pasirūpinti. Bent įtaisyti normalių drabužių. Baltus marškinius ir juodą kostiumą...

– Su kišenėmis ir pakaba, ar ne? – sesuo trenktų tamsoje į tą mažą juodą galvą.

Bet netrenks...

Apsiašarojusi – bejėgė – atneša pledą ir apgaubia tėvui pečius. Dar išplaus jo kelnes ir numazgos kojas. Daugiau, deja, nieko

negali jam pažadėti... Saulius įstato akinių stiklą ir raminamai patapšnoja tėvui ranką – drebančią bėdulę marga kaip putpelės kiaušiniai oda; jis gali nesibaiminti, jo vaikai – ne drakonai ir neduos pražūti. Švelniai moko, kaip reikia valgyti kivį. Su šaukšteliu. Kaip kiaušinį. Nuo šiol jis paskanaus ne tik kivių – karambolų, persimonų, kinkanų. Rambutanų... Tačiau dabar tėvas su tuo languotu pledu ant pečių ir kiviu rankoje jau tikrai kaip nevisprotis.

Nes jie – Narajamos viršūnėj. Užkopė į ją lengvai ir greitai. Sustojusiam laike besvoriais luisteliais krenta sniegas. Oras išretėjęs, beveik be deguonies, traukia odos poras, bet kvėpuoti neįtikėtinai lengva. Sunku buvo tik ten, kur tau skirtas laikas jau praėjęs, o tavojo oro gurkšnio mirtinai reikia kitam. Pagaliau juk artinantis pabaigai oro reikia vis mažiau, o greit ir visai nebereikės – kai pats sniegu krisi ant savo vaikų galvų, ant savo paties kaliošais išrašaluotų takų. Kol kraujas smegenyse dar nepadarė juodo darbo, neatėmė rankų, kojų, atminties – atims prieš rytą, – skuba prisiminti, ko dar nesuspėjo padaryti. Prieš operaciją ligoninėje neapgynė savo senutės, kai jo akivaizdoje seselė sušėrė jai per pamėlynavusius sėdmenis, kam per naktį į smulkius skutelius supašė sauskelnes. Tada jis neišdrįso net papriekaištauti, o dabar pultų kaip sarginis šuo – per vėlai. Viską reikia daryti laiku. Dar mato savo tėvą samanų rudumo nuotraukoj: visai jaunas, stumia dviratį. Dviratis su žibintu, per vairą permestas miliuko švarkas. Jis dar nežino, kad tuo ratų išmaltu kaimo keliu važiuoja paskutinį kartą – po trijų mėnesių jį, „komunistuojantį laisvamanį", sušaudys vokiečiai. Prieš tai daužydami buožėm privers išsikasti duobę ir išsimatuoti gylį. Žilas bedantis sūnus dabar, sugrąžindamas praeitį, pamokytų tėvą: vaikeli, neik kviečiamas į valsčių, o bėk į pakelės krūmus ir – į mišką. Bet tasai, jau padaręs visas jam skirtas klaidas, pro ausis švilpiant ugniniam vėjui ir grumant baltai šviesai, kuri trupina

kalnus, keliauja savosios spiralės įvijom, o tada jau niekam jokia pagalba iš šalies nebereikalinga. O ir sūnus – senukas – ar jam pačiam numirt pasiseks taip, kaip norėjo? Niekam nematant. Nusisukus į sieną... Ne, jo senutei nebėra dėl ko grįžti, nieko gero ji čia nerastų. Varnai tuoj les jo smegenis...

Staiga ligoninėje senutė pramerkia akis. Ji – dar ne ji. Liežuvis dar per didelis, netelpa burnoj, o po krūtine pritelžta akmenų. Ji pačiupinėja tamsoje savo plaukus, bet jie – ne drėgnos pakulos, kaip tikėjosi, o – suvirę nuo prakaito. Vadinasi, buvo toli – keliavo ilgai. Kad – grįžtų. Nors ten, kur ji buvo, jau nebepokšėjo stubure, o ligos išvogtus kaulus užpildė ramybė. Pagaliau ten, toje šviesoje, kuri yra be pradžios ir be pabaigos, nereikia nei stuburo, nei kaulų. Nei plaučių. Nei gerklės. Nėra ir grafikų, kuriuose parašyta:

„antradienį – padėti indelį pienui,
trečiadienį – „Fosamax",
ketvirtadienį – liuosuojantys,
penktadienį – nervų gydyt,
visom d. vakare aštuonioliktą val. „Cardace" (nuo širdies),
prieš naktį pusė tabletės nuo represijos,
šeštadienį – laisva."

Ten laisvos visos dienos. Ir nėra represijos. O čia visur tamsoje gerdamosi į tvarsčius kreša žaizdos – toks triukšmas... Bet didžiausią triukšmą kelia jos pačios širdis. Senutė net pyksta – dar nė neatsiklaususi jos valios, dar jai nė nepriklausanti, jau skuba per tamsą klupdama, vėluodama – namo...

Daiktai

Esu lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja. Neseniai savo aštuntokams uždaviau parašyti rašinį tema „Daiktai". (Mintį mestelėjo sūnus: „Visi daiktai aplink taip sudaiktėję, kad jų kaip ir nėra...") Norėjau, kad jie parašytų apie paprasčiausius daiktus – apelsiną, batus, rankšluostuką. Jiems prieinamu būdu apie tylią daiktų, tarp kurių gyveni ir kuriais naudojiesi, bet kurių nepastebi, esatį. Tačiau beveik visi parašė apie „socelinę" nelygybę. Apie tai, ką norėtų turėti, bet neturi. Štai vieno berniuko mintys: „... jos marti turi grožio saloną Vilniaus centre, sūnus – savo klestinčią firmą ir, aišku, yra jos direktorius. Jis turi sodybą, išmuštą plytelėmis ir lentutėmis. O kitas sūnus turi namą su baseinu, sauna, baru, trim šuniukais, kate, šinšila, iguana ir dar velniai žino kokiu velniu. O mes turime tik vieną katytę, vardu Razinka, kurią radome po tiltu." Sovietmečiu kultūros žmonių diskusijose apie dvasingumą ir atmosferą visuomenėje daug kalbėta apie tokį daiktų turėjimą (turtėjimą), ir tuomet tai reiškė dvasinių vertybių išdavystę. Straipsniuose, analizuojančiuose „literatūros santykius su dabartine tikrove", gausdavo: „realiai iškilęs materialinių gėrybių kulto pavojus", „meilė daiktui" graso

„išstumti meilę žmogui", neretai patį žmogų paverčia „daikto vergu". „Daiktai nepralaidūs žmogiškai šilumai." Ir t. t.

Ideologijos pasikeitė. „Materialinių gėrybių kultas" įteisintas oficialiai, o „godus sumaterialėjęs vartotojas" – reabilituotas. Tik patys daiktai ir tada, ir dabar, aišku, – niekuo dėti. Metams bėgant imi įsitikinti, kad jie kaip tik labai pralaidūs – jei tik pats dėl kokių nors priežasčių nesi užakęs – ir žmogiškai šilumai, ir šalčiui, nusikaltimui ir bausmei, šiapusybei ir anapusybei, viskam.

Neslėpsiu, esu neabejinga „materialinėms gėrybėms". Mėgstu daiktus. Man įdomūs daiktai – nesantaikos įžiebėjai ir taikytojai, plonais nematomais grybienos siūlais įsiraizgę į žmonių tarpusavio ryšius. Daiktai kaip detalės, iš kurių kaip iš siūlų kamuolio išvynioji visumą. Arba visumą suspaudi į detalę. Į kokį juodą paltą (kartą jau verstą), kurio blizgantys atvartai, rankogaliai ir kišenės, einant į svarbų pasimatymą, „retušuojami" angliuku... Daiktai – likimo ženklai ir pranašai. Saugyklos ir talpyklos. Slėptuvės ir atvertys. Niekam nereikalingi palėpės daiktai, išgyvenantys savo paskutinę reinkarnaciją, jų jau niekas niekur nebeperveš – *life after life*.

Tikra tiesa, kad mirę žmonės apsigyvena daiktuose. Kai žiūriu į veidrodėlį nuskilusiu kampu su Rygos atvaizdu kitapus ir lenktinį peiliuką (*Ц. 2 р. 10 к.*), į šachmatų figūrėlę – baltąjį rikį ir moliūgų sėklų aliejaus kapsules „Peponen" bet kurioje vaistinėje, be jokios mistikos žinau, kad tai – mano tėvas. Rožinys su pirštų nusvidintais poterėliais ir leidžiantis į kelionę kaimynams paliktas raštelis: „Šiltnamy – maistas šuniukui. Palinkėkite mums sėkmės" – toje kelionėje žuvusi mano teta. Durnaropės kokonėlis ant rašomojo stalo nuo sieto tvoros, lietaus ir vėjo ištuštintas iki voratinkliškos materijos, – aš pati, kai būnu trumpam „išėjusi", ir – tėvų namai, kurių jau nebėra suvisam. Dažytų plaukų sruoga dėžutėj su dvigubu dugnu – ne

„suragėjusių odos epiderminių ląstelių dariniai", kaip aiškinama enciklopedijoje, o Vilmutė.

Vilmutė buvo iš kito miesto ir, gydydamasi Vilniuje, gyveno pas mane. Tuos jos plaukus gydytojų nurodymu (nes jie vis tiek nuslinksią) kirpome virtuvėje, uždengę katilą su balandėliais. Juokaudami (tada dar truputį juokavome) dalijomės sruogas „atminčiai". Vilmutės draugas, taip pat vienuoliktokas, nusidažęs oranžine – vilties – spalva plaukus, buvo spjovęs į mokslus tame kitame mieste ir gyveno pas mus ant pripučiamo čiužinio. Vieną sruogą jis įsidėjo tarp fizikos vadovėlio lapų. Vilmutės pusbrolis studentas – į užrašų knygelę tarp telefonų. Mano tada dar šeštokas sūnus, neturėdamas supratimo, kam gali reikėti žmogaus plaukų, sruogelę surišo siūlu ir pakabino ant stalinės lempos stovo. Nustėrau – ji priminė liūdnai nukarusį žydo ūsą. Žydo, pasmerkto myriop. Pasakiau, kad plaukų sruogelės – tai atminimas ir jas reikia saugoti medalionuose. Mes tam surandome dėžutę su dvigubu dugnu nuo mano melchiorinio žiedo.

Mergaitės tėvai buvo išsiskyrę. Tėvas, muzikas iš „Dievo malonės", įkaušęs tapdavo plačios sielos, kuriai visur būdavo ankšta. Mintis, kad baigia uždusti savo paties namuose, kur jo niekas nesupranta, apšvietė, kai žiūrėjo į dalinį saulės užtemimą pro žmonos plaučių rentgeno nuotrauką. Tada ir apsisprendė parduoti du saksofonus ir nusipirkti trobelę kaime. Džiaugėsi, kad pavargęs nuo miesto triukšmo ir rietenų su žmona bendrame nepasidalytame bute dabar jau gali niekieno neujamas keltis vidury dienos, o barzdą skustis priešais veidrodžio šukę lauke. Laikė ožką ir su ja (nes ji nenuobodžiauja ir nepertraukinėja) kalbėdavosi egzistencinėmis temomis. Kartais jis atvažiuodavo į miestą, į savo buvusius namus, nes ten jam dar priklausė vienas kambarys. Žinojo Vilmutės diagnozę, bet niekada nežinojo, kuriam mieste ir kurioje ligoninėje ji tuo metu guli, kokia jos temperatūra, ką ji valgo ir ar išvis dar valgo. Jį erzindavo, jei

žmonos giminės versdavo jį visu tuo domėtis – grūsdavo pro „banalią adatos skylutę". Juk jo ryšys su dukterimi – tas gilusis. Dvasinis. Nei slaugyti, nei kuo nors padėti, sakė, negalįs, nes pernelyg kentėtų. Neištvertų. Mirtų pats. Tad prieškambary ant stalo palikdavo nors savo kaimiškų obuolių. Bet dukra, grįžusi iš ligoninių po chemoterapijų, dažniausiai rasdavo juos jau supuvusius. Jei sugrįžti nesuspėdavo iki jam vėl apsilankant, lėkštė supuvusių obuolių jį taip įsiutindavo, kad įpykęs viską išdaužydavo.

Vilmutė tirpo kaip vaškas ir pamažu atleido visiems. Ir tėvui, kad jo meilė jai turbūt ieško, bet nesuranda kitų išraiškos būdų. Ir Paryžiui, kad jo jau nebepamatys. Juodai suknelei su plonytėmis petnešėlėmis. Persikų spalvos lūpdažiui. Su manta polietileniniame „Maximos" maiše ji ėjo iš ligoninės į ligoninę. Jau užsienio klinikose, kai gydytojai dar turėjo „teorinių vilčių", vieną pavakarę tyliai mamos paprašė palaidoti ją kapinėse šalia senelių. Pasodinti levukų, nes jų „linksmos burnytės". Pažadėjo „nuo debesies" rūpintis jais visais. Paskutinę dieną susikaupusi tvarkingai sudėliojo daiktus, pasakė, ką kam atiduoti, nusiprausė, išsivalė dantis. Pasiruošė taip, kaip pasiruošia 90 metų nugyvenęs žmogus, jei mirtis neužklumpa netikėtai, o smegenų žemėlapy – dar vienas kitas kalniukas, ne vien dykros. Per laidotuves Vilmutės tėvas, tragikas iš pašaukimo, nuoširdžiai raudojo, įsikniaubęs į savo motinos, senos moteriškės, petį, nes kaip visada buvo „truputį pavėlavęs", „apsilenkęs laike", tad įsibėrė į kumštinę pirštinę nors smėlio nuo savo dukters kapo (kur jis dabar tą smėlį laiko – buteliuke? dėželėj su dvigubu dugnu? išbarstė girtas?), bet, nepakviestas gedulingų pietų, dingo nežinoma kryptimi. Vilmutės draugas, protestuodamas prieš tai, kas *su juo* atsitiko, metė mokyklą, plaukus persidažė juodai ir, savo tėvų siaubui, tapo miesto Bleku, laimė, trumpam. O jos motina („esu, bet nebesu") jau išverkė visas ašaras. Labai retais atvejais

moterų ašarų šulinėliai – išdžiūsta. Pažįstu moterį, kuriai Dievas ar likimas nepašykštėjo išbandymų: slaugyti ir numarinti tėvą, paskui motiną, netekti vienintelio sūnaus, kurį, greitkelio pakrašty keičiantį automobilio ratą, numušė kamazas, o dabar prižiūrėti mamos seserį storomis kaip kaladės kojomis. Senutė šlapinasi į lovą, o maitinama peša savo slaugytoją už plaukų arba purškia į veidą kruopas. Kad galėtų išsiverkti kaip visi žmonės, toji moteris turi operuotis ašarų kanalus – akys nuolat sausos ir lyg žvyro pripiltos. Tad tenka verstis su dirbtinėmis ašaromis. O tas reikia pirktis. Kainuoja – 13 litų 75 centus. Buteliukas su ašaromis – visada šaldytuve. Ji taip ir sako savo vyrui: „Broniau, kur nukišai mano ašaras?" Arba: „Jau laikas nusipirkti man ašarų..."

Kai uždera mirčių, o taip beveik visada atsitinka po keturiasdešimties, imi stebėti, kas darosi su išėjusiųjų daiktais. Šio to verti – kokia sulčiaspaudė, indai, patalynė, rankšluosčiai, neretai net su kainų etiketėmis, laikyti „geresniems laikams", – atitenka giminėms kaip pereinamieji prizai. Dauguma kadaise nepakeičiamų kaip antra oda daiktų, ištikimiausiai tarnavusių ir labiausiai nusipelniusių išlikti, sulig ta diena virsta niekam nebereikalingu šlamštu. Dantų protezai, skutimosi reikmenys, bandažas su akmenėliu – inkstuku išvaržai laikyti, apatinis trikotažas ir batai, išnešioti pagal individualią formą, pirštų kupreles, keliauja praradimų šachton į šiukšlių konteinerius – bomžų atradimų džiaugsmui. Daiktai po gabalą išsinešioja visą žmogaus gyvenimą, lyg jo nė nebūtų buvę.

Išeinantieji iš šio pasaulio daiktus, nors ir įkrovę savimi, nori nenori turi palikti, o štai gyvieji laikosi įsikibę, sakytum niekada nereikės mirti. Ir dar kaupia. Visa, kas kaupiama ir sandėliuojama, iškvėpuoja gyvenimo deguonį. Bet neturėti daugiau negu būtina reikia švarcenegeriškos jėgos. O gal patys daiktai nenori tavęs paleisti ir žaidžia savo piktus žaidimus? Antai iš mirusio giminaičio

paveldėtas kandžių sukapotas kilimas užsiundo brolį ant brolio. O pusseserės velėja viena kitai „pusmetinius" dėl keletą litų kainuojančio rankinio mikseriuko baltymams plakti. Kažkur skaičiau, kad daiktai elgiasi pagal žmonių elgesio dėsnius – keršija, pyksta, meluoja, vaidijasi, žudo. Ir kad šiuo požiūriu ypatingi stalai, piniginės ir peiliai. Mano draugės dėdė, išvykęs Amerikon, sunkmečiu išpardavė šeimos auksą ir sidabrą, bet pasiliko ir labai saugojo paprasčiausią virtuvinį peiliuką. Jam atrodė, kad tik su juo išgyveno. Taip, peiliukams visais laikais tekdavo didžiausi krūviai, sunkiausios užduotys – skurdas, baimė, viltis (prasi)gyventi ir mirtis. Bet pyksta ir keršija, ko gero, dažniausiai smuikai ir fortepijonai. Su kokiu palengvėjimu mano namuose viskas atsiduso, kai fortepijoną „Ukraina. Černigiv" ant lašinio skūrelių į laiptinę ištempė keturi vyrai. Jį nutariau parduoti tada, kai sūnų, pradėjusį draugauti su viena internaute, išgirdau telefonu sakant: „Jei nori apie mane sužinoti daugiau, pradėsiu nuo blogiausio – skambinu fortepijonu..."

Atsikratyti to, kas nebereikalinga, kas iškvėpuoja tavo gyvenimo deguonį, – tikras palengvėjimas. Matyt, dėl to daiktus iš modernių šiuolaikinių interjerų išrūkė laiko vėjai – minimalizmo tendencijos. Pagal tai namus skirstyčiau į „kietus" ir „minkštus". „Kietuose" yra tik tai, ko reikia šiandieniniam tempo ir stresų išvargintam žmogui – daug tuščios išgrynintos erdvės. Jokių psichiką atakuojančių dirgiklių. Beveik išoperuota praeitis. Žaliuzės, halogenai (operacinės apšvietimas), begarsės slankiojančios konstrukcijos, grindų laminatas ir lubų plastikas, euforbija ir chamedorėja, kaktusas, kompas. Šimtaprocentinis funkcionalumas. Tiesa, akinantis naujumas kartais šeimininkus keistai veikia – savo pačių namuose verčia jaustis svečiais. Tad turtingi žmonės už nemažus pinigus siunčia dizainerius į Londoną pasimokyti, kaip sufalsifikuoti laiko įbrėžimus, stilingai pasendinti daiktus – laiko patina aptraukti sienas ir baldus, net

šviestuvus, garų ūku – virtuvės veidrodį, pabraižyti praustuvą. „Minkštuose" į nenaujumą investuoti nereikia, visus įbrėžimus laikas ten daro už dyką. Tarpioje tų namų atmosferoje kaip sakuose įklimpę daiktai, seniai nebeatitinkantys tiesioginės paskirties, – ranka nekyla jų išmesti iš sentimento ar prisirišimo. Ant palangių dar suka lizdus jeronimai ir vaikuojasi nebemadingos pelargonijos. Girgžda durys ir „vaikšto" medis. Kartais, jei tu namie vienas, iš tamsios kertės papučia transcendentinis vėjas, įneša – kokiais tuneliais? – kvapą iš anapus, visada – pilkumos, ir pašiurpsta rankų plaukeliai. Tokiuose namuose turi kur susigerti balsai, žingsniai ir dulkės – į draperijas ir štoras. Vorams yra kur austi savo ažūrinius patiesaliukus. Yra kuo pašerti padovanotą žaliąjį driežą San Sanyčių, mandarinų dėžėje atkeliavusį iš Ispanijos, – tais pačiais nelaimėliais vorais. Būtinai yra kam sudužti: dvidešimt metų ant sienos kabojusi įstiklinta Šardeno „Padėkos malda" fatališkai nukrenta antrą valandą nakties ir pažyra į druzgus. Galimas dalykas, tatai ką nors reiškia.

Tačiau daiktai žmogui gyvenant išnyksta ir visiškai natūraliai – koncentriniais ratais, ir tai nuo jokių mados tendencijų ar norų nepriklauso. Čia tu negali rinktis. Banalus palyginimas, bet ar gali rinktis medis, rudenį žiedu aplink save metantis lapus. Pirmiausia išnyksta aukso žvynų svočios suknia ir išeiginis kostiumas baltais dryželiais su „fantazija" kišenėlėje. Apskritai visos „fantazijos". Ir visos peteliškės. Kaklaraiščiai. Skrybėliukai ir „bigudi". Šešiasdešimties lėkščių stirta ir tiek pat šampaninių taurių – kad nereikėtų skolintis iš kaimynų (numiršta arba tave užmiršta ir visi 60 giminaičių, draugų ir pažįstamų, beaplanko vienas ar du). Žvejo pušnys ir bambuko meškerė su spiningu. Iešmai šašlykams. Ilgainiui ratai vis mažyn – žirklės gyvatvorei karpyti, elektrinė sulčiaspaudė, mėsmalė ir vamzdelis dešroms kimšti, kastuvas ir plaktukas po lova (apsiginti).

Galiausiai ateina antpirštėlio, siūlų ritės, tušinuko, virbalų, šaškių, nuotraukų, dantų šepetėlio ir krapštuko, nes nebelieka ir ko krapštyti, eilė, kol mažajame ratuke lieka „kietasis" minimalizmas: naktipuodis, akiniai (kojelė pridrūtinta vielute) ir briaunota stiklinė vandeniui. Ji sunkoka peršviečiamai rankai, užtat jos neapverčia ant kraščiuko atsigerti nutūpęs žaliasis agapornis. Taip, paskutiniai gurkšneliai – jau perpus su paukšteliu... Pats žmogus tada dar nebūtinai – daiktas. Jeigu jo blaivi nuovoka, savo artimųjų galvos skausmui, jis į dienų galą yra tikras aiškiaregys – mato kiaurai sienas, girdi negirdima, „į priekį" žino, ką pasakys – pasiūlys jo artimieji. Jis yra tiesiog „daiktas savyje". „Nagas", kuris pats nuspręs, kada jam laikas padėti šaukštą.

Kas kita, kai žmogus pradeda būti tikru daiktu. Oficialiai jis dar su pasu ir asmens kodu, pensininko pažymėjimu, vieta Gyventojų registro tarnybos prie LR VRM sąvaduose, o per rinkimus – balsas, bet neoficialiai – jau daiktas. Senas lagaminas languotu pamušalu, kitados su juo keliauta net į Piterį ir Bauskę, vėliau į turgų vežtos „Klapo mėgiamosios", kurios tiesiog tirpdavo burnoje, o dabar jis palėpėje po skarmalais, sukandęs dulkėtą kailio skutą. Toks žmogus, pasiklydęs laiko ir vietos dimensijoje, savo vaikų bute devintame aukšte atsikelia trečią valandą ryto (jiems – nakties) ir eina liuobtis – šerti paršiuko ir lesinti vištų, ir taip „liuobiasi" kiaurą parą kas pusvalandis arba dar dažniau. Arba kur pakliūva ir kada pakliūva „turi vidurius" (kas gulėjo ligoninėje, per rytinę vizitaciją girdėjo gydytojo klausimą: „Kada paskutinįkart turėjote vidurius?"), o smegenų žemėlapiuose – jau jokių kalniukų, įdubų ar statesnių skardžių, vienos dykros. Tada tokių senukų (Dievo paukštelių) vaikų – brolių ir seserų – santykiai išbandomi siera ir ugnimi: „Jeigu tu priversi mane paimti tėvą, aš nugrūsiu jį į galinį kambarį, nes daugiau neturiu kur dėti." Arba: „Jeigu tu nepaimsi

motinos gražiuoju, aš tau atboginsiu ją į darbą ar paliksiu prie buto durų – rytą rasi dovanėlę."

Bet tai – dar ne viskas. Ne per seniausiai laikraštyje skaičiau istoriją apie avariją Vokietijos greitkelyje, kai žuvo trys lietuviai. Jauni, gražūs ir sveiki, keliavę sau per Europą, į Lietuvą jie buvo parsiųsdinti cinko karstuose. Atidarę karstus artimieji, o vėliau ir iškviestas teismo medicinos tanatologijos ekspertas, neteko amo. Žuvusieji niūksojo sumesti kaip malkos, „nepatogiai" užlaužtomis rankomis ir suriestomis kojomis, jau apirę, pelijančiais veidais (laikyti ne šaldytuve), su zondais burnose, matyt, tiesiai iš reanimacijos lovų. Artimieji puolė ieškoti teisybės – ginti mirusiųjų teisės išlikti oriems. Bet pragmatiškas Vokietijos laidojimo įstatymas pretenzijas atmetė: vežamas kūnas tėra prilyginamas daiktui, todėl ir bylą galima kelti ne dėl mirusio asmens garbės ir orumo įžeidimo ar palaikų išniekinimo, o tik dėl „daikto sugadinimo". Žodžiu, neieškokite ko nepametę. Ką išsiuntėme, tą ir gavote – daiktus. Atsiprašome, kad prastos kokybės. Praradusius prekinę išvaizdą.

Ima tirpti momenėlis, kai pulsuojančią hipertonišką naktį įsigalvoji, kas liks iš tavęs po mirties. Plaukai, nagai ir ragai. Gal dar koks varžtas. O kur iškeliausi tu pats? Kokie būviai, įvijos ir apsukos tavęs dar laukia? Jei tikėjimas apsiriboja tik tuo, ką matai ir gali pačiupinėti, – veikiausiai išeisi į daiktus: televizoriaus valdymo pultelį, „Siemens" telefoną, tušinuką, bulvių skutiklį. Levandų pagalvėlę. Aromaterapinį muiliuką.

Mėgstu daiktus. Matyt, esu daiktų vergė. Man patinka pats daiktų fizinis būvis. Faktūra. Jų gruoblėtumas, šiurkštumas... Amelijos ranka stambiu planu filme *Amelija iš Monmartro*, lendanti į maišą su slidžiomis pupelėmis, galėtų būti ir mano. Nuėjusi pas draugę slapčia praveriu jos seno virtuvinio bufeto duris ir įtraukiu jo kvapo. Kvepia ne perlinėmis kruopomis ir grikiais trilitriniuose stiklainiuose, o išnykusiu pasauliu. To pasaulio

sudedamosios dalys, spėju: vilnos maišeliai ir muslino skiautė, tamsiai žalias terpentino buteliukas, sausas kosulys, į marliuką susukta Agotos duonelė nuo gaisrų, muskatas ir kardamonas, validolis, slaptam bufeto užkaborėly – aukso žiedas (likimo vingis – atskira istorija), su kuriuo jis per neapsižiūrėjimą buvo parduotas. Prie šito bufeto, prieš daug metų pirkto iš vienos močiutės, draugės vyras ilgai triūsė, kol specialų skystį švirkštu sušvirkštė į kiekvieną kinivarpos skylutę. Taip išbalzamuotas, jis pragyveno ir močiutę, ir jos dukrą – žiedo savininkę, ir sodybą, kuri sulyginta su žeme, ir net kaimą, kurio jau ir pavadinimą visi užmiršo. Nuėjusi pas kitą draugę, slapčia nagu įbrėžiu jos virtuvinio stalo malaizinį kietmedį (jis tik vadinasi – kietmedis, o iš tiesų yra minkštas kaip sviestas). Prakeikta juslinė prigimtis – viską pauostyti, prie visko prisiliesti pirštų pagalvėlėmis... Be to, pati sunkiai skiriuosi su daiktais. Sunkiau, nei norėtųsi, į konteinerių šachtą nuleidžiu tai, be ko galiu apsieiti. Ypač patinka maži daiktai, visokios kaustytos blusos, trumpos novelės, išmintis, telpanti į vieną sakinį. Apie daiktų mažumą galėčiau traktatą rašyti. Bet mažumas, kaip žinome, įkandamesnis kinams, nes jų pirščiukai maži, o lietuvių... Tėvas pasakojo, kaip jo tėvas, mano senelis, prieš daugelį metų kaime, kurio jau ir pavadinimą visi užmiršo, išardęs ant virtuvinio stalo taisė laikrodį. Trobon užėjęs toks didnosis Peredavičius, pasėdėjo kiek, „pasmardino ožiu" ir jau eis, tik staiga senelis pasigedo vienos mikroniškos laikrodžio dalelytės, regis, spyruoklės prisukimo velenėlio, kuris varo krumpliaračius. Nuščiuvusi ir susikaupusi visa šeimyna, taip pat ir Peredavičius, ieškojo to velenėlio puoduose, grindų tarpuose, pelenų kibire, net paplavų turinį išstudijavo, kol po dviejų paieškos valandų Peredavičius, didžiai nustebęs, aptiko jį savo didelės kaip kultuvė rankos bevardžio piršto panagėje. „Ak, koks šūdukas", – tepasakė išeidamas lyg įžeistas, lyg kieno apgautas...

Kai tvankų vidudienį žiūriu į matinėse aukso dulkėse dirvos išmestus moliūgus, aguročius, cukinijas, atrodo, kad tuose kiaušiniuose uždaryta pati vasaros šerdis. Bonsas tuopa meta pageltusius lapelius – ant miniatiūrinių petukų laiko kosminį rudens virsmą į žiemą. Sidabrinė „Mazda" po avarijos pro mano devinto aukšto langą panaši į suglamžytą folijos gabaliuką. Vapsvų lizdas malkinės palubėj – kaip sudrėkęs popierinis japoniškas žibintas... Norėjau, kad maždaug taip į daiktus pažvelgtų ir mano mokiniai. Bet jie rašė tik apie turėjimą. Turėti tą, aną ir trečią. Turėti trokšta ir mano sūnus. Nuo mažų dienų mokau jį džiaugtis – neturint to, ano ar trečio – neapčiuopiamu, ko nei nusipirkti, nei turėti neįmanoma. Pavyzdžiui, auksiniais geros knygos verpalais. Metaforomis ir metonimijomis. Pačiu grožiu be jokio turėjimo. Ypač grožiu ten, kur jo nematyti plika akimi. Mokau džiaugtis mažmožiais. Taip, kaip jais džiaugėsi Arundati Roi *Mažmožių dievo* herojai, juokęsi „iš skruzdžių įkandimų ant vienas kito užpakalių... Iš mažuliuko vorelio, kuris maskavo savo kūnelį šiukšlytėmis – vapsvos sparno atplaišą. Voratinklio siūlu. Dulkėmis. Lapų puviniu. Tuščią mirusios bitės krūtinės ląstą". Ir t. t. Bet neišvengiamai ateina laikas, kai tavo vaikui ima „juodai" reikėti stambmenų. „Prigimtine žmogaus teise" – „Lamborghini" ar „bent" „Harley-Davidson". Tokio automobilio, kuris, spustelėjus mygtuką, per keletą minučių virsta biuru, iš kurio gelmių išnyra kompiuteris, modernus telefonas, rasotas atšaldyto šampano butelis, sidabro taurės ir net nuoga moteris.

Kriziniais gyvenimo momentais važiuoju pas draugę į Markučius. Ji – negailestinga cinikė, bet man labai padeda. Kai aną kartą jai paskambinau karščiuodama: „Noriu tik nusižudyti." Ji tuoj „uždėjo kompresą": „Maktelk „Domestos"." Dabar su kėkšto plunksnelių auskarais savo tirštėjančioj prieblandoj ji papsi pypkę ir raugia kažkokį raugą. Pikta liepia gultis ir rupia

druska trina man nugarą. Trindama kalba: „Tavo kasdienybės ontologija ir tuščia mirusios bitės krūtinės ląsta, tylios esatys yra šūdo garas. Tu turi duoti savo vaikui kas geriausia, ir basta. Užuot čia verkšlenusi ir savęs gailėjusi, pasuk galvą – tu juk, po velnių, mokytoja, ir dar lituanistė, turėtum kibirkščiuoti fantazija! – kaip jį ištekinti už mafiozo ar muitinės viršininko dukters. Tada tavo Vytautėlis *turės* tą „Harley-Davidson", o tu, jau būdama barzdota ir partiesta podagros, *turėsi* – ramią senatvę, apkamšytą pledu su klėtkais." Žinau, ta cinikė kaip visada teisi. Bet man, kaip ir visoms motinoms, neramu „į priekį". Dairausi po savo „minkštus" namus. Apsiliuobiu – rudenine muse pašeriu San Sanyčių. Žvilgsniu išvarpau visas lentynas ir podėlius. Daug visko, kas iškvėpavo mano gyvenimo deguonį, visokio sentimento ir prisirišimo, bet – nieko, ką būtų verta įdėti sūnui kraičio. Nei porcelianinio pietų servizo dvylikai asmenų su pūstu sriubiniu puodu. Nei sidabro žvakidžių iš vienuolikos komponentų. Nei šeimos relikvijų – auksinės proproprosenelės ilties ar žirklučių su pilveliais žvakių dagtims nukirpti. Ką jau kalbėti apie tokį daiktą kaip Faberžė kiaušinis! Vietoj jo – durnaropės kokonėlis, į kurį silpnumo akimirką vis išeinu, žinau, ateis laikas – liksiuosi jame amžinai... O dabar teks vis dėlto nenuleisti rankų ir įdėti šį tą neapčiuopiama. Slapčia viliuosi, kad į muitinės viršininko namus, jei pasiseks, jis įsineš tai vogčiomis – kaip kontrabandą.

Išregistruoti vaiduoklį

Parduoti savo namus, ypač tuos, kuriuose gimei, užaugai, nėra taip paprasta. Nors parduoti juk kartais tenka kai ką daug svarbesnio. Pavyzdžiui, vieną savo vaikų, inkstą ar kepenis – iš skurdo, kraujo perpylimo stoty duoti kraujo – taip pat už šaukštą sriubos. Kur dar moralės principai, įsitikinimai, paslaptys, kiti nepardavinėjami dalykai, kuriuos – ką čia slėpti – kartais vis dėlto parduodi. O čia tik seni namai, kuriuose nebebus kam gyventi.

Iš mūsų trijų seserų, nors esu vyriausia, tėvų namuose išbuvau ilgiausiai: liginau, karšinau, marinau. Nesakau, kad esu panaši į Ferulą iš Isabelės Aljendės *Dvasių namų*, kuri, susitaikiusi su motinos slaugės pareigomis ir paaukojusi jai gyvenimą, „savo siela buvo kankinė". Bet priklausomybė nuo senukų tėvų ir savo pačios praeities tuose namuose įsigraužė giliai – įaugo kaip nagas į mėsą. Kai kur nors išvažiuodavau, net ir trumpam, vienas plaučių visada likdavo kvėpuoti ten – už juos: ar mama, pasiklydusi savo pačios namuose, nesigaluoja iš bado, ar tėvas, sugalvojęs lipti ant stogo pasižvalgyti po pasaulį, krisdamas nesusitrupino dubens – senukų kaulai dužūs kaip stiklas. Prieš pusantrų metų tėvas mirė, o po pusmečio psichiatrinėje ligoninėje mirė mama.

Namus dabar parduodam. Tu atgauni laisvę, sako mano draugas, ir pagaliau įkvėpsi oro. Įkvėpčiau, sakau, bet neatgaunu to plaučio, kuris liko tėvų namuose. Pasiliko ten ir miegas, vaistinės svarstyklėm suseikėtas mažytėm naktinėm dozėm. Liko ir dar kai kas, ko jau niekada nebesusigrąžinsiu. O tų namų kvapai – rabarbarų kompoto, vyšninės prieblandos, nekarštos vilnos, lapų puvinio, saulėj išdegusio marškonio – atsiveja mane pačiose netikėčiausiose vietose – gatvėj, turguj, parke, mano ar svetimame bute, ir tada man atrodo, kad laisvės aš neatgausiu niekada. Ne taip paprasta išsipirkti iš praeities, kad ji nestotų skersai kelio dabarčiai. Ar ne tą patį ir poetas sako: kad pradėtum kitą gyvenimą, turi sugebėti susitvarkyti su ankstesniuoju. Ir tas darbas turi būti atliktas labai švariai.

...Kai perki namus, dažniausiai nežinai, kad perki ir daug ką kita, kas paprastai nebūna derybų objektas ir į kainą neįeina: rūko dramblius, rugsėjo rytais sode tarp medžių rupšnojančius žolę, pavasarinį potvynį su žuvų blizgėmis darže vandeniui atslūgus, devynbalsę ir jos lizdą serbentuose, kartais – bilduką, visada – kaimynus. Tačiau mano kupčius, vardu Adolfas, ekspertas ir vadybininkas iš „Modern Houses", kurį atsivežiau aprodyti namų ir su kuriuo galbūt suderėsime, žino viską. Kai praveriam vartelius, jo, jaukaus žmogaus, akių vyzdžiai susiaurėja kaip smaugliuko, ir jis – jau šaltas strategas. Iš karto matyti – „Modern Houses" katės maiše neperka.

Sustojame mūsų kieme, ir aš įkvepiu kadagio kvapo. Tik užmetus akį aišku – iš tokių namų kaip šie savo valia niekas neišeina, išvietina nebent gaisras, liga ir mirtis. Tėvai jau buvo kartą išvietinti – per karą, kai vokiečiai tėvą išsivarė kasti apkasų, o penkiolikmetę mamą su tėvais ir broliais – Vokietijos ūkiuose rankomis mėžti kiaulių mėšlo. Mamos tada viskas pražuvo: dviejų galų troba, riešutmedžio baldai, ūkiniai pastatai, gyvuliai ir padargai, sudegė vyšnynas ir bitės, kalytė Mirta lakstė po laukus, kol įkrito

į bombų išraustą duobę ir susilaužė stuburą. Prieš išvaromi mamos tėvai, vildamiesi sugrįžti, buvo kai ką užkasę: knygas, porceliano lėkštes ir pūstą sriubinį puodą su ąselėmis – liūtų galvomis, sunkaus sidabro stalo įrankius, aukso samtelį, carinių pinigų, amerikonišką laikrodį ir barometrą. Tačiau, vos jiems išvykus, tuos „skarbus" tuoj atsikasė giminės, draugiškai patarinėję, ką kur užkasti. Tai – niekai, sakydavo mama, kai rusai iš oro ėmė bombarduoti pabėgėlių gurguoles, visi turtai buvo grašio verti. Pažliugusiuose Pomeranijos keliuose tarp purve išmėtytų brangiausio angliško šilko rietimų ir ploniausio porceliano voliojosi išdraskyti viduriai, dar kvėpavo žemėmis apnešti „gyvi", bet jau niekieno plaučiai, o akys, išlėkusios toli už savo orbitų, su klaiku žiūrėjo nuo medžių šakų. Po pusšimčio metų vokiečiai už visa prarasta, taip pat ir „moralinę žalą", žadėjo atlyginti – mokėti kompensacijas. Tačiau nežinia kodėl per rusų bankus mokami pinigai keliavo vėžlio žingsniu. Gal kad dauguma gavėjų, senukų, spėtų išmirti? Nesulaukė jų nė mano tėvai. Žinoma, nesulaukusiuosius eurų savo žinion tuoj perima aukščiausiosios instancijos ir pradeda mokėti tikrąsias kompensacijas, kiekvienam – pagal uždarbį, jau būtų galima ir ilsėtis. Bet mano tėvas nesiilsi. Pažįstu jį: užvalgęs melsvo maisto, kaip pomirtinį valgį pavadino vienas rašytojas, ir snustelėjęs pokaičio, eina kasti dangaus apkasų. Nelengva senukui, sunkiai dirbusiam čia, plušėti ir ten, anapus, kad apmokėtų mūsų sąskaitas. Dangaus kasos mums, kaip įpėdinėms, vis pamoka kiek, bet tų kompensacijų už anuos laikus šiandien užtenka tik smulkiems „einamiesiems reikalams" – pokalbiams mobiliaisiais telefonais, dirbtinio kailio puskailinukams, kompiuterio pelei, na, dar *Lietuvos ryto* prenumeratai. O didžiąsias skyles užkamšysim tik pardavusios šiuos namus, kuriuose, šiaip ar taip, nebeliko kam gyventi.

– Pradėkime nuo vidaus, – sakau Adolfui atrakindama duris.

Kiekvienąkart čia įeidamas truputį bijai: ką rasi. Bet dabar mus pasitinka tik sustojęs laikas – susicukravęs, virtęs sakais. Tokia tyla būna 4000 metrų gylyje nuskendusio laivo triumuose. Po tėvo mirties, prisimenu, išsiveždama mamą, paskubomis dar grūdau (lietuvišku papročiu) geruosius indus, patalynę ir karakulinį paltą į polietileninius šiukšlių maišus ir tempiau ant aukšto – vyliausi pergudrauti tą, kas naktį, išdaužęs langą, lįs į niekieno namus lengvo grobio. Arba „iš sportinio intereso" – peiliais badyti pagalvių ir iki spyruoklių plikumo žaginti sofų. Laivas skęsta, pagalvojau, ir mes dar keliamės į aukštutinį denį.

Dabar matau, kaip čia nebuvo ko vogti. Ir Adolfui, nužvelgusiam mane nuo galvos iki kojų, jau aiški mano socialinė terpė. Aišku, iš kokių daiktų esu kilusi. Tie daiktai – be prabos. Gyvenime buvo momentų, kai gėdijausi, kad išsiritau ne iš auksinio kiaušinio, o iš ausinės tėvo kepurės. Iš per didelio palto, siūto išaugai penkeriems metams į priekį. Vatinuko – tas tėvo antrininkas ir dabar yra kažkur ant aukšto, prisisunkęs samaninės rudens tamsos, virkščių dūmo ir pepinų kvapo.

Adolfas eina per kambarius, krumpliais barbendamas sienas, ypač ilgai – kapitalinę, ir yra linkęs pafilosofuoti:

– Matot, vos išsikrausto žmonės, jų vietą tuoj užima kažkas kitas – gamta tuštumos netoleruoja.

Tikrai, ant stalo ir palangių, net ant mamos altorėlio su Švenčiausiąja Pana – pelių šūdukai. Nutyliu, kad po koridoriaus kilimėliu vibžda ir kita gyvybės forma. Mikroskopinėmis antenomis pagavusi pavojaus signalą, ji jau skuba su kiaušinėliais – savaisiais karakuliais – į atokiausius grindų plyšelius. Nežinau, kas mane timpteli už liežuvio, ir aš sakau:

– Nenoriu jūsų kraupinti, bet, be pelių ir skruzdžių, gyvena pas mus ir dar kai kas.

Tuoj pasigailiu. Visus metus tą kai ką – šakelių traškesį už nugaros, vidurnaktį minamą „Singerio" pakojį, ledinius pirštus

už apykaklės – slėpiau nuo kaimynų. Niekam neprasitariau, kad mūsų namuose naktimis girgždėdamos pačios prasiveria sandėliuko durys ir kviečia užeiti... Žinau, kad šimtamečiuose Anglijos namuose realusis ir paralelinis pasauliai gražiausiai užsikloja vienas ant kito, kad su paslaptingomis „energijos formomis" anglai dar nuo karalių galvų kapojimo laikų susigyvenę ir beveik draugiškai dalijasi gyvenamuoju plotu. (Ką ten dar stebina Henrikas VIII, vis pasirodantis „istoriniu kostiumu" Hamptono rūmuose Londone, ar mergaitė Viktorijos laikų suknele, senas barzdotas jūreivis Davenporte?) Bet aš kažkodėl nesusigyvenau – kapituliavau. Gal čia nervai kalti? O gal – tradicijos? Gal Marijos žemė šmėkloms, net ir vilkinčioms istorinį, pavyzdžiui, Barboros Radvilaitės, kostiumą, ne itin svetinga? Krūpteliu, kaip paprastai savo profesinę paslaptį ryžtasi atskleisti Adolfas:

– Vaiduokliai – tai daugiau fizinių asmenų, perkančių namus, kuriuose vaidenasi, rūpestis. O tokiems ūkio subjektams kaip mes, „Modern Houses", jie – jokia problema. Vaiduoklių – įvairaus amžiaus, ekspansyvumo ir tankio – mūsų darbe pasitaiko gana dažnai, ir mes juos išregistruojam automatiškai. Net be jų sutikimo.

Adolfas, dviem pirštais suėmęs mane už alkūnės, per salonėlį vedasi ant sofutės ir kaip stomatologas, kuris ką tik apžiūrėjo jūsų išgedusią burną ir dabar turi konstatuoti nemalonius dalykus, sako:

– Matot, čia viską teks šalinti. Langus, duris, sienas, stogą. Net, ko gero, pamato perimetrą. (O vaiduokliui bet kokia pervarta – smūgis žemiau juostos.) Iš šios vietos liks tik adresas: Priemolio g. 5. Gražus. Visa kita, deja... Nes geram B&B („Bed and Breakfast" – nakvynė ir pusryčiai), kokius mes diegiame, reikia visko šiuolaikiško: monochromatinės interjero apdailos, skaidrių stiklo blokelių sienų, glazūruotų akmens masės plytelių, dušo kabinų su kondicionieriais – „Modern Houses" iš šūdo virvės

neveja. Užtat atvažiavusi po pusmečio jūs pirštukus apsilaižysit – nieko čia neatpažinsit. Kaip čia gyvenusi, galėsite dalyvauti akcijoje – pernakvoti su nuolaida. Patirsit kažką ypatinga. O svarbiausia – jūsų nesekios joks vaiduoklis. Firma garantuoja. Broko ar nesėkmės atveju mes grąžiname pinigus... Na, o su visu šituo, – taktiškai atsiduseęs jis mosteli į sieną su „Paskutine vakariene" ir Gračiovo „Kovai parskrido", – mūsų žmonės puikiai susitvarko. Mes dažniausiai perkame su viskuo. *Optom*. Patikėkit, po tą šlamštą šiandien jau niekas nebesiknaisioja, peržegnoja ir – atia. Bet galbūt jūs dar ką nors iš čia imsite?

– Ką jūs, žinoma, ne, – nustembu, kaip paprastai – *optom* – išsižadu visko, kas buvo mano namai. – Nebent vieną kitą smulkmeną. Atminimui.

Apdujusi vaikštau dulkėtom mūsų kambarėlių arterijom ir kapiliarais iš kampo į kampą ir nebežinau, ką daryti. Kas čia tos smulkmenos. O kas – stambmenos. Kas – aš pati. Adolfas jau, girdžiu, brazda palėpėse – kiloja mūsų karakulius. Pamindžikuoju prie lango. Atsisėdu ant tėvų lovos. Rodos, viskas savo vietose: Jėzulis alyvų darželyje virš lovos, seno dūmo kvapas, lazdelė portjerų laikikliams stumdyti, net plaukai šukose, o namų – nebėra. Ir nebegali būti – namus jau anąkart, kiek lindo, sutalpinau į dėžutę nuo itališkų batų. Mažieji tėvo šachmatai ir kišeninis peiliukas, mamos rašytas trupininio pyrago receptas, arbatos puodelis, gazinė skarelė, kryžiuku siuvinėtas sieninis kilimėlis ir nuotraukos – tiek užvožiau savo „skrynelėje dvasioms pagauti". Staiga panūstu pasiimti, kol nevėlu, ir dar šį tą. Ir dar. Bet viso buvusio gyvenimo maiše ant kupros taigi neišsineši. Pagaliau – kam? Praeitis liausis kvėpavusi į pakaušį tik tada, kai, niekieno netrikdoma, neužgriozdinta daiktais, ramiai apsigyvens herbariume, kurį dabar vartau: antai kopūstiniai baltukai ir verpikai prieš daugybę metų tarp puslapių išleidę savo trynelius, skylėti ievų lapai, varputis – kadaise juo

susikruvindavai pirštus ir lūpas – išbalęs į rūkomojo popieriaus juosteles. Noriu rūkyti.

Lauke Adolfas tvarko telefoninius reikalus už „savo" kampo, gale namo, aš pešu dūmą – už „savo". Jau žinau „preliminarią" jo siūlomą kainą ir dabar turiu pagalvoti. Kišenėj – „Turkų maršas". Sesers Vilės skambutis iš Vilniaus.

– Tu jau ten? Jau su tuo tipu iš firmos? Ilgai neužimsiu linijos, nes tau tuoj skambins Čikaga. Lora liepia „nė per nago juodymą nenusileisti tiems aferistams" – cituoju. Nuo savęs prašau: neišduok jiems mūsų vietų. Gulto ant garažėlio, hamako po „Baravinka", to medelio, kur pavasarį išsprogsta iš pelikano snapo. Neprasitark, kad iš „Ivanausko rastinukių" galima pasidaryti vyno. Neišduok vaiduoklio, – sukuksi.

– Viskas bus *OK*, – sakau, – nepūliuok. Padėtį kontroliuoju. Tam tipui rūpi tik termoizoliaciniai šildymo kaštai, o mūsų „vietos", patikėk, jam nė motais.

Prisipažinsiu, Vilė mane nustebina. Pernelyg gerai pažįstu savo jauniausiąją seserį. Pagal įsipareigojimus artimiesiems ir prisirišimą prie bet ko ji – marsietė. Prieš keletą metų Vilė išsiskyrė su vyru. Priežastys, kaip ji sakė, buvo niekingai buitinės. Tiesiog, kol jos vyras klojo jų jaunos šeimos pagrindą Londono statybose po septyniolika valandų per parą ir siuntė pinigus Lietuvon į jos sąskaitą – į jųdviejų bendrą kojinę, Vilė, praardžiusi tą kojinę, tuštino: sponsoriavo, truputį lošė, paskui atsilošinėjo, tokio bičiulio įkalbėta „pavažiavo" prie koralinių rifų ir panardė. „Tarp jūsų – milžiniška kultūrinė erdvė ir mentalitetų neatitikimas, bet tu neturi teisės nusileisti iki jo lygio, – gelbėjo ją nuo jos pačios tas bičiulis, trumpametražių filmų režisierius marliniais marškiniais. – Jis tavęs nevertas ir turi būti tau net dėkingas, kad moki leisti jo pinigus..." Kai jos vyras po trejų metų grįžo be priekinio danties, su skyle skrandy ir žilstelėjusia kasa, kurią kirptis Londone jam atrodė per didelė prabanga, nes jis – ne Mikas Džageris,

ji pasitiko jį trupučiuką sutrikusi, kaip vaikas, slapčiom išlaižęs uogienės stiklainį. Bet karštai teisinosi ir net pati įtikėjo tuo, ką sako: įspūdžių akimirkos ją įtraukia su tokia įcentrine jėga, su kokia šviesos spindulį pasiglemžia kolapsuojančių žvaigždžių juodosios skylės. Tai – stipriau už ją. Jos net kaltinti nėra už ką. Pagaliau kas yra pinigai... Bet vyras, matyt, iš anapus kultūrinės erdvės ją labai kaltino. Porą savaičių jai net teko pavaikščioti su juodais akiniais. Po skyrybų Vilė liko kaip stovi, tik su cigarečių pakeliu kaip papentėliu duonos. Nebeturinti nei apie ką vytis, nei iš ko gyventi. Amžinai sušalusi. Gurgiančiu pilvu. Bet – nesiskundė. Marsiečiai tokie žmonės: praradimus pakelia nesunkiai, nagus nusikramto tik dėl amžinųjų vertybių ir globalinių problemų – tragedijos Kašmyre, Larso fon Tryro režisūros principų ar nykstančios kamanių genties, bet ne dėl to, kad prašvilpia kito pinigus, kad jiems šalta ar kad jų artimieji miršta nuo buboninio gripo. Jaunesnė už mane penkiolika metų, ji be jokių „kapitalinių įdėjimų" žino, kad „žmogaus gyvenimas – tai kelionė, į kurią su savimi ničnieko neverta pasiimti".

Šalta. Kalenu dantimis. Adolfas, su kažkuo konsultuodamasis (angliškai) ir duodamas nurodymus (lietuviškai), jau treškina mūsų gultus – šiferį ant garažėlio stogo. Kad tik neimčiau rėkti. Pagaliau ir mano pastiprinimas – Lora. Šiltas, žemėm aplipęs, pasakytų Bronius Radzevičius, jos balsas.

Ko man dabar trūksta, tai Loros žemėm aplipusiu balsu. Labai nenorėjau, kad ji emigruotų. Bet ji buvo žadėjusi išvažiuoti, kai tik pasitaikys bent menkiausias šansas. Šansas norint visada pasitaiko. Su dviem lagaminais ir gitara ji išskrido pas savo *pen-friend* Beną į Ameriką.

Ten gimusį Beną buvo išauginusi močiutė, nes jo tėvai žuvo avarijoje, kai jam tebuvo penkeri. Aštuoniasdešimtmetė Roza su perlamutriniais klipsais ir Barbaros Buš šukuosena, dar nuo DP laikų rūkanti kaip garvežys, Amerikoje buvo užgyvenusi tris

namus. Energinga moteris dirbo visur, kur tik gerai mokėjo: šlifavo baldus ir kapojo mėsą, net peruke, septintojo dešimtmečio kaštoninėj kupetoj, po kuria nutirpdavo pakaušis (iš baimės), keletą kartų pervežė nediduką kontrabandinį krovinį. Kai Benas sulaukė pilnametystės, o neilgtrukus ir senbernametystės, Roza ėmė spirti jį vesti. Ne paslaptis, būta anapus tokios tendencijos – imti nuotakas iš etninės Lietuvos. Gal jos, augintos rūtų darželiuose, dar bus nepraradusios moralinių vertybių ir mokės bent kiaušinienę išsikepti? Žodžiu, mūsų Lora atsidūrė tinkamu laiku ir tinkamoje vietoje. Nors, tuoj paaiškėjo, Benas, kaip vyras, visai ne jos skonio: „Jo kūnas lyg ruonio, ir jis – tai šiek tiek baisoka – neturi nė plauko ant krūtinės." Užtat jis turėjo nuosavą taksi parką. Be to, žadėjo pavežioti ją po Meksiką ir Ameriką. Netrukus mes pradėjome gauti geltonus vokus su nuotraukomis: Didysis Kolorado kanjonas, mėlynas vanduo krateriniuose kalnų ežeriukuose kaip rašalinėse, balta ožkytė raudonoje dykumoje, Lora su pliktelėjusiu Benu neapkabinamos sekvojos fone. Viename laiške ji atsiuntė magnolijos žiedlapį („Kai žydi magnolijos, atrodo, kad medžiuose tupi daug baltų balandžių, žiedai – kaip dvi saujos"), kitame – drugio, panašaus į machaoną, tik daug didesnio ir spalvingesnio, sparno nuolaužą... Paskui kažkas atsitiko, ir jie išsiskyrė. Atrodo, „importinė nuotaka" nepateisino Rozos vilčių: įžūli, supermarkete rinkosi brangiausias suknias, o blogiausia – segėjo auskarus – sumažinto formato skutimosi peiliukus. Roza jau buvo girdėjusi (ne be tam tikros piktdžiugos) apie kriminogeninę Lietuvos būklę. Sako, mafiozai ir žmogžudžiai kalėjimuose ten, be kitų baisybių, šitas „britveles" treniruojasi nuspriegti taip, kad perpjautų žmogui akis – „išilginiu būdu"... Išsiskyrusi su Benu, Lora į Lietuvą nebegrįžo. Negandų vėjai iš laiškų išpūtė magnolijų žiedlapius ir machaonus. Atpūtė picerijas ir restoranų indų plovyklas. Ją apgavo turkas, kepantis kebabus, kuriam ji ruošdavo mėsą. Pa-

kistanietis, viešbučio savininkas, versdavo raitytais kaip arabų rašmenys koridoriais su dulkių siurbliu bėgte bėgti. Liežuvis išdžiūdavo it „pemza kulnims šveisti". Iš nervų ji net maisto neprarydavusi, numetė penkiolika kilogramų. Paskutinįkart rašė apie albanų restoraną. Dabar ten tampanti molinių dubenų stirtas. Bet jau nebebijo, kad dubenys žemyn nutemps gimdą. Ilgainiui gimdos prisitaiko prie visko. Tiesiog gimda, kaip ir tu, susigniaužia į kietą smogiamąjį kumštelį, ir tada tu jau tvirtai stovi ant žemės. Pernelyg tvirtai, kad tau rūpėtų tokie niekai kaip Vilei.

– Paslėpei skylę kamine? Užmaskavai rūsy tą vietą, kur sunkiasi vanduo? Padarei kosmetiką salone? Kur? Jėzau, ten, kur pelija kampe, ar jau pamiršai? Užpylei skruzdes koridoriuj? Ne?! Vaikuti, tai ko gi mes tikimės? Tai kaip mes ten, po biesais, pardavinėjam?

– Lora, atvėsk, tavęs čia nebuvo ketverius metus, ir tu daug ko nežinai: mūsų namai baisiai nugyventi. Jie greičiausiai pirks tik vietą ir statys viską iš naujo. Jie iš šūdo virvės neveja, jie – „Modern Houses". Ir tu jų neapmausi. Čia, žinok, bus B&B. Galimas daiktas, jie išraus tris aukštus po žeme ir išlįs anapus upės. Žvalgosi ir į kitus namus.

– Mums dzin, ką jie raus. Mūsų lizdas mums per brangus, kad tiems aferistams atiduotume už dyką. Aš šitų dalykų vertę jau geriau žinau. Laikyk kainą. Atsimink, kokia mūsų žemė – šventa. Ir – kraštovaizdžio draustinis. Iki centro penkios minutės. Mušk ant žemės. Mušk ant vaizdų pro langus. Mušk...

Dievas mato, mušu. Einu į tą vyruką tiesiu taikymu. Išraudusi ir dusdama, nes širdis jau lipa pro gerklę, sakau, jog mano tėvas, siuvėjas, ištvėrė visas adatas į panages, nuo galvos iki kojų apsiuvo visą apylinkę, kad tai pastatydintų. Jeigu jo paltai, kostiumai ir moteriški kostiumėliai dabar susikibtų rankovėmis, Baltijos kelio grandine apjuostų visą miestą...

– Santa Madona, – Adolfas, užvertęs į dangų akis, žingteli atatupstas. – Atsiprašau, miela, bet jūs turite dar kartą labai blaiviai įvertinti: KAS – YRA – JŪSŲ – NAMAI.

Tai nelengva, kaip nelengva blaiviai įvertinti savo kraujo grupę, bet susimąstai... Metams bėgant imi įsitikinti, kad namai gali būti vis daugiau kas. Savas žmogus. Vieta, kuri tave harmonizuoja, padeda išlaikyti vienį – „visumą bei sąsajas". Vienutė iš L&M dūmo ruimų be jokių įsipareigojimų vietai ir daiktams. Buvimo pasaulyje būdai – miegmaišis ant kartono lakšto metro stoty (*change, please*) ir du kvadratiniai metrai šiluminės trasos. Traukinių tamburai ir uostai su kaskart nauja tatuiruote ir buitimi (būtimi) brezentiniame kelionmaišyje. Tarzano uoksas. Daug kas. Bet pilnutiniausi namai vis dėlto būna tada, kai jie būna kaip kosmosas. Net jei jis – visai mažagabaritis. Kai būna visos sudedamosios jo dalys ir kartu tas vienis: tėvas, motina, seserys, katė, Mirtos (anos Mirtos atminimui) kauleliai po serbentų šaknimis, visi gyvenimo materialieji pavidalai ir efemeriškosios substancijos: virtos uogienės ir spausti vynai, keksai su razinomis iš „čiudopečkos", šalčio ir garų tumulai iš skalbinių katilo kaip per pasaulio sukūrimo pradžią, žaliojo megztinio siūlgalis, įsuktas į devynbalsės lizdą, pritemusių kambarių magija ir žvilgantis tamsos kailis, saulės stulpai kaip kolosai, pervėrę sekmadienines popietes, vakariniai šnabždesiai ir ritualinės frazės, oro spėjimai, vidudienio daržų mistika: metriniai česnakai žynių kepurėlėmis ir į dirvą nutūpę NSO – patisonai, krapų skėčiai ir rūdijantys alyvų žiedeliai, žinoma – kvapai, jau spendžiantys spąstelius tolimiausiai ateičiai, būsimiems tavo gyvenimams. Ir t. t., ir t. t. Ši kosmoso sandara paprastai būna prasidėjusi iš mažo taškelio – geležimi kaustyto lagamino ar skepetos ryšulio, kartais užtenka ir nosinės mazgelio su auksiniu dantimi – išauga, suklesti, pasiekia neišmatuojamų dimensijų, paskui ima nykti ir tuštėti, kol perregimuose kaip žmogaus oda apvalkaluose lieka skruzdės, pelės ir vaiduokliai.

Vaiduokliai gerai žino savo grafikus ir pasirodo, kai tik išmuša jų valanda. Jauti, kaip kojas pakerta baimė, dažnėja (arba retėja) pulsas, muša šaltas prakaitas, virtuvėje ant stalo, girdi (tau nesisapnuoja), patys apsivožia puodeliai, nes už šios sienos tikrai kažkas yra. Štai praversiu duris... Bijau, kad ten vis dėlto stovės tėvas. Tai jį visus metus įtarinėjau. Ne šventadienis, su „fantazija" kišenėlėje, kokį palaidojom, o kasdienis: laiko kulkų išvarpyta beretė, darbinis balakonas ir pelenų kibiras rankoje. Pasisukęs šonu, kad veidą dengtų šešėlis. Žinau kodėl – akys, jam pačiam iškeliavus į dangų, o kaukolę sugrąžinus žemei, jau išpustytos sniego, išlytos lietaus. Nežiūrėdama į jį švelniai, bet griežtai pasakysiu: išeik, keliauk savo keliu ir niekada daugiau nebesugrįžk. Čia tau jau nebėra kas veikti. Čia, tėti, bus B&B, o tai, patikėk, – ne tau. Užpirksiu mišias. Jei elektrizuosis oras, bekontūrė energija, atpažinsiu mamą. Pušyne ligoninėje, kur ji sėdėdavo vežimėlyje, nebeatpažindama manęs, atkarusiu žandikauliu, su vaikiškais žaisliukais rankose, kad kumšteliai neištintų kaip pagalvėlės, iš tikrųjų jos jau nebuvo. Nes ji buvo likusi čia – nebaigtose megzti kumštinėse pirštinėse ir sieniniame kilimėly. Tą kilimėlį – mergytę su kyku, braškių dubenį ir užrašą „Gero apetito" – ji siuvinėjo kryžiuku, kai buvo jauna, laukėsi manęs, labai bijojo mirties, ir viskas mums buvo tik prieš akis. Bet kad tas vaiduoklis būčiau aš pati?!

Aš anapus slenksčio ir aš šiapus – nemirksėdamos žvelgiame viena į kitą. Štai ir susitikome... Toji anapus, kuri visus metus man vaidenosi, mynė „Singerio" pakojį, – kaltūnuota ir nevalyva. Iš po suvešėjusių neskutamų antakių – vilko žvilgsnis. Ir panagės juodos, iškart aišku, kokie pomėgiai – atkelti trinką ir uosti suslėgtą žemę, išvarpytą sliekų ir baltų žolių siūliukų, ieškoti „prarasto laiko" – gyventų vietų, išnykusių daiktų. Toks pelėsis visom išgalėm priešinasi gyvenimo dinamikai ir visur leidžia šaknis, prie visko prisiriša – žmonių, namų, pipirų grūstuvėlių,

o kai reikia skirtis, plėšia save kaip nagą iš mėsos. Blogiausia, kad šiuos kompleksus yra pakylėjusi į vertybių rangą, savo puikybėje ir išdidžioje vienatvėje visus smerkia, o manęs, matau, tiesiog neužkenčia. Negi mudvi, brangute, kausimės dėl pirmumo teisės? O gal apsiavusios kaliošais eisime į sodą fechtuotis? Arba dar geriau – į „Žarą", pasistatysime po stiklą „Kruvinosios Merės", užsikąsime salieru ir lauksime – katra katrą? Rašo, kad taip darydavo portugalų poetas Fernandas Pesuja: nuėjęs kavinėn užsisakydavo dvi vyno taures – vieną sau, kitą irgi sau, nes gyveno – daugiskaita. Prisivaryti iki daugiskaitos – nekas. Dar visa laimė, teigia psichiatrai, kad dauguma tų jo dalelių, turėjusių, beje, net vardus ir pavardes, gebėjo rašyti. Kai Pesuja mirė – prasigėrė, nes jam taip ir nepavyko susitarti su savimi ir pasiekti trokštamą vienį, – kartu su juo mirė ir tie kiti. Karste, kuris kaip buities rakandas keliavo iš vienos Lisabonos vietos į kitą ir buvo naudojamas sandėliuoti parašytiems kūriniams, buvo rasti 27 543 popieriaus lapai. Aišku, poetas vienas, be tos *company*, nebūtų tiek parašęs. Smagiausia, kad gyvenime tie sugėrovai buvo laisvesni už patį šeimininką, mat jiems nerūpėjo joks vienis, kaip, žinoma, nerūpėjo ir kasdienis skutimasis.

Užtrenkiu duris. Daugiskaita niekada nesiskundžiau. Be to, ačiū Dievui, nerašau. Bet šios derybos su firma dėl namų mane labai slegia.

Kažkodėl ne kambaryje, o ant saulės prišildytų laiptelių, kur mėgdavo praustis mūsų katė, mudu su Adolfu susitariame, ir aš paimu iš jo užstatą. Dar po savaitės susitiksime tvarkyti popierių, ir aš atiduosiu raktus. Ar mus kada aplankysite? – klausia Adolfas, vėl mielas ir jaukus žmogus, kai lydžiu jį pro vartelius. Vargu, sakau, sugrįžti ten, kur kitados gyvenai, kad pernakvotum su nuolaida – ne kiekvienam.

Į vidų užeiti nebesiryžtu. Slampinėju po kiemą. Kaip ir neturiu čia ko veikti. Pro ausį praburzgia šiltas kamanės dirižablis,

primindamas, kad jau turiu važiuoti. Važiuosiu. Tik dar pasėdėsiu ant trinkos prieš kelionę. Atsiremsiu namo sienos, prisimerksiu ir patūnosiu saulės atokaitoje kaip pamatinė rupūžė. Lyg sulėtintoje kino juostoje sklando topolių pūkai. Šiltas pavakario vėjas nuo upės atneša šaltmėčių, karklų žievės ir dumblo kvapą. Važiuosiu. Tik dar paklausysiu, kaip į žolę nukrenta kaštono ežiukas, atsirita man prie kojų ir pro nuskilusį puskevalį staiga išvystu ką tik nupoliruotą brangiausių riešutmedžio baldų paviršių. Nėra abejonės – aukščiausioji praba. Klausausi, kaip išblėsta vėjas – visus tuos metus jis varė į priekį mūsų skalbinių bures. Nuščiūva vijokliai ant namo sienos – rausvi, purpuriniai ir tamsiai mėlyni. Tas mėlynumas primena kažką labai sena ir tolima. Prisimenu – sumuštą kraują. Sumuštu krauju kadaise tėvas vadindavo mėlynes ant mūsų nubalnotų rankų ir kojų ir, aišku, „fanarikus". Taip, tik kai tavo kraujas jau patikimai sumuštas, gali tikėtis švariai atlikti darbą, ramiai ir be skausmo išsipirkti iš praeities. Teisėtai atgauti plautį. Deja, ne anksčiau. Anksčiau ir su nuolaida pasiseka atgauti tik marsiečiams.

– Susitvarkei? – klausia telefonu mano draugas.

Šis žmogus mano gyvenime atsirado pernai žiemą, kai A tipo gripą pakėliau sunkiai kaip buboninį marą, o mano ketvirtoką sūnų suspardė ir į kuprinę sniego prigrūdo mūsų gatvės siaubas – paauglys, pravarde Sieras, su savo sėbrais. Tądien šis žmogus, žvejys ir medžiotojas, paėmė į rankas kirvį, dantis sukando taip, kad subraškėjo žandikauliai, ir kupinas ryžto išėjo į balkoną – pakapoti vakarienei savo virtos cukinijų sriubos. Nuo tada mes kartu. Jis moka ne tik virti, bet ir įvykdo visus „storus" mano vaiko norus, pavyzdžiui, pro kareiviškus žiūronus patyrinėti mėnulio paviršių arba pamatyti „gyvą", ne zoologijos sodo terariume uždarytą, balinį vėžlį. Svarbiausia, kad aš jam rimtai rūpiu.

– Rankpinigius sumokėjo? Pinigų nesivežk rankinuke. Atsimink, kad eisi per „rešotkes". Įsikišk į batą arba – už papinyko. Kaip grįši – mikriuku, autobusu ar traukiniu?

– Su dušmanais, – atsakau. – Taip bus greičiausiai.

Pameluoju. Neišsiduodu, kaip grįšiu iš tikrųjų. Upe. Gerai plaukiu krauliu ir brasu, bet šįkart plauksiu mirusiųjų būdu – veidu į dugną. Ir tai bus mano paskutinė kelionė iš tėvų namų.

Srovės paprašysiu nešti lėtai. Pasroviui kelio į Vilnių nėra, tad keliausiu aplinkiniais maršrutais. Vieną po kito vanduo numaus mano batelius su visais rankpinigiais. Nutrauks nuo kaklo mamos užnertą kryželį ir kitokio susisaistymo grandinėles. Pro mane slinks Kvedarauskienės ir Zablocko daržai, bulvės ir šparagai, šiltnamių pūslės. Rudosios Zoskos namelis, sako, ji tebeverda iš priklydusių šuniukų muilą. Praslinks saulėgrąžų su marlinėmis čadromis pulkeliai ir topinambų sargybos postai. Triaukštė Arlausko pilis, iškilusi iš moteriškų pėdkelnių („Modern Houses" įkops ir į jos kuorus, bet tik iš n-tojo mėginimo), joje, tolimi kaip Šiaurės ir Pietų ašigaliai, gyvena dviese. Didžiausias tankis prasidės už priemiesčio šiukšlynų, apaugusių dagiais ir dilgėlėmis – viena ant kitos sulipusiose kaburkėse. Kadaise ten malkinėse ir anglių sandėliukuose eidavome slėpynių. Sutūpę garšvų džiunglėse dantis suleisdavom į vogtus pusžalius obuolius. Pavasariais ten snigdavo pjuvenom. Iš ten parsinešdavome utėlių, ir mama mūsų nuolankias galvas šukuodavo tol, kol baltas popieriaus lakštas po kojomis virsdavo laikraščiu. Dabar mažiausiame tų namelių, žiemą pasikūrendami buržuiką (jos, kaip tuberkuliozė ir utėlės, vėl sugrįžusios į madą), glaudžiasi Sibiro tremtiniai – „per lietų, gruodą, šaltį" jie parėjo su keturiais pametinukais anūkais, rusakalbiai berniukai nuo skirtingų tėvų, jų mamos Danutės nežinomi keliai... Praplauks iš sovietų atsiimtos kareivinės, pagal NATO standartus virtusios chaki spalvos karamele, gelžkelio pylimas, aukšta, gūžtomis išgulusi žolė ir peršviečiami builių debesys – visi kietojo atminties disko rašmenys.

...O po manimi slinks povandeniniai žuvų miestai ir miesteliai iš kurkulų, išbalę skenduoliai, netyčia įkritę laikrodžiai, žiedai,

auskarai ir tyčia, slepiant įkalčius, sumesti kirviai, peiliai ir žeberklai. Slinks visokie gelžgaliai, armatūros gabalai, masyvios šarvuotos durys su užrašu „Vchod vospreščion" ir kuklios šaldytuvo „Oka" durelės – viskas, ko turtingos mūsų upės. Srovė užneš mane ant seklumos, dumblas įsisiurbs šimtu gličių lūpų, prieš tai bus perskrodusi išvarta, ir juodas varnas iš priešaušrio sapnų (žagarų lizde topolio viršūnėj jis saugo geležinius kiaušinukus) snapu kaip ledo kirtikliu kirs į apmirusį mano pakaušį, ir aš vėl plauksiu kilpomis ir zigzagais – iš upės į upę, kol be gyvybės ženklų būsiu išmesta į krantą po tiltu, kažkur miesto prieigose. Tems. Dar nebūsiu atgavusi nuovokos, kai virš manęs pasilenks toji, kuri parsirado anksčiau, nes važiavo su dušmanais:

– Ką tu čia sau įsivaizduoji? Komike tu! Provinciale nelaiminga. Klaustrofobike. Tu juk, po velnių, žinai, kad pasaulis namais ir užpečkiu nesibaigia. Girdėjai, kaip poetas sakė: „Nuogas atėjai, nuogas ir išeisi. Bet tavęs ir nuogo nebus. Tavo net dūšelė prie nieko negali prisirišti. Nieko tu su savimi nepasiimsi. Nė dulkelė tau nepriklauso!" Juk žinai, kad beprasmiška šaknytis. Prisirišti prie namų, buities rakandų. Brangių vietų, tėviškių, net tėvynės. Šiandien jau niekas prie nieko nebeprisiriša. Nė prie artimųjų. Net prie savo vaikų. Ar žinai...

Žinau, burblenu. Bet žmonės, sakau, būna dvejopi: šuniniai ir katiniai. Dar rašė, kad būna sportiniai ir rudeniniai. O aš – Dievas mato – užsiciklinusi naminė.

Tačiau ta dušmanė manęs nebesiklauso. Ji ropščiasi ant pylimo stabdyti pakeleivingų mašinų ir, aplenkdama mane, skuba pas mano medžioklį. Aišku, valgyti man virtos šiupininės. Kaip vis dėlto norėčiau, kad ji nusisuktų sprandą. Kad Dievas, užuot laikęs saujoj visus savo mažutėlius, atsiųstų jai pakelės maniaką. Tada aš lengviau atsipūsčiau. Pamažu atgaučiau pusiausvyrą, išsilaižyčiau žaizdas. Nežinau, kaip dėl šuninių ir katinių, bet tikri naminiai turi gyventi vienaskaita.

Užtrauktukas

Kad mano teta Stasė „beviltiška", sužinojau iš dėdės telefonu, kai jis paskambino šįryt. Jie jau išrašę ją iš ligoninės. „Nebent neturėtumėt kur jos dėti, tada – kas kita, tada dar kiek palaikytume", – taip jam pasakę. Bet jis juk turi. Jis turi jų abiejų namus, tiesa, jie maži kaip degtukų dėžutė, bet jie juk kartu juose išgyveno 48 metus... Dėdė nutilo. Tylėjau ir aš. Telefono ragelyje gaudė fonas, kurį taip gerai pažinojau: už šimto kilometrų buvusios turgaus aikštės medžiuose krankė varnos ir lojo kaimynų šuniukas. Pavasariais girdėdavosi, kaip kreizu pjauna lentas, o vasarų sekmadieniais virš tetos zinijų ir nasturtų nuo vabzdžių zvimbdavo erdvė, prikritusi seno bažnytinio aukso dulkių.

Teta gyveno tame pačiame mieste, iš kurio kadaise išvažiavau, kur prieš porą metų vienas po kito išmirė mano tėvai. Netrukus po to į Ameriką emigravo seserys, už skolas pardaviau tėvų namus, dar vėliau išsiskyriau – lyg kortų namelis subyrėjo visas mano konstruktas. Subyrėjo aiškiai per greitai – vis dar negalėjau patikėti: turėjusi viską, likau be nieko. Tėvų namus kaimynams ir visai svetimiems žmonėms leidau išsinešioti polietileniniuose šiukšlių maišuose, kas kiek pakelia. Dabar jau žinau, kad tuose

maišuose buvo ne tik mamos suknelės ir „dar visai geri" tėvo kostiumai, bet ir visos sniego rūšys (geltonas, raudonas, mėlynas, dulkantys miltai ir pavandenijęs ikrai), debesų formos, vėjo kryptys, medžių lapų karpytumas, kvapai ir spalvos, juslės – viskas, be ko aš nebebuvau aš. Nušluotas pasaulis... Tikriausiai todėl, kai sninga, sniegas man dabar būna tuščias, kai lyja – tuščias lietus. Tušti būna šviesa, vanduo, valgis. Tuščias „Tėve mūsų".

Taip, nušluotam pasauly liko ir Jėzus Kristus, per didįjį kraustymąsi nusileidęs iš dutūkstantmečio alyvų darželio virš tėvų lovos ir išėjęs pro duris į garažėlio stoginę. Ten kurį laiką pagyveno vienas tarp prakurų, nusisukęs į sieną, o paskui dingo nežinoma kryptimi – tą paveikslą kažkas išsinešė kaip ir visa kita – nejučia išnyko ir iš mano gyvenimo... Negaliu sakyt, iš Jo buvimo liko šis tas, kam dar neradau apibūdinimo, bet jau nebebuvo to gražaus vyro pailgu veidu, narcizais apipinta širdimi, panašia į aksominę pagalvėlę adatoms smaigyti, į kurį kreipdavausi prieš pavasarines egzaminų sesijas. Metams bėgant juokeliai baigiasi, imi prašyti svarbesnių dalykų – išgelbėk nuo mirties tėvą, neleisk, kad gyva supūtų mama ir t. t. Ir t. t. O ilgainiui, kai nebelieka, ko esminio prašyti, nes daugmaž visi privalomi prarasti dalykai jau būna prarasti, taip pat ir iliuzijos, – dėl niekų negi kvaršinsi kam galvą, netgi Jam, – kapstaisi pats.

Kai po tėvų mirties sušalusi žiemos pavakarėm atvažiuodavau į tetos namus, man atrodydavo, kad rankas panardinu į kažkokio priešistorinio žvėries kailį, ir šiluma, prasidėjusi kažkur mano centre, nuvilnydavo iki pirštų galiukų. Gulėdama lovoje, žiūrėdavau į tamsą ir, bijodama tos tuštumos, bandydavau susirinkti save, išbarstytą po visur: iš tėvo paveldėjau smuikininkės pirštus ir jausmingumą, iš mamos – „racijos kumštį", iš tetos – tankius plaukus, strazdanas ir kojos keltį. Klausydamasi tamsoje ugnies traškesio, galvodavau, kad teta yra mano gentis, kad mus sieja kraujo ryšys, ir jos namai – tas šalčio ir šlapios vilnos kvapas

žiemą, vėjo ir saulės prisigėrusių perdžiūvusių paklodžių, šiltų dulkių ir vyšnių uogienės vasarą – tai paskutinė mano nušluoto pasaulio citadelė.

...Išlipau iš troleibuso turgaus aikštės gale, prie spurgų kiosko. Vasario pabaiga, kai saulė pakyla aukštai, pavasaris ore ir žemės gelmėse jau telkia savo tankį, po savaitės kitos ir išsprogs iš riešuto kevalo. Bet sniegas per naktį vis dar verste užversdavo Breigelio vyresniojo kiemelius: raudonos, oranžinės, juodos žmonių figūrėlės rytais pamėlynijusiuose kiemeliuose atsikasinėdavo tuneliukus iki išeinamųjų, malkinių ir kiemo vartelių. Penki neregiai „pūliuojančiomis akiduobėmis", nutapyti elegantiškomis spalvomis, įsikibę kits kito balansavo ant bedugnės krašto ties „Gėrimų rojumi". Į šį provincinį medinių vienaaukščių rajoną jau buvo atėjusi „Media", su ja ir „smagumas pirkti pigiau", stiklinė degalinė, naktimis plieskianti visais langais kaip iš dangaus nusileidęs neatpažintas skraidantis objektas, bet oras man čia vis tiek kvepėdavo formine duona.

Dėdė sandėliuke kapojo malkas. Likti kambaryje aiškiai vengė. Per 48 metus jis savo Stasę matė visokią, paskutinius trejus metus sergančią, be visa ko, jai dar suko sąnarius, tačiau niekada ji nebuvo beviltiška. Tolimųjų reisų vairuotojo, sovietmečiu su žilu išmalusio visą Sovietų Sąjungą, kalba buvo prisisėjusi rusiškų žodžių ir frazių: be *bukvalno* jis neapsieidavo kaip be druskos, *zakon – taiga* reikšdavo tikro vyro žodžių tvirtumą, *vory i negodiaji* jam buvo visi žmonės, o dabar jis pasakė: *Snariady padajut vsio bliže.*

– Tu eik, eik pas ją, kol dar gali, o aš čia, *bukvalno*, dar pakaposiu.

Teta miegojo tame vieninteliame jų kambaryje prie žemo lango su jeronimų džiunglėmis. Visada tvarkingi namai buvo kaip po karo: užgriozdintas, trupiniuotas stalas, nudrėksta naktinė užuolaida, iš spintos kažko paskubomis ieškant išversti drabužių

viduriai. Niekas man čia nebeprimine jokios citadelės. Padelsiau, kol atsisėdau ant taburetės prie tetos lovos ir pagaliau išvydau, kas buvo likę iš mano genties: krūvelė kaulų, vaškinė nosis ir keletas strazdanų. Staiga išgirdau sieninį laikrodį – nematoma šluotelė kairėn ir dešinėn šlavė smėlio smilteles, buvo visiškai aišku – jau labai greit jos saujelėmis kris ant tetos širdies.

Nuėjau į virtuvėlę, ji buvo kaip per ankštas tetos drabužis, kurį ji nesiskųsdama dėvėjo visą gyvenimą. Dabar jau man tenka jį prisimatuoti – jos judesiu atsisėdau prie lango. Įsiklausiau. Keista, įtempta tyla. Kad pavojaus neužklupčiau staiga, į tetos kambarį gręžiausi iš lėto, neapsirikau – mirtis sėdėjo lovos kojūgalyje žoržeto suknele, kokią nuotraukoje dėvėjo jauna mano močiutė, palikusi mamą ir tetą našlaitėmis dar mažytes, ir ant basos kojos siūbavo bato laivelį.

Kaip Ulos Berkevič herojė, atvažiavusi padėti numarinti senolio, susirišo plaukus, kad nė viena jos dalelė nenukristų ir nemirtų, taip ir aš savo rankinę instinktyviai pastūmiau virtuvės kampe už kėdės. Kad viskas mano būtų kompaktiška, kad joks daiktelis neatsiskirtų, nenuklystų per toli ir nepradėtų trūnyti. Ir kai tik manęs nebereikės, aš iš čia dingsiu!

Teta pabudo, pasuko galvą ir atpažinusi pašaukė. Prisiartinau. Jos akys jau nebebuvo nuskalbto trūkažolių mėlynumo – tamsios, vyzdžiai kaip degtukų galvutės. Kadaise prieblandoje, kuri dabar man atrodė kaip senovinis vyšninis brokatas, ji maudydavo mane įsistačiusi į balėją ir jos delne sutilpdavo abiejų mano menčių sparniukai; kai vakarais jau gulinčiai man šiltom karvės lūpom į ausį dar sušnibždėdavo kokį „sekretą", prisimenu, – kvepėdavo šviežiu prakaitu ir ką tik iškočiota tešla. Tada, aišku, negalėjau žinoti, toks ir būna sveikatos kvapas – žinojau dabar. Ji paprašė, kad pasilenkčiau. Išsigandau drėgnų nejudinamų podėlių kvapo. Bijojau paskutinio „sekreto". Bet laikas darbavosi šluotele kairėn ir dešinėn ir nelaukė. Teta Stasė sausom brūkš-

ninėm lūpom sušnibždėjo: dėžutėje nuo kavos tarp skalbinių yra į nosinę susuktas JOS „auksas" – krūminis dantis, žiedas ir amerikoniškas tėvo laikrodis su grandinėle dar nuo Pensilvanijos anglių kasyklos laikų. „Dabar jau tavo – parsiduok." Dar paprašė pavargusi, užsimerkusi:

– Pažadėk, kad nevažinėsi papūtnom...

– Nusiramink, – bandžiau kaip visada juokauti, – į tą mašiną, kur sėdės Jonaitis, tau jau anąkart prisiekiau – nelipsiu...

Ji blankiai nusišypsojo. Tikriausiai padarė viską, ką galėjo. Nežinau, kada kambaryje spėjo atsirasti dėdė, apkibęs skiedrom. Šią akimirką tetos giminės laukas buvo susitraukęs tik iki mudviejų. Teta atsimerkė, išskėtė rankas, kad pirmiausia apkabintų mane, ir pavadino Irute, mano motinos vardu. Tada atėjo dėdės eilė.

– Tau, Stase, reikia tik užvalgyti ir tu tuoj sustiprėsi. Matysi, kaip atsigausi, – nusiėmęs kepurę jis prisėdo šalia, bet žiūrėjo į stalo koją.

Jai pagailo jo: apšepęs, alkanas, meluojantis be jokios išmonės – fantazija niekada nepasižymėjo, – jis buvo toks bejėgis iš jos „atimti mirtį". Ji pasakė:

– Kol dar laikas, nunešk į valyklą mėlynąjį kostiumą. Pasitaisyk batus. Išsikirpk iš ausų kupstus. Žiūrėk, seni, kad nesmirdėtum ožiu ir nepridarytum man gėdos – stebėsiu tave.

Dar paprašė, jau užsimerkusi:

– Vaikai, valgykit ir gerkit, manęs nežiūrėkit. Aš jau visko iki kaklo pilna.

Ir kaip ta sena dama, kuri, drąsiai kovojusi su liga, vieną gražią dieną staiga nusprendė, kad jau „pakankamai prisikovojo" ir kad „atėjo metas liautis", nusisuko į langą. Daugiau nebepratarė nė žodžio. Neatmerkė akių.

Kai esi šalia mirštančiojo, išduodi jį jau tuo, kad kvėpuoji. Kad ko nors nori. Ypač – valgyti. Mudu su dėde buvome alkani

kaip vilkai. Dėdė jau buvo tyliai pradaręs konservus, paraikęs duonos ir dešros. Dar tyliau pastatė „Teisingos" degtinės butelį. Susėdome virtuvėlėje prie klijuote apdengto stalo. Rodos, viskas teisinga: ir ta degtinė, ir valgis, ir leidimas duotas, o pradėti – negali. Dėdė – ateistas – tylom sumetė kažkokį poterėlį ir persižegnojo. Pasimuistęs nuėjo prie tetos lovos, sulinkęs per pusiaują prikišo ausį – paklausė, ar tik ji neapsimeta, ir uždarė kambario duris... Taip pradėjome savo pogrindinį gyvenimą, mažą, bailų, suktą, kitame – dideliame, visa apimančiame ir jau visa paleidžiančiame tetos gyvenime. Gyvenimą gyvenime. Tylėdami malėme žandikauliais ir dar tyliau nesusidauždami gėrėme. Už virtuvės lango krito dideli, reti sniego kąsniai, kaip pasakytų mano draugė B., „snigo skepetomis".

Dėdė buvo iš tų vyrų, kurie kai rašo, sulinksta pieštukas, nes mintys laužiasi kaip gležni želmenėliai pro asfaltą. Užtat tokios mintys neturi „užpakalinio plano" ir būna tiesios kaip vektoriai: kas jam dabar skalbs? Kas virs? O kai pulsas nukris iki 40, kas nuves į lovą? Žinoma, kiaušinių reiks tik penkių, pieno tik litro. Bet pati mirtis... Kas ji? Kokia ji? Kaip aš mananti, ar ji turinti kokį nors kvapą? Jis bijo. Dar visa laimė, kad aš čia... Kuo aš galėjau jį paguosti? Prisiminiau vieno keliautojo pasakojimą. To keliautojo namai, kaip pats prisipažino, buvo „Karrimoro" kuprinėje. Jis negalėdavo be kalnų, kasmet važiuodavo išvysti „žilos tėvo Everesto barzdos". Kai kartą susivėlino iš kalnų grįžti ir sušalęs klaidžiojo, įkandin ėmė sekti mirtis. Neatsilikdama nė per žingsnį, kvėpavo į nugarą. Daug matęs, daug patyręs keliautojas prisipažino išsigandęs – riba buvusi čia pat. Bet išsigelbėjo – užmušė stirnaitę ir jos kraujyje susišildė rankas. Pasakiau, kad šiomis dienomis čia, šiuose namuose, ir mudu turėsime sumedžioti ir užmušti stirnaitę. Dėdė sėdėjo išsižiojęs su kąsniu burnoje.

Staiga tetos kambaryje kažkas šlumštelėjo, tarytum nuo palangės būtų nukritęs vazonas. Kai atplėšėm duris, sniegas, šaltis,

kol valgėme, jau buvo spėję sueiti vidun, kambario sienų išvis nebuvo, ore skraidė dideli, reti sniego kąsniai – teta dantimis draskė pagalvės impilą. Dėdė keikdamasis trenkė laukujėmis durimis. Aš bučiavau tetos pirštų kaulelius, prašiau atleidimo už viską – kad ką tik valgiau ir gėriau, kad kartais telefonu ją trupučiuką maustydavau, kad mudu su dėde galbūt ką tik užmušėm stirnaitę. Dar kažką kalbėjau, bet jos žvilgsnyje, kuris negrįžtamai tolo, manęs jau nebebuvo. Suleidau pirmąjį morfijų.

Naktis praėjo neramiai – niekas žoržeto suknele nebepasirodė, bet tetos lovos kojūgalyje be paliovos slinko kažkokių šešėlių procesija: po vieną, poromis, grupelėmis, didesni ir mažesni, tikriausiai vaikai. Jie ėjo ir ėjo – kol užmigau ir prieš rytą susapnavau savo mirusį tėvą. Rodos, kažkur idealiosiose erdvėse, sningant retiems kąsniams, mudu kopinėjam medų, ir jis primygtinai siūlo man nuo peilio galo bičių duonos.

– Rūgšti, tiesiog šlykšti, – purtausi, nes niekada nemėgau net medaus.

– Bet užtat kokia vitamininga, – jis klastingai šypsosi bedante šypsena, kažkur mane kviesdamas, sapne labai aiškiai suprantu, kad į spąstus, bet vis tiek einu paskui jį.

Kai nubudau, saulė buvo aukštai. Už lango blizgėjo per naktį šalčio aukštakrosnėse išlydyta ledo pluta. Prieblandoje skendintis kambarys su teta atrodė kaip negatyvas. Staiga supratau, ką tėvas norėjo man pasakyti: kaip bičių korio tuštumėlės manęs laukė akimirkos ir valandos – kol teta mirs, nori nenori pati turėsiu sunešti į jas medų ir tą duoną... Ką gi aš veiksiu? Skaldysiu malkas. Pirksiu tepalo juostančioms žaizdoms. Kaposiu dalba ledą. Garinsiu mėlynąjį kostiumą. Persimesiu kokiu žodžiu su kaimynu. Taip užmušiu šią dieną. O ryt, poryt? Savaitę? Dvi? Ilgu ir neramu laukti mirties, kai nežinai, kaip laukti. Mirštančiajam, aišku, dar blogiau, jei gyvendamas taip nė kiek ir nepramokai – kaip mirti. Kai išėjau į lauką, supratau, kad teta

sąmonės jau negalės atgauti – ant sniego akindamos žėrėjo pernakt išbarstytos raganos smegenys.

Per pietus atėjo jaunutė šeimos gydytoja („Negaliu palikti jūsų vienų"), paklausė tetos širdį, palietė (ne per antklodę!) kojas ir pažadėjo atsiųsti seselę Ziną dar padaryti lašinės. Visa kita beprasmiška. Į savo sąrašą tuoj įkalkuliavau: lauksiu sesutės.

Laukiau sesutės, o atėjo tokia Valerija. Vos pasilabinusi, ji tylomis dalykiškai ėmė traukti iš polietileninio „Maximos" maišo savo amuniciją: Nukryžiuotąjį, butelį švęsto drumzlino vandens ir kažkokias knygas, – kai tave deleguoja aukštesnės jėgos, ir neprivalai tuščiai aušinti burną. Kadaise turėjusi du vyrus, su vienu, visai turgaus aikštei stebint, tąsydavusis už plaukų, kitam nušokus (su garantiniu įsibėgėjimu) nuo penkiaaukščio namo stogo, ji pagaliau atrado save: stambi ir aukšta, su rietukais ant riešų ir statmena raukšle kaktoje, ji pūtuodavo gatve, genama misijos – priklausė kažkokiai greitojo reagavimo sielų gelbėjimo tarnybai, tarytum kokiam „Arui". Valerija sakydavo esanti „esmių, o ne smulkmenų" žmogus – krimtosi dėl visuotinės sielų taršos ir užkimštų kanalų į kosmosą, o buitis jai visai nieko nereiškė – gyveno aprūkusiame inspekte su 6 katinais, „pernelyg dažnai praustis" jai buvo „nereikalinga prabanga". Tuo lengviau galėdavai ją atsekti pagal kvapą – žmonės jos ieškodavo: moteris sutvarkydavo pakaušyje meridianus, „nuimdavo" prakeikimus ir sugrąžindavo į šeimas vyrus. Kai su tuo kryželiu, buteliu po pažastimi ir statmena raukšle kaktoje ji jau ėjo pas tetą, aš užstojau duris. Be žodžių surėmėm krūtines. Lengvai susistumdėm. Atlyžusi ir kažkokia subliūškusi, sumažėjusi, ji vėl viską susikrovė į „Maximos" maišą, nuo durų palinkėjo Dievo palaimos, o jau lauke per petį lyg tarp kitko pažadėjo puskibirį sugedusių plaučių ir kepenų.

Plaučių ir kepenų tokiais atvejais bijai todėl, kad nežinai, ko turi bijoti iš tikrųjų. Aš nežinojau. Ir dėdė nežinojo. Buvo ir kita

priežastis, kodėl jis tylomis nusiprausė, nusiskuto, ašarodamas išsipešė iš nosies gyvaplaukius ir apsivilko švarius marškinius, nedrįso mano akivaizdoje tik pasiodekolonuoti – jį šaukė gyvenimas. Juk nežinia, *bukvalno*, kiek visa tai užsitęs. Gali ir kokius metus, – svarstė vyrai kirpykloje ir „Pas Vandą". Gal jis ėjo pas tą Vandą? Klasikinė baro Vanda ūksmingu tarpkrūčiu, minkšta kaip patalai, juodais lyg varnas plaukais, išpieštomis antakių „strielkomis" ir balto žvėries – gal vilko – kailiu iš depresijų ištraukdavo „raidiškai" visus vyrus. Koks kildavo sąmyšis, kai iš vakaro ant baro durų ji pakabindavo raštelį: „Ryt nedirpsiu." Dėdei dabar turbūt gyvybiškai reikėjo kokio nors tarpkrūčio. Tik *ten*, – sakydavo teta, – jis atgauna akių blizgesį. Apskritai tarpkrūčiai – vieta, kur sprendžiasi mirties ir gyvybės klausimai, dūžta ir susiklijuoja likimai. Sužinomos svarbios žinios. Savąjį teta buvo praradusi po pirmosios operacijos prieš trejus metus, nuo tada – kaip lenta, bet tokie niekai kaip krūtys jai jau neberūpėjo. Kai būdavo slidu, ji užsimaudavo ant batų rudas kojines, įsitverdavo skalbimo mašinos „Zoluška" lazdos skalbiniams maišyti, galvą apsivyniodavo šerpe ir taip savo finišo tiesiąja eidavo iš taško A į tašką B. Dėdei nelikdavo nieko kito, kaip tik atsilikti penkiais žingsniais ir dairytis į padebesius. Nuo durų, nežiūrėdamas į mane, tarstelėjo:

– Prasiblaškysiu, *bukvalno*, kiek.

Pro langą mačiau, kaip jis tolsta turgaus aikšte neatsigręždamas. Iš pradžių lėtai, paskui – skutamuoju ėjimu. Likau išretėjusioj atmosferoj – tarpupasauly. Atrodė, kad teta įkvepia dar šį pasaulį, nuo išsipildymo jau beveik sudilusį, o iškvepia – aną. Jos rankos iki alkūnių buvo šaltos. Bijojau kaip ir dėdė, bet kur galėjau dėtis? Galėjau tik sėdėti virtuvėlėj ir galvoti apie tuos paprastus būdus, kada žmogus labiausiai jauti, kad esi gyvas, pavyzdžiui: kai vonioje panyri į karštą „Schaumos" putų debesį ir tūnai tol, kol ima garankštėtis padų, delnų ir pirštų oda,

kai nugriūvi į sniegą ir žinai, kad jei ilgiau pagulėtum, sniegas aplinkui nutirptų žiedu. O, kad įvyktų stebuklas, ir abi su teta galėtumėm būti ne čia...

Iš pusiaukelės dėdė grįžo. Nežiūrėdamas į mane, visas kaip iš vieno kaulo atsisėdo prie tetos lovos... Taip mudu kambaryje ir sutemo. Lauke šalo. Šaltis vakaruose raudonu lanku suveržė dangų ir sniegas nuo žingsnių ėmė grukšėti kaip krakmolas. Tokį vakarą iš savo nepasiekiamybės į tavo kiemą nusileidžia kosmosas. Ima kaukti šunys. Būtų kaukęs ir tetos „kaliukas", išlaižydavęs jos kojų žaizdas, bet skradžiai žemę prasmego praeitą pavasarį. Dar ir dabar malkinėj kabojo graudi išnara – tetos numegztas rainas paltukas, užsegamas papilvėje.

Kai už lango sucypė sniegas, juste pajutau, kad tai mano išsigelbėjimas – sesutė Zina. Ji turėjo ateiti iš gyvo gyvenimo, kur nėra tarpupasaulio, kur įkvepiamas deguonis, o iškvepiamas normalus anglies dvideginis. Čia man stigo oro. Bet, atvėrusi duris, sūkuriuojančiam šalty pamačiau ne Ziną. Išvydau stebuklą. Kitą realybę, kurioje turbūt būčiau norėjusi išnykti. Ji buvo išausta iš tamsmėlynio brokato, aukso siūlais išsiuvinėti dangaus šviesuliai: saulė, mėnulis ir žvaigždės. Staiga ši uždanga prasiskleidė ir scenoje pasirodė moteris, mažytė, sulig durų rankena, rausvais skruosčiukais, išgaubta kaktyte. Tikriausiai magiškasis jos pasaulis, pagalvojau, – toks pat žaislinis sužadėtinis – ugnies rijikas, žonglierius peiliais, atlaso bateliai su bumbulais, cilindre snaudžiantis triušiukas, kuris, mostelėjus lazdele, virsta balandžiu arba liūtu, – keliaujančiu cirko furgonu nuvažiavo apsnigtais miškais tolyn skambant „Jingle bells". O ji, sušalusi, nutįsusiu storų siūlų megztiniu ir lietuviškais sportiniais „Inkariukais", per apmaudžią klaidą įstrigo čia, šioje realybėje, kur stebuklų beveik nebūna arba jie neturi atpažįstamų stebuklo požymių ir tą savo ašarų pakalnę buvus stebuklu atpažįsti dažniausiai per vėlai, jau apmautas sauskelnėmis. Šioje

realybėje, Kolombina, – norėjau ją įspėti, – ne kažin kas: kvepia formine duona, senu ožiu ir gresia puskibiriu sugedusių plaučių bei kepenų. Bet jos niekas neišgąsdino.

– Atėjau padėti jums susitvarkyti, – išgirdau sidabrinį varpelį, o kai nesusizgribau, ką į tai atsakyti, mažoji Zina-Kolombina švelniai stumtelėjo mane į šalį ir įžengė kambarin.

Kaip dramblys stiklinių figūrėlių muziejuje nusekiau iš paskos. Prie toršero, kuris buvo aukštesnis už ją, ji tylėdama šildėsi rankas. Kambarį apžiūrinėjo smalsiai, bet kartu taip, kad mudu su dėde nepastebėtume. Tada pagarbiai, kartu kažkaip strategiškai apžvelgė mirštančiosios patalą – ji buvo tikra profesionalė, ir aš tai supratau iškart. Neprašydama mūsų pagalbos, tylomis iš pakuotės išnarpliojo vienkartinės lašinės žarneles, mitriai užlipo ant taburetės ir akrobatiniu judesiu permetė žarnelę per šviestuvą. Kaip užhipnotizuota žiūrėjau į lėlės rankelių abrakadabrą. Kai viskas buvo baigta ir mes nuščiuvę ėmėme laukti stebuklo, kažko panašaus į triušelį cilindre, kambario tylą sudraskė jos skardus balselis:

– Finita. Jokio ryšio su sistema. Matot, kas teka į sistemą – vanduo. Vadinasi, kraujas jau virto vandeniu.

Stovėjau tetos lovos galvūgalyje beveik be amo. Buvau tiek daug skaičiusi apie mirtį, galvojusi – Žanas Polis Sartras, Džonas Faulzas, Viljamas Folkneris, Epikūras, pagaliau Sigitas Parulskis... Sakoma, beletristiką apie mirtį ypač mėgsta vitališkos, gyvenimo aistrą ir tuštumą stipriai jaučiančios natūros, bet dabar juokeliai jau buvo pasibaigę. Saugus atstumas išnykęs, ir mirtis tetos namuose, mažuose kaip degtukų dėžutė, pamažu tapo kūnu, o aš nežinojau paprasčiausių dalykų: kaip turi elgtis, ką reikia daryti, kai tavo artimo kraujas virsta vandeniu...

– Tokiais atvejais reikia tiesiog sėstis, nes kojos taigi ne valdiškos, ir išgerti alaus, – tarė Zina, kai dėdė, visą laiką tylintis, jos paprašytas „ko nors", atnešė iš šaldytuvo alaus.

Jos pačios kojytės, apautos tais „Inkariukais", nesiekė žemės.

– Matau, kad privalau jus su kai kuo supažindinti, nes jūs – plaukiojat, – mažyčiu rausvu liežuvėliu ji nuliežė nuo viršutinės lūpos putą ir pradėjo „lengvutį instruktažą": – Mirtis, įsidėmėkite, ištinka prieš rytą. Jei ligonis paryčiais persilaužia, tada jis lieka gyventi dar vienai parai. Prieš pat pabaigą girdomas vanduo garma kaip nuo krioklio. Akių vyzdžiai patamsėja ir padidėja. Lėliukės sukasi. Tada jau, žinokit, prieš akis eina jo gyvenimo filmas: vaikystė, jaunystė, kokie nors faktai. Kai jau iškvepiamas paskutinis kvapas, siela palieka kūną, gyvenimo siūlas (filmas) laikomas nutrūkusiu. Tada reikia ištiesinti kojas ir bintu parišti smakrą, kad užsifiksuotų taisyklinga laikysena ir būtų užtikrintas žandikaulių sandarumas, antraip teks pilti klijų, o kam to reikia? To tai jau mums turbūt tikrai nereikia, – staiga ji rūsčiai pažvelgė į mane, lyg aš kur nors po stalu jau būčiau pasiruošusi stiklainiuką klijų. – Paskui iškart nukabinkite mirusiosios paveikslą, nes jis visur jus sekios ir siurbs energiją. Ilgainiui gali jus net išsivesti. Suprantate, ką turiu omeny? Bet čia... – vėl strategiškai nužvelgusi patalą užtikrino: – Čia mes dar tikrai turime kelių dienų reikalą...

Siekiau kojomis žemę, bet sėdėjau truputį ne čia. Zina užjaučiamai miniatiūrine rankele paglostė mano plaštaką:

– Redaguojam knygeles? Nusiraminimui jums, popieriniam žmogui, klasika iš žiaurios gyvenimo realybės, su kuria jūs, be abejo, nesusiduriat. Ir dėkokit Dievui. Štai toks atvejis: atgabena sūnus į slaugos ligoninę savo motiną, net vardas įsiminė – Marina, šimtą litų į leteną direktorei, dvidešimt seselei, ir išnyksta. Ta sesutė, žinot, pakeičia devynis vandenis, kol žaizdas atidalija nuo purvo ir dar kai ko, – Zina delikačiai kostelėjo į delniuką. – Motina mirė gangreit, visų užmiršta. Dukra Alionuška atėjo tvarkyti popierių ir pasiimti, kas buvo likę mamos spintelėj. Bet tokiais atvejais iš motinų, žinot, mažai kas lieka. Šaukštas. Ir tas

valdiškas. Bovelninių kojinių ritinukas. Spintoj, šlepetėj, pelių iš laikraščio nuograužų susisuktas lizdas. Pamačiusi tą pelių viešbutėlį, Alionuška visą personalą tuoj pastatė ant blakstienų, direktorę, galima sakyti, pelės šūdeliu prismeigė prie sienos. „Kmynas? Čia, *po vašemu*, kmynas?!" Bet savo butą Marina jau buvo spėjusi užrašyti kažkam visai svetimam. Popieriai aiškūs. Mirtis – užtamsinta. Tačiau Alionuška nenuleido rankų, ir tuoj prisistatė kriminalinė policija, televizija, laida „Kraujo puta". O čia... – Zina tuštino jau trečią stiklinę alaus, – čia jūs turite pavydėtinai normalią mirtį. Ir dar, įsidėmėkit, ji miršta savo namuose, o tai – didelis pliusas.

Išlydėjau savo gelbėtoją į lauką. Už kampo ji sėdo į cirko furgoną, grįžusį jos pasiimti, ir sidabriniu nakties skliautu tolo su savo sužadėtiniu – žonglieriumi peiliais, ugnies rijiku, triušeliais, balandžiais ir liūtais – virš cukrum apibarstytų miškų, kol visai išnyko magiškoje realybėje.

Aš likau tetos kambaryje, kur kvepėjo žaizdų tepalu ir alumi. Sunkiu sąžinės priekaištu mane užgulė tas pliusas – mirti namie. Mano mama mirė ligoninėje. Draugės įtikino, kad marinti namie, kaip ir šarvoti – jau anachronizmas. Anachronizmas aukoti savo gyvenimą. O jei vis dėlto tenka, nes tu neturi išeities, ką gi, tada tau labai nepasisekė. Nes pasaulis jau kitoks nei prieš trisdešimt metų. Dinamiškas. Be jokių skrupulų smulkinantis bet ką, kas kitados buvo didelis – mirtį, kančią, meilę, auką. Be to – besispecializuojantis. *Gerai* slaugo, marina ir šarvoja jau tik savos srities specialistai. Ne tik todėl palikau mamą tokiai Nadiai, baltarusei, kuri žadėjo viską padaryti „kaip reikia", – bijojau tos ligoninės tarp miškų, laiko joje, sustingdančio gyvenimui po gyvenimo, šešėlių, naktimis besišlapinančių į lovas, marinų ir alionuškų, atsiknojusio linoleumo ir pelių. Drąsos man užteko tik miegoti su mobiliuoju telefonu ant krūtinės (tarpkrūtyje) už šimto kilometrų. Jis užsižiebė ir suburzgė

vieną parytį. Profesionalė Nadia viską darė „kaip reikia" – rėkė į telefono ragelį: „Gyrdy paskutynį savo motinos atodūsį?" – „Girdžiu", – atsakiau ir išnykau po antklode su savame tarpkrūtyje sudužusiu savo pačios likimu.

Sako, kad mamos naktį paimti atvažiavo „Nutrūkusi styga". Atvažiavo ne kostiumuoti vyrai su kaklaraiščiais ir iki mėlynumo „Gillette" nuskustais skruostais (firmose pagarba mirčiai prasideda tik nuo septintos ryto), o paprasti treninguoti „šestiorkos", avintys sportbačiais, su juodu polietilenu. Stengdavausi negalvoti, kaip jie pameta ją kur nors „Nutrūkusios stygos" kampe iki ryto. Draugė įtikinėjo: „Nepaikiok, juk tuo metu ji jau buvo tik daiktas." Aš vis dėlto daug kartų įsivaizduodavau tuos paskutinius paryčius – aliumininę ligoninės šviesą, kurioje skendėjo laikina iš laikiniausių buitis: puodelis su vyšnia ir nužydėjęs narcizas vazelėje. Iš kur ta šviesa? Nuo kadaise čia (ir mokyklose, kalėjimuose, senelių prieglaudose) naudotų aliuminio dubenėlių. Šiuos indus ligoninės jau seniai iškeitė į plastiką iš labdaros, bet aliuminio šviesa nuo sovietinių šaukštų su skylutėmis ir tų dubenėlių, įsigėrusi į ligoninės atmosferą kaip būtinasis elementas, kad gyvenimas ir mirtis čia atsieitų kuo pigiau, – išliko.

Šiandien sakoma, kad mirtis yra tapusi tik artimųjų reikalu, o bendruomenė ir aplinkiniai joje nebedalyvauja. Mano mamos mirtis buvo tik vazelės ir puodelio ant palangės reikalas. Šalia nebuvau...

Žiūrėjau į tetą. Liga iš jos jau buvo išskaptavusi Dievo mūką. Šiaip ar taip, ji gulėjo „po pliuso ženklu" – savo aplinkos tirštumoje, kasdienių įpročių vietoje, tarp savų. Ir – vienui viena, nusigręžusi nuo mūsų. Neįtikėtina – visados dosni, atiduodanti, kas geriausia, didžiausią obuolį – dabar mums iš savęs buvo palikusi tik iš balto peršviečiamo pergamento išlankstytą ausies kriauklelę, kuri tolydžio plonėjo... Ne, tetos aš jau nepaliksiu.

Ir tą akimirką, kai pasigirs pagalbos, paramos šauksmas, kuris, sako, būna visada, nors ir neišsakytas, bebalsis, – būsiu šalia. Pagaliau ar gali rinktis, kai tavo artimui jau laikas virsti vandeniu, o tu dar esi paskutinis jo kraujo lašas? Tik kas bus, jei tuo metu aš tupėsiu būdelėje arba rūkysiu lauke? Juk kai žmogaus gyvenimo lieka per kiekvienos tavo cigaretės ilgį, tos paskutinės akimirkos gali ir nenutykoti.

Dėdė, aišku, labai išvargo. Pasilenkęs saugiu atstumu vis skaičiuodavo įkvėpimus ir skelbdavo man kaip bingo skaičius: 8, 14, 26. Kai pagalvoji – visas tas dienas spietėm apie tetos lovą kaip maitvanagiai ir, ką čia slėpti, – laukėm išlošio. Kai šeštosios pavakarę jos pulsas suplonėjo iki „siūlinio", o prieblanda ėmė stingti lyg krekenos, supratom: tas laikas atėjo. Mudu suklaupėm palei lovą ir pradėjom melstis katras kaip sugeba: aš – kaip tėvų išmokyta, dėdė – savadarbiais poterėliais, – juk turėjom mirties akivaizdoje griebtis nors šio to. Išsitraukusi iš bufetėlio Šventąjį Raštą ėmiau balsu skaityti Pradžios knygą. Bet ne iš vidaus, – iš „vidaus" buvau išvyta, ir, žinoma, pelnytai, – o kaip nuostabaus grožio magiškojo realizmo prozą: *Dievas atskyrė šviesą nuo tamsybių, šviesą praminė Diena, o tamsybes Naktimi, padarė tvirtumą ir atskyrė vandenis, padarė sausumą, jūras, išželdino žaliuojančią žolę, duodančią sėklą, ir medžius, duodančius vaisius, padarė du didžiuoju žiburiu: didesnįjį žiburį dienai valdyti ir mažesnįjį nakčiai, taip pat ir žvaigždes, sutvėrė didelius vandens gyvūnus ir visokias gyvas ir galinčias judėti esybes, paukščius, laukinius žvėris, galvijus ir roplius...*

Teta vis dar laikėsi ant plonyčio pulso siūlelio. Tačiau namuose jau buvo kažkas įvykę. Kai, išėjusi į lauką, ties apledėjusiu slenksčiu suklupau ir nikstelėjau koją, o dėdė, nei iš šio, nei iš to sandėliuke dingus šviesai, prasiskėlė galvą, staiga supratom – šešias dienas Dievo kurtas pasaulis mūsų namuose suiro. Atbuline tvarka sugrįžo į save: išnyko tvirtumos, tamsybės vėl susijungė

su šviesa, o ugnis iš dujų baliono („butan-propan", 5 l) po bulvių puodeliu paseno iki biblinės. Ugnies – griovėjos, ugnies – apvalytojos. Aukštai ant krosnies kažkas spragėjo, jau žinojau, kad tai ne svarainiai, o išplėšti mano ląstelių branduoliai. Nebeegzistavau. Ir iki mano atsiradimo dar buvo nežinia kiek. Apimta panikos, šlubuodama nubridau į apleistas raudonąsias kareivines, kurių lenkdavausi iš tolo, įėjau pro kiaurymę – duris ir atsitūpiau, kad nesimatyčiau iš gatvės, pusnyje, kur kadaise stovėjo koklinė krosnis. Dabar – rėksiu, pasakiau sau, miršta teta, su ja – ir viskas, kas dar buvo mano likę, ir aš pati kieme po alyva – jau tik cigarečių galiukai, negi nebūčiau net balsas. Rėkiau, kol kareivinėse stūgaujančiam vėjui, puikiai įvaldžiusiam griuvėsių instrumentiką, tokia saviveikla nusibodo, ir jis snieguotu kumščiu užkimšo man burną.

...Kai septintąją dieną Dievas prigulė pokaičio, amžino poilsio išėjo ir mano teta Stasė. Ji mirė taip paprastai, kad mes, tiek ruošęsi ir bijoję, net nesupratom, jog įvyko „mirties faktas". Vos susigriebėm uždegti grabnyčią, kad jos siela, tas didžiulis, pasak Valerijos, „įrašytos informacijos sluoksnis", lengvai atsiskirtų nuo kūno, kuriame, jau nugyventame iki paskutinio, daugiau nebeturėjo ką veikti. Ko ir į ką įrašyti. Mirė „po pliuso ženklu" – ne ligoninėje, o kasdienių įpročių vietoje, savo aplinkos tirštumoje, tarp savų. Ir – absoliučiai viena. Ryto brėkšmoje nužeminta iki pigios aliuminio dubenėlių šviesos – pati prilyginta dubenėliui. Jeigu jos mirčiai reikėtų surasti kokį buitinį atitikmenį, tai ji labiausiai panėšėtų į juodos duonos riekelę: jokių specialiųjų efektų, jokių triukų. Šiandieninė žmogaus sąmonė, sakoma, tokių mirčių jau nebefiksuoja, nes yra poreikis kitokių – smurtinių ir iškreiptų. Nebesupirkinėja rašoma literatūra, ką jau kalbėti apie žiniasklaidą, nes tokios mirtys – neatsiperka. Ir tai visiškai suprantama. Sutikim, mirtis ir mirusysis turi būti su „cinkeliu". O tas, kuris nesusipranta

pabusti morge arba dar geriau – artimųjų apsupty ir atsisėdęs nepaprašo „silkės ir degtinės" – yra tikras nevykėlis. Galima sakyt, visai niekam tikęs numirėlis.

Paskambinau į „Nutrūkusią stygą". Vyrai prisistatė operatyviai, nes „Nutrūkusi styga" konkuravo (sprogdinosi) su „Nutilusia gaida". Jie atėjo su juodais kostiumais, kaklaraiščiais ir iki mėlynumo „Gillette" nuskustais skruostais. Pareiškę užuojautą ir paeiliui paspaudę rankas, mane ir dėdę paprašė „apleisti patalpą". Mudu ir, aišku, dar keletas mūsų mirusiųjų – viena jų buvo su žoržeto suknele – susispietėme virtuvėlėje. Kambaryje už privertų durų labai aiškiai ir neapskundžiamai brūkštelėjo maišo užtrauktukas. Finita. Tada jie paprašė paso, pensininko pažymėjimo ir likusių morfijaus ampulių, taip pat, pageidautina, tuščių – griežta apskaita.

Žiūrėjom pro langą, kaip tie kostiumuoti vyrai iš kino filmo apie mafijos broliją snieguotom klešnėm su mano teta maiše eina sniego tuneliuku pro vartelius. Staiga dėdė susizgribo, kad nepaklausė Stasės daugybės svarbių dalykų, pavyzdžiui, kur ji padėjo kablį obuoliams skinti. Vėlu. Stasė ir viskas, ką ji žinojo ir ko nežinojo, jau buvo „po užraktu", t. y. po užtrauktuku. Pilki, suglamžyti ir staiga niekam nebereikalingi atsisėdom ant sukuistos lovos. Ji dar buvo šiek tiek šilta. Pro langą nuo sniego sruvo šviesa, dilindama kambario prieblandos kartūną. Galbūt kada nors, jau mūvėdama sauskelnėmis, aš prisiminsiu jį kaip brangiausią vyšninį brokatą. Nežiūrėjom kits į kitą. Norėjau paimti dėdę už rankos, vos vos spustelti pirštus, bet tokiais atvejais, bandydamas išspausti kokią emociją, išpeši daugių daugiausia gniužuliuką vatos.

Po laidotuvių aš vis paskambindavau dėdei, kuris šiaip pagalvojus iš tikrųjų juk buvo man ne dėdė, o tik tetos vyras, taigi – tetėnas. Niekada nebuvom pernelyg artimi. Ir dėl tų tarpkrūčių, ir dėl ko kito. Bet dabar aš įsivaizdavau jo vienatvę:

su kiekvienu vyrišku skalbimu vis pilkšvesni apatiniai, indelis nuo majonezo po lova, dulkių kailiukas ant televizoriaus ir kitų kietųjų paviršių, monotoniškas žiūrėjimas pro virtuvės langą į gatvę, kol ima skilti stiklas... Kai kartą susapnavau žemės drebėjimą – rodos, išsigandęs dėdė, visiškam chaose skraidant kažkokiems kubeliams – sandėliukui, nameliui, išvietei – dar bando įsikibti kablio obuoliams skinti, nutariau važiuoti.

Pavasaris jau buvo išsprogęs iš riešuto kevalo. Einant turgaus aikšte, Breigelio vyresniojo kiemeliuose, nutapytuose „subtiliausia miniatiūros technika ant medinės lentelės", judėjo visa, kas gyva: raudonos, geltonos, juodos žmonių figūrėlės, vabalai ir augalai. Pavasarinis pusės balo žemės drebėjimas pagal Richterio skalę buvo justi visur: darželiuose, trupindami žemę, armadomis dygo tulpės ir narcizai, kalėsi rabarbarai kaip sveikų sąnarių galvutės. Ore blizgėjo stiklo šukės – kažkur aukštai danguje buvo sudužęs milžiniškas vaiskaus stiklo indas šviesai per žiemą laikyti.

Paklebenau namelio duris. Tyla. Kaip visada, kai jie garsiai leisdavo radiją, klausydamiesi žinių arba „Linkime pasveikti", pabeldžiau į langą. Nieko. Priglaudžiau delnus prie verandėlės stiklo. Ir atšlijau. Žemės drebėjimo epicentras buvo kaip tik ten, gilumoje: vibravo „Singeris" ir bilsnojo kėdė – sofą ritmingai drebino dideli, balti dėdės užpakalio pusrutuliai. Neįsižiūrėjau, kas buvo po juo: gal juodi kaip varnas plaukai, o gal baltas vilko kailis. Akimirką dvejojau: mesti akmenuką ar ne? Vis dėlto mečiau. Atsisėdau ant suoliuko panamėj. Šiek tiek drebėjau pati.

Kai patekau vidun, ant sofos sėdėjo moteris su pūkuota Orenburgo skara ant pečių ir vartė šeimyninių nuotraukų albumą. Nebejaunos ir orios moters, iš išvaizdos pedagogės, sukuistas kuodas, tiksliau, ant dešiniosios ausies kabantis šinjonas, liudijo paskutinį šansą. Man jos kiek pagailo. Moterims tokiose kebliose

situacijose jaučiu solidarumą, net kai jos taip neoriai – pačiu apgailėtiniausiu būdu susikuisdamos kuodą – bando save apgauti. Bet tuoj pastebėjau, kad ji avi tetos šlepetėmis. Jos buvo švariai išplautos, nesimatė nė menkiausios mirties apnašėlės. Ir apskritai niekas čia netrūnijo – tarpupasaulis buvo išvėdintas. Ant išblizginto verandos stiklo saulės zuikučiai ėjo lenkčių. Moters dėdė niekaip nepristatė. Juodas kaip žemė sužnybo man alkūnę ir jėga išsitempė į kambarį. Išsigandau, kad bus pasigedęs „šeimos aukso".

– Tu, *bukvalno*, nė neįsivaizduoji, kas yra vyriška vienatvė. Kaip norisi kaukti vakarais, kai lieki vienas kaip pirštas. Išdurtas. Apiplėštas. Numautais paskutiniais triusikais.

Tuo metu už lango į kiemą atskrido varnas, apsidairė, išmirkusioj žemėj atkapstė pernykštį šakniavaisį ir su tuo šeštadaliu lizdo snape dingo klevo viršūnėj. Dėdė, žvelgdamas pro langą, karčiai tarė:

– *Vory i negodiaji!*

Pasirodo, praeitą savaitę kažkas jį, sielvarto palaužtą našlį, bandė apiplėšti: išnešė pjūkliuką ir kirvį... Žinoma, labiausiai jį vis dėlto apšvarino Stasė – visiškai legaliu būdu, *bukvalno*, išsinešė, kas buvo jo gyvenime geriausia: sveikatą, vyrišką pajėgumą, „ištisinį" miegą. Namus. Žiūrėjau pro dėdės petį ir negalėjau patikėti: tetos namų tikrai nebebuvo. Ne burtų lazdele mostelėjus, o maišo užtrauktuku užtraukus, čia vėl, kaip ir prieš daugelį metų, buvo Joselio Machato fotoateljė. Pokary žmonės eidavo į šią viešą vietą net kojų nesivalydami, nešdami purvą, sniegą, kraują (aikštės kampe, kur stovi spurgų kioskas, gulėdavo sumesti išniekinti miškinių kūnai), kad sustotų kambaryje, kur merdėjo mano teta, baltos paklodės fone, po vieną, poromis, grupelėmis, su vaikais ir be vaikų ir sustingtų vienai savo gyvenimo akimirkai, tame tokiame tikrame laike – dažniausiai netikrai. „Gliancuotai". Joselis Machatas kaip magas lindėdavo

po juoda trikojo marška ir po truputį vogdavo jų sielas. Kartais savo trikojį jis išsinešdavo į lauką, prie upės, ir fotografuodavo šiaip sau. Pailgoje tetos virtuvėlėje mažu langeliu, kur ji minkydavo savo pyragų tešlą, buvo Joselio fotolaboratorija, ten jo rankos tamsoje iš fiksažo vonelių traukdavo raudonoje šviesoje iššiestą pasaulį: veidai, saulės mirgėjimas vandeny, tarp klevo lapų vėjo skivytai, per tamsų sodą bėgantis mažas berniukas balta suknyte – tas tolimas pasaulis irgi jau buvo dingęs... Supratau, kad nebeturiu čia ko veikti. Niekada neturėsiu: tetos namų – „subtiliųjų daiktų esencijų" ir „voratinklių aido" – daugiau nebuvo... Bet namų nėra niekur. Yra Viešpaties, lindinčio po juoda marška, fotoblykste iš tamsos plėšiamos akimirkos. Teta savo kadrus jau visus išeikvojo, o dėdei dar liko keletas tuščių. Atsisveikinau, palinkėjau abiem laimės ir išėjau.

Kieme po alyva, kur prieš mėnesį žiemą rūkydavau, jau kabojo pirmasis mašalų debesėlis – buvo prasidėjęs naujas ciklas. Eidama turgaus aikšte į troleibusą, vos nesusidūriau su sesute Zina. Manęs nepažino: kiek visokių pusgyvių ir mirštančiųjų perleidžia jos mažytės rankos, vis bandydamos prijungti prie sistemos. Tačiau kai kas nustebino: ji buvo nėščia. Mėnuo kitas ir bus apvali kaip kubiliukas. Ir tai ne viskas – šalia ėjo jos vyras, ne žaislinis, ne iš magiško cirko furgono, o šios realybės gyventojas: brutali išvaizda, plaukų mūras ant krūtinės po languotais marškiniais, geltoni nuo „Astros" pirštai ir, aišku, dvisavaitiniai užgėrimai. Ugnies rijikas. Kažkodėl neabejojau – žonglierius peiliais.

Galva ėmė svaigti kaip nuo sūpynių. Atsisėdau ant suolelio po guobomis, kad nesimatyčiau iš dėdės namų. Vienas iš Breigelio neregių, tas Dievo paukštelis neatplaunamu šokoladiniu veidu, per turgaus aikštės bruką atkako iki manęs, kurį laiką žiūrėjo kaip į NSO, paskui, priėjęs arčiau, prisikišo bandydamas pažvelgti į patį mano sielos dugną – gal ten rastųsi „atliekamas

dūmukas". Atsidėkodamas čia pat į krūmus nusišlapino, neužsisagstęs klyno apžiūrėjo „dūmuką" ir karališkai užsirūkė. Šlapimo ir tabako kvapų alchemija mane visuomet užtrenkia traukinio „Kaliningrad–Moskva" tambūre – vaikystėje tuo traukiniu važiuodavom pas gimines į Suvalkiją, prisimenu prieš kelionę kutenantį nežinios ir laisvės pojūtį. Jis liko visam laikui. Tačiau dar niekad nebuvau tokia laisva keliauti į visas keturias puses kaip dabar. Dar niekada nebuvau tokia be nieko. Niekas... Sėdint ant suoliuko kaip gyvsidabrio rutuliukas po oda palindo tas *niekas*. Niekas kaip toks. Nieke nėra jokio ilgesio nei praradimų tuštumos, jokio daikto iš praeities su istorija: mamos nebaigtų megzti kumštinių pirštinių, tėvo žilų plaukų sruogos, nukirptos morge atšipusiom žirklėm. Kertinį nieką užgyveni prarasdamas visus privalomus prarasti dalykus, pasauliui lukštenantis iš daugybės apvalkalų ir pavidalų, tikrovės ir magijos, iliuzijų ir troškimų, iš mažų smulkmenų, kurios nežinia kodėl reikalauja vietos ir teisių kaip kokios stambmenos, ir iš dar daug ko, kol išdega „baltasis molis kaolinas" – niekas. Tada, suleidęs šaknis niekur, šakelė po šakelės susisukęs lizdą nieke, net jei ir vėl turi daugmaž viską: kitus artimuosius ir mylimuosius, namus ir kokį nors „kaliuką", – prarasti, pasak dėdės, *bukvalno*, jau nebeturi ko.

Dėdė ir naujoji teta man ne kartą skambino. Vis prašė atvažiuoti, girdi, palikau pas juos šį tą svarbaus. Ką? Norėčiau atgauti. „Kai atvažiuosi, tai ir atgausi", – gudravo seni vieniši žmonės. Spėliojau: kai paskutinįkart važiavau pas tetą Stasę, vežiausi Džordžo Steinerio *Tikrąsias esatis*, atseit atsiras laisva nuo marinimo minutė, ir skaitysiu. Popierinis žmogus... Pasigedau ir buvusio sutuoktinio dovanoto „Zepter" žiebtuvėlio – brangiausio savo daikto. Bet, atrodo, kitką palikau ant suoliuko po guobom, kur, kvepiant saldžioms gleivėms, iš pumpurų plėšėsi gležnutės kūdikių odelės. Išsinertą gyvatės odą.

Kartą Tunise

Šioje kelionėje mano šešiolikmečiam sūnui, kuris dar beveik niekur nebuvęs, daug kas pirmą kartą. Lėktuvas ir debesys. Ypač debesys. Kai į juos žvelgi iš apačios, gulėdamas pliaže ar ant liepto į ežerą, jie yra laivai, luotai ir indėnų pirogos (kai plunksniniai), žvėrys, paukščiai, bangų mūša ir dangaus miestai (kai kamuoliniai). Skrendant lėktuvu paaiškėja, kas yra debesys iš tikrųjų: „Blefas, nulis, – sako Augustinas, – išplakti kiaušinių baltymai ar pienas, per kurį plauki. Neįtikėtina transformacija." Patikėk, sakau, tokių transformacijų bus ir daugiau: centimetro ilgio mėlynas įsiuvas žemėlapyje tarp Alžyro ir Libijos, kai nuskriesim, taps tavo realybe. Druska iš druskinės ten sugrįš į druskos ežero klodus. Bugenvilijos, oleandrai, jeronimai iš mūsų vazonėlių ant palangių ištrūks į laisvę. Žemė virs chalva. O pasaulis, nukeliavus į kitą kontinentą ir sugrįžus, – geografiškai nebeatrodo toks didelis. Susitraukia kaip išskalbtas drabužis.

Kur nors važiuodama ar skrisdama visada prisimenu „paskutinius kadrus" namie. Šįkart – rudeninę saulės šviesą, svirplius po mūsų balkonu, jau atmušusius antsparnius į medėjantį pievos orą, žolių žiedus, išlindusius pro savo akis. Virkščių

kvapą. Augustinui įsiminė kas kita – važiuojant į oro uostą mus pralenkė penkių mašinų konvojus su kaliniais, ir tos mašinos iš metalinių lakštų, sukabintų kniedėmis, jam atrodė kaip užlituotos kapsulės. Kalėjime už neteisėtą ginklų laikymą sėdėjo mano vyro, dabar jau buvusio, jauniausias brolis. Augustinas mylėjo ketveriais metais vyresnį savo dėdę, jie kartu augo, paskutinį kartą pasimatė, kai mirė močiutė ir vyro broliui, kaip ne recidyvistui, buvo leista dalyvauti laidotuvėse ir skaitant testamentą, tik – su antrankiais... Ir dabar, kai mes per debesis skridome į Afriką, buvome pačiame oro epicentre, galima sakyti, skrodėme oro perteklių, Augustinas paklausė:

– Kaip manai, mam, ar jiems ten užtenka oro?

Tuoj supratau – kam.

– Užtenka, manau. Privalo užtekti. Matai... Tokiems oro per daug ir nepriklauso. Orą jiems dozuoja. Turėk omeny, ką ten veža: žmogžudžius, prievartautojus, banditus. Ant pilvų jiems ištatuiruota „Mat', rodi menia obratno" ir panašiai. Saugok Dieve kada nors tau ten atsidurt...

Augustinas nuo iliuminatoriaus žvelgė į mane su baisia neapykanta.

– Iš kur tau žinot, kaip būna, kai trūksta oro. Tu juk nesėdėjai!

Sėdėjau, mielasis, – norėjau jam pasakyti, – ilgai sėdėjau užlituota karvės pilve, kol pritrūkau oro. Karvės pilvu vienas protingas žmogus pavadino didžiulę kančią, kuri kyla iš begalinio prisirišimo prie praeities ir įvairiausių jos formų: gimtųjų vietų, šeimos lizdo, mirusių artimųjų, visokių praradimų. Mazochizmo ir savigailos. Blogiausia, kad – prie paties prisirišimo. Lietuviai apskritai yra kentėtojai ir kenčia noriai, nes pagal katalikišką tradiciją yra siuvinėjimo kryželiu meistrai. Bet ateina laikas, kai pajunti, kad iš karvės pilvo privalai ištrūkti. Turi jame palikti per pusantrų metų – taigi *in corpore* – išėjusius savo artimuosius:

tėvą, motiną, abi tetas ir pusseserę, baltuose užančiuose išsinešusius tai, ką, atrodė, turėsi visada, tačiau juk negali su tais praradimais gyventi amžinai... Privalėjau palikti ir Augustino tėvą, su juo, išgyvenusi 20 metų, prieš mėnesį išsiskyriau. Žmonės skiriasi dėl įvairių priežasčių – išdavysčių, rietenų, neatitikimų, bet dažniausia priežastis vis dėlto būna labai paprasta – druska, kurios jiems atseikėta visam gyvenimui, ima ir išsibaigia kiek anksčiau. Koks beprasmis tuomet būna frontas su apkasais iš abiejų pusių dėl tuščio druskos maišo, o jei dar jokios šviesėlės jo tunelio gale... Mes pasidalijom butą ir išsivaikščiojom kas sau. Telefonu vis dar pykomės, gal labiau iš inercijos, dėl niekingų dalykų – sidabrinių šaukštelių ir skalbimo mašinos, ypač dėl automobilio, nes mums tiesiog nepavyko išsiskirti oriai. Galiausiai abu buvom pavargę – norėjosi viską baigti.

Prisimenu pirmuosius rytus su Augustinu naujajame bute kitam miesto gale: miegam ant čiužinių, pakeli galvą – aplink, kiek užmato akys, ryšuliai ir kartoninės dėžės su užrašais: „knygos", „apat. drabužiai", „virt. reikm.", „šampan. taurės". Žinai, kad reikia paimti peilį, perrėžti lipnias juosteles, traukti į viršų „virt. reikm.", geriausia būtų – „šampan. taures" ir pradėti viską iš naujo. Pradėti nuo smulkmenos – vonios stiklinaitėje įkurdinti du dantų šepetėlius šalia trečio – nesančiojo. Ir nekyla ranka. Apsuktas gyvenimo ratas, galbūt pats svarbiausias, kai užgyvenami pagrindiniai dalykai, beveik viskas, o nutiko taip, kad vėl be nieko stovi ant nulinės padalos. Tiksi naujos apsukos laikas, o pradėti jos neturi iš ko.

– Tau reikia užsimiršti – užmušti praeitį, – sako mano draugė, – praeitis tempia atgal, o eiti visada reikia tik į priekį. Važiuok į kokią nors kelionę, pavyzdžiui, į Tunisą, pajok kupranugariu. Kelionė, žinok, gydo. Po visų kataklizmų, ypač po skyrybų, būna kaip trauklapis ant žaizdų. Ypač ta – kuo toliau nuo namų. Geriausia išvis į pasaulio kraštą.

Pagalvodavau apie kelionę, bet kai esi ne nomadiškos prigimties, visko kvailai bijai tomis archajinių baimių liekanomis: svetimos šalies senamiesty siauroj gatvelėj paslysi ant banano žievės ir atgausi sąmonę jau be paso – kalėjimo kameroj su viena tupykla dešimčiai. Arba nė nemirktelėjusi tapsi ketvirtąja kokio arabo žmona (kitam trobos gale su vaikų „kekėm" ant kuprų kuskusą verda dar trys). Pagrobs tavo vaiką. Tave pačią parduos dalimis. Afrikoj gali būti iškepta ir suvalgyta, o kauliukai – suverti į vėrinius genties vado žmonų kaklams papuošti, ir kam pasiskųsi...

Vargu ar kur nors važiuoti veržėsi ir senukų ūkininkų pora, kuriems sūnus verslininkas išpirko kelialapį vedybų 50-mečio proga. Už mūsų nugarų lėktuve jie neramiai bruzdėjo. Senutė vis skundėsi: „Pranai, nelaikau šlapimo." Kas laikytų, kai kartu su tavimi Afrikon skrenda visas ūkis – dešimt hektarų dirbamos žemės, banda karvių su abiem sėkliniais jautukais, pulkas vištų, žąsų ir kalakutų. O dar ta lapė, kuri apie vištidę kol kas suka tik garbės ratus... Dar su mumis skrido kelionių į egzotiškus kraštus „pagrindinis kontingentas" – penkios jaunavedžių poros „medaus savaitei" su visa privaloma ekipuote – fotoaparatais ir vaizdo kameromis ant krūtinių ir nugarų...

Pirmasis Tunise banalus įspūdis, kuris pastveria tave tiesiog ant lėktuvo trapo – saulė. Tik čia supranti, kad Lietuvos saulė – geltona, kupina esencijos, todėl iš jos ir spaudžiamas saulėgrąžų aliejus. Tuniso saulė – iki baltumo įkaitęs akmuo, kuris smogia tau į galvą net neprivažiavus viešbučio.

– Mam, įsivaizduoji, mes – Afrikoj, – švilptelėjo Augustinas, dairydamasis po viešbučio kambarį su milžiniškais lotosų žiedais naktinėse užuolaidose ir lovatiesėse.

Vėjas, veikiausiai koks nors brizas ar fenas, plazdeno užuolaidas ir plukdė mus tarp lotosų gilyn į žemyną – į tropines liūtis, smėlio audras. Tiesiai į nasrus ugniniams dykumų vėjams. Pasidėjom daiktus ir išėjom bastytis...

...Ėjom kur akys veda. Šiukšlinos gatvės ir po purvinas balas vidury miesto maklinėjančios ožkos, smaragdinė jūra ir elektrinės spalvos medūzos, erotiški kinrožių žiedai su išilgintais kuokelių straubliukais ir dulkinos kaktusų, susodintų vietoj tvorų, letenėlės su įrėžomis „sonia + mark = meilė", bet daugiausia, aišku, *fuck, fuck, fuck* – tiesa, kad egzotiškoj šaly ne tu medžioji įspūdžius, o jie su šaudyklėmis tyko tavęs ant kiekvieno kampo. Ypač kvapai – jazminų ir muskuso, cinamono lazdelių ir sandalo – tuos kvapus raškai ore kaip prinokusius vaisius ir krauniesi į krepšį šalia rankšluosčio ir maudymosi kostiumėlio.

Augustinui turėjo daug kas paaugliškai rūpėti: kodėl berberai šiais laikais nenori išeiti iš savo urvų? Ar jie tikrai kalba imazin kalba? Jeigu prie jų urvų yra palydovinės lėkštės, tai kiek „ima" kanalų? Ir t. t. Bet manęs, visąlaik tylėjęs, paklausė tik vieno: jei kirstume Alžyro sieną, mam, ar tikrai Alžyras šautų į mus be įspėjimo? Šautų, atsakiau. Ir tai ne viskas – paskui Alžyras dar mėgsta nupjauti galvas. Daugiau mes nebesikalbėjome. Sėdėjom tuščiam temstančiam pliaže kas sau. Ir atrodė – svetima jūra mus išmetė į krantą...

Viešbučio restorane, kur, susirinkę vakarieniauti, dūzgė turistai iš viso pasaulio, o labiausiai – musulmonės su vaikais ant kelių, po skvernais ir rankovėse, mus pasodino prie staliuko dviem, vieną priešais kitą. Vazelėje kvepėjo jazminas. Padavėjas arabas su varlyte atnešė vyno. Pasilenkęs į ausį žaismingai palinkėjo gero apetito – tiek tą akimirką man ir tereikėjo... Mačiau, kaip nuščiūva jaunavedžiai prie gretimo staliuko. Ir senukai ūkininkai liaujasi uždarinėję nakčiai į gardus gyvulius. Kažkas iš mūsų grupės pastukseno man į nugarą ir pasiūlė lietuviško citramono.

– Otchodniakas, mam? – Augustinas sėdėjo nuleidęs galvą ir susierzinęs kaip ir visi vyrai, kai juos sunervina moterų ašaros.

Kurį laiką tylėjo, o paskui labai aiškiai išgirdau jo tėvo balsą – intonacijas, loginius kirčius ir žodyną:

– Neįsijausk ir nesusikoncentruok taip į save. Tavo ašaroms čia nėra jokių objektyvių priežasčių. Verkti tau nėra dėl ko. Jau niekas nevyksta. Viskas, kas turėjo įvykti – įvyko: lėkštės sudaužytos, „Samsungo" kabelis sukapotas. Turtą pasidalijot, mums – spintos, tėvui – tik komodukas. Mašina – jo, bet užtat aš – tavo. Tavo visą laiką, o jo tik kas antras savaitgalis. Atvėsk... Be to, privalom pateisinti tuos pinigus, kuriuos čia sumerkėm. Atsimink, kad išsipirkom *all inclusive* ir turim tik 10 dienų. Ir jei tu čia kas vakarą man verkšlensi...

Pakėliau akis. Na taip. Prieš mane sėdėjo visas vyras. Kol depresavau ir buvau užsiėmusi savimi ir artimųjų mirtimis, kol su jo tėvu šį tą daužėm ir kapojom, – jis užaugo. Aišku, kas tokiais momentais įvyksta: kaip uždelsto veikimo bomba ištinka dabartis. Išsigandusi vieną po kito traukiau švelnius praeities inkliuzus, kuriuose jis buvo dar mažas berniukas ir mūsų netykojo jokie pavojai. Štai mudu ketvirtą kartą einam žiūrėti „Titaniko", ir jis salės tamsoje įsikerta man į ranką laukdamas, kada grimztančiam laive nuo lentynų ims „didingai" kristi stirtos lėkščių... Per kalėdinį vakarą mokykloje, kai reikėjo papasakoti tėveliams „Kas mums labiausiai įsiminė šiais metais", raudonomis atlėpusiomis ausimis, nuleidęs galvą prieš klasę, išbubeno: „Labiausiai įsiminė, kai buvau susitrenkęs smegenis. Ir kai su močiute dideliam kubile sūdėm lašinius..."

O dabar jis sėdėjo ant lovos mūsų viešbučio kambaryje kumptelėjęs, koja 44 dydžio, ir aš su baime pagalvojau, kad nežinau, kas kraustantis buvo jo kartoninėse dėžėse su užrašais „Augustino"... Tikriausiai kas ir visų paauglių – CD, knygos, regis, *Nusikaltėlių fiureris* ir *Prancūziški valgiai* – matyt, paliko kuri nors iš mergaičių, – iš tėvo paveldėta „reliktinių" drugių nutrupėjusiais sparnais kolekcija, kurią reikėjo pildyti ir tęsti

(net graibštukas tam tikslui buvo padovanotas), bet jis, aišku, netęsė, keletas šovinių, padovanotų dėdės, dabar sėdinčio kalėjime, – tie su meile buvo suguldyti skardinėj dėžutėj į vatos patalėlius. Ausinukai ir svarmuo. Kas dar? „Nieko, kas liudytų individualybę, – girdžiu nusivylusį jo tėvo balsą. – Tinginys ir niekam negabus. Blogiausia, kad jokių aspiracijų. Ir dar toks, iš kurio žodžio neišpeši...“

Tačiau mudu po truputį įsikalbėjom, ir netrukus aš supratau: į Tunisą buvo verta atvykti vien dėl tos akimirkos, kai kartoninės dėžės tau ima vertis neprašomos. Tai, ką jose išvydau, buvo „pasaulis pagal Augustiną“, mūsų šeima – tėvas, motina ir sūnus. Aš – jautri būtybė amžinai skaudama galva, su chalatu ir plaukų suktukais, ištvermingai kursuojanti tarp rašomojo stalo ir virtuvės, kepanti, mazgojanti ir šiūruojanti – auka. Tėvas – filologas, ankstyvojo kapitalizmo išprievartautas dirbti „Maximos“ bazės sandėliuose kroviku, kurio kojinės po dviejų parų darbo numestos ant grindų vonioje – stovi. Grįžus iš tų sandėlių – „gurkšnis tyro oro“: futbolas per televizorių ir alus iš bambalio. Beveik jokių knygų, tik „Kraujo puta“ ir „Anapus zonos“ per trečiąjį kanalą. Po antro bambalio visada keičiamas darbas ir apskritai „kažkas gyvenime“. Baziliku ir miltiniais blynais kvepiantis pasaulis, kuriame į linoleumą skrebena šuns nageliai, ant palangių iš vazonų griūva alijošiai, dulkės neša medų į užuolaidų koriuką ir niekas nieko nepradeda iš naujo savo iniciatyva. Nebent įsikištų kas nors iš pašalės – mirtis ar skyrybos. Bet visų svarbiausia – tokiuose namuose niekas į nieką neinvestuoja, o ką jau kalbėti apie Džounsus...

Visa tai buvo Ilonos, kuri į Augustino gyvenimą įėjo po pirmojo „sprogdiklio“ „Cozy“ klube, gyvenime. Jis suskaičiavo: jų meilė truko 2 metus, 3 mėnesius ir 2 dienas. Kas ji buvo? „Siluetas, – sako Augustinas, – koks Lietuvoje gimsta ne kasmet – balerina.“ Jos tėvas – visiems gerai žinomas verslininkas – paliko

šeimą ir išėjo pas dukart jaunesnę moterį, kad pakirstų naujam gyvenimui. Penkiasdešimt ketverių metų odinis jaunuolis po naktinį Vilnių televizijos reportažuose važinėdavosi su „Harley-Davidson" ir ant blizgančio nulyto asfalto jo motociklas – filmavimo grupės kraupui – atsistodavo piestu ir keletą sekundžių rizikingai manevruodavo ant užpakalinio rato... Ilonos motina po skyrybų nesižudė ir televizoriaus kabelio nekapojo. Kadaise buvusi „Mis publika", ji turėjo nuosavą modelių agentūrą ir neblogai vertėsi. Kai, deja, nepaisant jos verslumo, agentūra bankrutavo, o manekenės išsilakstė kaip žiurkės iš skęstančio laivo, jiedvi liko be pragyvenimo šaltinio. Bet motina, nemokėdama nieko kito, kaip tik „kurti grožį ir deramai jį pardavinėti, kad padovanotų žmonėms šventę", ir vėl nesutriko. Savo draugės, rusų manekenės Natašos Samoilovos, padedama, Amerikoje susirado milijonierius Džounsus. Ir Ilona jau po savaitės ėmė skraidyti į Los Andželą mokyti šokti baleto jų dručkės dukters. Netrukus ketino išvykti ir pati mama. „Džounsai, – sakydavo ji dukrai nupūsdama nuo prakaituotos kaktos plaukus, – tai mano aukso puodas, kurį aš laimėjau įdėjusi šiokių tokių pastangų. Džounsai, atmink, kaip grybai ant tako neauga. Ir iš dangaus nenukrenta – juos reikia pasiimti." Samoilovos patarti, milijonieriai ketino investuoti į Iloną, o, galimas dalykas, dar ir į „brandų grožį" – jos motiną... „Džounsų rūmai, – pasakojo Ilona Augustinui paprastai, šiek tiek net nuobodžiaudama, lyg pasakotų apie savo vonią, na, gal po remonto, – kaip mūsų prezidentūra. Valgis prie pietų stalo išsirenkamas iš meniu. Nuolat sekioja juodas tarnas iš Senegalo su baltomis pirštinėmis, klausinėdamas, ar ko netrūksta. Jei jie kur nors keliauja, pavyzdžiui, į Malibu – keliauji ir tu. Jei jie jodinėja Pietų Amerikoje – automatiškai jodinėji ir tu." Paryžiuje, kur jie turi savo rezidenciją, ji ėjo raudonu kilimu ir pietavo su Kluniu ir Koperfildu. „Su pačiu Deividu Koperfildu? – Augustinas, įpusėjęs antrąjį „sprogdiklį",

pajuto džiūstant burną ir su kone fiziniu skausmu prisiminė fizikos dėsnį apie nesusisiekiančius indus. – Ir jis, aišku, prie stalo tau iš rankovės ištraukė arbatinę rožę?" – „Arbatinė rožė, Augustinai, – XIX amžius. Koperfildo jau visai kitas magijos lygmuo – jis pradangina lėktuvus ir traukinius arba pats – išnyksta degtukų dėžutėje." Ką čia ir kalbėti, viskas Ilonos buvo kitaip... Pirmiausia ji pati – efemeriška būtybė, nuausta iš rūko, ne valganti, o iš antpirštėlio gerianti žiedadulkių nektarą arba tik grynas sultis, jis – iš paprasto molio, valgantis viską, „kas padėta ant stalo", dažniausiai – mamos bulvių kunkolus. Jos giminėje ir mirdavo žmonės su „šarmu". Kažkaip gyvai... Antai jo močiutė supuvo slaugos ligoninėje, o Ilonos teta – „užgeso" apsivilkusi vakarinę suknią ir pasidariusi makiažą. Dėdė mirė Paryžiuje metro nuo infarkto, ir žmona jį parsigabeno urnoje kaip rankinį bagažą. Šermenys buvo „ramios ir filosofiškos", nes niekam nereikėjo lipti pas nabašninką į karstą, kaip būdavo pas jo gimines Utenoj, kai tetos iš sielvarto viena paskui kitą sušokdavo į duobę.

Po trečiojo „sprogdiklio" jis pasijuto įklimpęs. Be to, Ilonai, tokiai gležnai ir trapiai, neabejotinai reikėjo jo globos. Ir jis ėmė lankytis jųdviejų su motina namuose. Gangreit tapo ten savas – jam net buvo patikėta virti valgyti ir tvarkyti aplinką. Grėbstyti lapus. O kartą jis net užtaisė nubėgusią Ilonos motinos kojinės akį, kai ta kažkur skubėjo, ir ji pasakė: „Koks išties mielas tas Augustinas. Nemaniau, kad tokių šiais laikais dar esama." Galiausiai ryžusis supažindinti su draugais, Ilona kompanijai jį juokais pristatė kaip savo kūnsargį. Ir nuo pirmos dienos jis tapo kiemsargiu. Kas jie buvo? Gerų tėvų geri vaikeliai, žavūs ir drąsūs, dievinantys stilių, nepakenčiantys to, kas nuobodu, pilka ar paprasčiausiai paprasta. Jų valia – „nė kiek ne didesnė už dumblių", bet užtat beveik į visus juos tėvai – investavo. Kompanijos *spiritus movens* buvo toks Povilas, cinikas nuo trylikos

metų, kaip mėgdavo prisistatyti. Visi žinojo jį permiegojus su krepšinio žvaigždės J. žmona ir kaip trofėjų saugant jos kelnaites. Jis mokėjo „Norfos" parduotuvėje per ilgai besikrapštančiai senyvai kasininkei numesti atgal grąžą, saują aliuminio – „pasilik ledams, mažyte", arba nusamdyti limuziną ir iš geros širdies pavežioti tave po Vilnių. Povilas garsėjo aštriomis kaip skalpelis žmonių charakteristikomis ir mėgdavo daryti skerspjūvius – nuspėti ateitį. Ką jis sakė apie Augustiną? Prisipažino, deja, nežinąs, ką sakyti, nes beveik nesą ko. „Ką galima pasakyti apie žmogų, kuris panašiausias į orą? Bet gal jis bus virėjas, tai tada viskas gerai..." Kartą per Ilonos gimtadienį jie pareikalavo, kad Augustinas, jei taip labai ją myli ir galėtų padaryti bet ką, išliptų iš torto – nuogas su kailiniais stringais.

– Ir tu lipai? – paklausiau ne savo liežuviu.

Jis padelsė. Paskui tarė:

– Lipau, mam. Bet tai buvo mano paskutinis žygis per Alpes.

Jis tylėjo. Tylėjau ir aš. Kažkur netoli, Afrikoje, už lango sukakariekojo gaidys.

– Man labai gaila, – galiausiai pasakiau, – bet išgyvensim. Dieve mano – virėjas... Žinai, aš taip pat norėčiau pradėti viską iš naujo. Bet kad ten jau būtum tu. Tu – besąlygiškai. Toks, koks esi.

– Bet tai dar ne visos tavo bėdos, mam, – jis ironiškai šyptelėjo ir išraudo, – turbūt taip, ilgai dvejoję ir kentę, berniukai pagaliau tėvams prisipažįsta, kad yra gėjai. – Aš ir būsiu – virėjas. Gerai išgirdai: ne advokatas ir ne architektūros profesorius. Stosiu į „Le Cordon Bleu" – prancūzišką virtuvę. Žinau, kad tau tai visiškai svetima, nes tu į puodus visada žiūrėjai iš aukšto ir iki geros virėjos, atleisk, taip ir nepritraukei... Ką gi, moterims tai net neduota. Jautresnius skonio receptorius iš prigimties turi vyrai, o moterys virtuvėje, visur parašyta, – tik statybininkės su šalmais...

Prisėdau ant lotosų. O jis tęsė:

– Juk kai pagalvoji, mam, tai tu net nežinai, kas yra tikra sriuba... O ji verdama neatsitraukiant nuo puodo nė minutės, nuolat sekant skonio pakitimus ir spalvą, daržovių ir mėsos konsistenciją. Be to, niekur pasaulyje sriubos nešildomos... O tu verdi – apsipirkinėdama mūsų „Norfoj", siurbliuodama kambarius, trims dienoms – katile, žiemą, atsinešusi iš balkono, kapoji kirviu, tragedija, mam...

Bandžiau prisiminti – ar mažas jis kepdavo smėlio pyragus su mergaitėmis... Tiesa, būdavo, kad ir pati kartais paprašydavau nulupti svogūną ar nupešti vištą. Vasarą, kad užsidirbtų pinigų, jis kepė picerijoje picas ir gyrėsi, jog išminkytą picos blyną pasuka ant smiliaus. Neįtariau nieko blogo... O dabar... Kai pernai po skyrybų su Ilona jie su klase važiavę į Rygą, į vandens atrakcionų parką, jis slapčiom nusigavo pas tokį latvį. Tas latvis buvo baigęs kulinarijos koledžą Londone, paskui daug keliavo po Europą, o grįžęs ėmėsi reformuoti latvių virtuvę. Nuėjęs Augustinas nuo durų pareiškė taip pat norįs šį tą padaryti. Šį tą drastiško. Gal net kokį perversmą ar ką panašaus. „Perversmą? – šypsodamasis sukluso tas latvis. – Ir ką gi tu, sūnau, ruošiesi daryti?" – „Iš patrankos iššaudyčiau, ko labiausiai nekenčiu – mamos bulvių kunkolus." – „O kaip dėl tų sunkiųjų bulvių rutulių su mėsa viduje?" – latvis jau plačiai šypsojosi. Ir pasisodino jį savo restorano-laivo kajutėje prie apskrito lango. To vakaro jis nepamirš... Jie gėrė puikų prancūzišką vyną ir išplaukė į plačius vandenis, už lango šviečiant tiems patiems gatvės žibintams. Latvis kalbėjo apie virimą kaip apie aukščiausią meną, čia, sakė, sūnau, tu – viešpats. Valgis, kaip ir, pavyzdžiui, muzika ar bet kuris kitas menas, sugeria viską – tavo fantaziją, troškimus, pasaulėvaizdį, tapatybę, laikotarpį, net – santvarką. Kai jo kolegė iš Prancūzijos pirmą kartą išvydo sovietinį kotletą, „didžiagabaritį ir nepažinų", ją

teko gaivinti – purkšti vandeniu, juokėsi latvis. „Tik gamindamas maistą, sūnau, privalai nuolat eiti pirmyn, bandyti vis ką nors nauja, čia kaip sekse – rizikuoji mylėtis ant liustros ir nepabūgsti su visa ekspresija šokti ant partnerės nuo spintos..." Dar pamokė, kaip su puikiu dantų šepetėliu – šviežiomis meliono skiltelėmis ir marinuotu imbieru – „nušveisti" skonį. Išleisdamas patapšnojo per petį: „Pirmyn, sūnau, grūsk lauk tas lietuviškas bulves ir kiaulės karką su raugintais kopūstais ir neužmiršk baziliko..."

– Virėjas, mam, – dabar man droviai kalbėjo Augustinas, – tai ne tik skonis, uoslė, bet ir aistra stipresnė net už aistrą moteriai. Talentas, mam, ir su juo gali gimti bet kas. Kiemsargis...

Jis skaitė apie bemokslį virėją genijų, kuriam didieji triukai ir virtuvės *tours de force* tebuvo vaikų žaidimas: omletai, plakiniai, padažai, majonezai pavykdavo savaime, nes jis turėjo ypatingą dovaną kurti visa tai lengvai kaip kūdikėlis Jėzus, „legendoje lipdęs iš molio paukščius ir liepdavęs jiems skristi". Tas žmogus kiaušinių baltymus žolėms ravėti skirtu peiliu išplakdavo taip, kad jie pakildavo į orą it lengvučiai debesėliai...

– Tikras virėjas vaikystėje, mam, receptų knygas po antklode su žibintuvėliu skaito kaip Šerloko Holmso nuotykius. Užaugęs į virtuvę įžengia jau ne kaip paprastas kulinaras, o kaip burtininkas. Virtuozas. Simfoninio orkestro dirigentas, tik su kyku. Valandų valandas jis gali kalbėti apie padažus, svaigdamas vien nuo pavadinimų: puavrado, supremo, bešamelio, Žuanvilio, Bordo, remuladinis, olandiškas, muslininis, emulsinis, glajinis. Tai vis brangiosios medžiagos – šilkas, aksomas, muslinas. Jos šiugžda, šlama, slysta, glotniai prigula kaip antra oda, viena plonytė nytis ne į tą pusę, ir viskas perniek. Tau, mam, kažin ar kas išeitų...

Jis pažvelgė į mane lyg kažko prasikaltęs ir švelniai, kad neužgautų, atsiduso: žinoma, kiekvienam juk savo – statybininkės su šalmais muslinų ir neaudžia...

Sėdėjau bežadė. Ką aš galėjau tą vakarą Tunise? Tik prieiti ir priglausti jo vargšę galvą sau prie krūtinės. Bet nedrįsau. Ir visai apmiriau, kai jis pasakė:

– Gal aš koks psichas, mam, – naktimis matau regėjimus. Ir keista – jie būna pilnaviduriai.

– Ir kas gi tai, sūneli, būna? – dar švystelėjo viltis, kad galbūt tai tik nuogos moterys, tegu ir „pilnavidurėmis" pozomis.

Bet jis svajingai pasakė:

– ...Kalnai neliestos žvėrienos ir paukštienos. Neliestos jūrų gėrybės ir daržovės. Visuomet – ką tik skinti pomidorai ir traškios salotos. Tas vaizdas – tūrinis, mam. Užuodžiamas. Garuose šutinta kepta kurapka, sultinyje virtos sraigės, kepimo krosnelėje iškepti karšiai su sviestu, vėgėlės ir unguriai, troškinti vyno padažuose... Visada atsiranda jūrų vilkas su krapų puokštele žiaunose, apšlakstytas konjaku, paskui – ugnis. Fejerverkas. Magija, burtų pasaulis, ir aš jau tvirtai apsisprendžiau – emigruoju. Baimintis tau tikrai nėra ko, matysi, dar didžiuosiesi manimi – aš būsiu ten Koperfildas.

Taip Afrikoje mudu susitikome, ir tas susitikimas buvo mano „aukso puodas". Tuniso, kaip trauklapio ant žaizdų, pasirodo, reikėjo mums abiem. Tad sėmėm visas kelionės galimybes: daug maudėmės, važiavome į ekskursijas, dalyvavome infovakare su pilvo šokiais. Tik bendrauti mažai su kuo bendravome – ir kad nebuvome praleidę kartu tiek ištisinio, nepertraukiamo laiko, ir kad bendrauti neturėjom per daug su kuo – senukai ūkininkai, gal mieliausi žmonės, baltame Tuniso pliažo smėly po nendrių skėčiais per darbus neturėdavo nė minutės laisvo laiko: ji – kai ruduo ir, suprantama, pats daržo gėrybių metas – nuolatos ką nors raugė ir marinavo, jo pageidavimu vis nepagailėdama česnakų, jis – užsukinėjo dangtelius. Jaunavedžiai, tie, kurie gyveno jau 15 metų, bet susituokė tik prieš savaitę, vaidijosi nuo pirmos

dienos: jis – nuo pat ryto mirko bare, nes jie irgi buvo išsipirkę *all inclusive* (viskas įskaičiuota, taigi ir alkoholis), ji – jau laukdavo jo su kaljano žarnele. O kai už popierinės sienos kita pora mylėdavosi ir kažkas trinksėdavo – „su visa ekspresija" jie dar šokinėdavo vienas ant kito nuo spintos, – Augustinas išnykdavo po antklode, kyšoti likdavo tik basos pėdos – išduotos ir vienišos. Tad mudu stengdavomės nuo ryto iki vakaro bastytis, kad į viešbutį grįžtume atmuštais padais, ištuštinti saulės ir vėjo ir negyvi kristume į lovas... Nepratardama nė žodžio, galėdavau valandų valandas eiti pajūriu – kol plaučių talpyklos prisipildys druskingo oro, o akys – žalsvų, padūmavusių tolių. Augustinui kaip tik rūpėjo – turgūs ir triukšmas, siauros senosios medinos gatvelės, kurios jam atrodė lyg apkabos, pilnos šovinių: prekeiviai ir turistai, liesos katės, keraminių dubenų stirtos ir odinės rankinės, šlepetės, sidabras ir šilkas, aliejaus gintaras buteliuose, mediniai kojų strampai ir pūliuojančios žaizdos (pigiausia turgaus prekė už „kiek negaila"), arbūzų ir melionų žievės, juodi arbatos garai – ją virdavo čia pat skardinėse ant žarijų krosnelių, – vištos, bliaunančios ožkos ir ką tik mašinų bagažinėse mekenusių avių ketvirčiai ant nugarų ir t. t., ir t. t. Tik iš čia galima parsivežti tikro kario ir šafrano, apsvaigęs Augustinas dairydavosi į spalvotus prieskonių kalnus. Šafranas esąs baisiai brangus, jis kažkur skaitė, kad siūlelio formos krokų žiedų purkos, sveriančios tik po 10 miligramų, yra renkamos anksti rytą, kai tik išsiskleidžia violetiniai žiedai, 1 kilogramui prieskonio surinkti reikia iki 200 000 žiedų – užgniaužę kvapą žiūrėjome, kaip mums kastuvėliu pasemia jo iš geltonojo kalno. Kario – iš oranžinio. Paprikos – iš raudono. Augustinas, mano nuostabai, derėjosi taip gerai, kad arabai, nacionalinio derybų sporto meistrai nuo kūdikystės, pamėldavo iš pykčio ir iškėlę į dangų rankas šaukdavosi Alacho: žiūrėk, šis *lituano bandito mafiozo* jau plėšia iš jų pačią širdį, užgyventą turtą, skurdžiais nori paleisti vaikus...

Jis jau nebesivaržė manęs ir mes kalbėdavomės apie jo ateitį, svajodavom: prancūziškos kulinarijos mokykla Londone, kokių pasaulyje yra tik penkios, paskui – simfoninio orkestro dirigento kykas, vėliau galbūt ir padažas, universalesnis už bešamelio... Mano planai... Neaudžiau planų, tik troškau saugiai „atminties užkulisiuose" įkurdinti praeitį. Bet užtekdavo smulkmenos ir ji prisivydavo. Paskambinęs Augustino tėvas, lyg būtume ne Afrikoje, o kitame kambaryje, klausdavo, kur yra jo frotinės kojinės, kur, po galais, jo vyriškieji atributai – medžioklinis šautuvas ir žvejybos įrankiai. Be to, mes turėtume žinoti, kad jam reikia naujos greičių dėžės, tilto, elektroninės valdymo plokštės, jis jau verčiau vaikščios pliku užpakaliu, – o taip ir yra, nes aš jį apiplėšiau, – bet *jo* mašina tiksės kaip šveicariškas laikrodis. Sapnuodavau jį atsiklaupusį ir šiūruojantį *mūsų* automobilio pasparnes (tą automobilį, dėl kurio skirdamiesi tiek kovėmės, paskutiniu metu jis popstė kaip kūdikį) arba kažkodėl – nuogą, gėdą prisidengusį varnalėšos lapu, su medžiokliniu šautuvu rankose, pasirengusį vienatiniam šūviui... Prisimindavau savo tėvus, mamos balsą, kai parvažiuodavau namo vakare, tamsų, šiltą, – tokia yra lizdo tamsa ir šiluma: „Grįžai kaip sykis vakarienei." Prisimindavau ištisus tikrovės klodus, išnykusius kartu su jais, bet vis neatmirštančius, ir man atrodydavo, kad tuos pavalkus – praeitį kaip neišmokamą skolą – vilksiu visą laiką ir nepajėgsiu nieko pradėti iš naujo.

Kartą pavakare užėjom į kavinę. Glazūruotose Tuniso kavinėse vyrai, sėdintys ant pagalvėlių, paprastai rūko kaljanus, lošia kortomis, dalijasi paskalomis, augina namie paliktus vaikus, pasitaiko, kad čia pat vietoj savo žmonų gimdo. Siūlo paslaugas... Prie mūsų priėjo ir užkalbino toks Makremas, prisistatė esąs gidas po neturistines vietoves: jei norime pamatyti „nenuglaistytą Tunisą", turime važiuoti kartu su juo. Kada? Dabar pat. Nes ryt šiam pasauly mūsų jau nė vieno gali nebebūti. Automobilis kaip tik

laukiąs už kampo. Atsisakyti ir net dvejoti neleido kelionės transas, nors kai toks tipas, panašus į prijuodusią panagę, užkalbina „nenuglaistytame Vilniuje", stipriau po pažastimi pasispaudi rankinę... Už kampo tikrai laukė automobilis – vos gyvas trijų spalvų, lendančių viena iš kitos, sitroenas. Užvedamas jis spjaudė juodus išmetamųjų dujų tumulus, o leidžiami garsai buvo tolimi šveicariško laikrodžio tiksėjimui. Bet mes pajudėjome.

Pro šalį slinko alyvmedžių ir citrinmedžių plantacijos, vynuogynai, gaisrų išdeginti pakelės medžiai, padūmavusios kalvos ir kur ne kur laukuose salelėmis išsimėtę balti akmenų luitai – tunisiečių kapinės, kurių, pasirodo, čia niekas nelanko: rūpintis reikia gyvaisiais. Važiavome į pietus, ir peizažas tolydžio gelto ir rudo. Jau palikdavome jame ir vieną kitą kupranugarį, o čia pat, kelyje už lango, – dviratį karutį su asilu („Laimė, – kiekvienąkart nudžiugdavo Augustinas, – kad ne jis mus"), nuleistomis kojomis jame sėdėdavo šių kraštų pakelės Rūpintojėlis – iš juodos pinties išskaptuotas senukas su vyšniniu turbanu. Mūsų automobilyje radijas su atsiknojusiais laidais transliavo arabišką muziką, Makremas nežinia ko vienas sau šypsojosi, ir mano transas pamažu virto baime: musulmoniškas kraštas, trenktas nepažįstamasis, kelionė su juo velniaižin kur, ir dar – nakčiai...

Kai jau buvom nusiyrę du trečdalius kelio, atsitiko tai, kas, žinoma, nenutikti negalėjo: sitroenas ėmė skaidytis sudedamosiomis dalimis. Pirmiausia atsikniedijo ir iškrito durelės iš keleivio pusės. Išlipusi į dulkių debesį pastėrau – aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios, tik dykumoje sustingęs baltas kietas karščio kūnas, o danguje – ką tik nudirtos avies vilnelė... Makremas į „eismo įvykį" reagavo ramiai, kaip arabas, gali sakyti, išvis nereagavo: „*It's normal, madame*, tai ne pirmas kartas" – ir įgudusiu judesiu įguldė dureles ant užpakalinės sėdynės šalia Augustino, o man liepė persėsti į priekį. Skambant pilvo šokiui užvedančiai „Habibi" melodijai, važiavome toliau. Į mašiną kaip

į neįstiklintą verandą tuoj įsisuko šiltas dykumų vėjas ir kelio dulkės bematant užklijavo mūsų šnerves ir gomurius. Nenuvažiavus nė dvidešimties kilometrų, staiga atplyšo dar didesnis niekas – buferis, ir Makremas taip pat ramiai, nes, pasirodo, tai buvo dar labiau ne pirmas kartas, įgrūdo jį į bagažinę tarp visokių gelžgalių... O kai dar po keliolikos kilometrų pametėm gabalą supuvusio išmetamojo vamzdžio, jis net nesustojo. Staiga grįžtelėjęs į mane plačiai nusišypsojo, atverdamas visą pietiečio arabo rudų dantų grožį: „Tai laikinos vertybės, *madame*, labai laikinos." Kai paklausiau, ar jį šiam pasauly nors kas trikdo, ar jis ko nors bijo, atsakė nemąstydamas – tik viesulo.

Galiausiai kaukdami privažiavom jo sesers namus. Tie namai – bestogė dėžutė ant gelsvos kaip chalva žemės – buvo apjuosti dulkinų kaktusų koridoriais, o į pieniškoj migloj skendinčius kalnus tolumoje vedė plonytis keliukas su abipus besiganančiom avytėm – kažkas prieš akis mums buvo patieseęs nuo amžių aptrupėjusią ir išblukusią freską su bibliniu vaizdu. Išblukę čia buvo viskas: leidžiantis saulei ore švytėjo ta pirminė ir baigtinė pasaulio substancija – balsvos ir gelsvos dulkelės.

Mus kaip vilkiukai tuoj apspito šeši murzini Makremo sesers vaikai, neturėjom jokių lauktuvių, išvažiavom kaip stovim – nusimoviau apyrankę ir išsisegiau auskarus. Iš namo išėjo ir sesuo Atika, prieš metus palaidojusi vyrą – maža, apvali, juodais raganiškais plaukais ir leopardo kailio rašto chalatu, ji neklausinėjo nei kas mes, nei iš kur, tik stipriai – čia tiktų sakyti „drūčiai" – kiekvieną apkabino tešlą minkyti sukurtomis rankomis ir skambiai išbučiavo į abu skruostus: „Grįžot kaip sykis vakarienei." Į vidinį kiemą, išklotą plytelėm, ji išnešė dubenį garuojančio valgio, ir mes visi susėdom ratu.

Tam tolimam pasaulio krašte temo... Oleandrai paskleidė vanilės aromatą. Nuo cikadų svirpimo ore sklido atvira žalsva elektros srovė, ir mane truputį krėtė. Viskas buvo nerealu: sitroenas,

kelionė, svetimi namai, kur tu prie dubens valgio su pirmą ir paskutinį kartą matomais žmonėmis – kaip tos pačios rankos pirštas. Žiūrėjau į violetines plynes virš mūsų galvų, o ten kaip kitados, kai skaitydavau arabiškas pasakas, tarp žvaigždžių buvo užtekėjęs ne rytietiškas mėnulio pjautuvas, o jo dvynys – atlaso batelis riesta nosimi...

Mus paguldė gerajame kambaryje karališko pločio lovose, o patys sugulė kitame, pasikloję ant grindų – kaip šaukščiukai bufeto stalčiuje. Sumigo irgi visi vienu metu, pro tarpdurį mačiau, kaip ant pagalvės nurimę ima snausti net Makremo sesers plaukai – tas gyvatynas, kuris, atrodė, niekada nemiega. Ruda namų tamsa kvepėjo anyžiais, laurais ir dar kažkuo tolimu. Mačiau joje boluojant pirmines daiktų formas – skiautinių kilimėlius ir tėvų, senelių nuotraukas ant sienų, šiurkščius milinės spalvos ožkų vilnos pledus, skrynią, pasieniais išdėliotas puodynes, uždengtas nėriniais lyg kokias lėles – iš jų paskui randasi antrinės, tretinės, galiausiai iš didelio balto kiaušinio išsirideni tu pati – viskas jau kažkur buvo, tik kur? Kada? Labai seniai. Tėvų namuose ir dar prieš juos. Prisimenu, kai jų, o su jais, rodos, ir manęs pačios nebeliko, po pasaulį be vietos klaidžioti pažiro daugybė dalykų – daiktų, kvapų, garsų, o dabar svetimame krašte svetimuose namuose mane susirado tuomet pamestas anyžių kvapas iš mūsų prieskonių dėžutės, kandančios vilnos šiurkštumas. Ir pataikė į dešimtuką. Ne šiaip sau, o tikriausiai kad pasakytų: tu nieko nepraradai, nes šioje žemėje tau niekada niekas ir nepriklausė... Su tuo būtina susitaikyti. O kai susitaikai jau be skausmo – praeitis ima išsimagnetinti. Paleidžia. Tada po truputį ir išlipi iš karvės pilvo.

Rytojaus dieną mums grįžtant su kitu Makremo surastu žmogumi ir kita mašina paskambino draugė, ta, kuri ir iškomandiravo mane į Tunisą.

– Klok, – Klaudija dirbo fizinio lavinimo ir geografijos mokytoja, buvo veiksmo žmogus, su trenksmu pastūmėjantis į priekį įvykius, savus ir svetimus, jei „savo eiga" jie klostytųsi per lėtai.

– Labai graži gamta. Kvapai tiesiog pačiupinėjami. Gatvėse gali sutikti avių ir ožkų. Daug šiukšlių... Kas labiausiai trenkė per smegenis? Neturistinis Tunisas. Ir kad Augustinas bus virėjas.

– Virėjas? – kitame žemyne, mokyklos sporto salėje, bumbsėjo krepšinio kamuolys ir staiga su amžinai gyva mokyklos baime prisiminiau, ką Klaudija mėgsta kartoti savo mokiniams: „Drausmę ir gerą elgesį, bičiuliai, aš jums įvarysiu per padus." – Aldona, vaikeli, mus skiria tūkstančiai kilometrų ir, patikėk, man rūpi ne Tuniso ožkos... Aš klausiu: ar mudvi jau buvome pasimatyme su arabu prie baseino? Ne?! Betgi tarėmės, kad eisi, ir būtinai eisi iki galo. Tas neturistinis Tunisas – visai gal ir nieko, bet dabar tau svarbiausia kitkas – atkoduoti save kaip moterį. Ir geriausia, jei tai padarytų koks nors nepriklausomas arabas. Pagaliau ką tu prarasi... Juk tu dabar jau laisva kaip migruojantis paukštis. Priklausai tik oro erdvei ir sau. Na, dar Augustinui. Virėjas, sakai? Alio! Alio...

Ryšys nutrūko. Tas skambutis mane suerzino, ir aš jį tuoj užmiršau.

Mes vėl bastėmės po senąją mediną. Kelionė jau tikrai ėjo į pabaigą. Dar turėjome nupirkti lauktuvių, nes ryt laukė ekskursija į Sacharą, o užporyt – namo. Ir tada gatvelėje užklupo lietus. Afrikoje lietus taip ir prasideda – iš nieko, šiltas ir storas – vilnoniai lietaus siūlai iš kiauro dangaus. Kai lyja ties pusiauju, sako, per metrą nuo tavęs išnyksta viskas, jei ištiesi ranką ar kojį – nupjauna. Gali likti vien torsas arba išnykti visai. Keista – ir buvau išnykusi. Ištapatinta. Nežinia kokiu būdu atsiskaičiusi su visais ir viskuo ir niekam nieko nebeskolinga. Tik kai praeitis nueina į užkulisius, o ateities dar nė neįsivaizduoji, – tampi vien akimirkų

gaudytoja. Įspūdžių taikiniu. Pati kieno nors lengvai pašaunamu įspūdžiu. Tada tikriausiai ir tyko didžiausi pavojai, nes nežinai, kur prasidedi ir kur baigiesi. Kas esi. Ir – ko tau reikia.

Slėpdamasi nuo lietaus, užėjau į pirmą pasitaikiusią parduotuvę. Šūktelėjau Augustiną, bet jis neatsiliepė, žinojau jį esant kažkur netoliese. Kvapų prisodrintoje prieblandoje nebuvo nė gyvos dvasios. Tarp visokių suvenyrinių niekų lentynose išsirinkau mažą buteliuką rudo aliejaus. Staiga už nugaros išdygo pardavėjas plačiom arabiškom kelnėm ir juodu turbanu, vardu tikriausiai Azizas, o gal Machmedas, visą laiką žiūrėdamas man į akis, paėmė buteliuką suvynioti į slidų popierėlį. Grąžinti delsė, o atiduodamas paketėlį staiga pirštus suspaudė taip, kad jo akių su baltais, veik melsvais baltymais žvilgsnis persmeigė mane kaip adata drugį.

– Viskas, ko tau reikia, yra čia, – išgirdau arabo balsą, ir parduotuvėje tarsi sutemo. – Tik tu privalai eiti su manimi, *just look*.

Nusekiau iš paskos. Machmedas, o gal Ibrahimas atsainiai rodė: čia – pigios prekės, nekreipk į jas dėmesio – stikliukai, plastikas, fasuoti prieskoniai, netikri akmenys, languotos skaros už pusantro dinaro – viskas ne tau. Tai – netikriems pirkėjams. O tu ne tokia, – jis žvelgė į mane pro primerktų akių plyšelius, – visai visai ne tokia. Ir praleido pirma savęs į keramikos, audinių, papuošalų skyrius. Mes ėjome toje parduotuvėje-universume iš labirinto į labirintą, ir aš išsigandau, kad viena nerasiu kelio atgal. Iš kažkokių nematomų šaltinių gūsiais smūgiavo kvapai: cinamonas, sandalas, jazminai, tikriausiai kokia nors ambra... Antikvarinių retenybių prieblandoje buvo trošku nuo supresuotų šimtmečių kvapo – iki lubų riogsojo seni rakandai: variu kaustytos skrynios, baldakimas palubėj kaip apdulkėjęs debesis, žvaigždėti kilimai, smilkyklės, surūdijusios emalio dėžutės su gėlių ornamentais, ąsotis, kuriame, aišku, snaudė džinas su „pliku kardu".

– Čia viskas taip brangu – tokie nepaprasti daiktai, – šnabždėjau apsvaigusi.

– Ne, ne, – karštai užginčijo jis ir abiem rankom švelniai stūmė mane gilyn į parduotuvės įsčias, – *just look*. Tai tu nepaprasta. Labai labai nepaprasta. Tu net nežinai savo vertės – tu verta dviejų pačių geriausių mano kupranugarių.

Užėjom ir į sukabintų kilimų skyrių. Balsas prie pat ausies ėmė virsti meliono minkštimu:

– Duosiu tris geriausius kupranugarius, jei tik tu sutiksi pažiūrėti, ką aš turiu ten, pačiame gale.

Kas ten galėtų būti? – irte yriausi per rytietiškus ornamentus ir tuos kvapus. Greičiausiai – rubinai ir topazai, smaragdai sulig granato vaisiumi ir žąsies kiaušinio dydžio perlas ant mažo suolelio. Grindys ten, aišku, išbarstytos šafranu kaip paprastu smėliu... Štai ir uždaras kiemas, išklotas plytelėm – šachmatų lenta, aukštos sienos, už kurių nė velnio nematyti, tik vėl išsigiedrijęs dangus. Į ką panašus iš vidaus šis bestogis namas su žydrom grotelėm ant langų? Į mano tėvo kadaise meistrautus pelėkautus: viena medinio namuko sienelė būdavo pakelta, ir kai tik pelė įbėgdavo pauostyti sūrio ar lašinių, siena bemat trinktelėdavo žemyn. Išgirdau, kaip ji trinktelėjo man už nugaros, ir supratau likusi viduje – su tais lašiniais, tačiau trauktis jau nebebuvo kur. Kiemo vidury, ant gūnios iš avikailio, it perekšlė sėdėjo sena berberė ir audė kilimą. Gidė pasakojo, kad jos visą gyvenimą audžia tą patį raštą, keisti gali tik spalvas, – tada dar pamaniau – koks siaubas. Ta moteris pamerkė akį Ibrahimui, o gal Rašidui, šis – atmerkė jai, bet aš stulbau nuo kinrožių žiedų kuplumo – toks grožis.

– Tu, ko gero, net nežinai, kas yra kašmyras, – truputį su panieka paklausė Rašidas, o gal Achmedas, prisimerkęs, krumpliais braukydamas man pasmakrę, – tai kupranugariuko pakaklės vilna.

Staiga tarp tų kinrožių jis be ceremonijų apkabino mane, kad apklostytų raibuliuojančiom skarom, siuvinėtom auksu,

su žydrais spurgais. Į nosį dūrė aštrus prakaito, muskuso, o gal kokių kupranugario slėpsnų kvapas. Ir tą akimirką prieš pat savo akis išvydau tai, apie ką buvau tik skaičiusi botanikos vadovėlyje, kai raudonuodama prieš klasę turėjau vardyti sudėtines žiedo dalis, kurios visos lyg užkeikta buvo – lytinių organų pavadinimais: lėtai sprogdamas prasiskleidė kinrožės žiedo purpuras, plyšo dulkializdžiai ir pažiręs prisirpusių žiedadulkių spiečius iš kuokelių dulkinės pasileido ant piestelių purkos, ten ėmė dygti, dulkiadaigiai – skverbtis į mezginę, sėklapradžiai – dalytis į spermius, dar kiek, ir dulkiadaigių viršūnės plyš, o turinys išsilies, kinrožės, ne – gyvūnėlio kuokelių straubliukas burko ir lindo iš ūkanoto, nūnai sudrėkusio žiedo orbitos. Achmedas, o gal Habibas buvo taip arti, kad susizgribau nevalingai čiupinėjanti jo plaukus – akimirka, ir būsiu atkoduota – negi tikrai tų arabų plaukai iš garbanotų vielučių? Ir nė atsigosti nespėjusi buvau standžiai susupstyta į skarų kokoną.

– Bet visi šie smaragdai ir auksu siuvinėtos skaros – ne mano kišenei, – dar sulemenau Habibui, o gal Džafarui, tuose šilkuose jau beveik neturėdama kuo kvėpuoti.

Ausyse jie grumėjo kaip tolimas griaustinis. Ir iš kur, po galais, kieme trys bugenvilijas rupšnojantys kupranugariai?

– Užmiršk kišenes. Nuo šiol tau kišenių išvis nereikės. Moterims kišenės tik komplikuoja gyvenimą. Tu gyvensi už šių puikių langinių su dangiškom grotom, virsi man kuskusą ir būsi laimingiausia pasaulyje moteris. Užuodžiau tave iš tolo, kai tik įėjai, tu...

– Kokia? – suvapėjau.

– Kaip sudužęs ąsotis. Ir tik aš, Muchamedas, Alacho sūnus, galiu vėl tave surinkti ir įpūsti tau formą.

Staiga pajutau, kaip toje mano dabarties tuštumoje ir nežinioje, kurios paskutiniu gyvenimo etapu buvau taip išsigandusi, – įsibėgėdamas ėmė zuiti mažytis chaosas: visokios smulkios

praeities atplaišos, karštos praradimų skeveldros, sunkiosios geležies dalelės, vilties ir tikėjimo grūdai. Kadaise iš šio pirmapradžio Ūko formavosi kietosios kosmoso struktūros – Saulė ir planetos, dabartinis (metalinis) Žemės branduolys, dabar tas Ūkas, paklusdamas galingai įcentrinančiai jėgai, kurią siuntė pats Alachas (visai apleido jėgos jai priešintis, o ir – mano Viešpats mato – nenorėjau) – lipino mane iš naujo. Suko kitą apsuką. Viena koja jau buvo anapus Džafaro, o gal Chatemo akių baltymų, o kita dar, rodos, rėmiausi į žemę, bet nebe taip tvirtai. Ne, į skarų kokoną buvau taip kietai susupta, kad negalėjau net pajudėti. O dar širdį veriantis muedzino balsas, kviečiantis į mečetę melstis, aiškiai suvokiau, kokiom akimirkom katalikas ima išpažinti islamą...

– Mam, gal tu visai išprotėjai?! – kraupus Augustino balsas iš anapus. Iš anapus kašmyro kilimo. – Saulės smūgis, mam, ar neplautų opuncijų prisivalgei? – vaikas akimirksniu išlukšteno mane iš *pure silk* kokono.

Stvėrė už rankos ir mudu pasileidom lauk iš tos parduotuvės. Senoji berberė – perekšlė vikriu jaunos merginos judesiu dar sviedė man po kojų siūlų šeivą, bet mes nebeatsigręžėm. Kažkuriame labirinte, šaukdamasis Alacho, kelią pastojo Chatemas, o gal Adžibas, aš suklupau, pažiro senų daiktų piramidė: žibintai, žarijų lygintuvai, dėžutės, – beprotiškai barškėdami už nugaros mums guro šimtmečiai.

– *Sorry, I am lituano bandito mafiozo*, – sušukau uždususi.

– *No*, – atsakė jis, nuoširdžiai apgailestaudamas ir nusivylęs, – *you are madame. Just madame*. Už tavo baltą, švelnią vilną tavo sūnus būtų gavęs tris puikiausius mano kupranugarius, ajajai, koks praradimas, kaip labai jums abiem nepasisekė. *Just look – just fuck...*

Ištrūkę mes ilgai klaidžiojom siaurom medinos gatvelėm, kurių kiekviena vis baigdavosi aklagatviu – dangiškom durim į

kokius nors namus. Galiausiai išnirom prie fontano – ten ir saulė buvo išvaduota iš senųjų požemių – margoje minioje.

Kitą dieną, kaip ir planuota, – ekskursija, paskutinis turistinės kelionės maršrutas su stotimis: Matmatos kalnai, Šot al Džerido druskos ežeras, oazės, Sachara, berberų urvai ir močiutė Fatima, kuriai jau seniai rezervuota vieta po žeme, bet ji stebuklingai gyvena. Kai pagalvoji, kelionė nauju nepažįstamu maršrutu yra kaip ir gyvenimiškoji – niekada nežinai, kas tavęs laukia. Tik dėl vieno dalyko kažin ar verta turėti iliuzijų: kad stotys ir bus tik stotys, paprastai laukia – stacijos... Gidė per mikrofoną mieguistai auditorijai pasakojo apie alyvmedžių derlius, vyriškosios ir moteriškosios lyties palmes, kurios miršta, kai nukerta jų mylimąsias ar mylimuosius, autobusas lėkė plentu...

...O mudu su Augustinu ėjom savo dulkėtais vieškeliais – pro alyvmedžių giraites ir vynuogynus, kirsdavom prižėlusias išdžiūvusių upių rėvas, tiltai kabodavo virš jų lyg vaiduokliai, ėjom smėlynais – į pakraujavusius saulėlydžius, šimtus kilometrų – susigėrusio druskos ežero dugnu, įvairiaspalvės plokštumos, atsispindinčios nuo druskos kristalų, saulės spinduliuose lauždavo viena kitą ir mus klaidindavo miražai – gėlo vandens telkiniai, bet mes nėkart neišklydom iš pagrindinio kurso, o tų, kurie išklysdavo, – gerai žinojom, – vėliau rasdavo tik kaukoles, prasiautė ugninis dykumų vėjas, ta karšta „plaukų džiovintuvo srovė", rydamas pakeliui viską, kas gyva, kartą užėjo viesulas, pastvėrė keliu riedantį seną sitroeną ir būstą kaip degtukų dėžutę su visom vištom ir ožkom ir pragaišino danguje, tik šiaudų žiežirbos pažiro. Visko buvo... Aš vis įspėdavau Augustiną, kuri upė pienu teka, kuri krauju verda, bet jis būtinai įlįsdavo ten, kur „kraujas liejasi laisvai", paskui priluptas, pamuštu paakiu sakydavo: „Rašau, mam, nuosavą patirčių istoriją." Mane jis irgi

savo ruožtu perspėdavo: negerk, mam, nei iš kumeliuko, nei iš avinėlio pėdos, pakeliui mums tyčia jų pripėduota, bet aš gėriau iš įvairiausių pėdų, nesirinkdama, o paskui, aišku – anoniminių alkoholikų susirinkimai ir „Tėve mūsų" susikibus už rankų su likimo broliais ir sesėmis... Bėgant metams neišvengiamai išgirsti ką nors lūžtant, tik dar nesupranti, kas tai – daugybiniai stuburo lūžiai ar likimo – garsas panašus. Taip ir likau vieniša. Nevedė ir Augustinas nei moters, nei vyro. Tačiau blogiausia, kas mums nutiko, – kad jis, virėjas iš Dievo malonės, virėju taip ir netapo. Jam nesisekė... Gal kad aš visai į jį neinvestavau? Teko girdėti apie buvusius jo draugus. Balerina, išvažiavusi į Ameriką, ištekėjo už aštuoniasdešimtmečio milijonieriaus, Džounsų giminaičio, anot jos motinos, gyvena dabar pasakoje, augina sūnų ir nebešoka, laukia pasakos laimingos pabaigos – vyro mirties, tik jis, sako, mirti neketina dar du artimiausius dešimtmečius... Povilas, „cinikas nuo trylikos metų", pasižymėjęs aštriomis kaip skalpelis žmonių charakteristikomis, tapo žinomu ir brangiu advokatu, išgarsėjo gindamas „zuokinius" ir „barštinius". O mudu su Augustinu apie jo kulinarijos mokyklą galėjom tik pasvajoti. Pažįstamas lenkas porą dienų toje „Le Cordon Bleu" plovė indus ir pasakojo, kas padaro didžiausią įspūdį – tikro sidabro stalo įrankiai ir kalnai geriausio maisto – langustų, omarų, ikrų, mėlynojo pelėsinio sūrio, subrandinto mažose trobelėse Prancūzijos miškuose, – juoduose polietileniniuose šiukšlių maišuose keliaujančio į konteinerius... Dar vis neprarasdamas vilties susitaupyti tai mokyklai, Augustinas išvažiavo į Ispaniją – dirbo statybose, skynė apelsinus, gyveno su dar dvidešimčia viename bute kaip silkės statinėje, buvo apvogtas, sumuštas... Galiausiai pervažiavo į Londoną, bet ir ten – šlavė gatves ir vežiojo picas. Aišku, jį kaip magnetas traukė kokia nors virtuvė – restorano ar kavinės. Tačiau vieta pasitaikė tik „McDonald's". Telefonu jis man pasakodavo, kad ten – kaip

pragare: į darbą išvažiuoji naktį, ir tavęs jau laukia kalnai neliestų pitų ir sumuštinių duonos, daugybę kartų kaitinto aliejaus kvapas įsigeria į odą, o po darbo būni taip nusivaręs, kad tarp dėžių ten ir išmiegi, kojinės po dviejų parų darbo – stovi. Ilgainiui jis liovėsi kalbėjęs, kad valgio gaminimas, mam, – tai magija, burtai, kad iš paprastų slyvaičių galima išgauti egzotišką meliono skonį, o kepami svogūnai keptuvėje turi ne sučirškėti, o išleisti sielas – juk ir pati siela padaryta „nusižiūrėjus į svogūną". Sielos ten nebuvo. Sielos apskritai, sakė, labai maža visur... Be to, „McDonald's" niekas neaudžia nei šilko, nei muslinų, bet blogiausia, – sakydavo jis, – kad ten nėra tikrų garų, skleidžiančių činčibero, rozmarino, anyžių, kalendros, raudonėlių aromatus, kurie jam būtini kaip oras, kuriuo kvėpuoji, didelių puodų, katilų ir prikaistuvių – kaip scenerijos, kurioje laisvę veikti privalo turėti kiekvienas tikras virėjas, pagaliau – gyvos ugnies vaizdo ir kvapo. Tik – ertmės ir skylės sienose, kurios tau išspjauna gatavas formas...

Po metų jis susirado kitą, lengvesnį, darbą, kuris su valgio gaminimu neturėjo nieko bendra, kokį – nesakė, paskui – dar lengvesnį, tik tokį „truputį susijusį su rizika". „Ar tai nepavojinga?" – klausdavau sunerimusi. „Nepanikuok, mam, – atsakydavo man kieto vyruko intonacijom, – kai reikia, aš dingstu degtukų dėžutėje savo paties kišenėj. Geriau dar už Koperfildą." Nebeužmigdavau naktimis...

Kartą susapnavau sapną. Rodos, stoviu savo Augustino, garsaus virėjo, naujų valgių pristatyme. Visos penkios komercinės televizijos. Daug kviestinių svečių – kalbėtojų-ragautojų. Rafinuočiausių skonių specialistų. Ir „Le Cordon Bleu" atstovas Lietuvoje – toks visas ištisinis, su neperšaunama lašinių liemene. Pačiame scenos viduryje kūpa keletas žvilgančių puodų, leidžiančių parodomuosius garų tumulus ir kvapų esencijas. Ir mano sūnus su žaismingai šonan pakrypusiu simfoninio orkes-

tro dirigento kyku buria virš jų lyg magas. Staiga jis virtuozo judesiu švysteli keptuvę, ore pakimba kažkoks diskas – lyg blyno, lyg kepsnio, jis kiek panašus į neatpažintą skraidantį objektą, nes salė iš nuostabos ūkteli. „Pirmas šaukštas mamytei", – girdžiu mikrofoninį balsą, ir minia pagarbiai prasiskiria padarydama man kelią, aš sunkiai (niekas jau nebepirktų manęs nei visos, nei dalimis) judu scenos link. Staiga vaizdas, kurį išvystu, sapne užgniaužia man kvapą: ore kabo niekieno nelaikomas samtis, o prijuostė ir kykas – visiškai tušti. Po savaitės Augustinas liovėsi skambinęs ir dingo be žinios.

Po pusmečio mane pasiekė žinia, kad sūnus – Rusijoje, bet nieko tikro – lyg išgauna deimantus Tiumenėj, lyg kasa auksą Lenos žiotyse. Grįžti esą kol kas negalįs. Dar po pusmečio vyras juodu švarku, panašiu į kunigo sutaną, susagstytu iki pat kaklo, baltais sportbačiais ir bandito veidu atnešė man paketėlį. Nieko nekalbėjo, pamaniau – nebylys. Iš kino filmų žinai, kas būna paketėliuose, kuriuos atneša tokie tipai, – pirštas arba nuplėšti nagai. Bet, ačiū Dievui, radau tik pluoštelį pinigų, surištų juodu dešimto numerio siūlu. Niekada tų dolerių nepraėmiau... Žaliame liniuotame lape, turbūt iš kontorinės knygos, sūnus rašė: „Mamutyte... Sibire kertu medžius ir žeberklais gaudau lašišines žuvis... Einasi man l. gerai... Tu negali net įsivaizduoti, ikrus valgau pilna burna, kabinu sriubiniais šaukštais... Gaila, kad tavęs nėra – valgytumėm abu... Grįšiu namo aptekęs pinigais kaip utėlėm..." Dar rašė, kad manęs jau laukia tikro safyro žiedas. O senatvė – tik „šilta ir pūkuota".

Senatvė, bet nešilta ir nepūkuota... Kaip pasensta moteris? Subliūkšta purka, nukrenta žiedlapiai, išlendi pro savo akis ir imi gyventi pasaulyje jame nebedalyvaudama – tik stebėdama. Nepaisydama tavo valios ant galvos nutupia tai, iš ko visada šaipeisi ir kaip iš galvos apdangalo, ir kaip iš gyvenimo būdo, ir juolab kaip iš diagnozės – megzta beretė. O išėjusi į gatvę

ridikiulio rankeną jau imi spausti kaip „amžinąjį ginklą prieš pasaulio absurdą". Pamažu tampi oru, kurį visi kerta kiaurai, nes nebeliko būtinybės tave apeiti. Tačiau tada jau būni įgijusi ir vieną pranašumą – daug ką žinai į priekį. Ir aš žinojau – jis grįš, tik negreitai. Pliktelėjęs ir pastambėjęs. Neaptekęs pinigais kaip utėlėmis, bet kupinas optimizmo, gaila – jau kitą dieną jis atšoks kaip lakas nuo įdrėkusio medžio... Žinojau ir ko mano virėjas iš Dievo malonės paprašys – „lietuviškos bulvės su skrandute" (o jei dar būtų bulvių kunkolų...). Degtinės ir lašinių. „Tie, kas nuo kūdikystės čiulpia lašinius, – pasakys susimąstęs mano sūnus su randu virš smilkinio, – būna labai atsparūs šalčiui. Ir – kieti kaip kumštis." Jei užsiminsiu apie kokią nors tilapiją su keptomis kaliaropėmis, medumi ar meduolio skonio kalakutienos filė su karamelizuotais apelsinais ir spanguolių bei imbierų padažu (kiek jis man apie tai kalbėdavo!) – kaip pašaukimą, galimas daiktas, jis man suduos. Tad nieko nesakysiu. Bulvę jis suvalgys išuostęs ir nudraskęs „kailinėlius" – išrengęs „kaip moterį", nekantriai, kartu uždelsdamas ir taupydamas malonumą. Sako, valgydamas žmogus apie save pasako viską – nenorėdamas atskleidžia kilmę, temperamentą, įpročius, gyvenimo būdą. Mano sūnus valgys nebe taip kaip kitados – truputį pasisukęs į sieną, matysiu tik raudonas krutančias ausis, lėkštę instinktyviai pridengdamas alkūne, nors ir žinos, kad čia jau niekas jam nebegali prispjaudyti į lėkštę. Budrus. Ir – daug, greitai ir labai švariai. Taip valgo žmonės, kuriems ilgai buvo dozuojamas oras. Jis tylės, o paskui... Turėsiu nusigręžti – otchodniakas, mam? – kad kuo ramiau pasakyčiau:

– Svarbiausia, kad tu gyvas...

– ...Mam, ar tu dar gyva? – Augustinas, nulipęs nuo savo kupranugario, padeda man atsikelti – visos mūsų grupės ir vokiečių turistų akivaizdoje, tam gyvuliui klaupiantis ant priekinių kojų, strimgalviais išlėkiau iš balno...

Iki vakarienės visa valanda ir mudu sėdim ant suoliuko Duze – dykumos mieste, Sacharos prieigose. Turbūt tai pats žemės pakraštys, nes neįtikėtina, kad už milijonų kvadratinių kilometrų smėlynų dar kas nors būtų. Pro šalį joja tylūs vyrai ant kupranugarių, tikriausiai taip jie jojo prieš 100 ir 500 metų, viešbučio baseine girtas rusas rėkia: *Ja boldeju*, ir nežinia kodėl man atrodo, kad visas pasaulis šįvakar – akmenys, dykumos, kalnai, kupranugariai, tas rusas – grimzta į mažytę baltą pavakario dulkę. Norėčiau tai pasakyti Augustinui, bet jis – nekalbus, kai paliečiu ranką, piktas atstumia – tų paauglių nesuprasi... O juk turėtume tik džiaugtis, kad mums taip sekėsi: ir neapvogė, ir viduriais nesusirgom, ir pailsėjom, kelionė, pati įsitikinau, – gydo... Kad užpildyčiau tuštumą, sakau: žinai, tikriausiai rašysiu... Apie tą arabą pardavėją, į kurio parduotuvę per lietų buvom trumpam užėję, pameni, ten kabojo baldakimas kaip apdulkėjęs debesis, ir tas arabas įkyriai sekiojo mums iš paskos, vis siūlydamas įskilusį ąsotį, apie Makremą, kuris šiam pasauly bijo tik viesulo, o jo sesers plaukai neturi kada miegoti, nes jai vienai reikia auginti šešis vaikus. Apie mudu... Pagaliau keliaudamas įsitikini, kad pasaulis geografiškai iš tiesų labai mažas – kompaktas delne, bekraštė yra tik dulkė, Augustinai, ir kartais taip aiškiai, kaip šįvakar, girdi jos pilkų neišmatuojamų tolių gaudesį...

Rodos, tik to ir laukęs, jis puola tyčiotis – dulkė... Jį jau baigia „užknist" toks mąstymas – „totalios nesąmonės", juk dulkė yra:

– Mikroskopinė kietos medžiagos dalelytė. Pagal cheminę sudėtį – organinė arba neorganinė. Pagal elektros savybes – turi krūvį arba neutrali. Laidi arba dielektrikas. Ji kaupiasi viršutiniuose kvėpavimo takuose ir nosiaryklėje. Toliai nosyje... Sakiau, mam, nevalgyk pliaže opuncijų iš nežinia kieno rankų, bet ar tu manęs kada klausai...

Be to, jis griežtai uždraudžia man panaudoti jį „kaip asmenį" kokiuose nors „raštuose". Ir apskritai jau norįs namo, pasiilgo tėvo ir kompo. Visiems pasakys: Tunisas dešimčiai dienų – per daug. Savaitė – pats tas.

Po poros dienų mudu grįžom į Lietuvą. Jau buvo prasidėjęs tikras ruduo. Visos spalvos – Tunise išblukusios, dulsvos – čia buvo nušveistos švitriniu popieriumi. Ėjom į namus, po lietaus kvepėjo žeme, šaknimis, įdrėkusiu vėju. Staiga pro kamuolinių debesų mūšą danguje išlindo saulė, ir mūsų skverelio medžiuose suspindo – smaragdai, turkiai, topazai, beržuose, ir tuose Tuniso miliai – šitokie lobiai, – pagalvojau, – ir visai už dyką. Ir nežinau, kodėl ta akimirka be jokios apčiuopiamos priežasties, tiesiog iš nieko nunoko iki pilnatvės – laimė, įrašyta į akimirkos kompaktą.

– Ko tu džiaugiesi, mam? – paklausė Augustinas, nes gal šypsojausi. – Kad pagaliau tu laisva? Kad nuo pirmadienio pereisi į kitą skyrių, kur tau nereikės sėdėt valandų? Ar kad mes – jau namie?

„Kad mudviejų kaukolės dar su mumis", – norėjau jam pasakyti. Bet susilaikiau.

Niekada nežinai, kas laukia už kampo

Tas simboliškas sutapimas... Prieš savaitę jis žiūrėjo suomio Akio Kaurismekio filmą *Žmogus be praeities* – į Helsinkį darbo ieškoti atvykusį vyrą sumušė ir apiplėšė trys chuliganai, jie paliko jam tik metalinę suvirintojo kaukę ir nė vienos sveikos vietos. Nuo galvos iki kojų sutvarstytas vyras ligoninės lovoje pabudo iš komos, atsisėdo, pats atstatė į vietą sulaužytą nosį, ir ta balta mumija, niekam nieko nesakiusi, išėjo kur akys, tiksliau, siauri plyšeliai pro tvarsčius, veda. Pirmas susidūrimas su pasauliu, ir paaiškėjo, kad žmogus ničnieko nebeatsimena – nei kas jis, nei kur jo namai, nei koks jo, po galais, socialinio draudimo numeris. Vietoj to, kas jis dar neseniai buvo – kiaurymė, vietoj praeities – plynuma. Filmas rašytoją sukrėtė: po savo dabartį vaikščioti lyg iškirptam iš popieriaus... Ir kaip, nuo ko, taip atsitikus, reiktų pradėti viską iš naujo: namus, artimuosius, vietą po saule, pagaliau – save? O kitą vakarą suskambo telefonas ir jis išgirdo mergaitės balsą:

– Čia jums skambina tokia Elė. Elė iš Vievio. Jūs, aišku, manęs nepažįstat, bet aš – jūsų duktė.

Jis klausėsi jos alsavimo, galiausiai šiurkščiai paklausė:

– Ele iš Vievio, aš jau senas žmogus ir tokie pokštai man labai ne prie širdies. Ko tu iš manęs nori?

– Nieko, tik atsiimti, kas man teisėtai priklauso, – savo šaknis, – atsakė Elė kaip iš rašto. Žinoma, ne savo žodžiais. Primokyta.

Rašytojas atsisėdo ant sofos ir taip sėdėjo, kol sutemo... Jam jau buvo atėjęs tas metas – ir tai nebūtinai sutampa su amžiumi – kai gali sau pasakyti: išgyvenau save iki dugno. Parašyti visi skirti romanai, iššaudytos visos iš dangaus nuleistos metaforos ir, atrodo, pralaimėti visi mūšiai. Buvo jau išsisegęs ir skalbinių spaustukus, kuriais sukabinama „per laisva nugara", kad gerai atrodytų priekis, – su tais spaustukais nugarose prieš kameras, plieskiant lempoms, televizijos studijose sėdi diktoriai ir laidų vedėjai, tik mes to nematom (kaip nematom ir karštą vasaros dieną prie viršutinės jų kostiumo dalies su kaklaraiščiu mūvimų glaudžių ir basų kojų, sumerktų į vandenį). Rašytojui fasadas – atrodyti suspėjusiam į nuvažiavusį traukinį ar „sėkmingesniam", nei esi iš tikrųjų, – neberūpėjo. Gal kad paseno anksčiau, nei pasens iš tikrųjų, jis pajuto prarandąs interesą ir dalykams, kurie kitados rodėsi tokie svarbūs – literatūra, politika, moterys. Literatūra... Skirstymasis įtakos zonomis ir klanais, vieta galios lauke, skubos karštinė ir lošimo azartas, pagaliau – šiandieniniai žaidimai, simuliakrai, pimpalai ir vaginos, o svarbiausia – visa be dvasinės įtampos, skausmo ir idealo – ką tai turi bendra su literatūra, kaip jis ją supranta... Moterys... Na, žinoma, dar parsivesdavo vieną kitą kaip ir anksčiau, – jis juk, po velnių, ne be pautų! – bet nebesiguldydavo jos į lovą, o pasodindavo išsigandusią anapus stalo, kad pirštų galiukais žaismingai nusviestų jai balionėlį, o ji taip pat pirštų galiukais atsviestų atgal: pirmyn – atgal, pirmyn – atgal, – idealiausias, koks tik įmanoma, lytinis aktas, bet ji, vargšė, apimta kraupo, pabėgdavo iš jo namų, o jis tą vakarą dar ilgai vienas sau šyp-

sodavo į ūsą... Tai kas jam rūpėjo? Kas buvo svarbu? Kai nori nenori, bėgant metams, sendamas imi atsiskirti pats nuo savęs ir tampi sau trečiuoju asmeniu – savo paties liudininku, kurio jau niekas šiame pasaulyje nebegali nustebinti, kai imi pasiduoti – suvoki, kad praeitis „korėja nuo užmaršties", o ateities nebėra, svarbus tampa „čia ir dabar", kurį kažkas net pavadino rojumi. Mažmožiai. Niekai, kurių anksčiau rašytojas nevertindavo, – rašė „vyriškai", nesikapstinėdamas po smulkmenas, – o dabar tituluodavo savo mažaisiais stebuklais (jų ištikdavo nuo 3 iki 5 per dieną), ir – dėl visai paprastutės priežasties: tomis „mažomis akimirkomis" būdavo labiausiai gyvas. Nes mirties, kuri gali ateiti ir anksčiau, nei ateis iš tikrųjų, rašytojas bijojo, to bijo visi rašytojai, net tada, kai jau nieko neberašo. Mažieji stebuklai... Antai per įsismarkaujantį lietų lietvamzdyje, kai įsiklausai, – pirmykščių genčių muzika: timpanai, būgneliai ir tamtamai. Svirplys pievoje, atsinešęs suvirintojo kaukę ir prie pat tavo ausies virinantis žolės stiebą. Balandis, išsiritęs iš teniso kamuoliuko – tą kamuoliuką iš viršutinio balkono numetė vaikai, ir jis net ketino jį grąžinti, bet pamiršo, o vieną rytą rado iš jo išsiperėjusį jauniklį, ir balandė jo nuosavame balkone, gindama savąją vietą galios lauke, šoko jam į akis, sparnais plakdama plaukus. Arba tas metas, kai prieš sutemstant lauke staiga viskas išbąla – akmenys, takai ir dulkės, – kitados manydavo, kad taip, artėjant tamsai, prisitaiko rega, dabar žinojo, kad tą akimirką visus daiktus, akmenis ir dulkes iš vidaus nušviečia šviesa, kurios šaltinis nežemiškas, turbūt – dieviškas... Rašytojas jau ir nebekeliavo, nors buvo aistringas keliautojas, kadaise šturmavęs piramides, daužęs galvą į Raudų sieną, dabar pasaulį maišė skersai ir išilgai savo virtuvėj, vienomis glaudėmis, basas, virdamasis kokį nors kuskusą ar laukdamas, kol 4 valandą ryto saulė patekės į jo arbatos puodelį. Palaimingai nekeldamas iš namų kojos. Tomis akimirkomis jausdavosi absoliučiai išsipildęs

ir net, galima sakyti, laimingas, jei rašytojams apskritai leidžiama būti laimingiems...

Prieš keletą mėnesių jis buvo sutikęs, nors ir nenoromis, vykti į Kaukazo kalnus, Šiaurės Osetiją, kur pagal jo romaną buvo kuriamas filmas pavadinimu *Stebėtojas*. Nei scenarijus, nei filmas rašytojo per daug nedomino, bet jis sutiko, nes, matyt, mėgo tą jauną, įžūlų rusų režisierių, kuris viename interviu sakė: „Kare daug moralinių kazusų, kol atsiranda samprata „priešas"..." Taip, jis buvo gimęs medžioti priešus ir suvaidino baudėją-kilerį paprasto geraširdžio vaikino veidu, ir tas filmas Rusijoje per vieną naktį tapo kultinis, o jaunasis režisierius – charizmatine asmenybe. Bet rašytojas į filmavimą neišskrido, o bilietą grąžino. Pretekstas nevykti vis dėlto buvo duktė. Elė iš Vievio, nukritusi į jo gyvenimą iš dangaus tiesiai per kaminą, tik, atrodo, ne kaip stebuklas, o – kaip galvos skausmas.

Susitikti juodu turėjo pavakary jo rajone už parduotuvės, tarp kioskų. Matęs ir šilto, ir šalto, rašytojas naktį beveik nemiegojo ir dabar, turėjo prisipažinti, mažumą nervinosi. Juk niekada nežinai, kas tavęs laukia už kampo – o gal tai Ele iš Vievio persirengęs tavo likimas? Tai šiek tiek gąsdina, ypač kai jau beveik tiki, kad su likimu rytais, mūvėdami dryžuotais „šeimyniniais", siurbčiojate arbatą ir šaškiuojate... Jis visą naktį bandė atgaivinti mergaitės motinos, vardu lyg Irena, lyg Leona, veidą. Bet prisiminė tik jos primerktus sunkius akių vokus – kiautelius ir žemą aksominį balsą, kai ji nežinia kodėl jam pasakojo, kaip Afrikoje tėvas valtele jūreiviams į laivą plukdo dukras už keletą gabaliukų muilo ir dvi poras šlepečių (šią detalę jis paskui panaudojo). Po jo autorinio vakaro jie sėdėjo kažkokioj nušiurusioj verandoj, gėrė juodųjų serbentų vyną iš molinių dubenėlių su sriubiniais šaukštais (panaudojo ir šią raiškią detalę, apskritai detales jis atsiminė puikiai, o pačią moterį – visai blankiai), nuo židinčio alyvų krūmo sklido violetinis rūkas, kurio buvo pilnas kiemas ir

veranda, ir jis, aišku, į ausį jai šnabždėjo, ką ir visoms: „Ar žinai, kad dėl tokių moterų kaip tu kyla karai ir griūva valstybių sienos?“ Atminties koridoriais, žinoma, jau be kurtinančios jėgos, sugrįžo ir jos prakaito, pažastų, plaukų šaknų, apskritai – šaknų kvapas, bet tai buvo bendras visų jo kadais patirtų nuotykių kvapas, o tai, kas nutiko su ja – juk net nuotykiu nepavadinsi: kokie trys kartai be jokių įsipareigojimų. Be to, ji jam niekada neskambino (gal ir skambino, bet tai turėjo būti tikrai seniai, jei jis pamiršo), netupėjo naktį, pasislėpusi gyvatvorėje, ir, kaip protinga moteris, nespendė spąstų. Tad dabar, suprantama, jis ėjo susitikti – su *jos* dukra.

Štai ir skveras, maisto prekių parduotuvė, kioskas „Lietuvos spauda“ ir kitas – „Nagų priauginimas“. Staiga jis išvydo ją ateinant ir suprato, kad nesupainiotų su jokia kita – priešais ėjo jis pats maždaug prieš penkiasdešimt metų: tos pačios įdubusios akys, vilkiuko žvilgsnis, aštrūs pečiai. Tik – mergaitė. Rašytojas ištiesė ranką pasisveikinti ir išgirdo ne save, o kažką kitą, pasinaudojantį jo balsu:

– Matot, Elze, kokia jūs jau didelė užaugot...

Jie tylėdami ėjo į jo namus. Kažin ar ji dar lanko mokyklą? klausinėjo savęs rašytojas. – Kelintoje galėtų būti klasėje? Kai pakėlė akis į vakarinį dangų, neramų, vėjuotą, ten iš buteliuko lyg tyčia buvo pasiliejęs tamsiai mėlynas rašalas.

Jis praleido ją pirma savęs pro šarvo duris – neužmiršdamas, ką vakar sakė bičiulis: „Atsimink, tavo duktė ji gali būti lygiai tiek pat kiek šarlatanė. Dar gerai žiūrėk, kuo labiau domėsis: savo šaknimis ar tavo kišene. Pagaliau kas žino, keliese lauks už kampo, kol ji kuopsis po tavo butą, užmigdžiusi tave klofelinu.“ Kai kuriuos brangesnius daiktus – filmavimo kamerą ir fotoaparatą – rašytojas iš tiesų buvo užrakinęs sekretere.

Mergaitės, einančios per kambarį, šnervių sparneliai virpėjo. Nejau tai jos tėvo namai – juk čia turėtų gyventi moteris:

kambarinės gėlės, naktinių užuolaidų klostės, pro praviras duris – miegamojo lova su bumbulais, apklota vyšniniu kutuotu užtiesalu, pilna visokių kriauklių ir akmenėlių... Rašytojas irgi slapčiomis ją stebėjo, niekaip nepajėgdamas susidoroti su faktu, kad ji, šiaip ar taip, jo duktė, išeitų – jo kūnas ir kraujas. Tačiau pati situacija jau kėlė rašytojo profesionalo smalsumą. Mergaitė pasieniu nedrąsiai nuėjo į virtuvę, žinodama, kad yra stebima, kurį laiką nusisukusi ten stovėjo, paskui staiga apsisprendusi – turbūt jai pačiai tai buvo netikėta – pastvėrė nuo plautuvės kempinėlę ir, atsiklaupusi ant vieno kelio, ėmė šveisti spintelės dureles. Rašytojo reakcija buvo žaibiška. Ir – labai griežta:

– Stokis, Ele iš Vievio! Aš visai neprašiau, kad man ten ką nors šiūruotum!

Taip likimas, su kuriuo rašytojas rytais siurbčiodavo arbatą, dabar (įdomumo dėlei) susodino juodu (biologinius tėvą ir dukrą) kambaryje prie stalelio su buteliu „Kahoro", dulkėtom taurėm ir keletu mandarinų.

Iš karto buvo aišku, ko Elė bijo: tylos ir pauzių. Būdama, matyt, iš prigimties guvi, žvitrių rudų akių, ji ant sofos sėdėjo lyg įstaigos, kurioje netrukus bus sprendžiamas jos „klausimas", priimamajame, net iš rankinuko išsitrauktą į polietileninį maišelį suvyniotą nuotrauką ištiesė taip, kaip yra duodamas asmens tapatybę liudijantis dokumentas. XIX amžiaus pabaigos nuotraukoje pusamžis vyras stovėjo ant balto lokio kailio: šauniai užriesti kvietiniai ūsai, angliškos vilnos kostiumas su dryželiais, auksinio laikrodžio grandinėlė prie liemenės sagos kilpelės, o ant kėdės bravūriškai numesta skrybėlė katiliukas. Parašas – Stefenson. Elė užsimerkusi iki dugno išmaukė savo „Kahorą" ir vienu atsikvėpimu išdėstė: tai jos prosenelis, Amerikos anglių kasyklose užsidirbęs beprotiškus pinigus, Lietuvoje prisipirkęs žemių ir gyvenęs kaip inkstas taukuose, iki užėjo rusai...

Rašytojas atsidusęs padėjo nuotrauką į šalį. Nieko neklausinės nė apie jos motiną – su jos aplinka apskritai neketina turėti nieko bendra, jį šiek tiek domins – ką gi, jei jau taip atsitiko ir ji čia – tik ji pati: jausmų ir protinių galimybių skalė, mentalitetas, o labiausiai, aišku, panašumas į jį – žvilgsnis, pojūčiai, mąstymas, ką žinai, gal net koks nors neišsprogęs talentas... Tai kuo gi Elė domisi? Ar, pavyzdžiui, piešia, o gal net, neduok Dieve, ką nors rašinėja? Įraudusi nuo vyno Elė ėmė atsileisti kaip suspausta spyruoklė: o taip, kadaise piešdavusi, tolimoje vaikystėje, pavyzdžiui, vis piešdavo tokią moterį su skylėmis galvoje ir nugaroje. Rašytojui kilstelėjus antakius, juokdamasi paaiškino: žinot, skylė galvoje – tai sklerozė, o skylė nugaroje – tai pragula... Hm, – kažkas, turbūt savisaugos instinktas, visą gyvenimą labai stiprus, padiktavo rašytojui nieko ta tema neklausinėti. O ar ji turinti draugų? Ar mėgsta, pavyzdžiui, vakarėlius? O gal dažniau vis dėlto renkasi vienatvę?.. O, ji viską mėgsta. Ir vienatvę taip pat. Ji labai neišranki. Ir valgo viską. Atvažiavusi į Vilnių, vis eina į vieną kavinę prie upės... Tai Elei netrūksta kavinėms pinigų? – gudriai nusišypsojo rašytojas. Elė susizgribo turinti gerai pagalvoti ir – nesusimauti, prieš tai, žinoma, išgerti. „Matot, ten aš galiu, kai neturiu pinigų, ir kaštonais susimokėti", – atsakė nežiūrėdama į jį, ir atsakymas rašytojui kažkodėl nepatiko, net labai nepatiko... Na gerai, o ko ji norėtų iš gyvenimo?.. „Militaristinių batų prie šilko suknelės, – atsakė Elė jau kliūvančiu liežuviu. – Šilkas turėtų būti tokio plonumo, kad tilptų į voką, o batai – kerziniai, bet suvarstomi..." Na, o jei iš didesnių dalykų, Ele? – prisimerkęs kvotė rašytojas. – Jei iš pačių pačių didžiausių, juk pasaulis, kaip tu žinai, batais nesibaigia. „Ai, nu jei iš pačių didžiausių, – ji staiga nuknebo ir išsipleikė ant sofos, – tai turbūt ir pats suprantat, kad – „Grand Cherokee"..." Elė iš Vievio buvo užkaušusi.

Jis ten pat jai ir paklojo, ir ji, beveik nė nenusirengusi, užmigo. Pats savo kambaryje prie lango ilgai rūkė, paskui atsigulė į lovą

su bumbulais. Žiūrėjo į tamsą, migdytųsi, tačiau koks čia be miegas... Vis bandė suskaičiuoti, prieš kiek metų buvo tie trys, ne, vis dėlto tik du kartai. Suko ir suko filmą, kol nei iš šio, nei iš to prisiminė per televizorių matytą kriminalinę istoriją apie kažkur Amerikoje dingusią merginą, vardu, rodos, Roza. Prapuolė mergina, ir jokio siūlo galo. Kai byla buvo jau benumarinama, atsitiktinumas policiją atvedė į atkampius vieno vyro namus. Po kratos, nieko neradus, jau beveik išeinant, netikėtai specialus prietaisas ant sienos aptiko akimi neįžiūrimą kraujo lašelį. Tiek ir tereikėjo – siūlas ėmė vyniotis, neilgai trukus atsirado ir Rozos pelenai, užkasti sode, ir dar kai kas – pasirodo, naktį, kai ji buvo deginama, vienas kauliukas iššoko iš laužo, ir vyras nusinešė jį į savo universitetą, rūkė iš jo, visiems sakydamas, kad tai – elnio kauliukas, ir kitiems davė, dabar ant rašomojo stalo, tarp pieštukų, mėtėsi ir tas kauliukas – daugiau iš merginos nieko nebuvo likę. Kas liudys teisme? – klausė jos artimieji ir laikraščių antraštės. Nei rimtų įkalčių, nei liudininkų nebuvo, tad teisme prieš nusikaltėlį liudyti stojo – kraujo lašelis ir tas kauliukas. Ir bylą laimėjo. Kartais šitaip liudija odos atplaišėlė, blakstiena, kelios molekulės, ir žmogaus gyvenimas staiga apvirsta aukštyn kojom – rašytojas negalėjo atsigosti, net atsikėlė suvokęs, kieno jis pusėje – žudiko: ilgiems metams sėsti kalėjiman dėl tokių niekų – kauliuko... Prie lango užsirūkė. Juk jo namuose, už sienos, kaip pagalvoji, irgi tik niekas, tolimas nuotykis, gryniausia efemerija, bet – su kūnu, akimis, širdimi, o svarbiausia – teisėtomis pretenzijomis. Lyg jis, kaltas be kaltės, būtų atėmęs iš tos mergaitės pusę jos galimos biografijos, pusę galimos praeities ir ta atimta praeitis jau apvaginėtų ateitį. Baisiausia – kad ir jo paties. Jo ypač. Dar negana, tas niekas turėjo visus šansus laimėti bylą. Netgi bylą – kas jau būtų visai neteisinga – prieš jo sąžinę...

Rytą dar už uždarų durų išgirdęs mieguistą Elės balsą rašytojas pasakė, kad šiandien jie važiuos pasivažinėti. Vengdami

vienas kito žvilgsnio ir beveik nesikalbėdami – buvo kažkodėl dar svetimesni negu vakar prieš susipažįstant – senu „Mitsubishi Galant" jie išvažiavo už miesto. Elė sėdėjo užpakalinėj sėdynėj ir du kartus nedrąsiai pasiprašė – „vimtelti". Sukorę kone šimtą kilometrų, jie sustojo pamiškėje, prie upės... Lyg tyčia viena tų nuostabių saulėtų ankstyvo rudens dienų, kai tolimi peizažai apsitraukę bronziniu ūku, miškai, net tankumynai, pavirtę angliškais parkais, o paskutiniai mašalai gelsvoj saulės šviesoj sparneliais plaka kaip mikroskopiniais malūnėliais, ir atrodo, lyg sklęstų pūkai. Ir uodai jau nebegrūdo savo čiulkinio, kai jie ėjo mišku. Štai ir ta vieta po medžiais, tamsiai mėlyna priebланda, kur garšvų lapai, išaugę tau iki kaklo, kvėpuoja lyg milžiniški plaučiai. Čia jį, vaiką, visada apimdavo mistinė baimė, kad nuskęs. Jis atsigręžė. Išsigandęs atsilikusios Elės veidas irgi buvo lyg skenduolės – mėlynas. Rašytojas išsiblaškęs šyptelėjo.

Galiausiai ir vėjų košiama laukymė, kuri, pasirodo, ir buvo jų kelionės tikslas: čia gelto senas sulaukėjęs sodas, liepos dvynės, alyvų ir erškėtrožių krūmų kupstai – kadaise tikriausiai būta sodybos. Rašytojas vėjo plaikstomais skvernais klimpdamas ėjo per kemsus, o Elė – kantriai cimpino iš paskos. Kai jis lakišių ir varnalėšų prikibusiomis klešnėmis vis atsigręždavo, kad pažvelgtų jai į akis, – kaip riešutą ant delno norėdamas pasidėti jos vidų, kietą, kol kas neperkandamą ir, atrodo, su paslaptimi, – jose, deja, nebūdavo nieko, tik paikas smalsumas: ko mes čia atvažiavom, jei čia net beliašų kiosko nėra? Jiems įžengus į apsamanojusį šimtametį sodą – tokiuose paprastai tarp šakų gyvena protėvių dvasios ilgais žilais plaukais ir bedantėm kūdikių burnom – rašytojas pasakė sugalvojęs žaidimą. Kadangi jie vienas kito nepažįsta ir yra kol kas kitas kitam tik žmonės iš gatvės, atsitiktiniai praeiviai, taigi – niekas, tai bus kaip žaidimas kortomis, kai pralošiami drabužiai. Tik pralošinės jie ne

drabužius, o vienas kitam – save. Ir svarbiausia – be jokio melo. Iki paskutinio siūlelio.

Susijaudinęs, virpančiu Adomo obuoliu ir kiek patetiškai rašytojas pradėjo pirmas: į šią vietą jis ją ne šiaip sau atsivežęs, kadaise čia buvo jo namai, taigi, išeitų, kad ir jos, Elės, šaknys. Čia jis gimė. Čia lakstė pliku pimpaliuku, aprengtas mergytės suknele. Čia – labai anksti – pažino mirtį, ir nuo tada jo gyvenimas – tai ištisa egzistencinė netektis, bet rašytojui ji paprastai būna ir kūrybos pamatas. Kai jis buvo penkerių, žiemą naktį neparėjo tėvas, neparėjo savaitę, motina jau buvo apklausinėjusi kaimynus, gimines – niekas nieko, kol vieną ankstyvą rytmetį tėvas pasibeldė į jos sapno duris, įėjo vienmarškinis, visas snieguotas ir šlapias ir, nusigręžęs nuo jos, pasakė: „Ne ten ieškai – apieškok mano paltą už kūdros, – rasi blyną, kuriuo stribai man buvo užkimšę burną, o mane patį – pavasarį, kai nutirps sniegas." Ji nubridusi apieškojo ir tikrai: negyvai nukankinto palto, pamauto ant alksnio šakos, kišenėje rado sugliaumijusį miltinį blyną, o jį patį – kaip jis ir sakė... Penkerių metų vaikas, Ele, tada, pavasarį, rausvu šilkeliu pražystant obelims, į mirtį žiūrėjo iš arti, ji gulėjo štai šioje dauboje – kniūbsčia, pajuodusi, buvo apauta suadytomis vilnonėmis kojinėmis ir jau be plaukų.

– *Johaidi*, – švilptelėjo Elė, – su kojinėmis ir be plaukų...

Bet nustebo tik iš mandagumo, nes, matėsi, jai jo tokio, kaip močiutė sakydavo – minkštais pautais, pagailo, o pats pasakojimas – taigi kartu ir jos pačios šaknys – nepadarė jokio įspūdžio. Dairydamasi į padebesius ji dar abejodama pasiteiravo:

– Nejau artimieji iš tikrųjų susapnuoja ir nujaučia nelaimes, maniau, kad taip tik knygose rašoma...

– Nujaučia! – rašytojas buvo įsižeidęs ir, galima sakyti, galutinai, t. y. iš anksto, ja nusivylęs. – Ir net, įsivaizduok, išgelbėja: sulaiko nuo traukinio, kuris nuriedės nuo bėgių, lėktuvo, kuris

suduš. Bet, Ele, – tik tikri artimieji. Tikri tėvai, broliai ir seserys, kuriuos sieja šis tas daugiau nei atsitiktinumas. Tai, kas tikra, bendra praeitis, o ne vienos nakties blefas.

Elė išraudo iki plaukų šaknų, lyg sučiupta važiuojanti be bilieto – sučiupta esanti netikra. Bet ji – tikra. Ir mama sakė: tikresnės nebūna, nebent jis dar kur nors būtų pabarstęs vaikų...

Ką gi, jeigu jau reikia pradėti vilktis drabužius nuo Adomo ir Ievos, t. y. nuo jos senelių, – Elė įkvėpė oro, – tai jie, visų manymu, buvo keista pora, retas atvejis, nes močiutė buvo lietuvė, o senelis – čigonas. Bet savo senelius Elė atsimena tik labai gerai. Ir tik kaip dvi to paties obuolio puses. Močiutė buvo iš kaimo, iš ūkio, vištų pūkais aplipusiu megztiniu, kvepėjo grietine ir ką tik sumuštu sviestu. Be kitų dalykų – linksmumo ir riebių keiksmažodžių – ji turėjo savą „širdžių lentelę", kuria vadovaudavosi kaip autobusų tvarkaraščiu. „Žmonių širdys, Ele, – sakydavo, – būna visokios: bailios ir drąsios, kietos ir minkštos, plačios kaip vartai ir siauros kaip adatos šiknutė, labiausiai saugokis – šiknučių." Senelis buvo kilęs iš taboro, kur jo jaunystės laikais čigonai miegodavo ratu, juodas kojas sukišę po balto atlaso pūkų patalais. Vogtais, žinoma. Močiutė draudė jam būti čigonu. Bet jis vis tiek visą gyvenimą vogė vištas ir puodus ir niekur nedirbo. Kai lovoje išgulėjusi penkerius metus močiutė mirė, o paskui per daktarų neapsižiūrėjimą – pilve užaugus kepalo dydžio cistai – mirė dar jauna mama, juodu su broliu liko seneliui. Ji labai gerai prisimena, kaip tą dieną jis, kiaura kojine su išlindusiu juodu nykščiu, pasišaukė juos ir, verkdamas, lyg dainuotų, mušdamasis į krūtinę, prisiekė neapleisiąs ir abu padarysiąs – „čigonų baronais". Bet bėgo laikas, už skolas, susikrovusias lošiant kortomis, ir dar velniaižin ką iš močiutės namų jiems teko išsikelti į mansardą, o vėliau – į vagonėlį prie Vilniaus. Vagonėlis buvo su kaminu, bet be pamatų ir tikrų grindų. Negali sakyti, kad senelis nebūtų stengęsis:

rinko butelius, „už prieinamą kainą" – po 20 litų – pardavinėjo valkataujančius šunis, važinėjo į taborą „verslo reikalais". Grįžęs numesdavo jiedviem ant stalo po litą. Tik neužmikit, sakydavo, ant laurų, sukitės, kilbukai: nusikaltimas – ne priglausti, kas ką ne vietoj pasideda, o leisti pražūti be priežiūros paliktam daiktui. Norit turtų, prašom, važiuokit į Belmontą – po kriokliais, kur maudosi girtos kompanijos, vartosi vandens numuštas auksas ir smaragdai, reikia netingėt tik pasiimti (pats prisiekinėjo radęs „storą", 80 gramų, žiedą su briliantu, bet niekada nerodė, kad jie neapaktų), tingit būti milijonieriais, ką gi – sėdėkit stoty arba prie turgaus, svarbu indas, ne stiklinis ir ne plastmasinis – tik į metalinius krentančios monetos skamba ir šaukte šaukia: nebūkit chamai, nepraeikit pro šalį... Bet kodėl jūs taip daug valgot ir taip greit augat? – pykdavo senelis. – Geriausiai pinigus traukia septynerių metų vaikai, ir jų niekas niekada neįtaria, jie moka praljsti į menkiausius plyšelius, kai reikia – pro rakto skylutę. Be to, jiems visada aukoja...

...Rašytojas nurijo sausas seiles. Jo eilė. Rašytojo gyvenimas, Ele, – jo balsas buvo duslus, – taip pat labai nepavydėtinas, nemanyk. Nemiga ir nuolatinis nervas. Kompleksai ir baimės – fobijomis tai vadinama. Vieta literatūros lauke, iš kurio tave be paliovos stumia visoks mailius. Asmenvardžių rodyklės – atsiverti, o ten, kur turėtum būti tu, ir vėl spengianti tuštuma. Tai – pragaras. Kančia...

...Kai senelį, renkantį butelius, partrenkė mašina, o brolis, išėjęs „laimės ieškot", negrįžo, ji kurį laiką slapstėsi, nes buvo nutarusi – geriau jau „guzikas" po liežuviu negu globos namų „pajokas". Kol kartą vienas žmogus patarė: „Tu verčiau prisiduok į artimiausią parapiją klebonui – gyvensi ir vargo nematysi." Ji paklausė ir neapsiriko – pirmu taikymu pakliuvo į Dievo ausį. Jei kas teirautųsi, kokios ten gyvenimo sąlygos, ji jau žinotų, ką sakyti: Dievo ausyje kvepia ką tik išplautos ąžuolinės grindys,

dega alkūnės storumo žvakė, o dešra, kurią raiko šeimininkė, yra dar storesnė. Klebonas jai patikėjo specialią šluotelę ir liepė „su visa turima atida" valyti dulkes nuo Kryžiaus kelio stočių ir „Caritas" – Artimo meilės. Ir, žinoma, mazgoti, šveisti, vaškuoti, – atsidėkodamas niekada nepamiršdavo „Diavolo (*for men*)" kvepiančiu delnu patapšnoti per skruostą. Pats su „begaline savęs auka" mylėjo Aukščiausiąjį ir stengėsi būti jo vertas visais, kokie tik yra, būdais: gražiai poliruodavosi nagus ir miegodavo su arbatos pakeliais ant akių vokų, tinkleliu prispaudęs plaukus, gerdavo žalius kiaušinius, kad balsas iš sakyklos būtų grynas „it kalnų krištolas". Dar labai mėgo – irgi ne dėl savęs – silkę „pataluose", morkų sklindžius, arbūzų šerbetą ir portugališką portveiną, o prie jo – keptą žąsį su obuoliais (virėja leisdavo Elei prieš pašaunant paukštį į orkaitę virvele surišti kojas ir sparnelius)... Nėr kalbos, gyventų ji ten ir dabar ir vargo nematytų, bet kartą dėl nebūtų dalykų, pavyzdžiui, kad ji slapčiom nuvalgo razinas ir pirštais kabina medų (nes turi čigono genų), ją apskundė tokia šeima: tėvas, motina, sūnus ir duktė, kurie norėjo vieni klebonui tarnauti (ir vargo nematyti) ir kambarys po kambario užiminėjo jo apartamentus, vieną po kito – daiktus: iš pradžių tik sutanas ir stulą, vėliau civilinius kostiumus ir batus, apatinius marškinius ir glaudes, galiausiai tai, ką šveisti įėjo tik į Elės pareigas – išimamus klebono dantis, viršutinius ir apatinius. Kartą tas sūnus zakristijoje, mažesnis už ją ūgiu ir jaunesnis ketveriais metais, pasakė: „Tu verčiau jau teptum slides, partnere, – tokia mūsų nuomonė." Ir davė jai kažko saldaus ir tąsaus, panašaus į kramtomąją gumą, – kad balandžiai tris dienas lestų jos smegenis, o žuvys iš lėkščių kilotų galvas... Gulėdama be sąmonės, ji tada pirmą kartą rimtai susimąstė: ar verta šioje žemėje muštis dėl vietos, jei jau visos jos seniausiai paskirstytos, o numerėliai – išdalyti, tvirtai nusprendė, kad nebeverta, bet staiga iš nieko, iš pilkų pelenų ore

susidėstė jos močiutė ir senelis ir, nepratarę nė žodžio, pagrūmojo: močiutė mažu kumšteliu – baltu, senelis – juodu (ant jo piršto ji dar spėjo įžiūrėti tą briliantą, kurio būdamas gyvas taip ir neparodė). Ir ji kaip kulka atsisėdo lovoj. Jokios pagalbos neturėjo ateiti iš niekur, visi kaip susitarę – išmirė, ir vis dėlto pagalba buvo čia pat – kažkas iš po lovos (gal iš žemės magmos, kurios temperatūra siekia net iki 1000 laipsnių) vulkanine jėga spyrė jai užpakalin: „Nedrįsk pirma laiko užsilenkt, Ele, dar ne laikas tavo apmokamoms atostogoms..." Klebonas, sužinojęs, kas jai uždavė „narkotinės medžiagos" ir kodėl, atleido ne šeimą, pasak zakristijono, „klebonijos kozanostrą", o Elę, tik jo širdis... Močiutei ji būtų buvusi – „Karališkųjų" miltų bandelė su marcipanais ir skaldytais migdolais: išleisdamas Elę jis liepė šeimininkei prikrauti jai pilną „Maximos" maišą maisto, kitą – drabužių, ant viršaus žieminius batus ir, lyg to dar būtų negana, – paskambino ir paprašė kavinės „Skonio rapsodija" savininką, su kuriuo šeštadieniais perdavosi pirtyje: „Ar tas Dievo nuskriaustas vaikas negalėtų tau kuo nors – praversti?" Ji – pravertė. Ir, kaip matot, ji dabar čia, prieš jį, – gyvesnė net už gyvą...

Daugiau rašytojas nebenorėjo žaisti, nei išlošti, nei pralošti – „drabužių". Norėjo pabūti vienas. Tik vienas. Susijaudinęs ir net šiek tiek praradęs laiko ir vietos nuovoką, ėjo per kemsus ir laukų vėjas gairino įkaitusį veidą – taip veidas dega po antausio. Kitas... Vis dėlto labiau nei Kitas, kurį rašytojai mėgsta savo esė ir interviu kalbėdami apie „dėmesį ir atjautą šalia esančiam", – jam rūpėjo kitkas. Tai, ką Elė pasakojo, buvo – rūda. Puiki iš po žemių šviečianti nevalyta rūda, kokios jis jau seniai nebeišgaudavo (nebeišspausdavo) savo vienatvės kapsulėje. Kapsulė čia kažin ar kuo dėta, „rūda" gali būti ir tavo, neišeinančio iš kambario, vienatvė (meistro rankose – netgi labai gera rūda), ir musė ant palangės, saulės atokaitoje besimazgojanti kojas, literatūroje

apskritai įdomiausia tada, kai „nieko nevyksta", kai ko nors „nėra taip, kad jis net egzistuoja", – dėtas yra tavo, kaip rašytojo, finalas, kai išsenka tau skirtas laikas. Tačiau dabar... Kokiai chemijai veikiant Elės gyvenimo aliuminis rašytojo vaizduotėje ėmė virsti kūrybos auksu? Sakytum, kolbose ir mėgintuvėliuose, garų ir dūmų tumuluose, alcheminės krosnies žaizdruose degė į aukščiausios prabos – biblinius, ikonografinius – vaizdus. Nušvitimo akimirka, kai kasdienis pasaulis staiga nusimeta savo įprastus pavidalus: paukščiai, lesantys žmogaus smegenis, Dievo ausyje deganti žvakė, kiaulė su kunigo stula ir pro adatos šiknutę vorele besispraudžiantys pliki kūneliai, trokštantys nusigauti pas Dievą, – žmonės, „kokie jie yra viduje" – pragaro gyventojai, tačiau apšviesti dieviškosios šviesos – lyg Boscho paveiksluose... Rašytojas net sudirgo, kai sujudėjo bitkrėslių ir maudų skėčiai ir iš paskos atsekusi Elė atsistojo šalia kaip šešėlis. Į ką, kai įsižiūri, ji panašiausia? Į du centus iš gyvenimo aliuminio. Gimusi ne ten ir ne tada, buvusi ne tose rankose, ji, deja, nepaveldėjo iš jo nei pojūčių, nei mąstymo. Nei Dievo kibirkšties. Tiesiog nieko, dėl ko galėtų būti jo duktė. Užtat visko, ir dar su kaupu, – to čigono.

– Bet kodėl tu susiradai mane? Ir būtent dabar, šiandien? Kodėl išvis susiradai? Juk tu sukaisi visą tą laiką, – jis vos nepasakė „puikiai", – ir be manęs.

– Nežinau, – gūžtelėjo pečiais Elė. – Pamaniau, jūs vienišas. Ir aš. Gal mes galėtume vienas kitam kuo nors – praversti?

– O nuotrauka to vyro ant meškos kailio? Kas tau išeitų tas žmogus? Juk jis tavo giminėje, be abejonės, kas nors? Prosenelis, sakei? Negi tu tokia visiškai be nieko? Taip nebūna, Ele...

– Kur tau mėtysis laisvi tokie žmonės, o dar proseneliai, jie jau visi seniausiai užimti, net mirę... – atsiduso Elė. Ir pridūrė, kaip ir buvo jų prieš pat žaidimą tartasi – atiduodama jam paskutinį savo drabužėlį: – Skolintas tas žmogus. Pasiskolinau jį bendram

mudviejų reikalui. Gyvą ir sveiką – neištaukuotą, nesubraižytą, turiu grąžinti iki pirmadienio...

...Į mašiną jie grįžo kitu keliu pamiške, iš kur vėrėsi šio krašto lygumos. Laukai, apšviesti blėstančios pavakario saulės, raudonis tolimame lango stikle. Tas vienišame lange inkrustuotas saulėlydis, pilkėjant peizažui, rašytojui kaskart sužadindavo ilgesį – gal namų, kurių šioje žemėje neįmanoma turėti niekur, o gal jau tikrųjų namų – kosmoso, bet dabar buvo panašus tik į „rubino" akį iš Elės senelio žiedo. Kai jiems einant – jam priekyje, jai iš paskos – jis ėmė nebegirdėti po jos kojomis trakšint šakelių ir pajutęs negera atsigręžė, – išvydo tai, ko labiausiai ir bijojo: atsilikusi maždaug dvidešimt metrų, vakaro prieblandoje iš paskos sekė ne Elė, o – druskos stulpas. Mažas švytintis druskos stulpas, kuriam, – dar tėviškai pagalvojo, – tik augt ir augt...

Išvargęs, lyg kiaurą dieną skaldęs malkas ar mėžęs mėšlą, nors tik klausėsi ir desperatiškai dėliojo „už" ir „prieš", rašytojas visą kelią atgal tylėjo, ir Elė, drąsesnė negu rytą, sėdinti šalimais, net pabandė suskelti anekdotą apie plikį ir šukas, bet jis nesijuokė. Įvažiavus į Vilnių, jis vis dar blausiai vylėsi, kad ji galbūt kur nors išlips – gyvesnės už gyvas nepražūva, ir viskas bus vėl kaip buvę, bet ji, nuleidusi galvą, važiavo kartu, o namuose be garso prapuolė virtuvėje. Aišku – laukti, kol jis apsispręs: duktė ji jam (kartą ir visiems laikams) ar ne duktė. Dievaži, dabar nieko taip nesigailėjo, kaip to, kad neišvažiavo į kalnus... Kaip jis, ne, ne jis – Jungas, jai paaiškintų, kad menininkas – tai toks padaras, kuriame visada sėdi du: kūrėjas ir paprastas žmogus. Ir kūrėjas, net ir tada, kai nieko nekuria, – „suvalgo" tą kitą, paprastą ir gerą. Nes kūrybingumas pasiglemžia didžiąją tavo energijos dalį, o iš tos, kuri lieka, jau nebeišeina nieko vertinga. Joks simpatiškesnis žmogus. Ką jau kalbėti apie normalų tėvą... Kad tos „žemos gyvenimo formos" stačiai būtinos, antraip žūtum nuo

visiško išsekimo, taigi, Ele, kad ir kaip būtų apmaudu, jis – tikras *diavolo. Diavolo for men* ir netgi *for women*... Kai pagaliau išėjo į koridorių, kažkodėl su rašikliu rankoje, kad pasikalbėtų su ja, žinoma, jautriai, bet iš esmės ir kietai, Elės nebebuvo. Ji išnyko taip, kaip ir atsirado. Per kaminą? Rašytojas nustėro pastebėjęs, kad jo neaplenkė ir vienas tos dienos mažųjų stebuklų: iš virtuvės buvo šis bei tas dingę...

Rytą internete perskaitė:

Vakar apie 18 val. Šiaurės Osetijos rajone, Kaukazo kalnuose, nuo Maili ledyno nuslinko galingas ledo luitas. Purvo, ledo ir akmenų nuolaužos nusinešė dešimtis žmonių. Be žinios dingusiais laikomi 119. Kartu su visais dingo ir filmavimo grupė, kūrusi filmą „Stebėtojas", kuriai vadovavo populiarus Rusijos režisierius Sergejus Ivanovas. Virš teritorijos vis dar skraido sraigtasparniai iš Šveicarijos ir Vokietijos su nelaimės rinkiniais: vaistais, virvėmis, drabužiais, žibintuvėliais. Dirba prancūzai su paieškos šunimis. Žvalgomi visi ledo tuneliai, kiekvienas kvadratinis metras. Bet...

Rašytojas užsimerkė... Prisiminė Ivanovą, tą dar visai berniuką, skambinusį prieš savaitę: „Žinote, kas keisčiausia: kad mes kuriame filmą ir užmirštame, jog tai – pasaka. Pasaka su aštriais pojūčiais – šaudynėmis ir gaudynėmis. Su paieškomis aklinoje tamsoje. Na, ir, žinoma, meile." Meilė... Rašytojas prisivertė galvoti apie Elę: „Nejau artimieji iš tikrųjų susapnuoja ir nujaučia nelaimes, maniau, kad taip tik knygose rašoma..." Bet ji juk negalėjo ko nors nujausti ir atskubėti, kad jį išgelbėtų, nes buvo ne iš jo praeities, o tik iš tolimo atsitiktinumo, kurio jis net dorai neatsimena, vadinasi – netikra. Sutapimas. Ir vis dėlto... Jis štai sėdi savo kambary ant sofos, spaudo televizoriaus pultelio mygtukus ir į katastrofą žiūri lyg iš kosminio laivo, pro iliuminatorių. Akyse – šviesa ir besikeičiantys televiziniai vaizdai, o galėjo būti – grūstas ledas... Niekada nežinai, kas tavęs laukia

už kampo. Kartais išsigelbėjimas, ir jį, žinoma, siunčia Dangus, niekas kitas, tik kodėl būtinai – per Vievį?.. Rašytojas bandė ką nors veikti: skalbėsi kojines, rūkė, virė pusmaršk onę košę, ėjo pasivaikščioti, klausėsi naujienų, bet laikas stūmėsi lėtai, kol vakarop suėmė baimė, kad žuvusieji kalnuose, galimas daiktas, – dar tik „dingę be žinios" ir turi šiokių tokių šansų. O jis savo vienatvės kapsulėje, už šarvo durų – saugus. Bet miręs.

Pacifistinis

Kartais vidurvasarį einu pasivaikščioti po vaisių ir daržovių turgų, nors ir neketinu ten nieko pirkti. Gal kad augau tarp krapų ir varnalėšų, priemiestyje, taip traukia tie ant prekystalių išdėlioti kiaušiniai, kuriuos į saulės įkaitintą dirvą būna sudėjusi pati vasara, – cukinijos, aguročiai ir melionai; šaltmėčių ir melisų šluotos, visados su trupučiu rytmetinio rūko, tegu ir tik įsivaizduojamo; juodieji serbentai, metalinio blizgesio uogų kalniukai ir nuo karščio besiraitančiais lapais šakos, kvepiančios vynu; žemėtos pastarnokų, salierų šaknys – tos faktūros ir tekstūros, iš kurių kadaise buvo nuaustas mano pasaulis, kai, būdama jo viduje – „buities kaimynystėje", to nežinojau, užtat pernelyg gerai žinau dabar, nes, rodos, tik žinojimas apie jį ir bėra, o paties pasaulio – nebeliko.

Tądien irgi taip vaikščiojau po turgų, pilną taikiausio klegesio, ir staiga pasigirdo šūviai. Lietuvoje šaudomasi jau palyginti retai – banditų gaujų nariai susodinti ar atgulę amžino poilsio kas į pavienius, kas – į „šeimyninius", „broliškus" kapus po atkampių sodybų obelimis, o kas – bevardžiuose tvenkiniuose ar kūdrose. Tąkart į orą šaudė, kaip vėliau paaiškėjo, vyras po

banaliausio buitinio konflikto, kai miegamojo spintoje tarp žieminių paltų kailinėmis apykaklėmis aptiko kitą vyrą, vilkintį vasariškai – Adomo kostiumu, o žmona dievažijosi matanti „tą tipą" pirmą kartą. Pavydo apakintas jos vyras, išbėgęs į turgaus teritoriją vienomis kojinėmis (šalia gyveno), ėmė šaudyti iš medžioklinio šautuvo be jokios logikos, ir atsitiktinė atsitiktinio šūvio kulka, turėjusi – kaip dabar pagalvoju – tokią pasirinkimo galimybę: kopūstų galvos, plyni melionų veidai, arbūzų pilvai ir cukinijų torsai, garbanotųjų petražolių ševeliūros, pagaliau pomidorai „Jaučio širdis", kažkodėl išsirinko mane. Tokiais atvejais sakoma: pataikei būti ne toje vietoje ir ne tuo laiku.

O paskui jau, aišku, viskas vyko su manimi, bet man nebedalyvaujant: greitosios pagalbos mašina, ligoninė, operacinės stalas, miegas – formaline sumirkyta vata, atvertas krūtinės skliautas, šiokios tokios paieškos širdyje ir jos prieigose ir kulkos dzingtelėjimas į emaliuotą indą.

Kai nubudau baltoje palatos šviesoje, supama dar bekūnių daiktų, prie lovos stovėjo gydytojas.

– *Welcome*, – jis plačiai man nusišypsojo kaip ką tik dienos šviesą išvydusiam kūdikiui. – Šiandien jūs gimėte antrą kartą... O štai ir tas mūsų trofėjus, beje, ne tokio jau menko kalibro – visų 9 mm, – jis padėjo ant spintelės kulką, suvyniotą į gabaliuką lignino. – Jums tikriausiai bus įdomus šito žvėries kelias į jūsų širdį?.. Ką gi, jis buvo vingiuotas: kulka pervėrė dešiniojo žasto tiesiamuosius raumenis, krūtinės sieną, plaučio viršutinę skiltį, paskui, praradusi kinetinę jėgą, pramušė viršutinės tuščiosios venos sieną ir, slinkdama žemyn, per triburio vožtuvo angą nukrito į dešinįjį skilvelį, kur ir buvo mūsų aptikta per antrąją operaciją. Dūriai ar šūviai į širdį paprastai baigiasi visi žino kaip – keli milimetrai ne ten, ir... Bet jums (ir mums) stebuklingai pasisekė.

Nuo narkozės apsiblaususia sąmone suvokiau, kad iki operacijų, kol mane čia gabeno, turėjau – mažne 3 mm gyvybės, kaip

anas rašytojas, šokęs su parašiutu, – 3 sek. dangaus. Dėkinga bandžiau nusišypsoti savo išgelbėtojui. Net gėda pasidarė, kad iki šiol visus chirurgus laikiau šiek tiek mėsininkais. Šis, matėsi, buvo žmogiškas ir šiltas, nors ir svetima atrodė mintis, kad tos iki alkūnių plaukuotos rankos it kokį paprastą raumenį, it mėsgalį čiupinėjo mano – skausmą, tikėjimą, viltį ir meilę.

Kitą rytą, kai dar miegojau, į pooperacinę palatą, nepaisydama sesutės protestų, veržte įsiveržė, regis, žurnalistė, lydima fotografo. Per miegus išgirdau: „Šita?" – „Atrodo, šita – matai gi, kad balta kaip popierius. Trauk." Vos spėjau ant akių užsitempti antklodę. Laimė, juos tuoj lauk išprašė sesutės pakviestas mano chirurgas, budėjęs skyriuje per naktį. Atsiprašinėdamas jis tik skėstelėjo rankomis:

– Spauda... Kartais jie šitaip įsiveržia per operaciją ir primygtinai siūlosi paasistuoti, kad informaciją gautų iš „pirmų rankų". O jūs... Ką gi, jūs – žvaigždė. Ir net be jokių jūsų pačios pastangų ir įdirbio – tiesiog reikiamu metu atsidūrėt reikiamoj vietoj, – jis šypsojosi. – Kalbu be ironijos – žmogus su kulka širdyje dažniausiai miršta iškart, o jūs štai, visos mūsų kardiochirurgų brigados, taip pat ligoninėje viešinčio profesoriaus iš Jungtinių Valstijų Marko Hamiltono džiaugsmui, – puikiai gyva... Na, o *Ryto žinios*, atrodo, rimtai domisi jūsų kulka.

Į ligoninę mane atvežė liepą, o namo grįžau jau rugpjūtį. Buvo keista įžengti į namus, rodos, po kelerių metų pertraukos, nors jau buvau patyrusi, kaip įvykio intensyvumas kartais „ištempia" laiką – kelios valandos ar dienos psichologiškai pavirsta mėnesiais ar net metais. Naktinės užuolaidos, prieš tris savaites užtrauktos, kad neprikaitintų saulė, kvepėjo „proskuduriu" – ta suskrudinta drobe, kurią siuvėjai tiesia po lygintuvu. Daiktų paviršiai atrodė apnešti dulkių pilkuma. Gėlės troško vandens. Ir pati dideliais gurkšniais godžiai atsigėriau šalto vandens iš čiaupo. Pro langą išpūčiau bitės lavonėlį,

lengvą kaip kvėptelėjimas, ir kone fiziškai pajutau savo, sugrįžusios, akimirkas – apčiuopiamas, sakytum, kūniškas, gal dėl to, kad, kaip sakė mano chirurgas, – išplėštas iš anapus. Staiga namuose vėl, po ilgos pertraukos, suskambo telefonas, mane pradžiugindamas, kaip ir kiti paprasti dalykai – dūminis, savyje ištirpstantis vasaros pabaigos oras ar svirplių muzikavimas, išsausėjusią žolę krečiantis kaip elektra, cinamono lazdelės ant palangės kvapas, to kvapo gelmėje – Tuniso dangus. Skambino iš *Ryto žinių*. Norį apie mane rašyti. Kiek padvejojusi, – atvirai prisipažinsiu – labiau dėl akių, – sutikau. Nors paskui prieš susitikimą su žurnaliste ir gailėjausi – keletą naktų net išvis nemiegojau, lyg rožinio karoliukus per pirštus atmintyje leisdama visus savo praeities siužeto mazgus, įvykių branduolius, visokius nelaimių randus ir sąaugų sustorėjimus, – ką gi aš jiems papasakosiu...

Ryto žinios buvo įsikūrusios didelio korio – aštuoniolika-aukščio pastato – 12 aukšte. Kai, lifte paspaudusi mygtuką, sienoje šalia veidrodžio perskaičiau užrašą SCHINDLER, mane persmelkė negera nuojauta. O kai pakilusi į dvyliktą aukštą išgirdau, kas su manimi bendraus, – visai nutirpau. Eleonora, karo korespondentė, „jauna, bet jau charizmatinė" moteris „dratiniais nervais" ir „kieta vyriška plunksna", dar vakar dirbusi „karščiausiuose pasaulio taškuose", o dabar jau grįžusi į Vilnių. Štai stoviu prieš ją... Beje, tokią, kokią ir įsivaizdavau: graži, galva skusta plikai, virš smilkinio ištatuiruotas žaibelis, vilki brezentinę striukę, kažkur rašė, jog ji dėvi ją visada, net ir per karščius, dar pamaniau, kad kai lyja, lietaus lašai į ją turėtų papsėti kaip į palapinės tentą. (Paskui, kol kalbėjomės, man visą laiką atrodė, kad prie dešiniosios jos šlaunies dar turėtų kabalduoti plokščia gertuvė ir rankinė granata – „kraštutiniam atvejui", panaši į ruplėtą avokado vaisių, bet, aišku, aš jau čia kiek perdėjau, nieko to nebuvo.) Jos karjera... Ji prasidėjo kaip

ir visų ką tik mokslus baigusių žurnalistų – straipsniai ir reportažai daugmaž apie viską. Bažnyčią ir asmeniškai Jo Eminenciją papiktinęs drąsus (nes be tabu), pikantiškas pasakojimas apie vienuolių apatinius drabužius. Tėvynės meilė ir patriotizmas, atsispyrus nuo iškalbingo fakto, kaip jauni žmonės Prancūzijoje ant amžinosios ugnies kepėsi kiaušinienę. Potvynis Prahoje: atslūgus vandeniui, tarp medžių šakų liko įstrigę parko suoliukai, o privačios parduotuvės suknelės, prabangios, rankų darbo, daug dienų ir naktų siuvinėtos ir peltakiuotos aukso siūlu, – sumankytos purve. Interviu su darželinukais, kaip jie įsivaizduoja mirtį, vienas strazdanotas penkiametis atsakė: „Šimtaprocentinė mirtis būna tada, kai kas nors ką nors užmuša buku daiktu." Galiausiai jai pasitaikė „unikali galimybė" keliauti po pasaulį – iš vieno karo židinio į kitą. Ir ji ėmė rašyti jau „nebe apie niekus", o apie tai, kaip „kulkosvaidžio serija perpjauna perpus žmogų", kaip fronto ugnyje Čečėnijoje maži vaikai ir senukai išmoksta profesionaliai pozuoti prieš fotoobjektyvą, o per lauką velkami sužeistieji – sniege palieka kruvinas šliužes. Kartą interviu paklausta, ar nebaisu jaunai moteriai „darbuotis kare", atsakė: „Kaip bežiūrėsi, karas – viena įdomiausių darbo vietų. Žinoma, jis keičia viską. Neišvengiamai koreguoja tavo vertybių sistemą. Vienprasmiškai – griauna, o ne stato. Užtat su niekuo nepalyginamas pojūtis, kai apsuptame Pervomaiskojės kaime, šaudant „gradu", žinai, kad galėjai, o gal net ir privalėjai žūti, ir vis dėlto nežuvai." Ji prisipažino šiuo metu Vilniuje dirbanti be rizikos ir be adrenalino, ir tas ramybės būvis jai – nelyginant sausuma žuviai. Įsivaizduokit, sakė: įpranti važiuoti 300 km/val. greičiu ir staiga jį tenka mažinti iki 60...

Mes atsisėdome didelėje salėje, viename tų stiklo siena atitvertų gardų su kompiuteriu, faksu ir telefonu. Eleonora, prisidegdama cigaretę, iškart pasiteiravo: „Ar ji su jumis?" Kiek drovėdamasi išsitraukiau savo ligniną. Ji apžiūrėjo kulką, paskui

nesivaržydama – mane. Pasijutau nekaip. Tiesą sakant, kaip kitaip galėjau jaustis žinodama, kad ji, dalyvavusi tikrame kare, kur kulkos jai kasdien zvimbė pro ausis lyg bitės, net nesuprato – ir to nuo manęs neslėpė – redakcijos jai skirtos užduoties, – kuo ypatingas šis šovinys, tegu ir 9×19 mm (*Parabelum*), kuris juk negynė nei šalies suvereniteto, nei tėvynės laisvės, nei prigimtinės žmogaus teisės į laimę ir savo vaikų ateitį, – Ūkininkų turguje jį „be ryšio" paleido kažkoks psichas, spintoje aptikęs kitą psichą, gėdą prisidengusį „prisegama bebro kailio apykakle", kaip rašė *Naujienų* penktasis puslapis. Ir kuo ypatinga ši moteris, sėdinti priešais, kuri, be tos kulkos, atsitiktinumo įsodintos į širdies skilvelį, – iš esmės niekas. Šimtai, tūkstančiai tokių moterų vaikšto Vilniaus gatvėmis, bet argi būtina apie jas rašyti? Ir – ką? Vis dėlto... Ta kulka, širdies svetimkūnis, – kaip jai paaiškino Greitosios pagalbos ligoninės kardiochirurgai ir konkrečiai – mane operavęs docentas Vilpišauskas, – ne kasdien pasitaikantis perikardo ir širdies sužalojimų klinikinis atvejis, pasibaigiantis dažniausiai mirtimi. Taigi norint – šis tas. O dar vasarą, kai nėra nieko geresnio, kai atostogų išėję ir žmonės, ir įvykiai. Albero Kamiu *Svetimame* žurnalistas taip ir sako arabą nušovusiam ir į teisiamųjų suolą pasodintam Merso: „Žinote, mes truputį išpūtėme jūsų bylą. Vasara – bergždžias metas laikraščiams. Tik jūsų ir to tėvažudžio bylos šio to vertos."

Pagaliau ji vėl užsitraukė dūmą ir paprašė, kad „pasipasakočiau". Na, savo – *story*. Tiesiog kas aš? Kas ta Aldona Kryžanauskaitė-Pilkauskienė? Kuo ji gyva? Kas jai rūpi? Dėl ko gi plaka josios peršauta širdis? Ausies krašteliu klausiausi, kaip kituose stikliniuose garduose dūzgia žurnalistai, šilkaverpiai, ausdami žinias Lietuvai. Po valandos kitos „žinia" jau būsiu ir aš, tik ką gi aš apreikšiu, kai esu...

– Na, esu paprasta...

– Buvote, – pertraukė mane žurnalistė, jau pasirengusi užsirašinėti, – ponia Aldona, nebemalkime miltų, *OK*?

– ...bibliotekininkė. Auginu sūnų. Kaip ir visos motinos, labai norėjau, kad jis taptų kuo nors, na žinot – architektūros profesoriumi, teisėju, bet, atrodo, jis bus – virėjas. Tas vaikas kraustosi iš proto dėl padažų. Emulsiniai, glajiniai, olandiški... Jie verdant jam vyniojasi kaip prabangiausių medžiagų rietimai – šilkas, aksomas, muslinas. Kepinami svogūnai keptuvėje jam ne sukepa kaip mums visiems, o – „išleidžia sielas". Jis regi ir plonytes cukraus, medaus, vyšnių uogienės, duonos, peletrūno, kaparėlių, builių sielas...

Jutau, kad pradėjau tikrai ne taip ir ne nuo to, nes Eleonora staiga liovėsi rašiusi ir, atsilošusi kėdėje, prisimerkė: tai štai ką ji, žurnalistė „dratiniais nervais" ir „kieta vyriška plunksna", veikia Vilniuje – čirškina keptuvėje svogūnus. Ir, kas įdomiausia, – su sielomis... Nedelsdama taisiau padėtį:

– Deja, aš jam nieko negalėsiu duoti, nes esu išsiskyrusi. Kodėl išsiskyriau? Tiesiog ėmė ir pasibaigė mūsų su vyru druska, o ką jau kalbėti apie kaparėlius ir peletrūnus – tų seniausiai nebelikę. Klausiat, kas man rūpi... Nežinau, gal senstu, pastaruoju metu ėmiau stipriai jausti bėgantį laiką – vis greičiau pro stiklo kaklelį byrančias smiltis. Turbūt todėl nebemėgstu pervartų ir didelių pokyčių. Man patinka, kai nieko nevyksta – jokie įvykiai. Patinka paprasta kasdienybė. Ir kai joje kaip pro vandenį prasišviečia buvimo prasmė. Ir paslaptis... Kai rudenį veidrodiniu ežero paviršiumi staiga ima „bėgti" antys, į tylą kaip šovinių seriją paleisdamos vandens papliūpas, kol pakyla, mane iki kaulų smegenų persmelkia nerimas be priežasties. Kai anksti pavasarį žemė dar sulopyta sniego lopais, o oras melsvas lyg iš stiklo ir skamba net kvėpuojant, pro šalį praskrisdama zylė suduoda man į ausies būgnelį miniatiūriniu plaktukėliu (nesu jo mačiusi, bet esu tikra – jis iš gryno sidabro), – sužinau, kad esu gyva,

sulaukiau pavasario, ir pabundu iš letargo dar vieniems metams. Giminės ir artimieji... Kraujo ryšiai... Jų, bėgant metams, labai sumažėjo – žmonės vienišėja. Vyriausioji sesuo su šeima ir šunimi emigravo į Ameriką, jaunesnioji išvažiavo į Norvegiją, ištekėjo už stambaus ūkio. Liko tik pusbrolio Antano šeima, ją labai myliu, į ją ir kabinuosi. Su Antanu mes kartu augome. Jis – istorikas ir jį, kaip istoriką, beje, irgi domina – kasdienybė. Ta „giluminė" istorija, t. y. kokios nors epochos paveikslą atkurti pagal „istorijos nedalyvį" – žmonių buitį, įpročius, valgį ir drabužius, pavyzdžiui, miesto turgų, kuriame prieš keletą šimtmečių buvo galima nusipirkti šviežios duonos, keptų avių galvų, sklindžių ir mėsos kukulių, o dabar – spragėsių ir sovietinių medalių. Taip – istorinė epocha pagal paprastą bulvę, kukurūzus, kanapes, pipirus, kavą, tabaką, šunį – žmonės dažnai net neįsivaizduoja, kokius svarbius ir ilgalaikius istorijos potvynius šių mažų, nereikšmingų dalykų – jei lygintume su karais, perversmais ir nukirsdintom karalių galvom – atsiradimas sukėlė... Dar tas mano Antanas be galo mėgsta kopti į kalnus (tik gaila, kad per daug rūko ir kartais jau dūsta). Jam nuostabu, kaip dirvožemyje iššoka blizganti akmens gysla, marmuras – ta per ilga susikristalizavusi uoliena, įdomu – kieno ranka laukuose išmėtė sunkiuosius riedulius. Ir – akmens kantrybė, trunkanti tūkstantmečius... Jis turi keturiolikos metų dukterį Simą. Ta mergaitė labai panaši į jį – mėgsta klausytis tylos, kai kieme apmiršta vidurvasario sekmadienis ir „nualpsta" erškėtrožių žiedai, o tada – kaip jos „pieštuko grafitas cypia į popierių". Ji sako, kad perlas yra „kriauklės kūdikis", o jų namo pakraigėje kregždėms susilipdžius lizdą – „molinį katiliuką" ir išsiperėjus jauniklius jai girdisi, kaip „verda, burbuliuoja vanduo", jiems ten be paliovos kuičiantis. Bet, kaip ir visi paaugliai, ji mėgsta važinėtis automobiliu dideliu greičiu...

– Stop, stop, – staiga pertraukė mane Eleonora. Ji ilgai traiškė į peleninę nuorūką. – Ponia Aldona... Kadangi kare išmokau

nevynioti žodžių į vatą, tai, neįsižeiskit, būsiu *nachališka*: mes už pokalbį jums pažadėjom kiek – 500 litų, o jūs kol kas neatidirbot nė už 100... Klausau jūsų štai jau visas pusvalandis – ir vis dar neturiu jokios „nešančiosios" straipsnio minties, o ji man paprastai ateidavo po pirmųjų dešimties minučių. Padažai, katiliukas, antys, kažkokie „istoriniai" sklindžiai... Šaudysiu „gradu", ir jau būkit pasiruošus – neprašaunu. *Privalo vykti vyksmas*. Ir jis turi būti toks intensyvus (net jei jūsų gyvenimas beviltiškai pilkas ir nuobodus, kaip čia pasakojat), kad jame norėtųsi *dalyvauti*. *Veikti* ir kitiems – mūsų laikraščio skaitytojams. Juk ar galime leisti, kad žmogus į balą išmestų savo sunkiai uždirbtus 2,50 lito? Jūs baisiai teisi – ne... Tad iškart ir susitarkime – visi turime savo kasdienybes, *OK*? Geresnes ar blogesnes, bet turime. Iki ausų į jas nugrimzdę, tai – oras. Bet kam įdomu skaityti apie neapčiuopiamą orą? Negi jūsų gyvenime nebuvo nieko *tikra*? Nieko, apie ką būtų *verta* rašyti – kriminalo, bylos, teismo? Negi jums niekada niekas negrasė iš už kampo? Negi, po velnių, niekas, kaip visiems normaliems žmonėms, nėra užvažiavęs per momenį buku daiktu?!

Mane išmušė prakaitas. Pagalvojau, kad Eleonora jaunesnė už mane vos ne perpus, o aš štai žiūriu į žaibelį jos plikoje galvoje ir kaip mokinukė portfeliuke rausiuosi atmintyje kriminalo. Bet ten lyg tyčia – nieko, tinkamo spaudai... Ir staiga atmintis šį tą išmetė – telekomo ne per seniausiai mamai atsiųstą laišką, kurio turinys mane labai įskaudino: „Ponia Anele Kryžanauskiene, dėl nesumokėtos skolos – 17 Lt 35 ct – esate įtraukiama į nepatikimų ir skolas vengiančių mokėti klientų sąrašą. Jau parengti ir dokumentai išieškoti iš jūsų skolai per teismą. Be to, jums gali tekti apmokėti bylinėjimosi išlaidas. Jūs dar galite suspėti..."

– Bet tiems šūdžiams nerūpi, – nebesusivaldžiusi surikau žurnalistei, – kad mano mama jau treji metai – Viešpaties klientė!

Ir jai jau rengiami dokumentai išieškoti skoloms – per Paskutinį teismą!

– Matot, jūs jau puikiai pagaunat kampą, – Eleonora per stalą jautriai spustelėjo man alkūnę, pastebėjau, ką tuo metu veikė jos dešinioji ranka – stiklo gardelyje išrėkti žodžiai į bloknotą susigėrė kaip ilgai lauktas lietus į persaususią žemę.

– Minėjot, kad jūsų pusbrolis labai daug rūko... – susimąsčiusi ji kramsnojo tušinuko galiuką. – Ar kartais jam neskauda kurios nors kojos?

– Na, rodos, neskauda, bent jau nesiskundė. O ką?..

– Matot, rūkaliams su stažu neretai skauda vieną ar kitą koją. O kartais ir abi. Ir jei tik žmogus nesiskundžia, kantrybė tampa mirtiniausiu jo priešu... – staiga man šmėstelėjo, kad būtent tą akimirką ją aplankė „nešančioji" straipsnio mintis.

Nepakeldama akių, kažką skubiai rašydamasi, ji dar lyg tarp kitko pasiteiravo:

– O, beje, kokie jūsų santykiai su pusbrolio žmona?

– Ypatingų santykių nėra. Tiesiog ji – pusbrolio žmona, ir tiek. Turi gražų balsą – dainuoja „Voverių" ansambly.

Straipsnis pasirodė po dviejų savaičių. Atsiverčiau jį bibliotekoje. Perskaičiau du kartus. Abejonių nebuvo – nuotraukoje „iš asmeninio archyvo" tikrai buvau aš – Aldona Kryžanauskaitė-Pilkauskienė (Igno duktė), bet tekste... Tos moters, kuriai buvo suteiktas mano veidas, vardas ir pavardė, – nepažinojau. Tai buvo – garo katilas, uždengtas, bet jau besiruošiantis išmušti dangtį. Vyksmas ir dinamika. Permanentinė kova. Ta moteris jau davė į teismą telekomą, kad šis atlygintų „moralinę žalą už mirusiųjų atminimo išniekinimą". Ji mušėsi ir dėl didesnių dalykų – visų Lietuvos bibliotekininkų atlyginimų. Dėl medžių, konkrečiai – 3 klevų, priešais automobilių aikštelę išsaugojimo. Dėl Antano. Bet labiausiai nustebino pats Antanas. Jam straipsnyje – *skaudėjo* koją, ypač naktimis, nes jo „pėdoje it kokiame

žaizdre jau gruzda, žioruoja per ilgą rūkymo stažą susikaupusios cigarečių nuorūkos, – pamenat sovietmečiu gatvėse kabojusį spalvotą plakatą „Rūkymui – ne" su tokia piešta koja?" Gydytojai prognozuoja, kad po mėnesio kito – dėl to nebėra jokių abejonių – jam amputuos galūnę. Kas tada pasirūpins neįgaliu žmogumi, jei žmona, dainuodama „Voverių" ansamblyje, dainuoja sau per gyvenimą ir šeima pasirūpina tik tarp priedainių? Aišku – pusseserė Aldona, su kuria sieja tikrasis, kraujo, ryšys. Jos „kulkos suvarpytoje" širdyje vietos atsiras ne tik jam, bet ir nerimui dėl jų dukrelės Simos. Ak, ta Sima – visų jų galvos skausmas... Mėgstanti automobilius ir greitį, ji kartą, neatsiklaususi tėvų, važiavo autostopu. Po to karto kažkoks paslaptingas sidabrinis BMW ėmė sustoti vakarais už jų kiemo tvoros. Mašinos langai užtamsinti, ir niekas nežino, kas viduje. Banditai? Sąvadautojai? Prekiautojai žmogaus organais? – skaitytoją kol kas lengvai „gradu" šaudė Eleonora, ruošdama susirūpinimo sunkiui straipsnio pabaigoje. O gal – „trys viename"? Sima – tyli kaip sugauta, tik žvilgsnis laksto, bet ta sidabrinė mašina už gatvelės alyvų ją, sprendžiant iš visko, traukia kaip magnetas. Kai tuo metu – visada tuo pačiu prakeiktu metu automobiliui ten sustojus – namuose pasigirsta telefono skambutis ir visi, apnikti nerimo, nuščiūva, o ragelį pakelia tėvas, – gaudžia tyla... Antanas jau skambino į policiją, bet jam pasakė, kad kol kas nėra jokio pagrindo domėtis tuo BMW. BMW savaime – dar joks blogis, jei tik jis, žinoma, nestovi draudžiamoje vietoje, jame niekas nepažeidinėja viešosios tvarkos lytiškai santykiaudamas ir, svarbiausia, pro jo langelį neprekiaujama amfetaminu. Bet tėvams neramu. Neramu Aldonai. Neramu mums visiems. Ką kartais nuo mūsų slepia mūsų vaikai? Įsižiūrėkime į JTO skelbiamus duomenis: pasaulyje kasmet parduodama daugiau kaip 4 mln. žmonių, Europoje – 12 000, iš Lietuvos kiekvienais metais išgabenama nuo 1000 iki 1200 moterų – įvairiems tikslams: prostitucijai,

vergijai, priverstiniam gimdymui, narkotikų pervežimui, organų transplantacijai. Kas suskaičiuos, kiek ant slaptų operacinių stalų pasaulyje miršta, išimant inkstus, kepenis, širdis, akių ragenas etc.? Kiek tų „nelegalių organų" keliauja „portatyviniuose šaldikliuose įvairiomis kryptimis"? Tai, be jokios abejonės, – KARAS, žiaurus, pogrindinis, tam tikra prasme – taškinis, kuriame, deja, niekas nepripažįsta nei derybų, nei paliaubų, nei netgi – demarkacinės linijos...

Kai paskambinau į redakciją, kad pareikščiau pretenzijas dėl tiesos neatitinkančių faktų, malonus vyriškas balsas, gal kokio atsakingojo sekretoriaus, pasakė, kad Eleonora – jau Turkijoje, žemės drebėjimo zonoje, o man nervintis tikrai nesą dėl ko, veikiau priešingai – straipsnis išrinktas geriausia numerio medžiaga. Nes individualus mano, kaip herojės, likimas jame „pakylėtas į visuotinumo plotmę, atvejo konkretumas – išaugintas iki universalijos..." Kai paskambinau Antanui, kad pasiaiškinčiau, kaip viskas buvo iš tiesų, ką žurnalistei sakiau, o ko tikrai ne, kas, pasirodo, nutinka, kai su velniu, t. y. su žiniasklaida, nueini į mišką riešutauti, jis, jau skaitęs straipsnį, taip pat ir visi jo kaimynai bei bendradarbiai (juk pati tą straipsnį plačiai išreklamavau!), tik kažką neaiškiai mykė, o ragelį perėmusi Nora, žmona, karčiai pasakė: „Ko žmogus nepadarai dėl pinigų ir šlovės, ar ne? Mirusią motiną karučiais į turgų išveži. Kieme ir darbe mus jau pirštais bado. Išeina, kad aš nesirūpinu Antanu? Išeina, kad triusikus ir kojines jam skalbiu „tik tarp priedainių"? Žinai ką, Aldona? Daugiau tu čia mums nebeskambink ir išvis..." – ir numetė ragelį.

Neužmigau visą naktį. Kvailiausias interviu, kuriam parsidaviau turbūt tik iš tuštybės, tik iš garbės troškimo, net ne dėl tų 500 litų. O dar kaip sąžinės priekaištą prisiminiau savo amžinatilsį tėvelio žodžius: „Prisigyveno iki to, kad papuolė į laikraštį..." Žodžiu, „papuoliau" į laikraštį, praradau artimuosius, sielos ramybę, kaip man tąnakt atrodė, – viską.

Po mėnesio vėlyvą vakarą Nora pati man paskambino. Net nepasisveikino, o balsas sklido iš kitos, labai tolimos, galaktikos:

– Antanui nupjovė koją...

– Kaip tat galėjo atsitikti?.. – pralemenau.

– Kaip TAT galėjo atsitikti? – staiga pakirdęs jos pyktis telefono laidais ėmė artintis į mane kaip devintoji banga. – Juk tu mus visus, o ypač vargšę Antano koją, pardavei, sakysi, ne?! Pardavei *Rytui* net mūsų Simą. Kiek tie maitvanagiai tau sumokėjo? O dabar bet kuriam iš mūsų gali kas nori atsitikti... Bet atsimink – jei nuo mūsų mergaitės galvos nukris nors plaukas...

...Vis galvodavau, kas būna, kai meluoji. Kai žemyn galva apverti tiesą. Viena žinojau gerai – tą akimirką gyvenu ne aš, o kažkas kitas gyvena mane. Kas tai? – klausdavau savęs. Kas yra melas? Kokia jo prigimtis? Juk ir dabar tas kažkas, nors nemelavau nė žodžio, įžūliausiai gyveno mane. Gyveno Antaną, Norą, Simą. Bet kas, neatsiklausęs mūsų valios ir išvaręs mus iš mūsų pačių, dėvėjo „kaip savo odą"? Kodėl, po velnių, rodos, visapusiškai būdamas – su kūnu ir krauju, čia ir dabar – turi įsikąsti į ranką, kad įsitikintum, jog nesi blefas? Jog tikrai egzistuoji. Ir egzistuoji – būtent tu, o ne kas nors vietoj tavęs.

Atsiprašiusi iš darbo, kitą rytą išvažiavau į Girinius. Vos nepravirkau iš dėkingumo, kai išlipusią priemiestyje, iki kraujo pažįstamoje „Girinių" stotelėje, mane pasitiko mano kvapai (ta netvariausia pasaulyje substancija – kaip kiečiausias gruntas): besilydančio asfalto, įkaitusių padangų ir rūdijančių baltųjų dobilų galvučių, šieno, šiltų pakelės dulkių ir perbrendusio daržo, o visų jų dugne – jau artėjančio rudens. Kai įsukau į Antano kiemą, pasitiko ta pati faktūra ir tekstūra, iš kurios kadaise išėjau, kur viskas buvo tikra ir niekada niekas man nemelavo: piliarožės prie langų ir raibi jurginų graižai, krienų lapų garankščiai ir tvoroje įstrigę voratinklėti „ispaniški" rabarbarų sijonai, krapų skėčiai ir lysvėse dar kur ne kur padžiautas rausvas aguonų

baltinukų batistas, namą apgriuvę vijokliai, „ėdantys" stogą, o serbentuose saulėtą dieną – juodos properšos, – iš vienos jų žvirblių plenarinį posėdį atidžiai protokoluoja katinas. Viskas kaip visada.

Ir vis dėlto – ne taip... Žengiau namo vidun. Atėjusi iš saulės, kurį laiką stovėjau beveik tamsoje, kol akys apsiprasdamos susirado Antaną. Pusiau gulomis jis buvo atvirtęs salonėlyje ant sofos ir iš kambario gilumos žiūrėjo į mane. Prieš man įeinant tikriausiai gulėdamas grojo, nes ant krūtinės buvo išverstos akordeono dumplės. Staiga man pasirodė, kad tai galėtų būti ir ne dumplės, o – vatinukas, išdraskytas šrapnelių, ir laukan išplėšta balta vata... Lūpų kamputyje – prilipęs cigaretės galiukas. Pastebėjau ir tai, ko nenorėjau matyti, – nuo šlaunies tuščią kelnių klešnę... Su tuo akordeonu, cigarete ir kelnių klešne, prisegta žiogeliu, samanine, nes galbūt – 60 metų senumo, prieblanda jį buvo retušavusi kareivio, grįžusio iš fronto, nuotraukai. Užsimerkiau. Laimė, Antanas, niekada nemėgęs fotografuotis, iš „nuotraukos" tuojau dingo – virtuozo judesiu išspjovė pro langą nuorūką (anapus jų buvo prispjaudyta 5 metrų spinduliu), sugraibė prie sofos ramentus ir, vengdamas mano žvilgsnio, droviai šypsodamasis paprašė:

– Na, gal padėtum nusigaut į lauką briedžiui eikliakojui?

Į jų sodą reikėjo nulipti mediniais išklypusiais laiptais, ir jam sekėsi sunkiai. Kadaise mudviem kartu teko kopti į kalnus, į Centrinį Kaukazą, su virvėmis, „katukais" ir žumarais, bet niekada – šitaip su ramentais leistis. Kai sode bandžiau patiesti pledą atsisėsti, jis įsakmiai liepė gultis šalia – ant žolės. Paklusau. Tylomis sugulėm tarp paparčių ir serbentų... Iš pradžių į mus ėmė griūti dangus, ir apsvaigom kaip nuo šimtgramio, o paskui siūbtelėjo – vabalų, žolės, šaknų ir žemės pasaulis. Labai seniai, kai dar barstėm pieninius dantukus ir mums visu ryškumu žydėjo nagai, teta Adolfina mudu taip suguldydavo pietų miego,

tik jos deginto medžio lovoje gulėdavome lyg kortoje: mano pėdos – jo galva. Prisimenu ties savo veidu jo padukus – ne rožinius, žinoma, o tose vietose, kur sandalo pade nuo nepailstamo darbo kojomis pradildavo skrituliukai, – po nykščiu ir žemėliau, pado pagalvėle, – sumuštas pūsles. Dabar nė už ką nebūčiau galėjusi taip atsigulti. Nes po daugelio metų ten, kur būtų turėjusi gulėti Antano koja, – jau augo žolė... Žiūrėdamas į dangų, jis pasakė, kad skauda *ją*, nors *jos* ir nėra. Tai fantominės galūnės pojūtis, – paaiškino gydytojai, – skausmas-fantomas. Kartais pagalvodavau, – jis kalbėjo labai tyliai, – kas būna, kai žmogus staiga apanka, apkursta arba jam nupjauna koją. Vieną dieną imi ir sužinai: be nepatogumų, ištinka ir dalykai, kurie, nesusimokėjus to specialaus mokesčio, būtų neprieinami. Nes ko nors praradimas atima – duodamas: pavyzdžiui, įstato naujas akis. Juk ar kada įsižiūrėtum, kad rasakilos žiedas – toks nepastebimas, veik nesantis – ne prastesnis už rožės ar orchidėjos. Kad drugys ant sparnų plokštumėlių į tavo kiemą gali atnešti iš labai toli (jei tu pats ten jau nebenukaksi) – kalnus ir snieguotas ledynų plynaukštes, sunkiuosius akmenų riedulius ir blizgančias marmuro gyslas. Kad atlėkusi kamanė geltoną galinsogos viduriuką plaukuotom kojelėm apžergia ne šiaip sau, o iš naujo mokydama tave – alkio, instinkto ir noro gyventi. Bet jį nupjovė kartu su koja ir kol kas jis dar neataugo. Kaip aš mananti – gal dar ataugs? Jis pasisuko į mane veidu klausdamas lyg tarp kitko, be jokios dramos, tik ant kaktos ir viršutinės lūpos sublizgo išdavikai prakaito lašai:

– ...Bet už ką?

Už ką... Tik dabar supratau, kas ne taip. Jis kalbėjo ir elgėsi, lyg iš tikrųjų būtų ką tik sugrįžęs – ten, kambaryje, man nepasivaideno. Grįžęs iš karo, kuris buvo – suklastota straipsnio tikrovė. Suklastota taip, kad paprasta taiki kasdienybė virstų karu. Ir parėjo taip, kaip ir pareina vyrai iš karo – išvargęs, be

vilties, nors, rodės, ir kabinasi į ją, o baisiausia – praradęs koją. Ką aš galėjau jam atsakyti:

– Už ką... Už tai, kad tave, tavo koją, jie išviliojo iš manęs klasta ir melu. Savo valia niekada niekam nebūčiau tavęs atidavusi.

Žinoma – juoksitės. Sakysit – na ar ne idiotiška tikėti, kad nelaimė būtų aplenkusi, jei žurnalistė būtų parašiusi tiesą. Juk ne to primeluojama – pasaulio laikraščiai kasdien prirašo kilometrus žodžių, sveriančių tonas neteisybės. Popierius iškenčia viską. O žmonės tveria dar geriau.

Bet ką aš galėjau daryti, jei nebeturėjau ramybės? Tas vaizdas straipsnyje... Tas padangomis čežantis BMW užtamsintais stiklais... Vakare, lyg duodamos sutartinį ženklą, į namo langus sužybsi šviesos. Dar kartą. Ir dar. Magneto (ar po to, kas įvyko, jau beturi reikšmės, kad jis įtaisytas tik straipsnyje?) iš lovos ištraukta mergaitė ima krautis į kuprinėlę svarbiausius daiktus: dantų šepetuką, atminimų sąsiuvinį ir *Knygą apie San Mikelę*. Tyliai atsirakina lauko duris ir išeina į kiemą. Eina pro sandėliuką, daržą, cukinijų džiungles ir žirnių virkščias, vis atsigręždama į namų langus. Tame jos, išeinančios, vaizde dar spėju išvysti vėlyvą, paskutinį, žirnio žiedą – ir tamsoje jis kažkodėl man subaltuoja kaip vaikiškų įkapių skiautelė. Štai Sima jau veria vartus, jau gatvėje, akimirka, ir sidabrinio automobilio durelės paslaugiai atsidarys – ragindamos nedelsti... Dabar jau tikrai pats laikas policijai. Bet kaip ji iškviečiama – į straipsnio tikrovę? Juolab išlaužtą iš piršto, kurioje niekas nerastų nė vieno tikro fakto. Koks paradoksas: faktai sufalsifikuoti, įkalčiai netikri, o vaikas dings – *iš tikrųjų*. Nes spausdinto žodžio galia – tokia didelė, jei, pasirodo, žmogui net koją kaip peiliu nupjauna. Bet jau žinau, kas turėtų įvykti ir – kokia privaloma kaina, kad tų banditų automobilio durelės nespėtų atsiverti ir neatsivertų niekada, – turėtų sugrįžti mano kulka. Sugrįžti ir atgulti ten, kur

buvo rasta (nors, Dievas mato, esu prieš bet kokį kulkų panaudojimą!). Dar prieš porą mėnesių dėkojau likimui, kad likau gyva, o dabar skubinčiau, kad ji nedelstų ir prisivytų mane kur nori: lipančią iš autobuso, einančią sutemusia gatve namo, geriausia būtų – visų bailių troškimas – miegančią savo lovoje. Tada jai reiktų tik išdaužti langą, susirasti mane tamsoje, žūtbūt nepraradus kinetinės jėgos, – prakirsti naktinius marškinius, o toliau kelią jau buvo nurodę chirurgai: žastas, krūtinės siena, plaučio skiltis, vena... Kas, jei ji, – prisipažįstu, šiek tiek bijau, – pasiklys? Nedaug, tais 3 milimetrais. Bet kas yra 3 mm į kairę arba į dešinę, tegu ir gyvybės, net ir tavo, kai privalai aplenkti niekšus? Atšaukti pavojų, kuris jau čia pat. Jau gretimoje pastraipoje. Ko gero, kaip tik šiuo metu iš žodžių išeinama į laisvę.

Kalėdos su svetimu

Kai buvau mažas, mama man vis sakydavo – neimk iš svetimo saldainių. Nesėsk į svetimo mašiną. Šiukštu neatidaryk durų svetimam. To svetimo, kurio vaikystėje, laimei, taip ir nesutikau, bet įsivaizduodavau kažkodėl su pilku lietpalčiu, veidą dengiančiu skrybėlės brylių šešėliu ir juodom odinėm pirštinėm, – labai bijojau.

Tačiau ateina laikas ir jis, svetimas, laukęs tavęs metų metus, bet taip ir nesulaukęs, nutaria pats tave aplankyti. Tu jau nebejaunas ir kirmino pagraužtas, sėdi štai ant sofos žinodamas, kad tai jis ten brazda už durų, jis rakina spyną visrakčiu – svetimam jau nebereikia, kad jį įleistum, – ir nė pirštelio nepajudini, kad jis neįeitų.

Įeina. Tas pats pilkas ir per tiek metų nė kiek nenudryžęs lietpaltis, skrybėlė, šešėlis, pirštinės. Ir lagaminėlis, kuriame, esi įsitikinęs, – Džeko skerdiko klasika – įvairiausių dydžių kalteliai ir pjūkliukas, jau pasiilgę darbo... Visada mėgdavai stebėti, kaip atėjusieji į svetimus namus nesivaržydami arba dažniausiai slapčiomis stebi aplinką, „vagia" buities detales. Bet šiam „vogti" nieko nereikia, ką norės – ir taip pasiims:

nekreipdamas į tave dėmesio numeta ant stalo lagaminėlį, tik nenusivelka lietpalčio ir nenusivožia skrybėlės, ir tu vis dar neįžiūri jo veido.

Girgždindamas batais, neskubėdamas sustoja prie vaizdų ant sienos – iš senų nuotraukų ten atkurta tau brangių praeities šešėlių kolekcija. Tėvas, jaunesnis negu tu dabar, su paraitota kelnių klešne važiuoja dviračiu kaimo keliuku ir nė nenutuokia, kas šiandien laukia jo sūnaus, – tu tuo metu dar net negimęs. Mama fotoateljė apšvietimo ūke graži kaip Marlena Dytrich. Smetoninės Lietuvos karininkai, – du iš jų tavo dėdės, – uniformuoti, su Gedimino stulpais ant apykaklių – kas stovi, kas sėdi – elegantiškai laikydami papirosus iš sidabro portsigarų ir laibomis kojelėmis taureles ir į fotoobjektyvą žvelgia lyg į savo ateitį, kuri jų laukia po 20 metų, – sovietams okupavus Lietuvą, penki iš jų naktį bus išvežti ir liks dingę be žinios, o šeštasis atsidurs lageriuose. Trys ulonai su uodegomis ant kepurių, lampasais ir akselbantais, iki veidrodinio blizgesio nušveistais batais, sėdintis vidurinysis, tavo senelis, – ant kelių laiko šuniuką, taksą... Ne iš kelmo spirti mano genai, ką? – mesčiau iššūkį nepažįstamajam. Bet iš visa ko matyti – mano praeitis, pasididžiavimas ir garbė, lampasai ir akselbantai jam nė motais. Kaip neginčijamą įkaltį prieš mane jis turi mano dabartį, kuri jau, deja, be akselbantų. Ir jam to pakanka.

Seku nuo sofos kiekvieną svetimo judesį. Štai jis atidaro rūbų spintą ir, tarsi žinodamas, kas ten mano geriausia, išsitraukia zomšinį švarką ir ruduosius Klarko batus. Batus matuojasi pasilenkęs už stalo, kai atsitiesia, iš po skrybėlės išgirstu kimų balsą: švarko nė vilktis neverta, ir taip aišku, kad *idealiai* tiks. Jis atsisėda prie stalo, užmeta koją ant kojos, atsilošęs, bet taip, kad veidas vis dar šešėlyje, taria:

– Ką gi, pasimatavau batus, kaip manai – ar ne laikas jau pasimatuoti ir tave patį?

Nė blogiausiame sapne nebūčiau susapnavęs – jam viskas apie mane žinoma: sėkmės ir ypač nesėkmės, kad prieš metus mirė motina, kad paliko žmona, kad karjera, mėgstamas darbas baigia grimzti kaip „Titanikas" – visuose deniuose ir kajutėse jau užgesusios šviesos, pagaliau mano kūnas: dvylikapirštės opa, krebždesiai skrandyje ir pairę nervai. Ir vėl viskas kaip jam siūta! Galiausiai jis pareiškia, kad kai ateis Natalija, mano draugė, pasimatuos ir ją – sausas juokas po skrybėle kaip grumsteliai į kapo duobės tamsą. Bandau įžiūrėti to niekšo veidą. Smogčiau jam, bet „nukirstom" kojom neįstengiu net pajudėti. O jis pakyla ir tyčia katiniškais judesiais, toks tąsus, be kaulų, eina prie sekcijos, sekretere šeimininkauja, ir kai kambario tyloj į stiklinę sukliuksėjus „Absoliutui" perdžiūvusia burna paprašau įpilti ir man, išgirstu: „Tu, šikniau, savo jau atsigėrei..."

Už lango, matau, Kalėdų lietus, – nei pusnių iki šakumo, nei sniegenų raudonais pilveliais apsnigtų žiemos šakų grafikoje, nei šalčio, kad tvoros pyškėtų, ar bent jau ledo skrebučių ir plutelių ant balų, kurias galėtum kaip vaikystėje pieną po nakties – įlaužti, – tokių Kalėdų jau turbūt niekada nebebus, bet ar išvis bus kokių nors – pokšteli atidaromas lagaminėlis...

Tačiau nepažįstamasis išsitraukia ne kaltelius ir pjūkliuką, o kažką minkštą, suvyniotą į laikraštį. „Kas tai? Gal buterbrodas?" – dar laikau už skverno vilnį. – „Norėtum. Virvė." – „Kam?" – mėginu „įjungti durnelį". – „Žinia, kam – tavo kaklui." Ir jis jau dairosi sijos ar liustros, bet tokiam reikalui, sako, puikiausiai tinka ir durų rankena.

Ką gi, kalakutas patiektas...

Natalija! Mano angelas sargas. Žinojau, kad ji ateis. Jau rakina duris, tuoj įžengs vidun. Svetimas sustingsta, atsigrįžta į duris, paskui šiek tiek šonu į mane – tik aš vis dar nematau jo veido – ir sušnabžda per petį intymiu, „pūkuotu" balsu, nuo kurio apsiverčia viduriai, lyg mudu su tuo niekšu būtume ką

tik pradėję lytinį aktą: „Aš dar grįšiu. Aš visada grįžtu. Lauk manęs... Ir mudu užbaigsim, ką pradėję..."

Staiga suplonėjęs – išsipučia pilka lietpalčio pūslė – galiausiai sudilęs dingsta pro duris. Tik virvę, permestą per šviestuvą, palieka. Ir kvapą – jo nenusakytum – baimės, rūsio ir įkapių drėgmės, pelės kailiuko...

...Kai šią paros senumo istoriją punktyriškai papasakoju Nikolajui, meistrui iš „Langų visovės", mano namuose aptinkavusiam langus, jis net nusispjauna:

– Nu tu ir komikas... Tai ar tau vis dėlto teko pamatyti tą jo... veidą?

– Jei tai būtų buvęs veidas, Kolia... Skubėdamas išeiti, jis staiga pasisuko į langą ir aš pamačiau... Po bryliais – ničnieko nebuvo. Tuštuma.

– Ką, tu nori pasakyti, kad visą tą laiką tave dulkino – skrybėlė, lietpaltis ir pirštinės?!

– Manau, mane dulkino, Kolia, mano svetimas.

Daugiau nepasakoju jam apie svetimą. Žinau, kad jis jo neturi. Nė apie tuštumą, kuri, manau, jam irgi neduota. Ir kad tuštumų būna visokių. Tuštuma kaip erdvė, kaip giedras dangus – ją regintiesiems kiekvienas reiškinys yra tuščias, nes jame nėra nieko galutinai esmiško, baigtinio, arba tuštuma kaip šviesos vandenynas, jame irgi nieko nėra, išskyrus šviesą, tokios tuštumos – siekiamybė, ir turbūt – ne kiekvieno raumenims. Kur kas dažnesnė tuštuma kaip dykuma, išdeginta besaikių troškimų, tai ji, kaip visi žinome, iš paukščių giesmininkų paštetams išplėšia širdis ir liežuvėlius, ir tuo jos eibės dar nesibaigia... Pagaliau kasdienė tuštuma, prie kurios priprantama kaip prie durų rankenos, ir vis dėlto iš baimės, iš akistatos su savimi baimės, ji užgriozdinta taip, kad uodas snapo neįkištų – daiktai, rūpesčiai, siekiniai, pirkiniai... Manoji – nemaniau, kad per Kalėdas ji nueitų taip toli, – apsivilko lietpaltį, užsidėjo skrybėlę ir pasiėmė

lagaminėlį, kuriame, pasirodo, net ne Džeko skerdiko kalteliai ir pjūkliukas, kaip didvyriškai bandžiau vaizduotis, o banaliausia skalbinių virvė, naktį nudžiauta kieme...

Nikolajui šis mano košmaras – patiko. Sako, tokios fantazijos varinėja po gyslas kraują, o kartu yra labai linksmos – kalėdinės.

Nes Kalėdos – linksmybių metas. Mudu sėdime ta proga mano bute su naujais langais ir, nors rusų Kalėdos bus tik po poros savaičių, pasak Kolios, – „gerai sėdime". Kai „Langų visovė" išėmė senuosius langus ir sudėjo naujus, Kolia ėmė ateidinėti pas mane aptinkuoti angų. Jokių išreklamuotųjų „Veka Swingline" („Langų su jausmu") nepageidavau, bet įkalbėjo Natalija: jei užsisakysi visam butui, bus 28 proc. kalėdinė nuolaida, be to, 3 stiklai, 2 selektyviniai stiklai, garso izoliacija, šilumos koeficientas – visa tai sudėjus krūvon, kai ištinka tokia kaip mano „situacija", ir reiškia – kabintis už pozityvo. Gydytis judesiu. Dar ji minėjo kitus „prevencinius" būdus, apie kuriuos buvo sužinojusi iš draugių ir išskaičiusi internete: tik nepanikuokite, ieškokite „užvedančių" įspūdžių, „lįskite" į aplink supančius daiktus, pavyzdžiui, duoną, šaukštą, kiaušinį, pabūkite „upėtakiu, spoksančiu naktį iš upelio dugno į mėnulio blyną", ir t. t. Prisiminiau ir pats kažkur skaitytas instrukcijas dirbantiems karštojoje linijoje, kai piko akimirką skambinančiajam turi kalbėti visokius niekus: „užsitepkite sumuštinį su sviestu", „apsivilkite megztinį", „pažadėkite, kad paskambinsite po 15 minučių, kai jau būsite apsivilkęs megztinį..." Kai šįryt ji išvažiavo pas vėžiu sergančią motiną, palikusi man maisto ir raštelį: „Kostai, būk žmogus, nepasikark nors iki kol grįšiu. Natalija", aš pasikviečiau Kolią.

Kolia irgi sustojo ties mano praeities šešėliais ant sienos. Tik ne iš smalsumo, o iš mandagumo. Peržvelgė. Pirštu rodydamas į senelį su ulono kepure, prunkštelėjo: matai, *kniazius* koks.

Kniazius... Jau norėjau jam papasakoti, ką kadaise pasakojo mano tėvas, kaip rusų karininkų žmonos Kaune 1940 metais, manydamos, kad Laisvės alėjoje prisipirko vakarinių suknelių, kokių Rusijoje regėte neregėjo, į iškilmes ir pokylius vaikščiodavo su nėriniuotais naktiniais marškiniais. Kolia... Nieko svetimesnio „tokioje situacijoje" šalia nebūčiau įsivaizdavęs – vladimirai (kanalizacija), dimos (kabelis), sašos (sienos ir lubos), mišos (šiukšlių išvežimas) man buvo vienas beveidis veidas, aš jų net nepastebėdavau, o dabar Nikolajus – mano kviestinis svečias. Ir man netgi nieko iš jo nereikia. Tik kad jis čia būtų. Kad kvėpuotų. Svetimas jis man, bet kai sužinai esant dar svetimesnį, labai svetimą, kuriam tu, kas baisiausia, savesnis už savą, – renkiesi Kolią. Renkiesi bet ką.

Kolia atėjo pasitempęs, susišukavęs, veidas 50-mečio, plaukai ir antakiai – 30-mečio, dažyti „kaštonu", vidinėje kišenėje – „Sobieski", o ant rankų kaip mėnesio kūdikis – paties marinuotų paprikų trilitrinis. Tai – ne lietpalčiu apsigerbusi tuštuma, – iškart pasakytum, – o šilčiausio kraujo sklidinas kūnas. Ir vilki tas kūnas netikros odos striukę, turkišką megztinį su rombeliais, kaip ir dera einant į svečius – ryškiai raudonos kojinės ir smailianosiai batai paaukštinta pakulne. Dar – aukso žiedas su signetu. Ir kvapas Kolios – ne baimės, įkapių drėgmės ir pelės kailiuko, o – tabako, česnakų ir „Adidas".

Per pirmąją valandą – „bendri kontūrai" vienas apie kitą. Aš pagal horoskopą – Skorpionas, jis – Vėžys. Aš – kilimo iš Kauno, jis – iš Pamaskvio, bet iki aštuonerių metų, kol jo tėvas, priešraketinės gynybos karininkas, 1960-aisiais atsivežė jį į Lietuvą, augo pas senelius Sibire. Ką jis prisimena iš tų laikų? Rovimo garsą, kai Sibire sukildavo vėjai ir berželius lankstydavo it smilgas. Prisimena, kaip diedukas ir bobutė, gyvenę rąstų trobelėje, žiemą vienas kitą vaikydavo po sniegą pliki, o miške eidavo imčių su meškomis. Ypač bobutė. Ji trenkdavo vyrišku

prakaitu, pažinojo visas žoles, rūkė pypkę ir tabaką į pypkės pilvelį vis pagrūsdavo mažuoju piršteliu, kurio nagas buvo ilgas ir geltonas. Dar prisimena viduržiemį nukirstus medžius, sniege garuojančią baltą medienos mėsą ir raudoną šerdį. Vilkų, žebenkščių ir tetervinų pėdas, kedrų riešutus ir pūstame aliuminio arbatinyje verdamą sniegą. Kolia atsparus viskam – kūnu ir siela, nes skiepai (*privivki*) iš tų laikų tebeveikia puikiai. Staiga, – turbūt kad žodžiai taptų kūnu, – jis prieš pat nosį man atsiraitoja marškinių rankovę, apnuogindamas dilbį, raumeningą, apžėlusį, su tatuiruote „Liocha" ir inkarą apsivijusia gyvate. Vo, sako...

Aš irgi jam savo ruožtu šį bei tą pasakoju. Ir, atrodo, mano vakarykštė istorija jam nuoširdžiai patinka, bet toks „humoras", jo manymu, ištinka tik išsiskyrusius, vienišus vyrus... Jis ir pats, tiesa, išsiskyręs, ir ne kartą, ir dabar jau nutarė gyventi tik su katinu. Ugnies spalvos katiną, vardu Bilas (Klintonas), kartą buvo atsinešęs į darbą ir, kol Kolia tinkavo, Bilas prisimerkęs tupėjo ant palangės, tad lango angoje, suprantama, negalėjo neįsispausti – ateities devonui ir jurai – Siamo plaukų fosilijų. O šiaip Kolia – gink Dieve, ne koks nors stepių vilkas, turi draugę Lelką, jaunesnę už jį 20 metų, ji, kaip ir visos, pilna moteriškų įgeidžių: purškiamų kvepalų debesų, karšto šokolado, natūralaus šilko ir kailių, o restoranų meniu skaityti tik kairiojoje, bet ne dešiniojoje pusėje surašytas „odes"... Kai jis, už visa tai mokėdamas, kartą nutarė patikrinti jos jausmus ir paklausė, kokius tris daiktus, – užvesdamas ant kelio, kad tai turėtų būti žmonės, – ji pasiimtų su savimi į negyvenamą salą, ji nemirktelėjusi atsakė: *Vėjų nublokštus*, tinklines kojines ir manikiūro įrankius, nes be darbo ji ten padvėstų. Kolios tarp tų daiktų nebuvo. Įrankius dar galima suprasti, – Kolios balse tebejusti nuoskauda, kartu pateisinančios išlygos rimtumas, – ji – *manikiurščica*. Tvarko rankas ne vien kokiai ten Oliai ar Liolei, bet ir dviem ministrienėms: ūkio ir susisiekimo, o neseniai dar ir krašto

apsauga prisidėjo... Štai kaip tik ji, jo moteris, ir skambina. Išėjęs į koridorių, Kolia delnu pridengia ragelį: „Lelka, aš dabar pas klientą. Pas klientą aš. Čia, matai, galima sakyti, neeilinis atvejis... Nupirksiu. Parvešiu... *Nadeisia i ždi*", – baigęs dainos žodžiais, jis slapčiomis mikliai pasimatavo mano ausinę kepurę nuo kabyklos, paskui pritūpė prieš veidrodį, įtraukęs sprandą paspyruokliavo ant aukštakulnių ir prisimerkęs kad žiebs oran keletą smūgių – boksininkai šiam judesiui turi specialų terminą „kova su šešėliu".

Tai kas gi mane, žmogų inteligentą, graužia, – klausia sugrįžęs Kolia. Klausia taktiškai. Jis matąs, kada žmones slegia rūpesčiai, nors jie ir bando skaldyti anekdotus. Per šventes kažkodėl ypač mėgstama susivaryti į gerklę šakutę, užsinerti kilpą ant kaklo, šokti nuo tilto ar pro langą, ir angelas sargas, deja, – kad ir kaip būtų gaila, – ne kaskart suskumba geram žmogui pūkų pagalviuką po galva pakišti... Nieko, be to, ką jau prasitariau, nenoriu Koliai aiškinti, bet pamažu, ir pats nežinau kodėl – juk pasikviečiau jį tik būti, – imu pasakotis... Kaip nuėjau anądien iki savo pašto dėžutės. Kaip neradau ten įprastinių kvietimų išpirkti „Jysk" gėlių laikiklių ir pakavimo juostelių rinkinių, „pigiai ir greitai išsiskirti", „pasiekti sielos harmoniją (kreiptis į Ireną telefono numeriu 223....)" – kažkas atsitiktinai pašto dėžutėn buvo įmetęs popieriaus lapelį. Tuščias popieriaus lapelis. Bet jis buvo lieso pieno spalvos. Ir staiga plonyčiu asociacijos siūlu atėjo suvokimas – būties ištuštėjimas, Kolia, – štai kas mane ištiko. *Finita la commedia*... Jausmai, širdis, kada būčiau pagalvojęs, kad ir skonis, uoslė, lytėjimas, net rega, – gali išsibaigti kaip rašalo kapsulė ar banko sąskaita. Išsikraustydama žmona, pasirodė, ne tik išsigabeno *savo* „Singerį", ne tik kinišką pietų servizą ir baldų „minkštąją dalį", bet ir apvogė *mano* rudenį, žiemą. Kalėdas. Rytmečių ir popiečių paliko – plikas sienas. Išsinešė net mažmožius – pilką pavakario peleną, į kurį sudildavo diena ir

kurio ji, žinau, tikrai neturės kur panaudoti... O dar kai „ant viršaus", Kolia, miršta motina ir lieki – našlaitis... Paskui jau kaip susitarę tave ima pamiršti telefono ir durų skambučiai. Kažkas manikiūrinėmis žirklėmis, kokiomis Lelka ministrienėms karpo nagus, vieną po kito nukerpa saitus su pasauliu. Oras retėja, kol po stiklo gaubtu, – tai jau irgi ne mano išradimas – savižudžių klasika, – vieną dieną nebelieka deguonies. Guli lovoje priešaušriais, oras aplinkui gumuliuojasi ir dar, rodos, regėtum daugybę įstabiausių dalykų, o matai tik viena – lyg žvelgtum iš upelio dugno – virš tavęs tamsiame vandenyje atsispindintį patanatomo veido mėnulį. Kas daugiau ten gali atsispindėti, kai kojos nykštys segi morgo numeriuką?..

Kolia klausė sustingęs, su aguoniniu kūčiuku burnoje. Vogčiom dirstelėjo į mano koją po stalu. Paskui – darkart, lyg norėtų būti tikras tuo, ką mato, t. y. kad nemato morgo numeriuko. Kiek pamąstęs – aiškiai jausdamas, kad iniciatyva, *jptvmt'*, čia jau imtina į rankas, – ryžtingai paklausė: „Tu, Kostia, inkstus abu turi? Nė vieno dar neužstatei už skolas? Kepenys tavo – necirozuoja? Tulžis vietoj? Klubai ir ypač keliai – neprisukami? Akys – ne iš plastiko? Dėl širdies nė neklausiu – matau, kad turi. Vadinasi, tu turi viską! Tau netrūksta nieko!" Susinervinęs jis atsistojo pavaikščioti po kambarį. Ką gi, jei jau taip, tai ir jis papasakos savo istoriją. Istorija už istoriją – dantis už dantį. Tų visokių *svetimų* jo gyvenime, – beje, irgi ginkluotų iki ausų, – nors vežimu vežk. *Ujma.* Štai prieš porą metų jo jauniausias brolis sutiko Rusijoje suolo draugą. Jie buvo nesimatę lygiai 20-metį. Susitiko, išgėrė, apsikabinę išsibučiavo, sielas vienas kitam, kaip rusai sako, – *naraspašku*, prisiekė jau niekada daugiau nebeišsiskirti, paskui susiginčijo, o vėliau kriminalistai peilio dūrių brolio kūne, padarytų suolo draugo, suskaičiavo 26 – neką mažiau, negu jam lieka invalidumo pensijos, atskaičiavus alimentus. Per teismą tuose skaičiuose suolo draugas labai painiojosi. Salė pasipiktinusi

ūžė kaip bičių avilys. „Matematika visada buvo mano silpnoji pusė, – atsakė jis į priekaištus raudonuodamas, – bet noriu, kad žinotumėt, – aš buvau stiprus gimtojoj literatūroj." Ir, pridėjęs ranką prie širdies, nusilenkęs, atsiprašė ir teismo, ir visų salėje sėdinčiųjų – kad iki šiol neišmoko „dorai kaip žmogus skaičiuoti". Mylimiausia sesuo... Et, Kostia... Ustkamenske ant jos, tuo metu bedarbės, užgriuvo darbo pirmūnai ir sulaužė stuburą. Atsakomybę, kad garbės lenta miestelio centre laikėsi, galima sakyti, tik ant snarglių, kaip visada Rusijoje tokiais atvejais, prisiėmė „nešti" vėjas, pūtęs tądien iš šiaurės vakarų... Kita sesuo ėjo iš budėjimo per pūgą ir sušalo sniege... Jis jau, beje, irgi – našlaitis. Ir palaidojo mamytę taip pat prieš metus. Čigonė kadaise išbūrė, kad ji nuskęs. Mamytė tuo tikėjo. Ji jau buvo keletą kartų skendusi, bet vis išplaukdavo. Kai paskutinį kartą rimtai susirgo, apsidžiaugė, kad gulasi ligoninėn, vadinasi, Kolenka, sako, dar nemirsiu – į vandenį neįpulsiu, jūra toli, upėje, ežere taip pat neprigersiu, išeitų, dar ne mano valanda. Tačiau kai ta valanda ateina, – Kolios balsas (ir ypač vaizdas) fatališkas, – vanduo ima rastis iš niekur. Iš tavęs paties. Mamytei vanduo pradėjo sunktis iš krūtinės, kojų, sesutės ją nakčiai sodindavo, kad kvėpuotų nors plaučių viršūnėmis, bet užsėmė ir jas – ji nuskendo. Vandenligė. Nuskendo vandenyje, kurį, atėjus *tai valandai*, jei šalia nėra nei upės, nei ežero, trūks plyš pats turi ir paleisti. Kai seselė atnešė asmeninius daiktus, pamačiau, kas mamytės išplaukė – skaitymo akiniai ir pypkė... 12 kapų... Nikolajus matuodamas skėstelėjo rankomis – taip žvejai, dažniausiai šiek tiek persistengdami, rodo sugautos lydekos dydį, – ir visais jais dabar reikia pasirūpinti. Bet ar dėl to kas kištų galvą į cemento maišytuvą? Tarp tekinių? Guldytų ant bėgių?

Skambutis. Kolega iš „Langų visovės". „Gerardik, aš pas klientą, – Kolia, jau visiškai apsipratęs svetimuose namuose, nebeišeina į koridorių, nusivilkęs savo „odą", smailianosius šeimyniškai

pasidėjęs prie durų šalia manųjų, laisvai išsipešusiais marškiniais – pusiaugriuvom fotelyje. – Neformalioje aplinkoje aš... Nu, tai tu skambink Mečikui. Mečikas tegu – Nazarui. Nepaleiskit „Lakštingalų" ir gaudykit „Grybautojus". *Normaliauskas*, Gerardik. *Tvarkelis. Ponial. Sozvonimsia.*"

Ir noromis nenoromis išgirsti, kaip į ištuštėjusią tavo kasdienybę, mažiausias jos formas – nutilusius telefono skambučius, nuščiuvusį indų skimbčiojimą ir išdavusį tave žingsnių aidą, net tylą, – atėjęs iš gatvės lyg niekur nieko gula svetimas turinys ir tuoj puikiausiai ims gyventi vietoj tavęs... Kolia kerta iš peties, kūčiukus paprika užsikąsdamas, užsigerdamas „Sobieski", o apgraužtus vištos kauliukus nemačiomis (kai akys žiūri priešais, rankos darbuojasi, o tu pats su tuo veiksmu esi niekaip nesusijęs) kiša po stalu sau tarp kojų į iš anksto pasiruoštą polietileninį maišelį Bilui Klintonui... Su geliančiu ilgesiu – lyg vyčiausi Kolią stadiono bėgimo takelyje, kai žinau, kad neprisivysiu, – prisimenu, kaip ir aš kartą žmonai parnešiau bare nukniauktą brendžio taurę. Ir net žadėjau surinkti visą rinkinį. Kaip paryčiais ją apklostydavau. Kvapu sušildydavau „užgangrenavusius" kojų pirštus. Prisimenu daugybę smulkmenų, atgijusių Koliai pasirodžius, sakytum, tai vieni niekai, bet pasaulis nuo jų buvo – tūrinis, o ne kontūrinis, kaip dabar, – medienos, šviežių pjuvenų, karnų, požievio sulčių kvapus, atmintyje sugulusius klodais kaip rūdos kasyklose; šerdies raudonumą, panašų į ugnies ir kraujo; iš mūsų virtuvinių puodų ir pūsto arbatinio – garus, be kurių, tebesu įsitikinęs, neįsteigtinas joks naujas pasaulis, o senasis – neprikeltinas iš numirusių, daug dar ką, ir man pasirodė, kad Kolia kaip tolimųjų reisų vairuotojas (tokie niekada nesivynioja į laikraštį virvės, tik sumuštinius, ir kaip skaniai – spaustuve ir švinu – kvepia tie jų sumuštiniai!) yra sugrįžęs iš mano gyvenimo, kuriame aš pats jau senokai besilankiau. Ir pasakoja – kaip ten viskas. Ar užkalti ten, Kolia,

langai? Ar prisimintų kas nors, jei grįžčiau, – vėjas, bet kuris jo porūšis, ar sniegas, per didįjį skalbimą cypdavęs ant viryklės iš skausmo, – sako, kankinių atmintis būna ilga...

Skambutis. Na, žinoma, Lelka. Tos moterys... Jis ir vėl koridoriuje į saują: „Lelka, tu, vaikeli, jau bandai mano kantrybę. Nes man dabar ne tas nagas, kurį tu *jai* dilini, galvoj. Aš dabar su klientu. Su tuo pačiu. Mes čia ne girtuokliaujam, nes čia – jau *klinika*. Pavojingas? Jis pavojingiausias pats sau. Arba nebent dar tau, *dura* tu, jei klausinėsi... Jei jau pabaigei vieną *jos* ranką, tai imkis kitos, ar man, *jptvmt'*, tave mokyt, kada ir kam nagus karpyt?!" Kolia užkelia balsą. Grįžta įtūžęs. Kaip ir dera tikram vyrui, pastatęs ką reikia į vietą. Tos bobos... Bet ir į mane, matau, jo žvilgsnis – įkypas, žalias. Toks Siamo katino. Nes kai Koliai Afanasjevičiui kas nors užlipa ant *mazolio* ir kai jis užsiunta... Jau kai Kolia užsiunta... Antai prieš savaitę už miesto name su baseinu jie, Mečikas, Nazaras ir kiti, papildomai uždarbiaujantys ne „Langų visovėje", tvarkė kanalizaciją, kasė tranšėją, dėjo langus, tinkavo, dažė. Baigę darbus, nusiprausę, o Nazaras net nusiskutęs per neatsargumą, virinant vamzdžius, apsvilusius ūsus, dėl kurių vos neverkė, nes ūsai jam yra viskas, nes „tikras vyras ant ūso gali net erelį patupdyti", atėjo su šeimininku draugiškai (ir – teisėtai) „perlaužti" „Smirnofkos", jau ir šprotų ant baseino krašto prasidarė, ir svogūnų, silkutės pasitaisė, viską kultūringai pasiserviravo, net dantų krapštukais dėl grožio buvo apsirūpinę, bet šeimininkė, pasivėdėjusi vyrą į šalį, pasakė: „Jau *jie* baigė darbus? Tai kad tų snukių, Feliksai, aš čia daugiau nematyčiau..." Kolia prisimerkia kaip jo ugninis katinas, nors antakiai ir plaukai – grynas brandus kaštonas: inteligentai, mažieji jūs mūsų broliai, – girdžiu jį visu pastėrusiu savo vidumi, – jei ne mes, dimočkos, mečikai, slavikai ir kolios, būtumėt be langų, be sienų, be durų, be šikinykų, ir net, panašu, – be savo užperėtų galvų...

...Kartais tik labai „ploni" pojūčiai tau gali pranešti: kai dėl kokių nors priežasčių iš tavęs lieka vien rėmai, kontūrai knygelėje *Nuspalvink pats*, nes spalvos išėjo kitur (gal, kaip ir visi šiais laikais, kur joms geriau mokama), o jėgos ir noras spalvinti iš naujo – apleido, – likimo dovana, jei į kontūrus tarp linijų dangus nuleidžia raudonas kojines, žinoma, vien to neužtenka – kojinėse turi būti Nikolajus Belochvostikovas. Čia pat užkasę menkus nesusipratimus; su Kolia šnekučiuojamės – *naraspašku*, ir, rodos, nėra mudviem nepavaldžių temų: baimė, kaip viena pamatinių žmogaus būsenų, siela ir kiek ji sveria, prostata – vyro antroji, bet, be jokios abejonės, svarbesnioji širdis, kurios geriausiu draugu bėgant metams jau tampa moliūgų aliejus... Kolios balse – nekalėdinis minoras: jis jau persirito į antrąją pusę, o dar beveik niekur nebuvo, dėl ko tad, po biesų, gyventa, jei taip ir numirs nepamatęs nei Afrikos beduinų, nei Australijos aborigenų. Girdėjęs, kad Rusijoje vienas verslininkas praturtėjo tik prieš pat jį nušaunant ir beveik nespėjo pamatyti pasaulio, bet, tai nujausdamas, testamente, laimei, buvo įrašęs: „Ekskursijose dalyvausiu po mirties." Stiklo karste – kad pasaulis gerai matytųsi iš abiejų pusių – jį artimieji, keikdamiesi, bet vykdydami pomirtinę valią, vežiojo po Europą: nulakino į Alpes, tampė serpantinais po Norvegijos fiordus... Nikolajus susimąstęs. Jis ir pats ne kartą rimtai svarstė tokią galimybę (jei gyvam būnant nieko neišeitų). Žinoma, tokio įpareigojimo jis neužkrautų Lelkai. Ji ne toks žmogus, kad su juo mirusiu po fiordus tampytųsi. Ir su gyvu dar klausimas ar ilgai tampysis. Jis ją, beje, jau beveik įtariąs neištikimybe. Galimas dalykas, net ir su Gerardiku. Bet galvos neguldytų ir už Mečiką...

– O tu ar daug apkeliavai? – klausia, ir jo akių žalumas sudrėksta, o pačiame žalumo dugne – smaragdas, į kurį, nedrąsiai spėji, gali būti susikristalizavę nebūtinai tikėjimas, viltis ir meilė artimui, lygiomis teisėmis gali būti – ir bukaprotybė.

– Beveik visą pasaulį, tik ar tu manai, Kolia, kad keliaudamas kur nors pabėgi? Nuo savęs nepabėgi niekur – nei Norvegijoje, nei persidažęs antakius...

– Visą pasaulį... – aidu fiorduose atsiliepė Kolia.

Truputį patylim. Kiekvienas su savo nešuliu, kiekvienas su savo Sizifu. Ir staiga mane suima panika, kad ta tyla gali pernelyg užsitęsti. Kad dar kiek, ir Kolia išeis, nes jam su manimi jau nusibodo. Nes iššaudęs visą savo linksmąjį paraką – skrybėles ir juodas odines pirštines, pjūkliukus ir kaltelius – daugiau nebeturiu ko smagaus, varinėjančio po gyslas kraują tam žmogui pasiūlyti. O kai Kolia išeis... Kai nutols nuo mano namų kritiniu atstumu... Kažkur skaičiau, kad rusai, kalbėdami apie „šiuolaikinio ruso" fenomeną, kurio niekas, nė jie patys, nepajėgia paaiškinti, kartais pavadina save – sudrėkusiais degtukais, kurie sunkiai įsiplieskia ir greitai gęsta. Bet Kolia – signalizuoja visi atsargon išėję mano pojūčiai, ne, ne signalizuoja – skambina varpais, daužydami šerdis, – tas, kuriuo tu prisidegtum cigaretę. Ir prisidegtum pirmu degimu. Net prieš šiaurinį vėją. Nesvarbu, kad, bandydamas perkalbėti tave nekišti galvos į cemento maišytuvą, jis ir nesisvaido argumentais „po pliuso ženklu" kairėn ir dešinėn. Kam? Kai pats esi argumentas. Be to, tikras argumentas – mūvįs prezidiumo staltiesės spalvos kojinėmis. Galų gale – ir tai visų svarbiausia – argumentas, kuris ir per cunamio katastrofą išplauks įsikibęs į pitoną ir dar, žiūrėk, kitą, atpakalia ranka prigriebęs, už plaukų ištemps (kodėl gi, *įptvmt'*, neištempti, jei ant kelio be naudos mėtosi...). Tik klausyk jo, eik su juo... Betgi mums net ir belstis niekur nebereikia, – vėl ramus sako Kolia, nušviestas vidinės giedros (o gal to smaragdo?), – jei mes negalime išvykti į pasaulį, tai pasaulis, Kostia, atsikrausto pas mus, tiesiai į mūsų kambarį, net į delną, tik imk jį ir vartok...

Ir tikrai – į kambarį pažirus televizoriaus ekrano sniegeliui, pasaulis po ilgos pertraukos vėl ateina į tavo namus. Kas gi jame, kol kišai į kilpą galvą, – nutiko?

Per 1-ąjį kanalą – reportažas apie Kalėdas visame Žemės rutulyje. Skaudi žinia iš Neapolio – apiplėšti bažnyčių betliejai. Rodos, matai: tumulais sukilusios baltos Jeruzalės kelių dulkės, kaimenėmis išvarytos karvytės, avytės ir asiliukai, išvesti šv. Juozapai ir Mergelės Marijos, piemenėliai ir išminčiai – ištisais epizodais drastiškai iškupiūruoti Dievo atsiminimai. Bet labiausiai gąsdinantis, bent jau mudviem su Kolia, – vagių ištuštintas dangus, išnešti vėjų išgaubti jo skliautai, nukabinti ir užgesinti Mėnulis, Saulė ir žvaigždės, o po žiojinčiomis kosmoso skylėmis mes jau visi iki vieno – našlaitiškiausi našlaičiai... Vis dėlto... Ir tai yra tikrasis Kalėdų stebuklas – nė viename betliejuje nepaliestas kūdikėlis Jėzus... Logiškai galvojant, – rūsčiai suraukia antakius Kolia, – argi galima Jėzų pavogti? Kasparą, Baltazarą, Melchiorą, net šv. Juozapą – dar dar, ir tai, aišku, tik iš didelės bėdos, bet Jėzų?! Pagaliau ką su juo, pavogtu, daryti? Parduoti? Laikyti įkalintą sandėliuke po krežiais ir naudoti vien savo reikmėms? Vis ko nors kaulyti ir kaulyti? Išvežti kaip kontrabandą kartu su „Saint George"? Ne, ne, užsimerkęs jis purto galvą ir staiga kad trenks momeniu į sieną – visi žinome tą prakeiktą būseną, kai logikos našta tave užgula visa turima jėga – ir nei bėgt, nei rėkt...

Per 2-ąjį kanalą – vaikų namai ir senelių pensionai. Įkaušusio senuko ašara stambiu planu – čia, „Žilagalvių ramovėje", jis atsidūrė, kai savo butą užrašė seselei, darydavusiai jam nugaros masažą, bet „jautriai užgriebdavusiai ir sėdmenis"... Kaip „nugarkaulis, ant kurio, nepaisant valdžios savivalės, nepaisant išvogtų milijonų, laikosi šiandieninė Lietuva", – daugiavaikė šeima su 12 vaikų, susėdusi prie pailgo Kalėdų stalo, kurio visos lėkštės – sriubinės, užkandžių ir silkinės – pilnos obuolių. Obuoliai, visur vien pačių išauginti obuoliai, kuriuos jie nuo mažo iki didelio ištvermingai kremta, gal užtat ir jų pačių tokie tvirti nugarkauliai, o dantys – kai tik kamera „pritraukia" iš arčiau ir Kolia spėja įsižiūrėti – plieniniai...

Per 3-iąjį dainuoja Baltarusijos dešrų karaliaus žmona. Mudu abu jos vokalinius duomenis vertiname skeptiškai, net nutariame, kad ji, ko gero, visai be balso, tik su karališkais silikonais. Nikolajui labai nepatinka, kai silikonai gurgžda tarp rankų. Gurgžda, atsiprašant, kaip koks bulvių krakmolas už 2 Lt 76 ct. Bandei – klausiu. Kiek kartų! Jam net pasakot tingisi. Jis jiems netgi alergiškas – kai tik paliečia silikoną, jį iškart išberia. O kaip tokios sproginėja krematoriumo krosnyje, kai jas pašauna, pats girdėjęs...

Bet per 4-ąjį jau nebe juokai – tragiški skaičiai, kiek šiais metais žmonių vis dėlto palūžo ir pasirinko nelaikšių likimą blaškytis po medžius ir krūmus, iki sueis nustatytas buvimo žemėje laikas. „Lietuva ir vėl pirmaujančiųjų gretose, – po studiją vaikšto psichologė su nešlifuotu žalio gintaro gabalu ant krūtinės ir sustoja prie kabančio lango rėmo, simbolizuojančio jungtį tarp šiapus ir anapus. – Mes Europoje – nelyg zoologijos sodas... Peržengtos visos ribos... Sovietmečio pasekmės... Spauda, žurnalistai, deja, iš to tik aštriais pojūčiais kutenasi..." Po faktų kalbos – lyrinis inkliuzas, kai diktoriaus balsas už kadro prisisunkia metafizinio nerimo ir vienas po kito rodomi: debesys, pušų spygliai ir skujos, tarp samanų – sniego ir lietaus išskalautas batas, kažkokios marškos nuolieka, vėjyje romantiškai siūruojantis virvės galelis, o apačioje slenka eilutė: „Kalėdinis išpardavimas gamintojo kainomis..." Nikolajus krypteli galva į televizorių: „Vis dėlto gerai, kad tu čia, o ne anapus, tarp tų skujų, Kostia, ką?"

Ir tą akimirką pajunti, kaip tavo namuose labai po truputį – šis tas audžiasi. Daugiausia iš absurdo ir grotesko, kur kas mažiau iš gailestingumo ir jau visai mažai – iš atjautos. Kas? Po atkuntantį pojūtį – tu pats? Tau – Kitas? Po akimirksnį – išvis KAS NORS? Kad ir kas tai būtų, ta tekstilė dygi, „kandanti", nes prie jos darbuojasi, ją audžia Kolia, prieš tai labai savotišku būdu paruošdamas siūlus, į ją, bandydamas siaustis ir susišilti, net

susikruvinti gali, jei odą tuo metu esi nusinėręs ir užmetęs ant kėdės atkaltės arba tau kas nors kitas ją nudyrė, tačiau, Dievas mato, – vėlų Kalėdų vakarą šio to tikrai esama...

Šeštą kartą Lelka. Viešpatie, tos moterys... Tie jų manikiūrai, tos jų dildės ne nagams dildyti, o vyrų širdims varpyti... Atsisveikindami mudu apsikabinam. Sukimbam it kokie krumpliaračiai, lyg išlydėtume vienas kitą į reisą, iš kurio kitąkart, žiūrėk, ir nebegrįžtama. „Kostia, – susigraudinęs, užsimerkęs Kolia vis purto galvą, ir atpažįsti tą slavišką širdingumą, kuriam dar nepasibaigus jau gali gauti kakton ir nė nespėsi sužinoti už ką, – jei rasotų „Veka Swingline" profilis... Tu turi laikytis ir išbūti jau vien dėl to, kad galėtum mane apie tai informuoti, tada aš automatiškai – Nazarą, Nazaras – Mečiką, Mečikas – ..."

Rasoja. Nes kambary už nugaros man net neįtariant jau senokai grumiasi Lelkos kvepalų ir mamytės tabako, bobutės pažastų ir vyriško prakaito, eglių ir pušų sakų kvapai. (Ir visi be išimties – tūriniai, ne kontūriniai.) „Adidas". Įtariu ir Nazarą, kurį kažkodėl įsivaizduoju su mačete, plika galva ir vietoj prarastųjų – angliuku pieštais ūsais. Bet negarantuočiau ir už Mečiką. Dar – Liochą, manau, tik dėl manęs, tik dėl mano „situacijos" prisikėlusį iš tatuiruotės. Tačiau užvis stipriausias snieguotos meškos kailio kvapas, sūdrus, šakninis, jis jau atriaumoja laužydamas šakas ir sausuolius iš Sibiro tankmės – iš provaizdžio tamsos ir eina imčių su palaikiais mano kvapais – šalto prakaito, nevilties ir apleistumo. Su – pelės kailiuko. O įkapių drėgmės dvelksmą jis išvis sutvarko vienu moju... Rasoja, nes ištuštėjusioje būtyje prikvėpavo visas Kolios genofondas, kurio specialiai tarsi ir nekviečiau, bet jis pats, matyt, jautė, kada susirinkti, ir lieso pieno spalvos popieriaus lape nesavanaudiškiausiai pripėdavo – *jptvmt'*, argi gaila, ypač kai tai nieko nekainuoja: pastoviniuoti, šnektelti ilgai nesimačius, paspoksoti į lendantįjį kilpon, dėl visa ko pasimatuoti jo kepurę ir batus, jei netyčia

atliktų – kam turi pražūti geras daiktas... „Išvilkom už ausų, užvedėm ant kelio. O toliau, vyruti...“ Kas tai? Manau, Liocha, padaręs „nuo savęs“ ką galėjęs, o dabar jau – ir vėl iš tatuiruotės nuo Kolios dilbio, besiūbuojantis ant gyvate apsivijusio inkaro, žiūrintis, kuo čia viskas pasibaigs...

Meilė ir kt.

Gal kad mėgstu mažus kompaktiškus daiktus, vis noriu parašyti novelę, kurioje likimą, žmogaus ar kokio daikto, pavyzdžiui, siuvamosios mašinos „Singer", patirtomis išdavystėmis ir atsisveikinimais nenusileidžiantį žmogaus likimui, būtų galima suspausti į vieną puslapį, pastraipą ar išvis – detalę. Bet suspausti taip, kaip Dievas iš savo buvimo visur – danguje ir žemėje, žmonėse ir batuose po lova – kartais susispaudžia į cukraus kubelį diabetiko kišenėje. Širdininko šansas – į nitroglicerino tabletę.

Manau, taip mano pusseserės Lionės vyras visas savo negandas mokėjo suspausti į trumpinį *kt.* Vakar tvarkydama rašomojo stalo stalčius netikėtai radau laišką, kuriame jis iš ligoninės kadaise man rašė: „Mudviejų su Lione viskas laikosi tik ant meilės. Ji didelė, sunki ir spindulinga. Visa kt. – niekai..." Vis galvojau, kas įėjo į tą jo *kt.* Į *kt.* žmonės paprastai sutalpina tai, kas atlieka nuo pagrindinių dalykų, visokias smulkmenas – pavienes ištrūkusias sagas, batų raištelius, sąvaržėles, ne itin svarbius reikalus, neįpareigojančius santykius. Vidmantas ten laikė – savo klinikinę mirtį, tris operacijas, kantrybę gyventi

graffiti aprašinėto bendrabučio viename kambaryje, kuriame vietos keturiems asmenims užteko tiek, kiek jos užtektų įsikūrus ant adatos smaigalio.

„Tave ir vėl užneša rašyti apie visokius ligonius ir vargetas, gyvenančius varnėno inkile? – sako mano bičiulis literatūros kritikas, kolegų vadinamas Prieš Bangas. – Kad išspaustum tradicinio skaitytojo emociją, o gal net, kas yra dar blogiau, – ašarą? Žinai, kaip vadinamas šis negražus dalykas, kurį ir Larsas fon Tryras naudoja savo filmuose kankindamas vargšes moteris ir virkdydamas žiūrovus vyrus? Emociniu šantažu. Be to, venk empirikos, į kurią tu taip linkusi, klampumo ir jau tikrai gelbėk pavadinimą – pirmojo sando semantika nuengta taip, kad ir į ironiją įsikibusi neišplauksi..." Sandas gelbėtinas, nesiginu, klampumas – sausintinas pjuvenomis ir žvyru, o štai emocinis šantažas niekada nepatiko ir man, nors kartais, prisipažinsiu, ant jo ir pasimaunu – pravirkstu šantažuojama... Tačiau apie Vidmantą, Lionės vyrą, nė už ką neturėjau teisės galvoti nei kaip apie vargetą, nei kaip apie ligonį: net po klinikinės mirties, per kurią jis prasilenkė su juoduoju tuneliu ir šviesa jo gale, su šviečiančiom stovylom, sakančiom: „Jis – vienas iš mūsų, veskimės jį drauge", nes judėjo „paraleliai", atsigavęs tyliai pajuokavo: „Dar turėsit luktelt, kol paprašysiu ne šnapso, o nuodėmių išrišimo..." Kaip apie vargetą negalėčiau galvoti ir apie Olią, mūsų turgelyje pardavinėjančią ant trilitrinių stiklainių pamautus vilnonius skalpus: nuolat pamuštu paakiu, įsispyrusi į plastikines šlepetes, kurių raudonas užrašas ją identifikuoja tiksliai į dešimtuką – QUEEN, – visais gero teatro elementais ji demonstruoja, kaip į tų kepurių dugną įdedamas antras, vatinis – „formos palaikymui", o kai už kampo tavęs kas nors jau lauks užsimojęs plaktuku – 96 proc., kad su „dvigubu galvos dugnu" liksi gyvas; mirsi – ką gi, tada galėsi kepurę priduoti atgal, svarbu turėti čekiuką... O štai Prieš Bangas esu mačiusi labai susirūpinusį – ma-

tuojantį savo vietos dydį neseniai išleistoje *Lietuvių literatūros istorijoje*. Nusivylęs kasėsi liniuote pakaušį: „Įsivaizduok, bėgi, ari už du, perskaitai krūvas lietuviško šlamšto, įveiki jūras nuobodybės, ir ką turi – 0,5 kv. cm." Tikrai, *jūra nuobodybės* ir tik 0,5 kv. cm sausumos istorijoje, – koks mažažemis, pagalvojau su nuoširdžiausia užuojauta. Koks vargeta...

Bet čia ne apie vargetas, čia apie meilę... Gal ironijos, t. y. atsiribojimo, dėlei reiktų rašyti – *love story*, žinau, kad kai kuriais atvejais tai gelbsti, bet kai pagalvoji, kad abu šiuos sandus dieną naktį stekena milijonų milijonai visame pasaulyje...

Tėvai nuo vedybų Lionę bandė atkalbėti: nežinia dėl kokių priežasčių Vidmantas jiems buvo žmogus, atėjęs iš rūko. Bet Lionė kietai – ne ir ne. Atsimenu jų vestuves kaip retro vaizdą sovietmečio laikų nuotraukoje. Mažas miestelis, iš kurio dar niekas nebuvo išvažiavęs nei į Airijos konservų fabrikus, nei į Ispanijos apelsinmedžių plantacijas, anksti pavasarį, kai ką tik išsprogusi lapija būna šviesiai žalios putos, suplaktos ant šakų. Dėdės kieme iš egzotiško medelio pumpuro, pamauto ant plonos kamieno rykštės, pūkuoto, pašiurpusio, turėjo ištrykšti ne lapų vainikas, o tarytum iš lizdo išskristi melsvai žalias kolibris, tūtelės formos liežuvėliu jau pasirengęs siurbti nektarą iš aplinkos – visi pašaliai saldžiai kvepėjo gleivėmis, – manau, toks ir yra pirminis meilės kvapas. Bet naktį prieš vestuvių ceremoniją staiga pašalo ir takai vėl sausai kosėdavo, lyg vaikščiotum per ligonio krūtinę... Nežinau kodėl – vestuvės su šimtu žmonių *Lietuvos provincijos miestelyje* man visada atrodydavo šiek tiek makabriškos, panašios į viduramžišką persirengėlių karnavalą, kuriame aprengtos vaškinės figūros – svočios, braškančios koncertmeisterių sukniose, piršliai raudonais kapiliarų siūleliais išrašytomis nosimis, pamergės su garbanomis, pro kurias, išpurkštas laku, gali prakišti pirštą, ir t. t. – patekėjus saulei ima tirpti. Dėdė, tekindamas vienintelę dukterį, suprantama,

negalėjo prieš žmones „apsijuokti", tad paskerdė veršį, pripjovė kalakutų ir vištų (vienos gūžyje tarp žvyro šeimininkės aptiko auksinio auskaro kojelę ir nutarė, kad tai – geras ženklas), teta stalus nuklojo tų laikų konditerijos „ežiais", „kelmais" ir „skruzdėlynais". Lionė vilkėjo suknelę su volanais, o Vidmantas – baltą kostiumą su prisegamu mezginių žabo. Tada, dar visai jo nepažinodama, pamaniau, kad tokius baltus prabangius kostiumus paprastai vilki avantiūristai, kurių kišenėse ir širdyse švilpauja vėjai, jie atplaukia ūkiančiais garlaiviais iš Čechovo ir Ostrovskio ekranizacijų, ir vienas iš jų būtinai būna baltas Nikita Michalkovas... Iš tiesų vestuvėse niekas nedalyvavo iš Vidmanto giminės, net tėvai, – ir tas žmogus tikrai buvo iš rūko. Ar iš to garlaivio.

Tuojau po bažnyčios, sėdant prie stalų – ir nutik taip – jaunikis staiga išbalo ir nualpo, ir jei ne Lionė, spėjusi jį sugriebti į tvirtą vyrišką glėbį... Kilo baisus sąmyšis. Prisimenu jį paguldytą ant šono jaunųjų lovoj: glaudžiu žiedu aplinkui žioplíai, visi be išimties „gydytojai", siūlantys vieną už kitą tikslesnes diagnozes, baltas kostiumas, kojos sulenktos per kelius – tokia poza, nusigręžę į sieną, sako, guli žydai laukdami mirties – ir nėrinių žabo, nuo krūtinės išdavikiškai persisukęs ant sprando. Vienišiausias pasaulyje vyras laimingiausią savo gyvenimo dieną.

Bet paskui vestuvės šiaip taip vis dėlto įsisiūbavo: polkos su ragučiais, alkoholis (ir kraujas, kas be ko) liejosi laisvai, tortų peiliai susmigo į „kelmus" ir „ežius". Apie vidurnaktį kieman į dulkių debesį šokti keisto kalniečių šokio, simbolizuojančio velniažin ką, gal kokį kraujo kerštą, išėjo vieni vyrai – gilūs įtūpstai ir rankų mostų „rėžtukai", įsivaizduojamų peilių geležtėmis varpoma ir per rankoves varvanti mėnulio šviesa, taip pat šviesa, kurią dėdė suorganizavo ant kraigo šokių aikštelei apšviesti. „Beprotnamis, kad tik laikykis", – džiūgavo jau įkaušęs dėdė.

Povestuvinėn kelionėn jaunieji išvažiavo traukiniu, kaip ir daugelis tais laikais, į Jaltą ir Gurzufą. Kai vėliau juos aplankydavau bendrabučio kambarėlyje, kurį Vidmantui skyrė statybos trestas ir kuriame jie išgyveno 15 metų, vis rasdavau susiglaudusius ant ką tik nusipirktos „Jotulės". Ir tai buvo kita retro nuotrauka iš to sovietinio laiko – visi tokių turime. Kokius metus neišeidami net valgyti ir gerti – gyvi vienas kitu – jie vis važiavo tuo traukiniu. Važiavo gal šimtus ir tūkstančius kilometrų...

Tačiau kartą vėlyvą vakarą pasigirdo beldimas. Net nesudvejoję jie, nelaimei, atšovė duris. Ir lyg tetos iš kaimo su geležimi kaustytais lagaminais, languotais skepetų ryšuliais ir neginčijamomis teisėmis į savo vietas vidun suėjo iš motinos paveldėta Vidmanto hipertonija, iš tėvo – širdies angina ir be ceremonijų išprašė juos iš kupė, o jiems tepaliko „plackartą". Ta angina, širdies raumens, vėliau inksto nepakankamumas – Vidmantas ėmė vis alpti ir jį vis išgabendavo greitoji. Taip prasidėjo „kasdien žiūrėjimas mirčiai į dantis".

Po pirmos operacijos, prisimenu, reanimacijoje jis išgulėjo 10 parų prijungtas prie aparatų. Tuo metu Europos spauda plačiai rašė apie įvykius Lenkijoje, Lodzėje, kaip greitosios pagalbos ir ligoninių medikai už tam tikrą mokestį parūpina „klientų", vadinamųjų „kailių", tarp savęs konkuruojančioms laidojimo įstaigoms. Tiems, kurie neapsisprendžia, mirti ar dar gyventi, Hipokratui prisiekusieji „padėdavo" apsispręsti čia pat, reanimobilyje, paskui tereikėdavo pranešti telefonu: „Kailis paruoštas, dar šiltas, lengvai lankstomas, galite paimti." Atgavęs sąmonę Vidmantas, – vėliau sakė, – staiga išvydo save „kailio" kailyje ir nusiplėšęs žarneles ir vamzdelius pirmas kibo į „skydliaukę" chirurgui. Po to įvykio jau niekur nebejsidarbino, gaudavo tik invalidumo pašalpą...

...Kai žiūrėdavai į tą žmogų, atrodydavo, kad laikinumas diena iš dienos lipa jam ant kulnų. Lipa mums visiems. Bet iš

jo – slapčiomis reikalauja kyšių. Kasdien įrodinėk Pinčiukui smaila barzdele, gudriomis akutėmis ir dryžuotu kostiumu, kad esi vertas dar penkerių, ketverių, dvejų metų. O juk tokie žmonės, kol jauni, ne paslaptis, svajoja tik apie devyniasdešimt. Dėl mažiau jie nė nenori derėtis. Jei Vidmantas būtų skaitęs Markeso *Prisiminimus apie liūdnąsias mano kekšes*, jo herojus, be abejonės, būtų buvęs korespondentas – „meilės maestro", savo 90-ojo gimtadienio rytą nutaręs pasidovanoti nekaltą paauglę, o apie mirtį – šmaikštavęs: mirus žmogui, utėlės, didžiausiai giminių gėdai, besiveisiančios jo plaukuose, apimtos siaubo išsilaksto pagalvėmis, tad ir šiandien kelias likusias savo sruogas išsitrenku muilu nuo šuninių blusų, nes mano socialinio drovumo jausmas išugdytas labiau už mirties jausmą... O gal to mirties jausmo skaitant *Kekšes*, ima atrodyti – ir išvis nėra, jei senukui kolumbiečiui, kuriam „vis dar užsidega užpakalis", gyvenimas – toli gražu ne pasiruošimas mirti (kaip jau greičiausiai būtų senukui lietuviui), o „vienintelė proga" apsiversti ant kepimo grotelių ir kepti ant šono dar devyniasdešimt metų? Tačiau ką daryti ne senukui, o jaunam vyrui, kupinam jėgų, bet jau nutremtam užribin?

Aišku, ką – nuojauta, kad būsimo laiko, ko gero, vis dėlto ne per daugiausia, esamą išmoko sunaudoti visą. Iki graužtuko ir luobelių. Ir bet kokią situaciją, net pačią kebliausią, pasmerkia išeičiai. Nebeturi teisės dirbti – ką gi, tada įsidarbini savo paties namuose Šiva: viena ranka minko tešlą, kita įsuka lemputę, trečia apsiperka parduotuvėje, ketvirta žiūri pro langą, penkta šluosto vaikui užpakalį, šešta...

Vos pastebėjęs, kad abu jų vaikai itin muzikalūs, girdintys ketvirtį tono, Vidmantas, vaikystėje labai norėjęs lankyti muzikos mokyklą, bet nelankęs, ėmė tempti į namus ką įstengia: elektrinius vargonėlius, dūdą, klasikinę gitarą, violončelę. Visko, aišku, per daug. Vien violončelei, tai figūringai moteriai, vietos

prireikė kaip 5-ajam šeimos nariui. Kai pavakariais statybininkų bendrabučio keturioliktame aukšte pasigirsdavo jos balsas – *tamsus, krūtininis, gundantis*, būdavo aišku, kad ta moteris stoja į tarpą tarp jo ir Lionės, tik, kad ir kaip būtų gaila, – juokaudavo Vidmantas, – jis jau pasirinkęs...

Vis dėlto Prieš Bangas buvo teisus: mano herojai gyveno varnėno inkile. Bet ir vėl. Kam, jei ne žmonėms iš inkilų, tenka rečiausia proga iš rečiausių, be pagrindinės profesijos, įgyti ir kitą, nereikalaujančią jokių specialių investicijų, – ir kaskart, nuėjus pas Lionę ir Vidmantą į svečius, mane tai paguldydavo ant menčių: vietą kėdei ar *lėkštei jie, profesionalūs iliuzionistai*, materializuodavo ore, tiesiog prieš pat tavo nosį, o paskui jau nebereikalingą tą daiktą, kėdę ar lėkštę, ir vėl ore – ištirpindavo. *Ir tai prilygdavo geriausiems Koperfildo triukams garsiausiose* pasaulio salėse, už kuriuos mokami beprotiški pinigai. O čia stebuklai – nuosavoje virtuvėje. Kai tik užeina noras pasikelti ūpą. *Ir*, svarbiausia, – visai veltui. Pagaliau ką žinai, galbūt ateityje iš to teks valgyti duoną... Tik vietos, aišku, reikėdavo ne vien lėkštei ar violončelei, bet ir – tylai, liūdesiui, galiausiai pykčiams, kai kiekvienas, trenkęs durimis, turi teisę užsidaryti savo kampe – durų trankymui ten mirtinai stigo, o neužimti kampai, ką ir kalbėti, – tie buvo dar didesnė prabanga... Iš tų tad laikų ir liko man Vidmanto laiškas apie įjudviejų su Lione meilę – „didelę, sunkią ir spindulingą". O tokius niekus kaip savo anginą, *tegu ir širdies, ar užimtus kampus jis tiesiog įgrūdo į kt.* Ir dar užkalė dviem sukryžiuotais skersiniais.

Laikui bėgant visos okupacijos, tarp jų ir aplinkybių, baigiasi. *Kaip ir visi normalūs* žmonės, jie apsigyveno erdviame 4 kambarių bute. Išskleidė daiktus, pasidalijo kambarius. Kurį laiką nieko nerasdavo. Klajodavo po tuos per didelius namus nerasdami net vienas kito. Bet, keista, nuo pat pirmų dienų, kai jau galėjo atsikvėpti ir bent jau tuo – pasidžiaugti, ėmė pyktis.

Tik vaikai naujajame bute kokią savaitę, daužydamiesi kaktomis sienų ir vienas kito, važinėjosi riedučiais...

Kartą šiltą rugsėjo popietę savo namuose netikėtai išvydau Lionę su dviem „Pucelos" buteliais „Maximos" maiše. Kaip visada nuėjom į mano sodą po abrikosu. Neatsistebėjau – pusseserę, visuomet dalykišką, racionalią, *puikios reakcijos*, kaip ir dera teismo antstolei, kuria dirbo ne vienus metus, buvo tarsi kas pamainęs. Padūmavęs žvilgsnis, nekoordinuota. Tylėdama ilgokai rūkė. Kai prašneko, iškart krito į akis – ir jos išpučiamas dūmas į dangų kyla ne kaip dūmas, o kaip gazinis baldakimas. Ne virš altoriaus, žinoma, – virš lovos. Ir balsas... Taip, ir balsas buvo ne Lionės. Violončelės. Ar aš jaučianti saulėtą rugsėjo orą... Ir kad jis kaip aksominė oda... O tada jau dalykiškai, kaip per ilgus tarnybos metus buvo įpratusi: vos jie išsikėlė iš ano buto bendrabutyje, kur gyveno susispaudę, bet kur jiems nieko nestigo ir kur, regis, netgi mylėjo vienas kitą, jausmas kitam vyrui iššovė kaip kamštis iš butelio. Iššovė staiga. *Ir nusinešė jos galvą*... Ji ėmė pasakoti ir dusti iš jaudulio, lyg staiga iš seno skolininko, ilgai, pernelyg ilgai vilkinusio jos skolą, kurią ji jau buvo nurašiusi į nuostolius, būtų atgavusi *ne tik* skolą, bet ir užaugusius procentus, su kuriais net nežinia ką daryti: tarytum elektra ją krečia vyriškosios giminės įvardžių, dalyvių ir pusdalyvių galūnių *priebalsis s* elektroniniuose laiškuose; jaudina, gali sakyti, net iki nepadorumo, vyrų balso tembras gatvėje, per televizorių ir telefono ragelyje; užėjus į avalynės parduotuvę, vyriški batai, ypač 45–47 numerio, tuoj prisipildo erotinės energijos; išnokę vaisiai turguje, vos paliesti žvilgsniu, išsiverčia minkštimu ir sėklomis į viršų; moliūgai dar labiau suapvalėja, o visi aštrūs kampai, bet koks dantytumas, užsiglaisto – pasaulis virto limfa, o gal, velniai žino, plazma, – ar tai, mano manymu, – MEILĖ?

Tą akimirką, prisipažinsiu, *ir aš pajutau atšokant ir nukrentant* nuo savęs krokodilo odą – kaip ilgai ji buvo prikepusi...

O tada – ir vėjelį, pamuštą aksomu. Ir – dūminį rugsėjo orą, sklidiną bronzinių dulkelių. Išvydau amžinai jauną dangų pro sakuotas slyvų šakas. Klevo parasparnius. Ir raudonąsias aguonas, mano darže jau baigiančias nubarstyti žiedlapius... Kadaise, prieš daugybę metų, miltais nusipudravusios veidus ir prisiklijavusios „lūpas" iš aguonų žiedlapių, mes, mažos geišos medvilninėm pėdkelnėm nukarusiais klynais, nes laikra tuometinėje tekstilėje prilygo stebuklui, bėgiodavome po panašų į šį sodą. Dabar tų „lūpų" priplėšyta pilna lysvė. Tik mano „geišai" po abrikosu – jau 45. „Prigimtinės" lūpos padažytos kaip visada šonan, lako trupinėliai ant nagų, o į burgundiškąjį plaukų raudonį kas mėnesį it genys stuksena žilė. Užtat balsas... Balsas – tamsus, krūtininis, ką čia ir kalbėti – *Amadeus Cello*. Tik akyse, regis, baimė. Negi manęs niekada nėra pastvėręs ir įsukęs uraganas? Apsukom ne pagal metus.

Aišku, yra, atsakiau. Ir pastvėrė, ir įsuko. Mudvi juk to paties molio. Visko buvo... Pameni – norvegas Ulafsonas, naftininkas kvietiniais ūsais, mažakalbis, kaip ir visi norvegai, „daiktas savyje", su kuriuo ridinėtasi nuo Kernavės piliakalnių... Chirurgas, kuris per pirmąjį (ir paskutinį) mūsų „intymą" aistringai sukuždėjo anaiptol ne tai, ko laukė mano ausys, o ką jam, matyt, diktavo, ir diktavo – įsakmiai, nepaisydamas galimo nuomonių skirtumo, chirurgo pašaukimas, net ir užsimiršimo minutę iš rankos už nugaros nepaleisdamas lanceto: „Tokius papus kaip štai tavo, mieloji, aš pjaustau kaip greipfrutus, būčiau laimingas..." Rašytojas novelistas, kuris, nusilpus kūrybinėms galioms, – veikiausiai bandydamas susigrąžinti įkvėpimą, be kurio egzistencija, skundėsi, visiškai nebetekusi prasmės, o kojų nagai net ėmę mėlynuoti lyg prieš paskutiniąją, – cigaretę „spontaniškai" užgesino ne į burokėlių mišrainę, kaip paprastai, o į mane. Visko buvo... Tačiau dabar, Lione, kai visos anos meilės nutolo, priartėjo ta vienintelė... Kas ji? O, kalbėti apie ją nėra paprasta,

nes banalybė tik ir siekia tavo skydliaukės. Bet pradėčiau nuo vaikystės. Taip, ji ateina, kai vaikystės potyriai – spalvos, garsai ir kvapai, ypač kvapai, nepaisydami nei vietos, nei laiko, vis dažniau nevalingai „iššoka" atmintyje, smūgiuodami pirminio įspūdžio tikrumu, – kartais baisu, kad rudų grindų dažų, įkaitusių palėpės dulkių ar žibalo nuo utėlių (išsirikiavusių darniom gretom su fašistų uniformomis ir šalmais, tik ir laukiančių per ruporą įsakymo iš aukščiau) kvapas neužkluptų tavęs užsimerkusios, nes atsimerksi – penkerių metų, sėdinti motinai ant kelių, važiuojanti ten, kur nuvažiuoti jau neįmanoma, o ir tokio sukirpimo ir pasiuvimo autobusų, LAZ-ų pūstais užpakaliais, kadai nebėra... Ir mes visi žinome, ką šie pirminiai įspūdžiai reiškia: senstame. „Dzenstame", – pasakytų eseistas iš pašaukimo. O kai dzensti, Lione, pati žinai, – ateitis, supratusi, kad užsigriebė per toli ir per plačiai, lauk išmeta visa, kuo jau gali nespėti pasinaudoti, ir kaip stovi įsikuria ant adatos smaigalio. Akimirkoj. Paprasti dalykai ima atrodyti nebepaprasti – vynas, vėjas, žiedlapiai... Tai ir būtų – meilė. Na, jei bijai nustekento sando – neabejingumas. Neabejingumas tam, kas tau visiškai abejingas, o bėgant metams, deja, bus tik dar abejingesnis... Meilė, pridūriau jau kiek kaušteléjusi, paklūsta tvermės dėsniui ir neišnyksta niekur, keičia tik būvius ir pavidalus: kai jūsų rasotieji kuokeliai ir žiedadulkėtosios piestelės įdiržta iki plėškių ir pavalkų, svarbu kantriai išlaukti, ir jei jums abiem drauge pavyktų persikelti į kitą krantą, prasidėjus vilnonių kojinių ir šlepečių su kailiuku etapui, kai įprastas kelias namo jau ima nerti ant kojų kilpas ir susimokę slaptuosius protokolus pasirašo raktas, šaukštas ir muilas muilinėje, – ką jau kalbėti apie tokias stichijas kaip vanduo iš čiaupo ar viryklės ugnis, kurios taip pat vieną dieną neišvengiamai sukyla, – jūs ir vėl laimingi, galėdami apkabinti kitas kitą kaulėtom rankom. Ir jau nesvarbu, kad prieš tai veržlėmis prisiveržiate prisukamus klubus. O kasdieninius

kelio meniskus pasikeičiate į šventadieninius, idant artumo akimirką negirgždėtumėt...

Lionė sėdėjo prasižiojusi. Nejuokinga, pasakė. Ir pasakė labai kietai, kaip teismo antstolė... Vakar ant vaikų rašomojo stalo ji radusi iš interneto atsisiųsdintas „afigenas mintis apie meilę". Maži 4–8 metų vaikai į banaliausią pasaulyje klausimą atsakinėjo: „Meilė yra tada, kai mama atiduoda tėčiui geriausią vištos gabaliuką", „kai, išvirusi jam kavos, pirmąjį gurkšnelį paragauja pati", „kai mato jį tualete ir negalvoja, kad tai bjauru", o vienos meilės apibrėžimas buvo toks: „Mano močiutė susirgo artritu ir nebegalėjo pasilenkti ir nusilakuoti kojų nagų. Todėl mano senelis visą laiką tai daro už ją, nors jam ir skauda rankas. Tai – meilė." Nė vienoje tų meilės apibrėžčių, nė viename gurkšnelyje kavos ir nė viename vištos gabaliuke jie su Vidmantu jau neranda vienas kito. Jei meilė, pasak manęs, keičia būvius ir pavidalus, tai jie seniausiai vienas kitam – nutrūkęs elektros lemputės volframas. Kojinių ir piniginės skylės... Ar aš bent nutuokianti, kaip iki gyvo kaulo, iki ląstelių branduolių gali įsiėsti šalimais esančiojo buvimas. Vienas tik fizinis buvimas. Kaip įgristi gali jo vis dar nesudedančios ginklų pastangos – ir tai visų pikčiausia – užbėgti tau už akių, kad atspėtų tavuosius norus?.. Tas kitas žmogus, beje, ne lietuvių tautybės, musulmonas, – nepaiso jokių jos norų. Jau prieškambaryje ją ima aižyti kaip riešutą ir „dienos šviesoj" iškrapšto per 15 minučių. Elgiasi su ja brutaliai ir net žiauriai. Meilės metu niekada nebūna visai nuogas, kaskart lieka prisidengęs tuo pačiu, beje, tautiniu drabužiu – kinžalu dantyse, ir jai tai LABAI PATINKA... O Vidmantas... Ji pašė rūgštynes. Sutrynė tarp pirštų grumstą. Nervingai smiliumi ant krieno lapo nukrėtė cigaretę, ir abi spėjom pamatyti, kaip amaro vabaliukas, per šimtąją sekundės dalį išgirdęs griūvant dangų ir suskatęs nešti savo mikroskopinį kudašių, išnyko peleno krematoriume... Su Vidmantu seniai

viskas baigta. Sudėvėta iki paskutinio siūlelio... Tik vienas dalykas... Ji šešis kartus žiūrėjusi *Valandas*. Ta moteris, skaitanti *Ponią Delovėj*, ji paliko savo vaikams pusryčiams vien pieno, sėdo į autobusą ir pasirodė jau po daugelio metų nebejauno savo sūnaus laidotuvėse. Žiūrint tą filmą kaskart apstulbina ant Džulijanos Mur veido užtempta – guminė senatvė. Kokybiškai padarytos raukšlės, jos – toli „prašokusios" tos jaunos moters metus ir patirtis, o atrodo, lyg būtų tikros. Bet kai pagalvoji, jei kaukė nebenusiimtų ir „atbuline eiga" tektų patirti viską, kas joje „užrašyta" – kaip turėtų peršėti į neužgyventą dabartį priverstas skubėti ir kūnu virsti laikas...

...Vėliau sužinojau: po dviejų savaičių jiems sėdint naujojoje virtuvėje ir geriant arbatą Lionė jau žiojosi pasakyti, kam taip kaupėsi, ką privalėjo pasakyti, bet vis nesiryžo. Buvę labai tylu... Daug kartų po to galvojau, ką tokiomis akimirkomis daro žmogus, kurio mirties jausmas išugdytas labiau už socialinio drovumo ar bet kurį kitą. Apdovanotas reta šuns uosle užuosti pabaigą, kai jau žino, kad užbėgti jai už akių neįmanoma – nebėra nei iš ko, nei dėl ko. Pasirodo, jis tiesiog suima delnais galvą ir suspaudžia taip, kad subraškėtų kaukolės kaulai ir ten, viduje, užlūžtų kraujagyslių medžio šakos. Išlūžtų visas miškas. Vengdama prie jo prisiliesti, Lionė, laimei, taip ir neprasitarusi apie skyrybas, iš tolo ramindama pasakė: „Na, nepūliuok taip, nepūliuok. Viskas anksčiau ar vėliau susitvarko savaime..."

Susitvarkė kitą dieną. Daug kartų Vidmantą išvežđavo greitoji, bet tąkart nešamas per kiemą į automobilį jis kažkodėl nusisegė laikrodį „Komandirskije" ir įdavė sūnui: „Su šituo galėsi ir nardyti..."

Tiek.

Kai būnu pilna puikybės, rodos, kaip Larso fon Tryro Selma, šokusi tamsoje, išmesčiau nuo tilto akinius: kam jie, jei jau viskas matyta ir daugiau dėl nieko nebenustebsi. Bet paslaptis...

Paslapties, kuri paneigia galimybę – žinoti iš anksto, panaikina nori nenori patirties primetamą galią jau užuomazgoj būtinai įžvelgti ir atomazgą, – tikimybė juk išlieka visada...

...Važiavau į Vidmanto tėvų namus, kur dabar gyveno jo sesuo ir kur jis buvo pašarvotas – čia pat, kapinėse, šalia tėvų, bus ir palaidotas.

Neatsistebėjau tų vietų grožiu – tapybiškos, su debesų pogromais virš kalvų ir miškų. Nuo kalno galėjai matyti, kaip upė užmeta ant kaklo kilpą pušynui, o ties Vidmanto tėvų kaimu, beveik ties pat jo namais, ir užveržia. Rugsėjo pievose, jau atitrūkusios nuo stiebų, žolėje dar plaukiojo didžiųjų ramunių lėkštelės, darželiuose – spalvotos gėlių plokštumėlės ir pakelėse pieniškai baltame ore delsė užgesti bitkrėslių ir kraujažolių sietynai – prieš pat tikrąjį rudenį trumpam ištinka tokia nesvarumo būklė.

Pro atkeltus vartus atėjau prie namo. Keista – šermenys, o kieme nesimatė nė vieno žmogaus. Tik po suolu atpažinau senus, molinus Vidmanto batus. Ėmė daužytis širdis, nors ir žinojau, kad tie batai čia – emocinis šantažas.

Truputį padelsiau, kol pasiryžau, atidariau duris ir įėjau vidun. Iš tikrųjų – praskleidžiau flanelines priebučio tamsos klostes ir įžengiau į seno paveikslo vidų. O gal tai buvo vidus – paslapties?.. Pačiame paveikslo centre, vidury kambario, abipus karsto sėdėjo berniukas ir Lionė. Ir vis – turbūt kas pusė minutės – vaikė nuo mirusiojo veido muses. Lionės akys buvo užputusios nuo verkimo. Patikimiausiai, pagalvojau be jokios ironijos ir priekaišto, nes kaltų čia nebuvo, kaukes uždeda vis dėlto sielvartas... Bet žiūrint nuo durų hipnotizavo kitkas – abiejų plaštakos atrodė fosforinės: sumosuoja didesnioji iš kairės, tada ateina eilė mažajai iš dešinės, ir prieblandoje visą laiką kabo baltas šviesos debesėlis. Prieblanda, ruda kaip duona, veidų ikonos pasieniais, kubiluose du fikusai žvilgančiais aliejuotais

lapais, bibliniai, atsiradę čia greičiausiai tada, kai dar nebuvo šių namų, o ir visas pasaulis tik buvo kuriamas, ir tas debesėlis – taip šviesos stebuklą iš kasdienybės tamsos ištraukdavo nebent tik Rembrantas, kas jau kas, bet jis mokėjo susitvarkyti su laikinumu. Taip, su laikinumu čia buvo baigta kartą ir visiems laikams. Dar užvakar prakaituotas, miltuotas, įdarbinęs visas šešias rankas, su prijuoste – Vidmantas gulėjo špagatu surištomis kojomis, o per didelis švarkas šonuose buvo paspaustas taip, kad neatsiknotų krūtinė, jei subliūškę plaučiai staiga imtų ir sumanytų vėl tapti skliautais, kaip jau buvo padarę. Bet net ne tai... Jo iššūkis, akibrokštas... Rūpinausi jumis, mielieji, viriau, šiūravau, mazgojau jums užpakalius, keičiau vystyklus ir stygas, bet dabar jau, regis, ir pats turiu šiokį tokį rūpestį, – kaip manot, ar nebus tai amžinybė?.. O jūsų rūpesčiai ir bėdos, ašaros ir meilė, taip, kad ir kaip būtų keista, brangieji, – ir jūsų MEILĖ man tėra – KT... Aš ir pats gerokai nustebęs: kaip tatai nutiko? Kaip tatai išvis nutinka?.. Jums leidus, jau turiu grįžti į ten, iš kur atėjau, – į rūką, kol pamažu, niekieno negenamas, koja už kojos – atomas po atomo pareisiu į dulkę. Namo.

Kai kažkas pasiūlė „velionį" nuo musių uždengti užuolaida, išėjau laukan. Nieko negalėjau, tik surasti Vidmanto mergaitę. Žinojau, kad ji slapstosi. Vaikščiojau po tamsėjantį sodą, daržą, avietyną ir dilgėlyną, – visur, kur galima patikimai slėptis nuo mirties, kol kaimynų berniukas parodė, kur ji... Kluone atpažinau Vidmanto motociklą, jis buvo beveik išardytas, be ratų. Visa paišina už jo tupėjo mergaitė, suspaudusi tepaluotą skudurą. Kai paėmiau ją už rankos, pamaniau, kad lauk išsivedu oro gūsį.

Mes tylėdamos tolom nuo tų namų... Jei tyla retais, turbūt itin retais atvejais, tik aplinkybių spiriama, pavirsta kuo nors materialiu – tai ji buvo mergaitės ausis. Ir aš atsargiai, bet vis tiek prakeikdama save už žodžius, kurie, kad ir patys jautriausi, supratingiausi, tebus – nuotoliniai, pasakiau, kad kai iš tavo

gyvenimo dingsta artimas žmogus, daug ko, net viso pasaulio, tenka mokytis iš naujo: vėjo, lietaus, sniego, šalčio iltinių dantų, tamsos, tos – ypač, pusryčių ir vakarienių, telefonų ir durų skambučių, pilvo skausmo, net nuospaudų batuose – visko, iš pradžių būna nekas, bet ilgainiui... Ir man pasirodė, – o gal aš tik norėjau, kad taip būtų, – jog mes abi esame kitoje ausyje. Ausyje su milžiniška klausomąja anga, ir jos būgnelio ertme neišmatuojamais pusratiniais kanalais ir sraigiškomis įvijomis krentam tarp Didžiojo kūjo ir priekalo, kur, tikėtina, paprastai ir esi išgirstamas, jei apskritai esi, nors iš tikrųjų juk tik ėjom ir ėjom, kol sutemo ir išnyko viskas: kelias, namai, dangus. Mes pačios. Jei būtume nusigavusios skardžiu iki upės, galbūt būtume priėjusios rūką ir palietusios jį ranka... Bet, sutemus be mėnulio ir žvaigždžių, nežinai kelio ir tiesiog keliauji per tamsos tūrį be pradžios ir be pabaigos, o tavyje sulig kiekvienu žingsniu kelias bilsnoja pats. Kai taip sutemsta, imi net nesiorientuoti, kur baigiasi žemė ir kur prasideda dangus, – karvės, kibirai ir šuliniai, katės ir šunys būna susikraustę į dangų, danguje kabo ir šviečiantys nesančių namų langeliai, o prasivėrus durims, kurių nėra, – nušvinta, lyg visas vidus nuo grindų iki pat lubų ten būtų vienas žioruojantis lobis.

– *Bliat'*, aš tau kaip vošiu į snukį, tai tu man sutrupėsi, – danguje kažkas susimušė. Jis vožė jai, ji – pylė į snukį jam.

– *Jptvmt'*, nesimosuok čia, debile. Pasilaikyk tuos savo navarotus Adolinai.

Po antro *jptvmt'*, o po trečio kažko labai trankaus, spėju, kad tai galėjo būti „navarotas", prasivėrė durys, ir moteris, tikrai ne Adolina, išbėgusi ant laiptelių, išpylė pamazgas, aišku, nežinodama, kad lauk pila – gryną išlydytą sidabrą.

„Tave ir vėl užneša į magiškąjį realizmą? Ir dar tokį kičinį? Sumovei pavadinimą, „amžinąją" temą, neišrutuliojai intrigos, visus uždusinai empirika ir jau seniai marini nuoboduliu, bandyk

gelbėt nors pabaigą. Ką tu ten, po velnių, vis dėlto matai?" – jau girdžiu savo Prieš Bangas, nekantrų, neatleidžiantį tolydaus, glotniu kailiu pasakojimo ir apskritai sakinio, stovinčio ant kojų, o ne „ant ausų".

Matau, sakau, meilę. Ji šiuo metu kaip tik keičia būvius ir pavidalus... O kičas... Kičo autorystės prisiimti negaliu – ji visa priklauso rugsėjo nakties optikai. Rugsėjo tamsa, kaip jokia kita, tuo nusikalsta, – lyg veidrodis, padengtas amalgama, – priimdama įprastą, įsiėdusį vaizdą, o sugrąžindama pasikeitusį, mįslingą. Gali sugrąžinti ir ne visą ar net neatpažįstamą. Lyg po daugelio metų. Ir tai turbūt tas pat, kas įžengti pro paradines daiktų, reiškinių, pavyzdžiui, MEILĖS, duris, o paskui visą laiką vaikščioti pro šonines – KT. Likti ir užtrukti, kiek prireiks, kasdienybės amalgamoj... Gaila, bet tos šoninės, tos KT., deja, dažniausiai ir būna pagrindinės...

UAB „Baltų lankų" leidyba
Kęstučio g. 10, LT-08116 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt
Spausdino UAB „AJS spaustuvė"
www.ajs.lt
Tiražas 2000 egz.